

~~92-1114~~

X435.127

~~h~~

~~46~~

~~just~~

~~390~~

J. Gale
FELIX LITERATUS

EX
INFELICIUM PERICULIS
ET CASIBUS,

J. Gale
SIVE DE
VITIIS LITE-
RATORUM

COMMENTATIONES
HISTORICO-THEO-

SOPHICÆ,
QUIBUS INFELICIUM EX
ANIMO, H. E. VITIOSORUM LITE-
RATORUM CALAMITATES ET MISE-
RIÆ, CONQUISITIS EXEMPLIS ET DO-
CUMENTIS SELECTIORIBUS EXPONUN-
TUR, ATQUE ERUDITIS, AD VERÆ ET
IMPERTURBATÆ FELICITATIS SEDEM
TENDENTIBUS VIA TUTISSIMA
OSTENDITUR.

J. Gale
A U T H O R E
THEOPHILO SPIZELIO,
Ed. B. m. magd. D. V. I. E. A. M. Rothomay. 1798

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
APUD THEOPHILUM GOEBELIUM,

LITERIS KOPPMAYERIANIS.

M DC LXXVIII

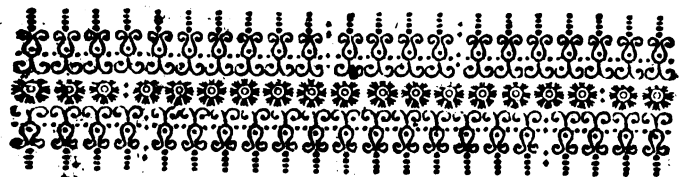
CELISSIMÆ
SANCTISSIMÆQUE
TER-OPTIMI TER-MAXIMI
NUMINIS
MAJESTATI,
BEATÆ ITEM ÆTER-
NITATI,
ATQUE PERPETUÆ
LITERATORUM
HOMINUM FELICI-
TATI
OPUS HOC SACRUM ESTO!

B. K.

ALLS ET CASIBVS ALTHORE THEOPH. SPIZELIO

FELIX LITERATUS EX INFELICIVM PERIT

L I T E R A T I S E X A N I M O F E L I C I B U S

S. P. D.

A U T H O R !

Non invenêre prisca Sa-
crorum Ægyptiacorum An-
tistites, cui convenientius
PERSEAM arborem (cu-
jus FOLIA LINGUÆ figuram refe-
runt, FRUCTUS CORDIS,) dedica-
rent, quam Sermonum NUMINI, opti-
mè judicantes, COR VIRI SAPIEN-
TIS pariter ac LINGUAM divino
consecrandam ministerio, atque pro-
fundiori rerum cognitioni sociandum,
esse omne melioris vitæ institutum. Num
sanctius quicquam monito isto hierogly-
phi-

AD LITERAT. FELIC.

phico mystæ enunciare, anne salutaris præceptum alumnorum suorum auri-
bus & animis inclamare potuissent? Ast
longo evidentius, disertiusque **CHRISTIANA PHILOSOPHIA** ostendit, **NON LINGUA SOLUM, SED VITA** etiã moribusq; philosophandum;
qui secus faciant, illos non **PER SEÆ**,
sed arboribus similes esse **SODOMITICIS** quæ pulchram quidem maturitatis
præ se ferant speciem, levi tamen compressæ tactu, illicò in favillas fatiscant &
cineres, atque ut ipse Dominus ait, deal-
batis respondeant sepulchris. Quid quod
universi hujus Conditor Maximus, nobi-
le ejusdem documenti symbolum in ter-
restri Paradiso constituturus, **SCIEN-
TIÆ LIGNUM** proximè **LIGNO
VITÆ** duxerit plantandum. *Neque enim VITA* (uti præclarè Justinus Martyr
scripsit ad Diogenem) *sine COGNITIO-
NE,*

PRÆFATIO.

NE, neque Cognitio sine verâ VITA tuta est, ideoque in propinquo utrumq; fuit plantatum.
Et Magno Ambrosio enunciante, multò *satiùs est* **VITAM Bonam** (quæ etiam sine doctrina habet gratiam) possidere, quam doctrinam sine vita, quæ nullam habeat **INTEGRITATEM!** Ecquis eum Doctorem **ARBOREM** vocare dubitaret dignam quæ **DEO** consecratur, qui **LINGUAM** in **FOLIIS**, **COR** autem in **FRUCTIBUS** exprimat, adeoq; juxta Servatoris ipsius monitum & exemplum **FACERE** pariter ac **DOCERE** laboret, neque eorum inscripius sit albo, quibus olim exprobratû fuit, quod **DEUM** **LABIIS** duntaxat suis (**CORDE** autem averso) honorarint. Etiam quem Christianum nonnulli dixêre **SENECA**, præclarè docuit, veram Sapientiam non in **VERBIS** solùm, sed in **REBUS** etiam consistere, non in hoc adhiberi, ut cum
)?(2 aliquâ

AD LITERAT. FELIC.

aliquâ oblectatione consumatur dies, ut dematur otio nausea, sed quæ animum formet ac fabricet, vitam disponat, actiones regat, agenda & omittenda demonstrat. Quid, quod toto de brevitate vitæ libro ostenderit, hanc unam esse vitæ extendendæ rationem, quam omnes brevissimam querantur, si cæteris rebus omissis publicis privatisque, quas vel vanas, vel exitiosas (etiam quæ tutissimæ videntur) exitus probet, omnem ætatem **SAPIENTIÆ** studijs impendamus, **NOBIS**que ipsis vivamus, cui uni curæ Paullinum suum, relictis publicis, quibus detinebatur negotijs, voluit occupari. Nos verò coelesti beneficio sanctioribus imbuti placitis, ad **BEATIOREM** longè, solisque fidelibus promissam adspirantes **IMMORTALITATEM**, affatim vitæ hujus, tot miseriarum turbibus agitatæ brevitate compensatam.

puta-

PRÆFATIO.

putabimus, si è seculi hujus tenebris, atque infinitarum vanitatum abyſſo, per Christum in admirabile Divinæ Sapien- tiæ lumen, atque felicissimum coelestis gloriæ Paradisum transferamur.

Magnæ sunt fateor LITERATI HO- MINIS ex assidua studiorum tractatio- ne voluptates, siquidem præ his vix ullæ aliæ ipsi arrideant, non epulorum aut lu- dorum, aut aliarum quarumcunque ille- cebrarū delitiæ, imò nihil propemodum delectabilius fingi possit, quam immotæ studiorū suorum axi inhærens literatus. Mente siquidem universum permeat Or- bem, quidquid uspiam præclarum & ex- cellens est, intelligentia inspicit, Regno- rum ortus, progressiones, inclinationes- que, ex eruditione, tanquam è specula contemplatur, videt tot naufragia sine metu, tot bella spectat sine periculo, ab- ditiora terræ viscera sine fatigatione ri-

)?(3

ma-

AD LITERAT. FELIC.

matur, ingreditur Principum ædes sine repulsa, subit Templorum Sacraria sine sacrilegio, Sapientum consilijis interest absque censura. E Stoa pro lubitu in Academiam transit, ex Academia in Lyceum, Zenone, Socrate, Platone, Aristotele, Pythagorâ, Epicteto, Seneca, cæterisque insignibus Viris utitur familiarissimè. Libris circumfusus, delibat quidquid est in Grammaticis accuratum, in Epicis amœnum, in Tragoëdis sententiosum, in Comœdis festivum, in Lyricis excultum, in Satyra falsum, in epigrammate acutum, in fabulâ ingeniosum, in panegyri elegans, in historia varium, in eloquentia sublime, in Philosophia reconditum, in Medicina necessarium, in Jurisscientia utile, in Mathematicis admirabile: Quantumvis igitur ingens ea sit quæ Virum solidè doctum comitatur delectatio, nihili tamen reputanda est illius

P R Æ F A T I O.

illius **VOLUPTATIS** intuitu atque respectu, quæ **Literatis** ex sinceræ **PIETATIS** Virtutisq; Christianæ exercitio maximā beatitatem conciliat. Talia eam excipiunt oblectamenta, quæ etiam sæpius repetita neutiquam displiceant, nullumque unquam fastidium habeant finitimum.

Et cum ad imperturbatæ hujus **FELICITATIS** sedem tendentibus **LITERATIS**, paucis ab hinc annis, opellâ peculiari (quæ sub **PLI SECESSUS** * titulo prodijt) quoddam veluti calcar addiderim, atque **ERUDITI HOMINIS**, à profanæ doctrinæ & vitæ vanitate, ad sinceram veramque **PIETATEM** exposuerim manuductionem, quâ sc. ratione illi, qui pridem cum cæteris seculi mancipijs otiosè fuerint negotiosi, latèque hinc inde sint evagati, ad se ipsos tandem accedere propius, secum habitare felicius, inque

* Edit. 1669. Aug. una cum Ep. de Atheismo eradicando;

AD LITERAT. FELIC.

inque PIO quodam SECESSU, velut in-
egregio veræ sapientiæ arcano abscon-
diti, res & curas hominum profanè li-
teratorum tutius intueri, DE Oque
optatius servire possint; Animus nunc
est novo (utinam non supervacaneo!)
Operè, Literati Orbis incolas ad celsiora
nitentes, & VITÆ FELICIORIS ty-
rocinia (post superatos plusquam Her-
culeos labores , exhaustas verè omnes
corporis animique vires, immensa deni-
que tædia devorata) ponere optantes
sui admonere officij, & ad hostes illos do-
mesticos debellandos, pestesq; VITIO-
RUM execrabiles exterminandas profligandasque invitare pariter ac incitare:
ne scilicet doctrinâ literisque humanio-
ribus exculti mortales, gravi illâ passio-
num, affectionum & inclinationum per-
versarum (quas antiquus hostis in eos
veluti proditores quosdam suscitare so-
let)

PRÆFATIO.

let) mole in terram defigantur, æternæque tandem dentur internecioni, sed Divinæ potius GRATIÆ radijs collustrati, ad veram sinceramque PIETATEM convertantur, deq; tenebrarum filijs, sempiternæ Lucis hæredes efficiantur. Navigationem quandam toto hoc opere confecturus, Argonautis LITERATIS, horrendarum procellarum, vitiosorumq; fluctuum impetu abreptis, securæ solidæq; POENITENTIÆ anchoram ostendere constitui, ut perspectis tot eruditorum hominum periculis & casibus, cognitis tam funestis exitiosisq; vitiorum scopulis, totque piratarum spiritualium fraudibus insidijsq; exploratis, deinceps NAVIGATIONEM suam, h. e. SE IPSOS regant prudentius, cogitantesq; quâ sæpè vi ac impetu ab adversarijs ad casum sint concussi, & ex casu in præcipitium, MALA sua, h. e. peccata;

)))

gra

AD LITERAT. FELIC.

gravioraque paroramata sibi frequenter
revocent ad animum, & conscientiam,
perperam gestorum habeant ante oculos,
tum ritè poenitendo ad DEUM accedant,
& salutari horrore perculsi, maximarum-
què illarum procellarum ac belluarum
Marinarum, IMPIETATIS scil. SU-
PERBIÆ, CENODOXIÆ INVIDIÆ,
CONTENTIONIS, MALEDICENTIÆ,
AMBITIONIS, AVARITIÆ, NO-
XIÆQUE CURIOSITATIS faucibus
erepti, ad divinæ misericordiæ, Christi
Salvatoris merito partæ aram confu-
giant, ei que soli confisi, ac libertati pri-
stinæ restituti, æternam cœlesti ope evi-
tent confusionem. Non mihi in hoc ope-
re adornando consilium, alienam sca-
biem satyrico perfricare sale, non carpe-
re quempiam temerè aut lædere, non
institui summos ac de publica & literaria
re meritissimos Viros atro notare carbo-
ne;

PRÆFATIO.

ne: Prorsus enim anous essem, si quam-
 libro hoc conor evertere quorundam
 profanè doctorem malignitatem, con-
 vitijis ipse sustentarem. Con vitijis inquam
 omissis, **VITIIS** potius **HOMINUM LI-**
TERATORUM sacrum indicere bel-
 lum, easque pestes suis coloribus depin-
 gere constitui. *Siquidem* (scitè dicente
 Paschalis) * **NOTITIA VITIORUM**,
omniū saluberrima cognitio, eaq; altissimè in-
spicere, idem prorsus sit atque odisse; Vicia ve-
rò odisse sit ipsam amplecti VIRTUTEM, h.e.
esse in confinio, mox in gremio VERÆ FELI-
CITATIS. Et cum **EXEMPLIS** primum,
 dein **DOCUMENTIS** selectioribus **IN-**
FELICIUM EX ANIMO, h.e. **VITIO-**
SORUM LITERATORUM miseras
 & calamitates duxerim exponēdas, ope-
 ram intendi diligentiolem, ne quicquam
 in cerebro natum, aut ambiguo rumore
 relatum obtruderetur, verum probatissi-
)??(2 mo-

* Paschal. Præf. lib. de Character. Virtut. & Vitiis.

morum authorum suffragijs sive testimo-
 nijs stabilirentur omnia, atq; quam dili-
 gentissimè caveretur, ne eruditi homi-
 nes, præter rem culpamve suam temera-
 tæ virtutis admissæque vitiositatis obe-
 lo notentur, & sive Impietatis atheismiq;,
 sive Superbiæ & Cenodoxiæ, sive Invi-
 diæ, Contentionis & Maledicentiæ, sive
 Ambitionis, Avaritiæ ac noxiæ Curiosi-
 tatis veru inique transfigatur. Quod ab
 alio quovis ipsi optamus, ait non nemo, vel
 speramus officium, nimirum ut post fata etiam
 fama persistat integra, & ab hostium vindice-
 tur injurijs, hoc nos quoque Viris de publicâ
 & literariâ re meritissimis ex animo præste-
 mus, & graviter quidem, ne parum serio id e-
 gisse videamur. Ea verò potissimū cura me
 versavit atque cogitatio, ut doli frau-
 desque (quibus callidus ille veterator
 DOCTISSIMIS etiam HOMINIBUS
 hactenus imposuit) fideliter detegantur,

PRÆFATIO.

ac INFELICIBUS quibusdam, & in corruptæ inquinatæq; eruditionis Republicâ etiamnum degentibus Literatis, via tutissima ad VERÆ & imperturbatæ FELICITATIS metam ostendatur, denique ut malè (ad animum quod attinet) se se habentibus, remedia præscribantur, quibus à præsentissimo mortis periculo (divinâ adspirante clementiâ) liberari queant. Quod ut aliquousque exequer, nulla non vitæ Literato-Christianæ instituta duxi delibanda, ea ubique profectus, quæ nō uni Literatorum Ordini, unive Doctorem hominum familiæ, sed cunctis omninò conveniant, quemadmodum architecti eâdem norma plurimas erigere domos; iisdem sanitatis præceptis, omnium curare morbos, vel firmare valetudinem Medici assueverunt. Et verò, haud secus ac si quis de vitæ diuturnitate scriberet, id spectans, ut ejus

)??(3

tuen-

AD LITERAT. FELIC.

tuendæ & prorogandæ rationem com-
monstraret, ineptè prudentiorum judi-
cio faceret, si de vita, de tempore, de du-
ratione multa Philosophorum in morem
differeret; ad rem verò suam aptissimè, si
de cibis, de diætâ, de otio, laboreque ad
valetudinem conferente, malè affectorū
bono disputaret; Ita hoc in argumento
apprimè vitandū duxi, ne de **VITIIS LI-
TERATORUM**, Scholasticorū in mo-
rem subtilius dicerem, sed potius tū in ex-
cutiendis pestiferis morborū mysticorum
seminarijs, tum opportunis etiam **REME-
DIIS** præscribendis diutius morarer,
operamque collocarem fructuosiore.
Haud equidem me latet, quam grave hoc
opere volvam saxum, quamque arduum
susceperim onus, utpote in visū Mundo,
ejusque Principi diabolo, cujus fraude &
malitia plerumq; accidit, ut optato pro-
gressu careant, quæ **DEI** pietatisq; pro-
pagan-

PRÆFATIO.

pagandæ causâ suscipiuntur. Certo certius autem mihi persuadeo, non defuturum meditato operi consilioque successum, quem rebus suis SS. Numen dare solet, licet id non semper fiat modo & tempore à nobis efflagitato. *Quisquis DEVM ejusq. bonorem sincere amaverit, & spreto fortiter furore favoreque humano, gradu indeflexo perrexerit, is ad sinistra neutiquam delabatur, sed suprema FELICITATIS Christiano-LITERARIÆ fastigium tandem aliquando conscendet, sempiternâ gavisurus BEATITATE.* Quem ipsum immarcescibilem laborum certaminumque suorum fructum tempore suo percipient, atque HOMINUM ex ANIMO felicissimorum elogium certo certius consequentur LITERATI singuli, si execrandis illis, quas toto hoc opere detestati sumus, eruditi Orbis pestibus sancti dent repudiij libellum, inque pietatis virtutisque sinceræ palat-

AD LITERAT. FELIC. PRÆFATIO.

palæstra studio ac labore indefesso se se
exerceant. **DEUM** ipsum sic trahent ad
se, ejusque clementia ac benignitate **FELI-**
LICITATIS supremæ apicem rectissi-
mè attingent. Divites sic erunt satis, satis
docti, clari satis, denique in ipsâ infelici-
tate sua (si quæ ijs in seculo obtingat) **FELI-**
LICES satis atque **BEATI. DEUS** fons
omnigenæ prosperitatis ipsis erit omnia,
Pax, gloria, thesaurus, gaudiumquè sem-
piternum. Accipite igitur O **FELI-**
CISSIMA PECTORA, hæc bono ve-
stro conquista, & ad classes suas redu-
cta, necnon **LITERATORUM HO-**
MINUM moribus expoliendis adaptata
monita Theosophica, quæ si sint ad ani-
morum vestrorum emolumentum, in-
terpretabor me in hoc quali quali opere
parando operam neutiquam perdidisse.
Valete, & si libitum est, subsequenter de
prima Infelicitatis literariæ origine, ejus-
que remedio Dissert. legite. **DIS-**

In A. M. Magdal. Rothomagensis. 1725

DISSERTATIO PRÆLI-
MINARIS

DE

PRIMA INFELICI-
TATIS LITERARIÆ ORIGI-
NE, EJUSQUE OPORTUNO
REMEDIO.

I.

A Nimum non semel co-
gitatio subiit, unde tantum
fortunæ erga VIROS LI-
TERATOS odium, ut à
longo seculorum decurso
tempore assidua in eos calamitatum &
miseriarum fulmina emiseric, plerosque
gravi egestatis subjecerit jugo, quosdam
duriori excruciarit carcere, alios in exili-
um egerit, nonnullos injuriis innumeris
affectos horrendæ tandem dederit inter-
necioni, adeoque universum ferè Orbem
eruditum tantis cladibus insignem effe-
cerit,

A

cerit,

ecrit, ut nihil ferè in eò lætabile unquam sit deprehensum. Molestum eqvidem foret, arduumqve nimis, omne infelicitatis literariæ excutere seminarium, atqve miserandas maximorum etiam Ingeniorum commemorare ruinas. Non paucos ex solâ ITALIA Pierius recensuit sui propè temporis Viros, præclaris animi dotibus, pariter ac fortunæ novercantis ludibriis illustres. Plures Pieriano pegmati doctissimus adposuit Toldius. Innumeros uterqve scriptor sive data operâ, sive invito silentio prætermisit. Non paucos eqvidem hoc ipsum, quo vivimus, ævum novit viros doctrinâ meritisqve in Rempublicam literariam graves, qvi fato lugubri à felicitatis throno deturbati, pro spectatis eventibus prosperis, calamitates gravissimas & fulminantes miseras aspexere, & qvi (ne ullum infelicitatis genus à literatis abesset) etiam suas, sibimet invisas projecere animas. Quod si verò in prima deploratâ, atqve tot illustribus documentis compertâ infelicitatis incunabula, sive malorum literatos viros exercentium causam palmariam inquisiverimus, quam-

Jo. Pierius Valer. in lib. de infelicit. ed. Helmst. 1664.

quamobrem sc. tot ab Orbe condito & restituto eruditorum myriades, graves adeo tempestates subierint, & vitæ non minus quam famæ, fluxæ felicitatis pariter ac beatæ æternitatis tristem passæ sint jacturam, ipso meridiano Sole clarius elucescet, plurimos Musarum filios culpâ non nisi propriâ tantæ miseriæ barathrum incurrisse, atq; ob pudendas animi sui labe iratam habuisse Nemesein, cum (ipso Platone enunciante,) *summa ingenia, summis plerunq; Vitiis laborent.* Tanta profectò peccatorum in Orbe literato magnitudo semper fuit, tantâqve frequentia, ut concatenatâ quasi sordium atqve impuritatum serie SS. Numinis Majestatem laceraverint læserintqve doctorum hominum innumeri, ejusqve justitiam in temporale non minus quam sempiternum sui exitiû ac perennans supplicium provocarint.

II. Non sine curâ studioqve singulari *Johann. Bisselins Illustr. Ruinar. Dec. III, p. 622.* Vir nostrâ ætate celebris notavit præstantissimorum quorundam, & poetica cum primis facultate illustrium hominum miserabiles ruinas, verum iis probe perspectis, liquido constabit, plerosque malo suo *1777.*

culpave propria extremam incurrisse calamitatem, cum in tractandis quidem excolendisqve literarum studiis illi fuerint assidui, nullam tamen sive pietatis & Religionis, sive honestatis pudorisqve habuerint rationem. Si ullius unquam viri Literati vita calamitosa, ipsius HOMERI fuit ferè universa, ut plane cento quidam & pannucia dici possit infelicitatis, *indivisa fortune* (quod Pausanias conqvestus est) *materies ac theatrum* humana dignum commiseratione, siquidem non solum cum extremâ paupertate semper sit conflictatus, verum luctuosissimam etiam luminum suorum jacturam subierit, ideò miser, quia *Cæcus*, & ideò miserior quia simul *semper mendicus*, ideò autem miserrimus, quod fortunæ suæ pessimæ faber ipse fuerit, ob idololatriam pariter ac impias & detestandas de divinitate assertiones etiam de gentilium quorundam sententia gravissimè punitus. Non solum inquam propterea tam miser ille exitit, quod teterrimos cacodæmonas aut ceratè opera manuum humanarum aurum & argentum artisqve inventionem DEOS appell-

appellaverit, cujusmodi idololatrias sapientia Salomonis *Infelices* pronunciavit; verum quod scripta protruserit pudendis execrandisque narrationibus contaminata, Deos induxerit ac Divas inter se rixantes, pugnantes, vulnera miscentes, imò detestanda quæque mentis humanæ facta cogitataque Divinitatis cujusdam characteri insignire non dubitarit, denique stuprorum adulteriorumque Jovis enarratione plurimum jam olim nocummenti intulerit juvenibus, qui lectis auditisque Deorum ac Jovis ipsius tot stupris ad paria ut plurimum sunt provocari, cum Chærea illo Terentiano gestientes, *DEUM in hominem se convertisse, consimilemque ludum jam olim luisse; fucum ab eo factum esse mulieri per scelus clanculum.* At Dii boni! quem *DEUM*? nimirum illum, qui templi cæli summa sonitu concutit. Is fecit hac; Ego non facerem hac eadem homuncio? Taliū itaque nequitiarum Dux Homerus, tametsi nec idola coluisset, neque cœlestia profanasset, meritas vel eo solum nomine dedit poenas, quod lectorum mentes & aures exempli scriptionisque pravitate co-

*Sapient.
XIII.v.*

10.

*Terent.
Eunuch.
Act. III.
Sc. 5.*

inquinavit, ac ejusmodi divinitati affinxerit scelera, quorum imitatione plurimi in perniciem sempiternamque calamitatem sunt detrusi. Et sanè quantam Melesigenes ille ob pudendam in scribendo procacitatem, ruinam ac jacturam adierit, ipse Pythagoras (profanæ licet sapientiæ magister) innuere voluit, dum Homeri & Hesiodi animas apud inferos ex arbore suspensas, ac serpentibus undique circumplexitas esse, gravissimasque ac sempiternas ex morsu poenas luere nescio quo revelante dæmone commemoravit. Et cum alii in illis regionibus sedere Homerum tradiderint unde negetur reditus, vel ut christiæc magis dicamus, ubi conscientia malæ vermine roditur impij, quis dubitaret, illum post fata calamitatem subiisse omnium gravissimam (quæ scilicet animæ est,) ruinarumque supremum apicem & infaustam coronidem attigisse? Nec minus horrendum consimilis iufelicitatis exemplum & documentum post Homerum, is, cujus modo meminimus, HESIODUS dedit, qui eadem qua Melesigenes patriâ exortus, cum ob inopiam & æs alienum relictis Jonibus & Æolide, A-

scram,

*Conf.
Gene-
brard.
lib. 1. in
ann. m.
di 3180.*

scram Boeotorum in Græcia exile oppi-
 dum commigrasset, ibi *Theogoniam* suam,
 seu Deorum, Dearumqve natales origi-
 nes, opera diesqve; Mulierum item He-
 roidum indicem, & Herculis aspidam seu
 scutum conscripsit. Ast cum suæ in scri-
 bendo honestati neutiqvam vitæ integrita-
 tem sociarit, nec recordatus sit verborum
 Theogoniæ suæ quolibet oraculo Delphi
 co veriorum; *Feminam structam esse ma-*
lum hominibus; Malum pulcrum pro bono,
dolum arduum & inexplicabilem perni-
ciosum genus, & noxium valdè damnum
 &c. cum inquam verborum immemor
 horum Hesiodus in Ctemenem Locren-
 sem in Græcia puellam in luco qui Ne-
 mezo Jovi sacer erat incidisset, eamqve li-
 cet non repugnantem vitiaisset, tantam
 culpa sua incurrit fratrum puellæ Amphi-
 phanis & Ganyctoris indignationem, ut
 ab illis (ad Simeonis & Levis exemplum)
 propter vitium sorori illatum sævienti-
 bus, in promontorio per insidias exceptus,
 colligatusqve de rupis editissimæ vertice
 præceps in mare sit datus, cadaver postea
 piscatoriis extractum fuscinis Locris ter-

*Hesiod.
 in Theo-
 gon.*

ræ mandatum. Sed & alia nobilissima
 Græciæ Latiiq; ingenia miserè quondam,
 licet non de rupibus, collapsa tamen sunt,
 & in extremæ perditionis barathrum ma-
 lo & flagitio suo deturbata. Periit hoc
 modo Lyricorum ille princeps *Anacreon*
Tejus, vir carmine vitaqve veneri juratus,
 ac lascivus, detestabiliqve puerorum con-
 suetudine contaminatus, periit inquam,
 uvæ passæ strangulatus acino, quippe cui
 merum nimium in omni vita sæpius col-
 lum ad prava detorserat. Periit non mi-
 nus miserè Lyricorum alius *Alcman Sardi-*
ensis, ex quo nomen & origo versibus Alc-
 manis, & scatentibus è corpore vermicu-
 lis ingenii sui scriptorumqve luit sordes,
 ab illis morfu morteqve consumtus. Fœ-
 dum quoque interitum veluti vitæ fœdi-
 oris stipendium accepit Menander, octo-
 ginta fabularum compositor, propter in-
 sanum infeminas ardorem distortissi-
 mus, tandem in Acheruntem (dum exiguo
 nataret in rivo) è populi, scenis ejus ap-
 plaudentis favoribus, ipsaqve Ptolemæo-
 rum Regum amicitia miserè delapsus. Ac
 licet non ita dignum exitio fuerit Euripi-
 dis

dis caput, à canibus tamen Archelai Macedonum Regis intempesta nocte discerptus, ingenti Athenarum luctu interiit.

Qui tantacum gloria canem aliquando fuit. Bissel. l. 1.
ram Hecubam esse cecinit, & canini funeris c. p. 670.
epigramma sortituram fore, canes ipsos habu- Conf.
it sepulcrum, a vidis eorum ventribus absor- Eurip.
ptus, potuit vel mortuus, ultima sibi sua, ad finem
quam in naves ablegat Hecuba verba succine- Traged.
re: DURA MORIENDI NECESSITAS! quæ He-
cuba in- scribitur.

Quam etiam experti olim sunt Comici inanis gloriæ vento agitati, utpote Philistio Nicæus, Socratis æqualis, quem futile gaudium è victoria theatricorum adversus æmulos successuū conceptum extinxit, ut & *Philippides*, quem infrænis ob reportatam publici plausus palmam lætitia suffocavit. Nec eos, qui alienis in claudibus humanam ostenderunt miseriam, domestica calamitas præterivit, veluti *Sophoclem*, bolo cibi obstrangulatū, *Æschylū*, jactu silicis interemptum, dum pro mœnibus urbis Siculæ inambularet; *Oppianū* Cilicem, pestilenti carbone suffocatum, *Aristonem* fame ab Atheniensibus necatum, quod satyricè nimis mores eorum

A 5

per-

perstrinxisset; *Terentium* Afrum, interitu spontaneo obmersas naufragio centum & octo fabulas suas è medio sublatum; *Titum Lucretium Carum*, tanto furore agitatum, ut ipse quoque manum à librorum suorum lima semotam sibi ad-moverit, fatalem in gladium incumbens.

Biff. l.c.

Ejus cruorem desperatum pollinctor, carminum verò residuam maculam, spongia fertur Ciceroniana revisionis abstersisse. Omni-

um autem teterrimum fuit Empedoclis Agrigentini exitium, quoniam scelestissimo sacrilegæ gloriæ venatu quæsitum fuit & consummatum. Nam intempesta se nocte demens ille stolidusque literator in ardentissimam *Ætnæ* montis voraginem deiecit, ut cum postridie comparere desisset, à Siculis crederetur ad DEOS translatus DEUS, sed repulsa regestaque medio decidentis lapsu vi flammarum, una de crepidis ferreis, & Empedoclis fuisse deprehensa, conjectura mota fuit spe-

Vid.
Lactant.
lib. III.
de falsa
sapiens.

Quantibus: *In qualemnam cælum novus hic DEUS abiisset? Loquebantur vestigia iter.*

III. Longum equidè foret commemorare singulos sive veteris sive recentioris ævi custo-

custodes literatos, qui vel à fatuis umbratilis gloriolæ igniculis decepti, vel aliis viti-
 tiorum pravorumque affectuum turbini-
 bus abrepti, adeoque nonnisi sua culpâ à
 summæ prosperitatis sede deturbati, ex-
 tremam subierunt infelicitatem. Quot
 præstantes doctrinâ literisque viri (in o-
 peris nostri decursu notandi) Patrum a-
 vorumque nostrorum memoria vitam mi-
 serè peractam exitu æque lugubri obli-
 gnarunt! Quot Musarum antistites in-
 solentissimo suo supercilio, & inusitata au-
 dacia præcos, atque dampnificis umbrarum
 gentilium tenebris obnuptos Philosophos
 supergressi, in perpetui exitii puteum in-
 ciderunt! Stupendum sumeq; horren-
 dum ejusmodi infelicitatis literariæ ex-
 emplum præbuit *Antonius Urcem*, qui
 postea Codri cognomen assumpsit, Gram-
 maticorum ævo suo (nimirum seculo decimo
 quinto ad finem vergente) doctissimus, qui
 cum teste Barth: Bonon. in ejus vita, Fo- *Barth.*
 rolivii habitans cubiculum sortitus esset *Bon. in*
 in penitioris palatii parte adeo tenebrico- *vita Co-*
 sum, ut vel de die beneficio lucernæ indi- *dri.*
 geret, eamque per imprudentiam (nego-
 tiorum

tiorum gratia in forum egressus) inextinctam reliquisset, accidit ut ignis chartarum fomento coalitus, omnia ejus consumserit parata prælo opera, clademque intulerit viri Museo (in cujus sublimiori parte antea memorabile hoc epigramma calaverat : *Studia lucernam olentia bene olent,*) planè irreparabilem. Sic itaque cum omnia ejus periissent monumenta, (quæ inter præcipuum locum habuit liber, quem *Pastoris* titulo composuerat,) Codrus veluti furore concitus, ad regiam usque præcipiti gradu ire perrexit, proque cubiculi foribus astans, animi impotentissimi horrendum hoc dedit documentum: *Quod nã ego, dicebat, tantum scelus concepi Christe, quem ego tuorum unquam lasi, ut ita inexpiabili in me odio debaccheris ; Audiea* (pergebat ad quoddam conversus simulachrũ) *quæ Tibi mentis compos & ex animo dicam. Si forte cum ad ultimum vitæ finem pervenero supplex accedam ad Te opem oratum, neque audias neque inter tuos accipias oro, cum infernis diis in æternum vitam agere decrevi. Ac licet adstantes insanientis Codri furem lenire sint conati; surdo tamen narra-*

narravêre fabulam, oleumqve consumsere & operam. Adeò insuper ira & indignatio hominem oppresserat, ut extra portam urbis egressus, amentiaë frenos non ante imposuerit, quam in vastum sese nemus proripuisset, ingentiqve cum molestia ibi totos dies transegisset. Sed ultimâ tandem aliquando appropinquante horâ miser ille oculis ac manibus ad cœlum sublatis; *Qui cœlum incolis* (exclamavit) *fer quaso opem peccatori, noli me, qui tuum in sinum confugio supplicem rejicere. Si unquam peccantem hominem voti reum fecisti, sic mihi extrema oranti dextram ab alto porrigas oro.* Ad hunc verò modum se animamqve suam DEO commendans, qvendam conspexit ingentis staturæ virum, capite raso, barbâ ad terram usqve promissâ, ardentibus oculis, facies utraqve gestantem manu, ac toto corpore tremebundum, qvo viso in hæc à pavore dictata verba erupit: *Quis nam tu es, qui solus furiali habitu ea noctis parte, quâ mortales somno premuntur deambulas, noli ad me qui DEI amicus sum infestus accedere, effare quid quaras, quo ire pergas?*

Hæc

Hæc cum dixisset, è strato profiluit, quasi illum in se irruentem vitaturus. Utrum extremum hoc evaserit periculum, & post tantam tempestatem in perpetuæ felicitatis portum sit delatus, dicere non habemus, nisi quod extremi ejus ad discipulos sermones, ex charitatis debitæ lege meliora quæque de eo sperare nos jubeant. *Nihil aliud (ajebat) vobis mando, nisi ut DEUM imprimis colatis, vitam perficiendo bonam usque ad senectutis limen, quod si feceritis invenietis verissimum esse illud Furii Camilli Dictatoris: Omnia prosperè advenisse divina sequentibus Numina, adversa spernentibus. Mementote diebus singulis mortales vos esse, hanc humanam vitam nihil omnino arbitantes. Quicquid verò de Urceo (ad salutem quod attinet sempiternam) sic statuendum, ex insignis cujusdam Theologi indicio constat, secundo & quadragesimo ævi currentis anno illustrem doctrinam & literis hominem, cujus ubique celebrantur monumenta, varioque extant idiomate, paulò ante suum ex hac vita abitum abominandæ desperationis subiisse aleam, inque istas extremæ amentię voces*

*May-
frs. So-
am. in-
frn. lib.
1 cap. 2.*

ces erupisse: *Peccatum (eheu!) in Spiritum Sanctum commisi, nulla prorsus mihi venia consequenda spes, Demones mox miseram auferent animam, atq. sempiterna eam dabunt internectioni! Atq. ut liquido vobis (ita circumstantes sanioraq.ve consilia suggerentes viros Theologos est allocutus,) constet me ad tartaramox descensurum, ex denuncio, jamjam fatalem imminere horam, hoc ipso momento mihi ex vita esse excedendum, atq. degendum cum demonibus. Dicum factum, mox enim infelicissimam ille efflavit animam, cruciatibus sempiternis affligendam. An non melius illi fuisset omni fama caruisse, quam cum magna miserè adeò æternumq.ve periisse?*

IV. Nec minus constat literatos alios sub postremam vitæ lineam tantū non in furias versos fuisse, rerum tandem ac remedium omnium extorres, intestinis corporis cruciatibus eò redactos fuisseurbationis, ut sive forficis, sive cujuscunq.ve ferramenti tumultuario ministerio dissecto sibi ventre, viscera pariter ac animam effuderint, omniumq.ve post fata execrationi expositi fuerint, qui vivi nullum

Jo. Pi-
er. Valer.
lib. 1. de
infelie.
liter.
p. 78.

lum sive in dicendo sive in scribendo pu-
dorem præ se tulere. *Gravissimum est* (sci-
te ait Pierius) *in exilio & egestate laboran-*
tem (literatum scil.) *morbo etiam absumi.*
Miserrimum longa alicujus valetudinis in-
commodo cruciari, infelicissimum trucidari;
sed eorum ego sortem omnium teterrimam &
ærumnosissimam existimo, qui se tam mise-
ros judicarunt, ut sponte sibi met injicerent
manus. Sic Demosthenes, sic Cato, sic apud ve-
teres clari plerique Viri vitam finire, quod il-
lis tamen vel laudi, vel saluti attributum
est, & fortiter periisse dicti; nobis qui san-
ctius instituti sumus, nihil æque perniciosum
existimatur. Atque hanc ipsam puden-
dam *αυτοκαθάρσις* luem tantoperè in Italia
ævo suo viguisse idem Pierius notavit, ut
Florentiæ solùm TRES insignis doctrinæ
elogio conspicui viri tali perculsi infania
semetipsos suffocarint. *Laurentius* vide-
licet *Laurentianus*, quo non elegantior
quisquam Philosophiæ studia à Ciceronia-
nis temporibus ad hæc usque secula sit in-
terpretatus; *Petrus Leon*, artis medicæ
peritissimus, literis quæ politionibus non
mediocriter excultus, variarum quæ re-
rum

rum cognitione nobilis; & *Johannes Baptista Albinus*, legum exquisita peritiâ illustris; hanc inquam infelicissimorum literatorum trigam sponte sua in altissimos aquæ puteos desiliisse, adeoque miserrimo mortis genere periisse laudatus *Pierius* commemoravit. Nec præter rem hoc loco ad animum nobis revocamus funestum illum casum, infelicissimumque ex hac vita exitum, quem sortitus est ille Poëtarum & Comicorum ævo superiori decantatissimus *Nicodemus Frischlinus*. Postquâ is ob neglectum inscribendo dicendoq; pudorẽ obligatis oculis *Uracum* (pervetustam Ducis *Würtembergi* arcem) traductus, arctiori q; mandato esset custodiæ, frustra q; precibus multis flagitasset liberationem, tanto furore est agitatus, ut cum extremo etiam vitæ periculo fuga sibi consulere carceresque evadere sit conatus. *Parato enim ex conscis-* Conf.
sis linteaminibus, lodicibus ac mantilibus Melch.
funi, cum conclave ipsum undiq; esset clau- Adam.
sum per fornacem ferream effractam crepsit, vit. Phi-
& funem ligno transverso in fenestra mu- los. Germ.
ri ubi omnium altissimum erat precipitium p. 265,

B

allo-

alligavit, deceptus à luna sublustri, sed mox desertus ab illo adminiculo, in petram ex alto muro, de petra in aliam petram, de hac in arbusa, precipitavit, (singula interval- la singulis domibus editioribus fuerant al- tiora,) sicq; horrenda brachiorum, manu- um, costarum, capitis, pedum confractioe fa- cta, miserrima morte, calamitatibus, qui- bus diu premebatur infelicissimum colopho- nem imposuit. Licet verò successu felici- ori è vinculis suis ætate nostra elapsus sit

Erythr. Thomas ille Campanella, postquam & ipse Pinacoth. durissimi carceris per quinque & viginti l. p. 43. annos poenam omnibus confectus miseri- is pertulisset, quæstio tamen de eo quinq; & triginta horis dirè ac crudeliter habita tanta ei attulit tormenta, ut ex venarum arteriarumq; immani diffractione gra- vissimam subierit calamitatem. Nec talium ingeniorum deessent exempla, ex quibus clarissimè constaret sæpe literatos ex hoc, unde ad tempus floruère, tandem exaruisse, ex quo resplenduère, ex co- dem miserè periisse, post impensos labo- res usque ad sudorem, post evolutos scri- ptores usque ad pallorem, post exhaustas
omnes

omnes animi & corporis vires nil nisi urnam pulveris, ipsamque (speratae gloriae loco) infamiam perpetuam lucratos fuisse, adeoque palmarios exitii sui architectos exitisse. Sæpè ingratissimus carnalium literatorum grex, DEI ejusque beneficiorum omnino immemor, pertinaci adeò affectu in profunda animi cœcitate cervicibus usque adeò duris perseveravit, ut diabolicæ illius tyrannidis fræna excutere, sœvique CHRISTI jugo collum subdere nulla prorsus ratione voluerit. Quidam politioris literaturæ principes, nullam priscis Oratoribus latinis in Romanâ facundia, nullam in lepore Græcis reliquissent prærogativam, nisi tantæ eloquentiæ flumen paulatim in vitiorum paludes abire permisissent, turpiter ingenii doctrinæque suæ inquinassent dignitatem, atque nimio sese inutilique studio macerantes, cum Musis vires, spiritus, vitam denique & ipsam animam decoxisissent.

V. Et sanè si quis tumultuosam literatorum quorundam consideret genium, earum multiplicium precellas-

B a

hon-

horrendos eruditarum mentium motus, invidiâ, æmulationeque urgente concitatos; si quis infinitarum molestiarum (doctos prementium) seriem sibi ob oculos ponat, denique spei ac metus, voluptatis atque doloris pugnantes semper apud illos distractamque naturam diligenter animadvertat, mirabitur maximè, qui fieri possit, ut ab uno eodemque eruditi hominis animo factus sæpè extiterint genere adeò discrepantes, indole adeò varii, solūmodò in parentis sui cruciatus angores atque misérias jugiter consentientes. Quod cum vidisset in Platonis Phædone Socrates, nulla que satis idonea ratio suppeteret, nescio quo fabulatore advocato, innocentissimum Numen duxit inculpandum, quippe quod pugnantes tantoperè in animo hominis eruditi concitet affectus, mentes distrahat, atque ita divellat, ut eo diffidio in diem magis ac magis recrudescente, infelicissimus ex solo animo ille efficiatur, quâ ipsa calamitate nihil funestius fingi possit aut excogitari, cum unus idemque animus tunc area bellantibus fiat, & præmium belli, & victori præda, & victo

victo sepulchrum. At verò si sapientis-
 simo Ebraeorum Platoni, Philoni scilicet, de *Philo*
 Hominis (docti cum primis) infelicitate *Sacr.*
 differenti auscultemus, liquidò constabit *allegori-*
 omnium ærumnarum, quæ pro miserâ *ar. lib. 1.*
 & inconstanti vitæ hujus conditione ob-
 tingant causam atque rationem non nisi
 ex ipsiusmet malè affecto, atque huc & il-
 luc disjecto animo esse derivandam. Ni-
 mirum cum prava cupiditas cereum ani-
 mum violenter adorta, in eodem turpes
 quasdam imagines relinquat impressas,
 mirum non est, quod miser ejusmodi ac
 verè calamitosus literatus, affectuum su-
 orum tyrannide de tranquillo statu de-
 turbatus, nullisque non malæ mentis fu-
 roribus agitur, mox impotenter irascens,
 mox perditè concupiscens, mox desperatè
 metuens, extremam tandem incurrat
 perditionem. Ut proin benè dixerit D.
 Augustinus, *unicuiq;* (etiam literato) *su- August.*
am cupiditatem gravissimam esse tempesta- *Serm.*
tem, & aureus ille Orator Christianus Jo- *XIII. de*
 hannes Chrysostomus sapientissimè pro- *verbis*
 nunciavit, NEMINE M (etiam in docto- *Domini.*
 rum costu) LÆDINISI A SEMET I. *Johanni*
Chrysost.
 B 3 PSO, *hensis.*

pecul.
quod ne-
mo lada-
tur nisi a
se ipso.
opp. Tom.
V. fol.
750. c-
dit. Ba-
fil4

PSO. *Indubitata (ait ille) sententia te-
nere debemus, quod si quis laditur, à se-
metipso ladatur, nec ab ullo alio, etiamsi sint
innumeri qui noceant. Et si omnes qui ter-
ram & mare habitant, conveniant ad lade-
dum, nocere nequaquam poterant ei, qui à
semetipso non laditur. Verum ego & am-
plius adhuc quid assignare tentabo, QUOD
ILLI SOLI LÆDANTUR, QUI LÆ-
DUNT, & nulli alii noceat noxa, quam ce-
teris inferunt, nisi ipsis qui inferunt. Haud
abs re Veteres animum humanum *Æolie*
(quæ patria ventorum est) nomine desi-
gnarunt, ex quâ scilicet erumpentes vari-
arum perturbationum venti, fluctus &
procellas horrificas suscitent, omnemque
tranquillitatem in tempestatem vchemen-
tissimam commutent. Et quemadmo-
dum ex innumerabili ventorum multitu-
dine quatuor præcipuè seliguntur, qui ex
adversis Mundi cardinibus nominantur
CARDINALES; ita præ cæteris animi
malè dispositi affectionibus, quædam tan-
quam præcipuæ notantur à sapientiori-
bus, quarum vel permissione vel confi-
du totus (eruditi etiam) hominis animus
con-*

concuti soleat, nimirum ut Seneca Tragœdus scitè non minus quam notanter ait:

*Variamq, nunc huc IRA nunc illuc AMOR Seneca
Deducis, anceps estus intertam rapit in Me-
Ut seva rapidi bellacum venti gerunt daa.
Utrinq, fluctus maria discordes agunt
Dubiumq, pelagus fervet, haud aliter meum
Cor fluctuatur, Ira pietatem fugas
Iramq, Pietas.*

Haud aliter inquam impotentes illi motus suorum malorum alluvione animos nobiliores doctrinâque varia excultos ita inundant, ut continuis ii intemperiiis agitentur, vel efferantur gaudio, fastuque, vel metu deprimantur, vel inflammentur iracundiâ, vel invidiâ contabescant, vel denique omni furiarum aut furorum incursum divexentur.

VI. Singularem sanè observationem emerentur, quæ famigeratissimus Anglorum Regis Cancellarius Franciscus Baco Verulamius de præcipuis literariæ infelicitatis causis (ipsorummet scil. eruditorum flagitiis) alicubi tradidit, præclare ostendens, omnium gravissimum literatorum

*Fr. Baco
Veru-
lam in-
istis libris
de augus-
tioribus*

hominum errorem in deviatione ab ultimo doctrinarum fine consistere. *Appetunt enim [inquit] homines scientiam alii ex insata curiositate & irrequieta, alii animi causa, & delectationis, alii existimationis gratia; alii contentionis ergo, atq; ut in differendo superiores sint; pleriq; propter lucrum & victum: Paucissimi ut donum rationis divinitus datum in usus humani generis impendant. Planè quasi in doctrina quaeretur lectulus, in quo tumultuans ingenium & astutans requiesceret: aut xystus sive porticus, in quo animus deambulare liber & vagus; aut Turris alta & edita, de quâ mens ambitiosa & superba despectaret, aut arx & propugnaculum ad contentiones & praelia; aut officina ad questum & mercatum: Et non potius locuples armarium & gazophylacium ad opificis rerum omnium gloriam & utilitatem humana subsidium. Hoc enim illud est, quod revera doctrinam & artes condecoraret, & attolleret, si CONTEMPLATIO ET ACTIO arctiore quam adhuc vinculo copularentur, qua certè conjunctio talis foret, qualis est supremorum duorum planetarum syzygia, cum Saturnus quietis & contemplationis Dux cum Jove Duce Societatis agendiq; conspirat. Quanquam cum de praxi & actione loquor, nullo modo ad doctrinam professoriam & lucrosam innuo. Neq; enim me fugit, quanto per hoc ipsum progressionem doctrina & amplificationem moretur. Perinde quidem, ut aureum malum ante oculos Atalanta projectum, quod ut sol-*
lat

lat dñe flectis se, cursus interea impeditur. -- Sed quē admodum cœlum & terra simul consp̄rant, & consentiunt ad hominum tuendam vitam atq̄, iuvandam, ita sanè hic finis esse debet Philosophia, ut reje-ctis vanis speculationibus & quicquid inane ac steri-le est, conservetur quicquid solidum est ac fructu-osum; ut hoc pacto scientia non sit tanquam scor-rum ad voluptatem, aut tanquam ancilla ad qua-stum, sed tanquam sponsa ad generationem fructuum atq̄ solatium honestum. Hactenus sapientissi-mus Baco, qui pro insigni mentis suæ acu-mine probe apprehendit, horrendam il-lam (quā literatorum plurimi tenentur) tyrannidem non aliunde originem trahere, quam ex putido illo malorum omni-um fonte, omnigenæque virtutis pessimo hoste, PHILAUTIA scilicet, seu præpo-ftero & damnifico amore sui, cujus impe-rio obsequentes literatorum plurimi, ni-hil in actionibus suis quærunt præter com-moda, honores, divitias laudesque propri-as; ast spe suâ frustrati, & ab adversariis cum infamia dejecti, vix aliquam inveni-unt requiem, sed mente modoque incon-dito circumagitantur, continuisque ira-cundiæ motibus turbantur, donec perpe-tuæ tradantur perditioni. Nihil equi-

dem virtutibus pariter ac emolumentis literarum hominum magis adversatur, nihil graviores in animis ipsorum concitat tempestates, vitiorumque omnigenorum pernicietiora spargit semina, quam **AMOR PROPRIUS**, quippe quo non minus ad illicita quærenda appetendaque maximo ardore illi impelluntur, quam à sanctoribus alienantur institutis, cumque **DEUS** veller mentes ejusmodi præcellentiores ab humilibus vitæ hujus rebus tollere ad coelestia, ipsæ tamen totæ hærent, philantiæ glutino detentæ, haudquaquam pravas suas cupiditates abjicientes, aut pestifera vitiorum eradicantes zizania, sed potius cumulatissimè cuncta carnis desideria adimplentes. Quid quod fallaci isto & claudicante charitatis propriæ pede omnia metientes, de proximo suo haud aliter sint solliciti, quam ut sibi eum subijciant, & ad sua duntaxat commoda illo ejusque rebus pro animi libidine tanquam propriis bonis utantur. Tantas scilicet, tamque altas nefandus ille **SUI AMOR** in plerisque egit radices, ut mutue dilectionis, atque charitatis proximo debite

aui.

nullam prorsus habere velit rationem. Nec mirum adeò, quod ex putidissimo illo, foetorisque avernalis pleno puteo, impetu quodam maximo prorumpat immensa illa peccatorum sive vitiorum coluvies, quæ torrentis instar rapidissimi hucusq; tantum non universum Orbem eruditum inundavit, & ceu pelagus procellis fluctibusque exæstuans, ingenia etiam nobilissima occupavit, submersit atque suffocavit. Impedit quippe pestilens ille amor sui & propensio ad propria intellectum, ne vitæ melioris documenta homo alioquin doctissimus percipiat, vocantisq; Domini nutibus atque monitis respondeat, quin potius in transgressionibus ac prævaricationibus suis vivere pergat, se suaque continenter anquirens, omnia perrepens, percurrentes, & perlustrans, ut reperiat quæ sibi grata, sibi commoda, sibi jucunda appareant, eaque ut consequatur, totis laboret viribus, etsi DEUS id quod agit, sæpissimè nolit, nec ipsi ea quæ habet dona ex gratiâ largiatur, siquidem voluntas, amor & gloria ejus ipsi in omnibus obsistant, atque de perpetua etiam e-

jus

jus salute actum omninò videatur. Cupiditas enim illa præposterusque sui amor mentis humanæ tenebras ita sæpè condensat & quasi conspissat, ut semetipsos neutiquam cognoscant excœcati mortales, de miserrimo suo statu necquicquam suspicari, imò ne centesimam quidem desperatæ suæ miseriæ partem vel imaginando assequi valeant, nec frequenter solum facileque labantur, verum quod vitii reverà est, virtuti summæ adscribere minimè dubitent. Hoc ipsum probè considerans Magnus ille Basilius, vitiorum portas, contiguas dixit virtutum aditui, tantamque esse virtutibus ac vitiis cognationem judicavit, ut ægrè internoscantur, & vitium sæpè specie & umbra virtutis imponat incautioribus. En verba notatu dignissima! *Proxima & veluti contiguæ*

*Basil.
M. lib.
de verâ
virginitate.
Conf. de
eâd. virtut.
& vitior.
cognati-*

jannis Gentiles quoq; ajunt vitia esse virtutibus. Qualibet virtutis janua, simillimam in vitia ferentem utrinq; speciem aperit, ut qui ad virtutem ingredi nititur, ejus primum janua assistens, dum hanc se pulsare arbitrat, apertâ sibi hinc aut inde, alterâ ex vitiorum jannis, deceptus maximâ similitudi-

ne

ne ingrediatur veluti virtutis domum ; deinde Na-
 de cunctis ejus errorem irridentibus, ipse quo- zianz.
 que & tempore & experimento commonitus, in Orat.
 discat, non solum ab eâ se virtute, cujus ali. de laud.
 quando januam pulsare videbatur esse remo- Bas.
 tissimum ; verum ne limina quidem ejus un- Chrysost.
 quam attigisse, neq. ipsi janua, ut prius vi- hom. 28.
 debatur, adstitisse saltem aut pulsasse. Au- in Acta.
 diamus & Senecam de eâdem virtutum it. Hie-
 vitiorumque cognatione egregiè differen- ronym.
 tem : Mala interdum speciem honesti obtu- Dial. ad-
 lerunt, & optimum ex contrario nituit, sunt versus
 enim, ut scis, virtutibus vitia confinia, & Lucifer.
 perditis quoq. ac turpibus recti similitudo est, & Dial.
 sic mentitur prodigus liberalem. 3. advers.
 Sic Seneca Pelag.
 literatus sui amans, superbus, ambitiosus, Ep. CXX.
 fatuosque umbratilis gloriolæ igniculos
 insectans mentitur virum strenuum, ge-
 nerosum, indefessum publicisque inten-
 tum emolumentis ; Iracundus verò liti-
 giosus, maledicus, rigidus injuriarum ul-
 tor, aut aliter vitiosus Doctor, hominis
 cordati, severi, atque singulari spiritûs li-
 bertate præditi præ se fert imaginem, licet
 omni sinceræ virtutis ornatu destitutus, &
 i splendidâ illâ munitissimâque arce lon-
 gis-

gissimè sit remotus, cujus aliquando januam (ut Basilius modo dixit) pulsasse videbatur. Ingerit quippe sese crudito etiam pectori vitiositas, non janua recepta, sed pseudothyro intromissa, ac sicuti latens prædator per occultos tramites ambulans, omnesque humani pectoris latebras ita perscrutans, ut his inquinatis, & inde virtute explosa tandem ibi regnum possideat, totumque hominem literatum suo agitet arbitratu. Et cum prava isthæc vitiositas dotem illam coelestem, virtutem nimirum solidam exturbet, miser ille veluti viribus cunctis destitutus, jacet emortuus, ejusque cor corruptio adeò enormis permeat intimèque penetrat, ut gravissima inde *Animi* agritudo extremaque infirmitas infaustam suam trahat originem.

VII. Sicuti ad cujusvis hominis constitutionem duo quædam admirabili conjunctione consentiunt, **CORPUS** nimirum atque **ANIMUS**, in quorum nexu **DEI** potius quam naturæ manu vitæ totius ratio est posita; ita vix graviolem **LITERATUS** incurrere posset calamitatem, quam si utrobique, corpore atque ac
 anime

animo miser reddatur. Jam verò nemo
 est qui nesciat, quot quantisque erudito-
 rum hominum corpora exposita sint peri-
 culis atque ægri tudinibus; siquidem non
 unus, non duo, non decem morbi tantum,
 doctis insidientur, multi eorum assidue
 meditando, legendo, scribendo, totumq;
 vitæ tempus studiis ac lucubrationibus
 terendo robur suū ita exhauriant, ut non
 palleſcant ſolū, verū *malo hypochondria-*
co morbisq; aliis miſerè tandem con-
 tabeſcant, nec tam labefactando corpus,
 quam planè abſumendo funditusq; de-
 ſtruendo vitam ſuam conterant atque
 peſſumdent. Non multum aberravit e-
 leganti ſua alluſione ille, qui MINER-
 VAM diſſam, quod MINUAT NER-
 VOS, ſeu vires ac ſpiritus callidè exi-
 ſtimavit. Alius non minus ingenioſè
 enunciavit, literatos, chartas (ſive li-
 bros) aſſiduā verſantes manu, in viros
 tandem *chartaceos* h. e. infirmos atque va-
 letudinarios evadere, & tam diu literarum
 invigilare ſtudiis, donec corpus cacochy-
 micum cachecticumq; tandem iſtius di-
 ligentiæ merces exiſtat. Placet de hâc i-
 poſa eruditorum hominum miſeria & ca-
 lamit-

D. G.
Francus,
in diff. de
studio-
rum no-
xâ, p. 7.

lamine (ut ita dicamus) corporali quen-
dam audire Medicorum filium, in rem
nostram præclare differentem ad h. m.,
*Antiqui artis nostri Conditores sapientissi-
mi admodum benè in sanguine animalis vi-
tam consistere arbitrati sunt, quos feliciter se-
quuntur interpretanturq; recentiores. San-
guis etenim à primordio insitus per nova ali-
menta ore assumta in ventriculo concocta, se-
parata in intestinis, & specie chyli per venas
lacteas ad cavam venam delata, sanguiniq;
venoso ob perennem circulationem à partibus
versus cor redeunti admista, inibi beneficio
pulsus ita incorporantur, & ut cum Plautina
loquar Musa, incordiantur, ut calore ζυμώσις,
mixture, motu atq; repetita coctione natu-
ram sanguinis planè induant, & ita ceu no-
vus sanguis per arterias promiscuè ad omnes
partes propellantur, qui quum aliquoties cor-
dis repetat focus, perfectior fieri nunquam
non potest, atq; spiritibus locupletior. Hinc
& novo apud Medicos venit nomine, voca-
turq; SPIRITUS VITALIS, hic verò nihil
aliud est, quam sanguis subtilissimus, atque
quantum fieri potuit, enucleatè elaboratus. --
Cum verò LITERATI à teneris vitam vi-
vant*

vant sedentariam, sanguis verò capiat vitium, sicut

- - - *nī moveantur aquæ :*

Rursus cum iisdem studiis, lucubrationibus vigiliisq̃, atq̃ multis cogitationibus plurimum spirituum animalium absumant, qui dein in lympham seu aquam resolvuntur, non erit mirum, si massa sanguinea primo vitalibus dein animalibus privetur spiritibus. Defectum istum spirituum necessario insequitur lymphæ copia, quæ si reliquo accedat sanguinē jam dum valde pauperi ac consumpto, eundem facit catarrhis ichoribusq̃ abundantissimum, nutritioni functionibusq̃ reliquis ineptum, ut taceam dein cessare, vel ad minimum tardiozem fieri aut depravatam χυλοποίησην, & ita in herba quasi perire corporis actionumque nostrarum integritatem atque refectionem. Inde in fausto sidere largissima messis omnium penè morborum propullulat, quia totius sanitatis fundamentum evertitur, alimentumque depravatur. Hinc & partium tenor, robur, usus, & ut paucis multa; omnia vel imminuuntur, vel depravantur, vel cessant planè. Ad eò nocent studia! - - Esto verò chylus crassior distribuatur, perveniatque ad

C

cor,

car, vitium tamen prima concoctionis vix corrigetur in secunda, minus in tertia. Quare crudior, crassior, magisque feculentus sanguis ad partes ubi pervenit, sive exeundo in arteriis, sive redeundo in venis minimis, faciles parat atque patrat obstructions, inde dolores varii, capitis, dentium, aliarumque partium, nutritio impedita, tabitudo maximusque mali monstrosi atque πολυμόρφου dicti HYPOCHONDRIACI atque scorbutici fomes. Ut silentii peplo involvam alias mesenterii, pancreatis, folliculi fellis, (unde icterus) hepatis, lienis (unde scirrhi) renum & vesica (unde calculi,) caterarumque partium obstructions; Inde calor quasi reverberatur, uti Chymici loqui amant, suntque subitanei calores. Calore insuper p. n. aucto non possunt non exoriri varia febres, hectica, tertiana atque ardentes, cordisque palpitantes & anxietates. Adeo nocent studia! -- Nec minus inflammationes & turbationes nascuntur in variis corporis partibus, ut in capite ejusque partibus. e. g. phrenitis, melancholia, mania, vertigo, noctambulatio, insomnia horrenda, pavores: in collo angina, lingua asperitas, in ventriculo sitis immodica; in thorace

ce pleuritis, peripneumonia, & quæ sapissima est, phthisis pulmonumque exulceratio, hancque pressò pede sequens tabes atque atrophia. Addeò nocent studia ! Quandoquidem igitur misera satis sit Literatorum (ad corpus quod attinet) conditio, multò tamen miserabilior atque perniciosior sæpè est eorum quoad ANIMUM habetudo, si nimirum modo his, modo illis depravatæ mentis tempestatibus infestentur, si Animi sui compositionem pestilenti VITIORUM atque perturbationum summè noxiarum æstu agitari, abripi atque absorberi patiantur ; *Si Virtuosi sanguinis perniciosam contrahant corruptionem, ac verè Vitalis illius Spiritus* (Sancti videlicet, corda piorum recreantis, impiorum verò deserentis,) summè miserabilem subeant jacturam. Hinc piarum meditationum cogitationumque veluti *animalium spirituum* suffocatio, hinc cervicosa animi durities ; *Venarum* (pietatis) *lactearum* obstructions, febres vitiorum *hectica*, inflationes (ex fastu) frequentiores, *sitis* (honorum & dignitatum) immodica, *calores* cum primis *subitanei*, inflammationes (ad i-

ram, odium, contentionem) continuæ, *linguæ* (maledicæ) asperitas, *angina* (argentariæ videlicet, ex infrunito nummorum appetitu progenitæ) horribile tormentum, atrocissimæ cordis vitiosi palpitaciones, livoris nefarii verè *phthisica* malignitas, pectorum pulmonumq; (ex præposito vindictæ studio) exulceratio, hancq; pressò pede sequens tabes atque atrophia sempiterna. Sint licet gravissimæ passionés literatorum HYPOCHONDRIACÆ, (quas haud inscitè nonnemo collegium ac synodum quandam morborum literatos divexantium nuncupavit,) adeò ut ineffabilis hinc corpori nostro pernitiés succrescat, & latens illa perpetuaq; viscerum exustio miseriam, afflictionem, imbecillitatem ac corruptionem summè noxiam concitet; multò tamen graviora damna atque incommoda, extremaq; infelicitatis fomitem ex myſtico illo literatorum MALO HYPOCHONDRIACO (inveterata scil. sæpèq; incorrigibili delinquendi assuetudine) contrahunt ANIMI, cum gravi illo laborantes malo semper vivant afflictissimi, eorumque

rumque restitutio spiritualis perpetim ambigua dubiaque esse videatur. Non inusitata classicis quibusdam authoribus est phrasis, quâ MALUM FACERE innuitur de seditiosis rebellibusque mortalibus, qui præcepta legum violant, & publicam turbant tranquillitatem. Idem profectò præstant hypochondriacorum illorum, si-
ve vitiosorum literatorum viscera & pectora, *malum* utique isto faciunt sensu; *Mesenterium* etenim ipsis (pariter ac hypochondriacis) est rebelle, *lien* non absq; calamitosa molestia seditiosus, reliquæ tandem partes naturæ legumque præscripta cancellosque pessimè transgrediuntur, donec non corporis modo, sed animæ etiam extrema perniciēs subsequatur.

IIIX. Utinam malè adeò affecti, tantisque cruciatibus expositi, æternumque (si curari nolint) exponendi literati, quod huc pertinet scaperent ac intelligerent, prævidentes pariter ac sollicitè præcavescentes novissima ! Utinam salutis animarum suarum perpetuæ non minus consulerent quam optatæ *Corporum* (fluxæ tamen fallaciq;) incolumitati, ne c

ea quæ ad salubritatem faciunt remedia respuerent. Quo rectius pernovère morbum suum; eò propiores erunt medelæ si-ve curationi. Ad quam (utut difficilis val-
dè propter symptomatum congeriem ea sit,) curâ singulari aprabunt omnia, quæ veterum pariter ac recentiorum Hiero-
sophiatorum pharmacopolia suppeditant. Et cum haud sufficiat, ut quam graves acutosque dolores afferat ægritudo intelligatur, si nulla medendi observetur ratio; hinc non pestifera solùm vitiorum (animos infestantiũ) seminaria à literatis, de restitutione sua sollicitis sunt excutien-
da, verum damna ipsa oportunis prævertenda remediis, donec divinâ opitulante gratia pristinæ restituantur integritati, at-
que *Literatorum* (si non è corporis, saltem ex ANIMI constitutione) verè felicium elogio gaudere possint. Utut malè affecta ad vitæ usque terminum circumgestent corpora, nihil tamen inde perpetuæ eorum decedet prosperitati, si nobilissimi in caduca corporis casulâ diversantis hospitis, ANIMI videlicet justam habuerint rationem. Si lecto semper teneantur affi-

xi, faciant ne teneatur simul animus, tam longè aberunt à sensu dolorum præsentium, quam longè animus à corpore abscedet. Tugurioli istius (quod circumferimus) coagmentatio vel calore vel frigore, vel alia quapiam vehementi impulsione labefactetur & frangatur, infinitæque ægritudines occupatas à se corporis partes vehementer exercent; quid tum? dummodo Animus gravissimis illis vitiorum careat miseriis, funestisque cupiditatum & perturbationum angoribus liberatus instar heliotropii cujusdam ad Solem h. e. Deum ipsum obvertatur, originisque suæ memor cò tendat continuè. *VIRTUS* (ut præclare Seneca) *tantum bonum est, ut istas ac-* Seneca
cessiones minutas non sentiat, brevitatem a- Epist. 92.
vi & dolorem, & CORPORUM varias of- id. Epist.
fensiones. Illud est (scribit idem notanter 27.
alibi) quod imperitos in vexatione corporis
malè habet: Non assueverunt animo esse
contenti. Multum illis cum corpore fuit, idèd
vir magnus ac prudens animum deducit à cor-
pore, & multum cum meliore & divinâ parte
versatur; cum hac querula & fragili quan-
tum necesse est. Innuit quippe (nonne-

*Dani.
Bart. in
charact.
lit. part.
I, p. 73.*

mine observante) Seneca, circino similem esse sapientem (h. e. felicem literatum,) qui defixo in centrum pede uno, propius longius circulos circa illud describat; docetq; sapientem ejusmodi virum tanto laetius frontem explicare, quanto immanius dolor in crudeat. Etsi verò vera literati hominis felicitas neutiquam omnem exstingvat humanitatem, absolutumque adeò sibi cum priscis illis philosophis sumat in omnes affectus animique perturbationes imperium; sollicitè tamen cuilibet pie literato cavendum, ne tempestatibus maiorum morborumque ingruentibus, de tranquillæ mentis optatæque felicitatis sede deturbetur, suorumque affectuum miserum tandem fiat mancipium. Videndum ipsi, ut in corpore prostrato erectam semper mentem habeat, membrisque distractis nobili illa affectuū gaudeat compositione. Scire volenti, quâ arte id fiat potissimum? respondemus, ANIMUM magis magisque esse excolendum nullis non virtutis pietatisque sinceræ exercitiis, ipsique adeò conversationi spirituum sanctiorum in coelis esse præparan-

randum. Sicuti lana, priusquam ultimum illum optimumque colorem combibat, succis quibusdam aliis est imbuenda; sic animus virtutum & literarum meliorum purpura prius est tingendus, quam ultimum felicitatis imperturbata indelebilem colorem ille consequatur. Pessumdēt esto, studia vires, consumant lucubrationes sanguineum vitæ nectar, attamen quod corpori decedit, id centies imò milles perpetuæ illi adcrefcet felicitati.

IX. Cæterū hæc iis solūm cognita fiet literatis, qui è regno tenebrarū & caliginis, ut Scriptura loquitur ad Regnū lucis feliciter sunt translati. Licet & ipsi quondam dæmonis fraude in istam corruptæ inquinatæq; eruditionis Rempubl. devenerint, eura tamē eos cogitatioq; versabit assidua, quomodo vicissim sordibus & oneribus tam pudendis purgentur, cavebuntq; diligentius, ne deinceps in via Domini lapidibus adeò noxiis (VITIIS puta in Orbe erudito ubiq; regnantibus, innumerisq; male doctōrum imò maledictōrum *scandalis*) offendantur. Et cum pro DEO, pro Christo disputare etiam diabolus possit, multi-

C 5

que

que hæcenus pro illius Majestate adversus infideles dimicarint flagitiosi Doctores; hinc omnes sacrosanctæ illius Disciplinae candidati còtendent strenuè, ut Christum sciant, pariter ac vitam in ipso gratam acceptamque DEO transigant, ejusque spiritu agitati, in splendidam ipsius imaginem magis magisque transformentur, ejusque præsentia unione gloriaque æternum perfruantur. Cujus supremæ felicitatis consequendæ desiderio si literatus divinæ gratiæ radiis collustratus teneatur, opera porrò illi navanda est satis ardua ut detestando AMORI PROPRIO tum crassiori tum subtiliori, cuncta corporis spiritusque dona ac bona inficienti ac conspurcari mittat nuntium, cunctantem verò illum & pro pertinaciâ suâ renuentem ita excruciet divexetque, donec impuram suam tandem aliquando efflet animam, vocato in subsidium Sancto illo spiritu ut Rationem naturalem ceu corruptam, carnalem, Deoque inimicam non refrenet tantum, cohibeat ac reprimat, verum etiam protinus enecet & destruat, atque pestilentissimæ PHILAUTIÆ loco saluberrimam cordi ad

ad DEUM convertendo AUTOGNOSIAM, siue accuratam SUI COGNITIONEM instillet. Etenim veræ virtutis principium hoc esse, ut quisque sciat se obnoxium vitiis, etiam damnificis umbrarum tenebris obnupta gens quondam ex Apolline, Cræsum de consultissimo ad felicitatem itinere instruente, assiduamq; sui cognitionem commendante intellexit. Nulla quidem in Orbe Christiano vani Apollinis est auctoritas, sed amplioris multò luminis fulgor nos eò deducit, ut videamus, illâ ipsâ, nec alia viâ, ad veram (Duce DEO) perveniri posse felicitatem, si nimirum naturam acindolem nostram ad lapsus aptatam & proclinantem, inque mala jugiter ruentem aspiciamus, & conscientiam perperam gestorum habeamus ante oculos, tum ritè poenitendo ad DEUM accedamus, cordeque contrito ad cœlestis misericordiæ (Christi Salvatoris merito partæ) aram confugientes, arcanos cordis recessus coram SS. Namine adaperiamus, atque ad plurimorum piè-literatorum exemplum, vitam pessimè aliquando actam deploremus, pariter ac curâ studioque singulari

gulari emendemus. Hoc etenim post seriam sui cognitionem, vitæque miserabilis deplorationem cumprimis sibi curæ fuisse felicissimus ille literatorum Basilius a-

*Basil. M.
in Epist.
LXXIX.
ad Eu-
sthat.
Sebast.*

licubi testatus est, *ut MORUM INSTITUERET CORRECTIONEM*, quos per diutinam consuetudinem cum improbis contractam perverterat. Sic etiam nos à

*Conf. pi-
am liter-
ati hom.
secess. p.
117.*

doctrinæ & vitæ profanæ vanitate ad sinceram pietatem atque virtutem conversi, operam continuæ demus sanctificationi, DEOque deinceps placere studentes, cunctis eius (quantum fieri potest) obediamus mandatis, summè caverentes, ne novam SS. Numinis spontè incurramus offensionem. Ea nimirum (ut alibi diximus) divini amoris vis, ea Spiritus sancti voluntatem humanam internosque affectus commoventis est operatio, ut unà cum illo conversi literati animum virtutum amicorum chorus confestim subeat, ut qui paulò ante arrogans, superbus, sui amans, ambitiosus, singularis, avarus, intolerabilis, litigiosus, invidus, iracundus aut aliter vitiosus literatus cernebatur, idem nunc velut alter homo & antiquis exutus vitiis, sui con-

tem-

temptor, modestus, benignus, prudens, verax, demissus, pacificus, benevolus, mansuetus, humilis, aliisque virtutum ornamentis clarus & cunctis charus agnoscat. Sic cœlesti beneficio Doctoris divino amore flagrantis animus arboris instaret, in quam omnigenæ virtutes insitæ, magis magisque pullulabunt, nullique non FIDEI sinceræ fructus dulcissimi provenirent. Quis cum sapientissimo Philone non diceret *gratulandum esse felicibus e. us. modi literatis haud secus ac si* (quæ verba ejus dignissima sunt notatu *post cæcitatem visum recepissent, ex altissimis tenebris adducti ad lucem clarissimam.* Tanta (pergit) est vis resipiscencia, rei vehementer necessaria! Postulat autem resipiscencia non solum correctionem opinionis, quæ creaturis tribuebat honorem Creatori debitum, verum etiam officiorum, studiorumq̃, **MUTATIONEM IN MELIUS**, ut relictis inconditis vulgi moribus, transeat ad benè constitutam ornatamq̃ optimis legibus Rempublicam, hoc est ex ignorantia migrètur in scientiam verum quas ignorare non decet, ex imprudentia in prudentiam, ex incontinentia in tem-

*Philo
l. b. de
charit.
sub fin.*

pe-

perantiam, ex injustitia in justitiam, ex timiditate in fortitudinem. Bonum enim utileq; fuerit ad virtutem transfugere desertam malitia velut insidiosa Domina, solent etiam pietatem comitari virtutes cetera, à quâ non magis divelli possunt, quam umbra à corpore quod in Sole versatur. Proinde quotquot ad nostram religionem (seu potius ad veram sinceramque pietatem Christianam) se conferunt, statim fiunt sobrii, continent, verecundi, mites, jucundi, humani, graves, justî, magnanimi, veritatis amatores, contemptores voluptatum ac pecunie; quandoquidem è diverso, quicumq; à sacris legibus deficiunt, eos videre licet intemperantes, imprudentes, injustos, leves, pusillanimos, irritabiles, mendaces, perjuros, cupediis, potationibus venericisque rebus deditos, ventri pendentes tributa, cum gravi corporis animique dispendio. Itaque perpulchrè precipitur, ut discamus vitam componere, & ex perturbatone in meliorem statum reformare. Et post alia: Pulchrè nobis attestatur illud scriptura oraculum: Fœdus fecisti hodiè cum Domino ut sit tibi DEUS, & ipse fœdus hodiè fecit tecum, ut fias ei populus; pulchra sanè permunitio,

tatio, homine (literato) properante ad cultum DEI, DEO quoque sine dilatione admittente supplicem & occurrente accedenti ad se sincero animo. Talis porro cultor & deprecator, etiamsi unus homo fuerit, ipsius DEI existimatione non minus honoratur, quam totus populus, id quod & aliàs usu venit, quemadmodum enim in navi gubernator confertur cum omnibus vectoribus, eodem modo Vir sapiens totius gentis dignitatem obtinet, quippe qui pietatem habeat pro munimento inexpugnabili. Haftenus ille Ebræorum doctissimus Philo. Magis verò agnovère experitiq̃ sunt supremam hanc literati hominis felicitatem, quotquot gratiæ verbiq̃e divini luce collustrati de deferendâ profanæ noxiæq̃e doctrinæ Republicâ (in quâ magna eruditorum hominum pars declivi naturæ impetu in vitiorum lutum prona spiritum trahit anxium, nihilq̃e cœleste ac divinum sapit) seria huc usque agitavère consilia, eamq̃e duntaxat quæ siverè & excoluère scientiam, quæ non nisi veram solidamq̃e spirat pietatem, quæ non fucata, ac inutilium rerum micis fatua, sed constans apparet & utilis, nec otio-

otiosas & spinosas magis quam fructuosas, plusque futilitatis quam utilitatis habentes sectatur quæstiones, sed divina potius mysteria & celestia oracula avidissime æmulatur, quæ sinceræ charitati sociata & humilitati, alumnos suos non inflat aut reddit turgidos, sed auræ benignioris perflat suavitate, veterēque dejecto homine cultorem suum è faucibus diaboli mundiꝛue creptum, ab ejusꝛue corpore avulsum Servatoris corpori per infusatam fidem inserit, archissimoꝛue & indiviꝛuo nexu conjungit. *Nibil enim necesse*

Erasm. *est* (præclare alicubi scribit Erasmus) *ut*
in adhort. *quis tot anxiiis disciplinis instructus accedat,*
ad stud. *simplex cuiꝛvis paratum est viaticum, tantum*
Philos. *(literatus supremæ illius scientiæ amore*
Christian. *captus) piũ ac promptum afferat animum, &*
Tom. V. *imprimis simplici puraꝛue pradiꝛum FID E.*
opp. fol. *Hæc autem vera demum FIDES est, quã*
117. *piẽ jam doctus creaturam corde affectuꝛque*
transcendere occipit, sensusꝛue & ratio-
nem propriam despiciens, ac infra se re-
linquens, totus defertur in DEUM, divina
ejus verba, promissionesꝛue veras intue-
tur, admiratur, credit, corde fovet, ac in-
timẽ

timè & animitus denique amplexatur, cumque in JESU CHRISTO lateant omnes divinæ veritates, omnesque parili modo ex ipso promantur ac pateſcant, imò omne. DEI conſilium omniaque ſalutis media per ipſum ſint reclusa, hinc ſpiritus ille fidei vivæ ipſum Salvatorem tanquam potiffimum objectum cognoscendum, credendum, amplectendum ſequendumque proponit, virtuteque ſua efficit, ut piè literati omnes ſapientiæ theſauros in eo reconditos inveniant, eisdemque ad animæ ſuæ ſatietatem paſcantur atque fruantur. Ideò enim ille quod noſtrum erat aſſumſit, ut nos viciffim quod ipſius eſt accipiamus; ideò Doct̃or doctorum factus eſt, atque communis Præceptor, ut nos in illo & ex illo ad ſalutem ſempiternam edocti, ſapientes evaderemus, atque ſæviſſimo tyrannidis diabolicæ jugo excuſſo, DE O deinceps, PROXIMO, NOBISQUE IPSIS vivamus, nec verbis ſolùm, ſed re & opere ipſo oſtendamus, veram libertatem non in peccandi licentiâ, veram ſapientiâ non in philoſophicis argutiis, in gentilibus fabulis, in verborum ampullis & calami-

D

itris

stris, sed in Christo (utpote omnigenæ felicitatis fonte unico ,) esse inveniendam ; Ut cunq; pulchrum sit audire DOCTUM; pulchrius tamen haberi PRUDENTEM, PULCHERRIMUM autem ESSE PIUM. Hoc nimirum præcipuum est supremæ illius sapientiæ axioma, atque scientiæ, quæ omnem humanam eruditionem stultam reddidit, principium æque ac fundamentum palmarium. Splendor enim illa est æternæ lucis, & divinæ operationis bonitatisq; exactissima imago, non mortua quidem aut insensata, sed viva, mobilis & actiosa, quippe cui inest spiritus intelligens, sanctus, simplex, multiplex, subtilis, impollutus, perspicuus, amans boni, actus, beneficus, humanus, stabilis, certus, omnia intuens & permeans, ipso Sole speciosior, omnemque stellarum superans claritatem. Non alium DEUS literarum diligit, nisi hoc spiritu impolluto præditum, atque cum vera ista sapientiâ habitantem. Quæ si rectius perpendèrent quidam doctrinæ non minus quam vitæ profanæ magistri, longè aliter mores componerent, nec in naturam suam ita abire

patc-

paterentur malitiam, ut non admonitioni ulli, nec DEI ipsius comminationi cedendum existiment, adamantina gestantes adversus bonum pectora, malleum & incudem officinae coelestis contemnunt, & cum profanis seculi mancipiis ducentia jugum. At verò coelesti illo FIDEI veræ dono præditi, nullis amplius persuaderi se sinunt diabolicis susurationibus, non corruptissimis seculi offendi exemplis, verum omnem mundi luxuriam ejusque vanitatem corde ore & opere abjicientes, aperte christianam pietatem *suique abnegationem* profitentur, diabolum masculè profligant, Mundi præstigias, pariter ac carnis imposturas turgidam illam sapientiam omnemque scientiam inflantem, atque indissolubilibus acerrimarum contentionum modis implicitam, obduratam denique peccandi malitiam sacro quodam prosequuntur odio, & ad bonum omne alacres & parati existunt, neque de applausu aliorum, laudeque propria ad augendam amplius sunt solliciti, sed crucem & tribulationem hilari fronte excipere, & nulla non impij mundi odia atrocesque cruciatus tolera-

re gestiūt. Quamprimū enim supereminens Christi cognitio, quæ omnibus mundi scientiis, honoribus deliciis atq; divitiis est superior, semel iis indita donataq; fuerit, non solūm illi vana profanaq; omnia generosè despicient, atque cum Apostolo reputabunt pro stercoribus, verum nihil non alacri magnoq; animo ac corde libero propter Christum sunt relicturi, imò perdituri etiam, dummodo ei soli servire, perpetimq; adhærescere queant. Atque ita divinus ille ignis in coelestibus eorum animis tantoperè flagrabit, ut non amplius inibi regnare queat prava cupiditas, inordinatusq; *sui Amor*, ex animæ fundo reapse ejectus. Quicquid illo urgente olim propter se, idq; per grande nefas fecere ac operati sunt *liberati* à servitute peccati *literati*, postea pro DEO spontè & alacriter facient, quin imò ea absque ullo ferè labore & difficultate perficient, quæ quondam ne cogitando quidem assequi potuere, haudquaquam affectuum suorum & inclinationum corruptarum motus sequentes, sed Regis Dominiq; supremi sacro-sanctos instinctus observantes, ejus.

jusque voluntati cuncta desideria prom-
ptè subjicientes. imò omnes appetitus su-
os, si flecti, si cohiberi, si compesci nolint,
penitus abnegantes, frangentes, rumpen-
tes, atque se suaque per eandem illam FI-
DEM Christo ita dicantes, dedicantes ac
consecrantes, ut jam non amplius suis lita-
re commodis, *nec sibi ipsis vivere velint, sed* II. Cor. X.
ei solùm, qui pro nobis vixit, obiit, nobisque
tandem resurrexit. Hoc fundamentum
vitæ Christiano-literatæ est solidissimum,
hæc supereminens illa SCIENTIA CHRI-
STI, altissimaque & Terræ sapientibus i-
gnota Philosophia, SCIRE nimirum &
SEQUI Christum crucifixum, seipsum o-
disse, & quicquid Orbis profanè doctus a-
mat magnique æstimat, honores præser-
tim, gloriam, laudesque proprias, nullas-
que non corporis animique voluptates al-
tissimo despicere supercilio. Durum qui-
dem hoc est, & mundo carnique summè
contrarium principium, ast si rectè intel-
ligatur, ipsoque opere comprobetur, insi-
gni adeò fructu sese commendat, ut eo ipso
imbutus, eodemque pectoris verè Christi-
ani caractere ornatus literatì hominis a-
nimus,

nimus, nulla amplius necessitate affligi turbarique, nulla vitæ hujus calamitate tangi, nullis turbinibus dejici, nulloq; tempestatum impetu de altissimæ tranquillitatis sede deturbari possit.

X. Et cum ad optatæ hujus felicitatis metam tendentibus literatis, præter largissimam divinæ gratiæ & benignitatis sca-
tebram, præter bonam naturæ indolem, animique ad meliora & honestiora quæque insignem propensionem, (ne scil. pravæ inclinationis ductu in mala illi ruant jugiter, atque horrendæ vitiorum tyrannidi tandem subjiciantur,) rectâ apprimè opus sit INSTITUTIONE, & fidei manu ducti-
one, quam haud abs re Seneca primam secundam & tertiam vitæ beatioris partem nuncupavit, quâ deficiente vera deficiat, vita; Pythagorici verò fontem dixerunt, unde omne bonum proveniat: hinc cura doctioribus & melioribus intendenda est palmaria, ut *instructio* salutari via ad veræ felicitatis literariæ arcem recta simplex & aperta, licet principio difficilis imperitioribus ostendatur, effusâque manu ea spargantur semina, quæ suo tempore re-
vocen-

Sen. lib.
de brev.
vita.

vocentur ad frugem. Tantum pondus *institutionem* habere ad vitæ in melius immutationem Plato asseruit, ut sine illa inanes judicaret omnes rectè conditas leges, cunctaque virtutis dictamina. Constat hominem literis in juventute mediocriter tinctum Proteo similem esse, omnibus planè formis suscipiendis oportunum, unde ne (in fulgidam doctrinæ lucem suscipiendus,) vitiorum tenebras induat, & earum gravi quasi pondere pressus miserè submergatur, rectâ muniendus est institutione, cujus adjumento sponte ruens natura à præcipiti loco retrahat pedem, ejus roboretur imbecillitas, vitæque ipsa velut procell sum mare, Syrenum etiam cantibus infestum, feliciter transigatur. Quem primum facilè atque præcipuum veri philosophi characterem olim Psellus (de philosophiæ definitione differens.) esse judicavit, scil. *ut is imperfectarum curam gerat animarum, easdemque ad perfectionem per cognitionem* (uti ipse quidem loquitur) *deducat*; eo character cum primis illi conspicui sint doctores, qui Verorum, h. e. Christianorum Philosophorum adimplere

D 4 par-

Plato in
de Rep.

Bern.
tractat.
de pass.
Domin.
cap. 10.

partes, divinæ gratiæ radiis collustrati summopere laborant, *siquidem* (non profano quodam Psello, sed piè-literato Bernardo monente) *efficax signū vera & pura sit charitatis, ut hi, qui spiritali dilectione connectuntur, mutuo calefiant, & per veram charitatem alterutrum ad exercitia spiritalia accendant.* Quidni gaudeat piorum ac DEUM sincerè amantium quilibet, ubi ministerio suo plures ad dilectionem & cultum sincerum ejus, quem ipse ardentissimè amat, omni animi nisu accesserint. Cumque exploratum sit omnibus, absque vitæ probitate, rectaque morum institutione difficillimè tot illecebrarum demulcentium, tot adversariorum incurfantium insidias evitari posse aut declinari, hinc cunctis ad optatæ prosperitatis sedem tendentibus literatis nulla nō SALUTARIS INSTRUCTIO est admittenda, vita perperam antea acta corrigenda, motusque à pravo appetitu jugiter erumpentes validius coercendi, donec fluctibus malæ assuetudinis semper jactata navis, optatam tandem serenitatem, veramque vitæ securitatem pariter ac felicitatem consequatur. Neque verò fieri potest ut
cam

eam obtineat Literatus, nisi qui à VITIORUM foeditate immunis est, & suæ spon-tis, aliud omninò illi agendum, aliter vivendum, imò aliud longè quam quod vulgò solet cogitandum, multa negli-genda, multa contemnenda aliqua natræ, aliqua & consuetudini vis inferenda est. Et cum multas nobis vel illecebras vel di-verticula communis illa Parens omnium objecerit, plerisque abstinendum. Alios superbia, quosdam invidia & avaritia af-flavit, si qui sunt literati qui multum agere sibi videntur, hi ambitiosi sunt, istisne verò tantum superesse temporis existimemus, ut vel discant, vel sapiant rectius, si sapi-entia veræ vacarent studio, non à vitiis modo, sed & ab opinione omni populari-que errore mores suos sejungerent, utque discere optima possint, ante vacuum tot instantibus scientiis animum facerent, tum virtutis pietatisque sinceræ studio cura sin-gulari invigilarent.

XI. Ad vim verò ac splendorem e-jusmodi magis spirituales eruditæ concii-liandum, plurimum forsitan conferret COLLEGIORUM quorundam in civita-

D 5

tibus

tibus & Academiis illustrioribus institutio, atque pia fundatio societatum, quarum membra frequens illa cura versaret atque cogitatio, quomodo majora indies verus DEI cultus capere incrementa, extirpatisque pestiferis VITIORUM zizaniis PIETAS sincera plantari queat. Nimirum curâ studioque singulari viris quibusdam zelo pio flagrantibus eò esset laborandum contendendumque, uti ad fidem veram vivamque, ac inde profluentem DEI amorem ejusque præceptorum observantiam invitarentur pariter ac incitarentur cæteri, hostisque infernalis perniciosi conatus magis magisque retundi & sufflaminari possint. Et licet cum maximis initio difficultatibus conjunctum foret salutare ejusmodi institutum, nec quicquam robustus ille armatus (infami desidioforum quorundam, atque juratorum pietatis hostium cæterâ stipatus,) ad illud destruendum impediendumque esset intermissurus, quinimò labore indefesso semper eò laboraturus, ut gravissimis vitiorum ponderibus mortalium miserrimi in terram defigantur, spissisque immergi tenebris, gratiæ & amo-

amoris cœlestis lumine æternum destituantur ; attamen Ter-maximum Numen assiduis compellatum precibus , pia illa, gloriæque suæ studiosissima pectora (velut è machina) benignissimè respiceret , atque optatissimum meditato operi successum largiretur. Incredibiles sanè Collegiorum ejusmodi institutio haberet utilitates, fructusque nunquam marcescentes communitati fidelium conciliaret. Non ignoramus nobilis cujusdam Societatis Germanicæ (quæ FRUGIFERA dicitur) satis felicem progressum, quam brevi scilicet temporis spatio instituta sit illa, pariter ac ad stuporem usq; adaucta , præsertim cum ipsi Principes viri albo illius essent inserti ; Quid si igitur de magis salutari consociatione quidam pio zelo flagrant. DEOq; sacra literati seria agitent consilia, SOCIETATEM sumè FRUGIFERAM invicem ineuntes , cœlestique nixi præsidio, talem fundantes congregationem, in quâ verè christiana, verè Evangelica de PROPAGANDA FIDE, pietateque disseminanda agerentur consilia , curaque singulari ea conquirerentur , quæ ad promovendam

*Ob. Ravi-
us in A-
mica ad-
monitio-
ne, quam
ſolio O-
rientis, ſi-
v: Casal.
MSR.
Orient.
attexuit.*

dam animarum ſalutem, technasque dia-
bolicas ſufflaminandas maximè conduce-
rent. Haud abs re non ita pridem quidam
multijuga eruditione conſpicuus Vir opta-
vit, ut *Collegium* aliquod *Oriente* de pro-
paganda fide ſincera inſtituatur, quo ſum-
ptibus non adeò magnis ſex ad minimū ex-
citatoris ingenii Juvenes ea lingvarum,
Hebrææ, Chaldæo-Syræ, Rabbinicæ, Ara-
bicæ, Perſicæ, Turcicæ ac Æthiopicæ co-
gnitione imbuantur, nec minus eâ Sacra-
rum literarum dogmatumque eccleſiaſti-
corum inſtruantur peritiâ, ut bini eorum
ad Synagogas Judæorum, bini ad Turcicas
ſedes, bini ad damnificis idololatricarum
umbrarum tenebris obnuptas gentes, lu-
crificandosque per DEI gratiam infideles
ablegari, & quaternis ſemper annis cum
novis aliis commutari poſſint, prioribus
ſex ad functiones Eccleſiaſticas vel Acade-
micas adhibitis : Quidni cunctis DEUM
ejusque gloriam ſincerè adamantibus arri-
deret, multoque uſu ſeſe commendaret ta-
lis conſociatio fidelium, quorum curâ ſol-
licitoq; miniſterio multi, nomine quidem
Chriſtiani, aſt Judæis, Turcis, gentilibusq;
cunctis

cunctis longè deteriores mortales convertantur, in melius mutantur, deque ipsis diaboli filiis, filii Trini unius DEI (ejus aspirante gratia) efficerentur, laudes illi sempiternas decantaturi. Cæterum res ipsa loquitur, in *frugiferas* ejusmodi *Societates* recipiendos esse non alios, quam probitate & zelo divino eximios Viros, quos (quo fidelius illud unum pietatis curent negotium) nullo lucro aut stipendio, solâ autem operis dignitate & fructûs egregii expectatione allici velim & occupari. Sin verò aliæ operi tanto injiciantur remoræ, momentique majoris obveniant difficultates, initia illius circulo facienda essent breviori alia atque alia piè-doctorum exquirenda vota, judicia, sententiæ, cum primis autem instruendi de fructuoso ad eò conatu in christianis orrhexis que Academiis essent Sacrosanctæ Theosophiæ Candidati, monendique strenuè, ut non minus vitæ morumque integritati, quam doctrinæ religionisque puritati studeant, frequentiusque ea meditentur, quæ ad divinæ gloriæ incrementum, & proximorum in viam salutis reversionem quoquo modo facere possint.

possint. Et cum abunde constet, nullum DEO gratius acceptiusq; officium præstari posse, quam quod pietatis sinceræ amore studioque suscipitur, idcirco nihil magis animo versandum esset omnibus, quam quâ ratione christiani hujus Sacerdotii partes ritè adimpleri, cunctique à virtutis semita aberrantes, ad sempiternæ salutis viam revocari queant. Hoc equidem zelo, hoc igne cum primis incensos esse oportet eos, qui Christum prædicare aliis, cœlique divitias promittere fidelibus constituerunt. Illi aliquando cum fructu omnique imperio (ut Apostolus loquitur) arguere poterunt, qui de BONO EXEMPLO doctrinæ salutiferæ sociando apprimè sunt solliciti, siquidem *divinarum literarum explanatio* (dicente Theodoro) *opus habeat anima à labe notabili purgatâ, tum mentem desideret agilem, & veluti pennis pradiatam, qua in ipsa spiritus penetrabilia ingredi possit.* Cumque magna adeò sit imò maxima vis EXEMPLI, nemoque major & fructuosior virtuosus Doctore existat, hinc opera strenua navanda non monitoribus solum, ut de bono exemplo doctrinæ salutari sociando sem-

Theodor.
 pref. in
 Cant. T.
 1. opp. f.
 983.

semper sint solliciti, artemque illam artium tradituri, ejusmodi exemplaria proponant, ad quæ alii vitam moresque rectè componere queant; verum discantibus cum primis, & ad supremæ illius felicitatis apicem seriò tendentibus curandum sedulo, ut omnem improborum fugiant consuetudinem, & à noxio cœtu prorsus recedant, utque malos socios evitando, ipsam evitent improbitatem. *Etiā pacata antea Iosephus Maria (aut scriptor quidam egregius) si socii accedant interturbantes venti stasim in iras insurgunt, & noxias minas, quin etiam pacatissima flumina, quorum lentitudo oculis ipsis eripit cursum, si incubent venti, statim exurgunt in fluctus, & mansueta illa elementa, quæ ovium instar ignorare motus videbantur, in leoninas exasperantur iras. Non igitur eorum consuetudine Vir benè moratus debet oblectari, qui facili negotio in iras, odia, (fastum, ambitionem invidiam, contentionem aliosque vitiorum ignes) exardescunt, impellunt siquidem malorum consuetudines ad pœnitenda. & sæpè etiam cogunt ad ea, quæ nullam admittunt emendationem, nullis quæ lacrymis elui possunt, cum semper servus*

post.

post sanguinem maror sit. Posthabito itaque spretoque malorum consortio bonis potius se jungat, atque non nisi laudabilia virtutum *exempla* sibi proponat veræ felicitatis candidatus. *BONOS imitare* (præclare ait Cyprianus) *si potes, si sectari non potes, collatæ certè & gratulare melioribus, fac Te illis adunata dilectione participem, fac te consortio charitatis & fraternitatis cohaerere.* Sed utinam hodiè in erudito Orbe non obtineat, quod Cyprianus hunc in modum est detestatus: *Esse jam inter nocentes innoxium, crimen est, malos quisquis non imitatur offendit!* Ea quandoque est inter profanè doctos virtutis ejuratio, ut inclytæ pietatis Viros gravissimis vexare contumeliis, ipsaque sancta malignis sermonibus violare illi non dubitent. *Multi eorū, quorum similitudinem desperant,* (Apuleio dicente) *affectare conantur similitatem.* Diligendi potius cum reverentiâ & imitandi studio Viri sunt virtute singulari illustres, cum (teste Symmacho) *quedam scintilla sapientiæ sit virtutum luminibus applicari.* Memorat de se C. Plinius, quod cum in Syria tribunus militaret, Artemidorum arcta

Symmach. l.
IX. ep. 9.
Plin. l. 3.
epist.

arcta familiaritate fuerit complexus, socerumque ejus Musonium cum admiratione dilexerit, insignes eâ tempestate sapientiæ Aristites : *Idq̃ primum* (inquit) *nonnullius indolis dedi specimen, quod Virum aut sapientem, aut proximum similemq̃ sapienti intelligere sum visus.* Et merito : Nam idem ille Plinius maturiore jam ætate magis admirari se virtutes Emphratis ait, quia magis eas intelligeret. *Ut enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex judicare, ita nisi sapiens, perspicere non potest sapientem.* Itaque pro certo & indubio felicitatis subsecuturæ indicio habeant literati, si Viros summa virtute conspicuos, non quos damnificis umbrarum tenebris obnupta gens olim est admirata, sed quos Christiana hucusque pietas commendavit, cum ingenti quadam dignatione in animos admittant, tantis nominibus semper assurgant, & quidem (ut de sese affirmavit Seneca) *cum similitudinis desiderio & affectatione.*

Sen. de vit. beat.

XII. Neque verò aliorum solum instituta exempla que laudatissima literato ad insignem illam felicitatem aspiranti, cum quadam similitudinis affectatione probè

E

confi.

consideranda, sed strenuè etiam IPSI (uti Christiana jubet Philosophia, nosque jam supra monuimus) adversus VITIA & immodicas cupiditates decertandum, hostisque infernalis (auxilio cœlesti) nefariæ semper reprimendæ sunt suggestiones. A vitiis enim remotus, statim virtuti erit vicinior, recedens ab illis, propius ad has accedet, ipsique DEO magis magisque appropinquabit. Quod si verò Vir literatus seriū secum de expellendo omni vitio agitet consilium, fixumque illi sit hostibus tam atrocibus sacrum indicere bellum, non levi equidem brachio, non molli articulo, sed toto totius animi conatu, omni intellectu (divinæ gratiæ radiis collustrati) industriâ, cunctis ingenii nervis, generoso proposito animoque excelso. Quod agit, agat masculè non minus quam sollicitè, ad exemplum Magni illius Doctoris Hipponensis,

August. Augustini, qui notanter de se alicubi; *Multa*
Conc. III. (scribit) *ago in cogitationibus meis, pugnans*
in Ps. 36. *adversus malas suggestiones meas, & habens*
conflictationem diuturnam, & propè continu-
am vim cum tentationibus inimici, subvertere
me volentis. Gemo ad DEUM in infirmitate

se mea, & novit quid parturit cor meum ille, qui novit partum meum. Nimirum in tentationes superbæ, ambitionis, gulæ & luxuriæ egregius ille Christi athleta pugnavit, ope cœlesti eradicans, evellens, destruens ac perdens quicquid ex semine malarum cupiditatum propullulavit. Hoc itaque sibi (quod imitetur) piè literatus proponet exemplar, hanc hominis ad DEUM tendentis spiret indolem, atque pravis suis affectionibus pari solertia bellum inferat, cum primis autem VITIIS eruditorum detestabilibus, IMPIETATI, SUPERBIÆ, INVIDIÆ, AMBITIONI, CURIOSITATI IMMODICÆ, MALEDICENTIÆ, CONTENTIONI, AVARITIÆ, cæterisque mox fusius commemorandis ac depingendis monstris, sancti det repudii libellum. Sin illa redire, & pristinam animi sedem occupare conentur, pugnet eò fortius, atque ne tandem aliquando hosti succumbat, diligentissimè caveat. Est illa mascula vox Trajani Ducis Christiani & invicti ad Valentem Imperatorem *DEUM semper sequitur victoria, & ad eos accedit, quibus DEUS se Ducem præbet.* Ita

Theodor.
lib. IV.

hist. c. 29.

Ovid. 7.
meta-
morph.

est ô literati Heroes, ubi DEUS vester erit
 hospitator, ibi rosæ laureæque pullula-
 bunt, coronæ vobis texentur, tandemque
 exaudientur epinicia. Cum Dæmone qui-
 dem comparati ut robustissimo gigante,
 vos minuti pygmæi videbimini, quos elide-
 re & audaci pede facilè proterere ille pos-
 sit, sed divino præsidio defensi, in leones e-
 vadetis, ignem spirantes, inimico valdè
 formidandi. Jasonem jactavit fabula gra-
 vissima in navigatione Colchica exantlan-
 dâ, inque auferendo vellere aureo pericu-
 la & discrimina subiisse; Tauri nimirum il-
 li domandierant ignivomi, dein ad arati-
 onem subjugandi, pervigil Draco velleris
 custos superandus, armatorum denique
 virorum è seminatis Draconis dentibus re-
 pentè enascentium exercitus excipiendus.
 Tantum abest ut terruerint ea pericula a-
 nimum *Jasonis* virtutis plenum, ut potius
 accenderint magis, & ad maximum faci-
 nus audendum provocarint. Licet alie-
 no discrimine contremuerint socii, ipse
 neutiquam motus est proprio, nihilq; cun-
 ctatus, furibundis sese objecit bestiis, fre-
 tusque amuleto, quod à Medea acceperat,
 miti-

mitigavit tauros, iugoque imposito, illos aratro junxit, mox hastatos & galeatos in hostes (infesta arma intentantes,) saxum, quemadmodum erat monitus, ingens projecerat, ita ut conversis exemplo in semetipsos telis, mutuis vulneribus omnes conciderint. Et cum vincendus adhuc superesset Draco velleris custos, crista terribili, linguâ trifulca, fulmineisque oculis horrendus, is quoque feliciter adeò est prostratus, ut liberum mox ad arborem (ex quâ vellus aureum pendeat) aditum victori permiserit. En vobis Ô LITERATI PRÆLIATORES, animi, & bonitate naturæ præstantis, & virtutibus insigniter imbuti, (id quod Jason instructori suo *Chironi* debebat,) verâque gloriæ cupiditate incensi nobilissimum exemplar ! *Jason* ubique victor vos suo edocet exemplo & triumpho, nihil non virtuti cedere atque magnanimitati, nec quicquam tam arduum, quod non constanti improboque labore, animique firmitate attingi ac obtineri possit. Quilibet vestrum vel me tacente intelligit, quinam illi *tauri sint aripedes*, naribus ignem efflantes, & sub aratri jugum mittendi

tendi, quænam ferrea illa armatorum seges, serpentinis dentibus enata, & in se ipsam adversis conversa hastis; quis Draco ille, arboris aureæ (unde vellus veræ perpetuæque felicitatis literariæ suspensum,) pervigil custos? Nimirum per hæc pravi vestri denotantur affectus, indomitæ cupiditates, efferatæ concitationes animi, horribilis denique ille Draco infernalis, quibuscum hostibus fortiter vobis pugnandum, donec illustriorem longè *Jasonicâ* illâ obtineatis victoriam, cum juxta sapientiss. Salomonis effatum *is qui dominatur ANIMO SUO major sit quovis expugnatore urbium.*

Prov.
XVI.

Naso.

*Audax res (canit Poëta) vicisse alios;
victoria major,
Est ANIMI fluctus composuisse sui.*

Μηδῶ
cura, cō-
filium à
Μηδομα

XIII. Sicuti verò sine *Medea* consilio nihil præstitit *Æsonides* ille; ita in gravissimâ vestra adversus Draconem taurosque ignivomos pugnâ fortitudini proxima sit CURA SERIA, maximaque sollicitudo, (quæ per *Medeam* significatur,) ne illotis quod ajunt manibus tantum suscipi-

sciapiatis negotium : Euripides *Ευλαβειαν*, ^{cunctas}
 quæ hæc ipsa cura est meritò dixit utilissi- ^{gero deli-}
 mam esse Dearum, cura est illa quæ scien- ^{bero, me-}
 tiæ lumen adhibet negotiis, abstrusa pene- ^{ditor,}
 trat, revelat operta, illuminat obscura, cui- ^{provideo,}
 cunque literato hæc virtus adest, hoc faci- ^{prospicio.}
 le assequetur, ne animus unquam negotio
 desit nec votis successus. Quodsi juxta
 Mythologorum veterum placitum Jupiter
 ad monstra profliganda eum maximè ido-
 neum judicavit, qui non uno momento, ac
 ne una quidem nocte, sed toto trinoctio ef-
 fet procreatus ; Vos potius in longè meli-
 orem beatitatis sortem Servatoris benefi-
 cio genitos, par vocatione vestra labor sem-
 per verset & cogitatio, quo dignam officio
 diligentiam præstetis, istamque in proflig-
 andis monstris illis teterrimis observetis
 rationem, nimirum ut ad tanti momenti
 opus neutiquam incuriosi accedatis aut
 imparati, majestati christiano-literariæ
 haud decorum reputantes, circa supre-
 mam felicitatem consequendam ea negle-
 xisse, quæ profana religione imbuti litera-
 tores studiosè duxore observanda. *Dele-*
ctet potius (ut cum Magno Gregorio lo-

Greg. M. hom. XVII. in Evangel. quar) *mentem vestram magnitudo premio-*
rum, nec deterreat certamen laborum. Non
 longinquis è terris, non per mille pericula
 quærendum vobis solidæ illius felicitatis
aureum vellus, sed hostes vincendi doman-
 dique sunt domestici, pravi nimirum affe-
 ctus, noxiæ quælibet cupiditates, nec non
 corporis sensuumque illecebræ, pestes in-
 quam illæ execrabiles, SUPERBIA, AM-
 BITIO, PHILAUTIA, INVIDIA, CON-
 TENTIO, cum omni infamium pedisequa-
 rum catervâ, atque inclinationum passio-
 numque pudendarum colluvie, quas Dra-
 co ille infernalis in literatos veluti prodito-
 res suscitare consuevit, & quæ instar gra-
 vissimi oneris in terram plerosque erudito-
 rum deprimunt defiguntq; , ut ad arborem
aureo conspicuam *vellere* mentis oculos at-
 tollere, exopratæque felicitatis diademate
 compotes fieri nequeant. Licet innume-
 ras de hostibus aliis, ô mei, reportetis vi-
 ctorias, inque dicendi disputandique palæ-
 stra palmâ præriperitis omnibus, attamen
 veræ felicitatis brabéo æternum carebitis, si
 in gravissima adversus cupiditates vestras,
 effertatasque animi concitationes pugnâ si-
 tis.

tis segniores. Alexandro tunc evadetis si-
 miles, qui totius terrarum Orbis victor, *sibi*
ipsi frequentissimè succubuit. Sapienter
 de illo Arrianus: *Alexandri praeclara faci-* *Arria-*
nora documento esse possunt, sive quis corporis *nus lib.*
viribus polleat, sive generis splendore emicet, *IV. vit.*
sive bellica virtute, felicitateq; *Alex.*
Alexandrum i-
psum superet, sive Africam simul & Asiam
(quemadmodum animo ille destinarat) perna-
vigans subjugarit, sive Europam, Asia atq; A-
frica tertiam adjunxerit, nihil hac omnia ho-
mini AD FELICITATEM adipiscendam
profutura sunt, nisi pariter moderatio ANI-
MI accedat, quamvis res in speciem gerat ma-
ximas. Affectus igitur vobis ô literati, (an-
 ne vitio mihi vertitis, quod toties hæc ve-
 stris inclamem auribus?) sunt edomandi,
 & ut rationi pareant, *subjugandi*, non secus
 atque Tauri & Dracones illi Colchici. Non
 vicit eos Orbis ille victor, de quo dixi, Ale-
 xander, qui IRACUNDIÆ, velut ignivo-
 mo tauro in se impetum facienti, turpissi-
 mè cessit, uti præter alios Maximus testatur
 Valerius: *Alexandrum (ait) ira sua prope-* *Valer.*
modum cælo diripuit. Eundem quomodo *Maxim.*
 Libido & Ebrietas veluti tauri & Dracones *lib. IX.*
c. 3.

Gregor.
M. lib.
IIX. mo-
ral.

dejecerint, Curtius & Seneca præter alios memorarunt. Nec eadem vos quoque ô præclara erudiri Orbis ornamenta calamitas excipiat, *fortitudinem* (ut Gregorius monet) *justorum imitamini, propriis contra euntes voluntatibus, delectationem vitæ præsentis extinguentes, prosperitatis blandimenta contemnentes, omnem adversitatis metum in corde superantes, hujus deniq; mundi asperant nequitiam refugientes.* Agite igitur, pugnae periculum faciamus, hostium, literatos ubiq; graviter infestantium conatibus (divino subsidio freti) occurramus, militareque in suscepto cum nequissimis illis salutis nostræ adversariis, vitiis inquam inter eruditos tantum non ubique regnantibus, certamine prudentiam adhibaturi, cura singulari hostium munitiones explorabimus, consilia expiscabimur, arma examinabimus, vires expendamus, ac sedentes denique cum animo nostro deliberemus, quomodo possimus *cum decem millibus occurrere ei, qui viginti millibus* (imò innumeris pravarum suggestionum jaculis) *instructi*, nostram meditantur everSIONem. Sagaciter perquiramus qualem machinam
cui-

cuilibet obijciamus passioni. *Scrutemur* (monente Chrysoſtomo,) *ſuam quisq; conſcientiam, & conſideremus, quid nam in hac hebdomade probè actū ſit, quid in alia, & quate augmentum fecerimus ad ſequentem, quas in nobis affectiones correxerimus. Diſcamus, Chryſoſt.* (ait idem) *igitur & vitia noſtra recensentes Homil. ea tempore corrigamus, & hoc menſe unum, a-82. ad hio aliud, & ita ſubſequenter meliores efficiamus.* *Pop. Ant. mur.* Sed & inſignem illam pugnandi rationem obſervemus, quam Magni Chryſoſtomi diſcipulus Johannes Caſſianus luculentè hunc in modum delineavit: Ita *Joh. Cas. ſian. coll. V. c. 14.* nobis adverſus vitia arripienda ſunt præſta, ut unusquisq; *VITLUM*, quo maximè infeſtatur explorans, adverſus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac ſollicitudinem exa illius impugnationem obſervationemq; deſigens, contra illud cunctis momentis cordis ſuſpiria, crebraq; gemituum tela contorquens, indeſinentes quoque orationum fletus ad Dominum fundens, & impugnationis ſuæ extinctionem ab illo ſpecialiter ac jugiter poſcens. - Cumq; ſe ab ea ſenſerit abſolutum, rurſum latebras ſui cordis ſimili intentione perlutret, & excipiat ſibi, quam inter reliquas per-

perspexerit dirio^{re}m, atq^{ue} adversus eam specialius omnia spiritus arma commoveat, & ita semper validioribus superatis, celerem de residuis habebit facilemq^{ue} victoriam, quia & mens triumphorum processu reddetur fortior, & infirmior pugna succedens, promptiorem ei proventum praeliorum faciet, ut fieri solet ab his, qui coram Regibus mundi hujus omnigenis congregari bestiis pramiorum contemplatione consueverunt, quod spectaculi genus, vulgo Pancarpum nuncupatur. Hi inquam feras quascunq^{ue} fortiores robore, vel feritatis rabie conspexerint diriores, adversus eas prima congressionis certamen arripiunt, quibus extinctis, reliquas quæ minus terribiles, minusque vehementes sunt, exitu faciliore prosterunt. Ita & vitiis semper robustioribus superatis, atq^{ue} infirmioribus succedentibus, nobis absq^{ue} ullo discrimine perfecta victoria parabitur. Ex ipso etiam Magno Basilio discamus, quam in vitiis nostris eradicandis tenere debeamus rationem: Quemadmodum ait, si quis relicta radice ramos arboris alicujus velit excisos, nihilominus radix manens alios similes illis protrudit; sic quoniam peccata sunt quadam (literatorum) quæ nascen-

di

Basil. M.
in Regul.
brev. in-
terrogat.
389.

di principium in se ipsis non habent, sed aliunde originem ducunt, necesse est prorsus, si quis esse ab illis liber velit, is ut causas primas peccatorum illorum stirpitus tollat, veluti CONTENTIO & INVIDIA (notissimæ illæ Orbis eruditi pestes) non ex se ipsis nascuntur, sed à radice APPETITUS GLORIÆ pullulant. Qui enim humanam gloriam magnè facit, is ex amulatione ei obtreçtat, quem in gloria esse animadvertit, aut à quo in ea superari se videt, invidet. Quocirca qui semel se ipsum invidia, contentionisve condemnavit, is si in eadem ipsa denuò vitia relapsus sit, utiq; intelligat, gravi se ac penitus insito cupiditatis gloria morbo, principe scil. invidia amulationisq; causa laborare, nimirumq; ipsum convenit contraria ratione, nempe HUMILITATIS exercitationibus gloria morbum curare, ut hoc modo affectionem illam humilis animi adeptus, deinceps in ea qua ante diximus esse cupiditatis gloria genuina non incidat, eandemq; in singulis peccatis debellandis observet rationem.

XIV. Multa, multa sunt Ô LITERATI, quæ ut ita faciatis, atq; sanctissimo huic & saluberrimo studio incumbatis, vos com-
vera

vere debeant. Inprimis autem **VITIUM** cum sana literati hominis ratione pugna, continuusque conflictus, quandoquidem (ipsis gentilium magistris asserentibus) vitium rationi atque adeò rationali naturæ ita sit dissentaneum, ut ad ipsas bestias hominem etiam literatissimum abjiciat. Non omnino fabula est Trivenefica illa Circe apud Poëtas, quæ Ulyssis socios eousque demeravit, ut homines in belluas ac pecudes commutaret, Quis verò non totus cohorrescat, si Virum doctrina literisque ornatissimum, in bestiam commutatum intelligat? Quam detestabilis macula pudendaque labes universo **LITERATORUM ORDINI** ex vitiorum pestiferorum confluxu accedat, quamque putidas ex eo ulcere foetor erumpat, nemo satis explicet. Nimirum sublata coelesti gratia, destructaque supremæ sapientiæ arce, necessum est in animum profani vitiosque literati induci enormem quandam turpitudinem, labem, pestem, foeditatem, horrendamque adeò *αἰσθησιάν*, ut peccator oculis animi captus, ac sensibus quasi omnibus destitutus, neque videat quicquam, neque omnino per-

percipiat, eumque veluti phreneticum aut peste infectum sani bonique omnes detestentur. Ut hinc minus mirum videri debeat, si ipsa DIVINA MAJESTAS ex infami adeo prostibulo, pudendaque vitiorum turpissimorum sentinâ singularem suam præsentiam, gratiam, donorumque emimentiam subtrahat, mox verò tartarei demones monstra illa tetra & horrida veluti in vacuam τῶν δαημόνων, h. e. pseudo-sapientum illorū domū subintrent, teterriamā ibi tyrannide dominantur, & miseros Musarū filios tanquā stygia quædā mancipia, iniquitatū suarum funibus constricta, in omnium abrupta vitiorum, imò extremi exitii barathrum pertrahant. Nonne ô LITERATI hæc sūt ejusmodi, quæ Vos movere debeant, ut è dirissimo tartarei hostis mancipatu ad veram piè doctōrum hominum libertatem aspirare debeatis quantocytus, è porcorum harâ redire ad benignissimum parentem, deque exuendâ indignissima illa servitute seria vobiscum agitare consilia. Ast dicetis forsitan profundo sepulti lethargo: *Justi sumus, non indigemus penitentia, nullâ perperam gestorum conscientia* inquit-

inquietamur. Auferat à vobis Numen benignissimum periculosam adeò principis tenebrarum catapultam! Cavete obsecro, ne detestabiles ejusmodi cogitationes vestros unquam subeant animos, planissimè potius vobis persuasum sit, *neminem* (ut scitè ait Lactantius) *tam justum esse posse, ut nunquam sit ei necessaria pœnitentia.* Considerate diligentius cunctas domûs interioris semitas, cordisq; vestri cubiculum ingrediamini, exploraturi quantis eo usq; involuti errorib⁹, in quâ turpia flagitia insâiasq; fueritis abducti. *Hoc nos* (literatos) ait Seneca, *pessimos facit, quod nemo vitã suã respiciat, quid facturi simus cogitamus, & id raro: quid fecerimus non cogitamus; atqui consilium futuri ex praterito venit.* Ne itaque Vos, ô Literati Christiani è profani cujusdam & damnificis umbrarum ethnicarum tenebris obnupti hominis judicio evadatis *pessimi*, VITAM vestram respicite accuratius, quid feceritis diligentissimè cogitate, nec generalem solum de extirpandis vitiis fovere sollicitudinem, verum peculiarem (ut antea diximus) adversus unumquodque institute lucem, donec singula pro-

ster-

Seneca
epist. 84.

sternantur penitus. Sive turpi *IMPIE-*
TATIS coeno fueritis maculati, sive *fa-*
stu immenso excoccati, sive *inanem* sectati
gloriam, sive *Invidia* & æmulationis labe
 corrupti, sive *Ambitionis* infrunitæ œstro
 perciti, sive *Contentionis* immodicæ pesti-
 lenti fidere afflati, sive *Maledicentia* mor-
 bo occupati, sive *Avaritia* insatiabilis
 pondere pressi, sive denique *noxia Curios-*
tatis amore deformati : tunc specialius
 atque diligentius instituatis scrutinium,
 atque pii cujusdam Viri monito obedien-
 res; *VITILLUM* quo maximè laboratis dili- *Entropi-*
 gentissimè exploretis, & adversus illud prin- *us Abbas*
 cipale arripiatis certamen, sanctoq; Chry- *ad Petr.*
 sostomo auscultantes : *Discatis & vitia* *Episc.*
vestra recensere, & tempestivè corrigere, hoc *Chrysof.*
mensē unum, alio aliud, ita ut subsequenter *Homil.*
meliores efficiamini. Quoties equidem *82. ad*
 propria mihi ad animum mala revoco, &
 conscientiam perperam gestorum pono
 ante oculos, quā otiosè pridem (licet Deo
 in prima ætate consecratus) cum profanis
 seculi mancipiis fuerim negotiosus, nihil-
 quē egerim dum perficere volui omnia,
 quam inutiliter ipse ineptiverim diutius,
 venatus fumos, umbrasq; sectatus, quam
 F ardua

ardua tenuesque superantia vires in animo volutarim, quam turpiter sæpè à vero aberraverim scopo, atque perniciosis illis Satanæ catapultis, ELATIONE ANIMI, PHILAUTIA, INANIS GLORIÆ pariter ac infructuosæ CURIOSITATIS amore studioque, veluti gravissimis ponderibus ita fuerim depressus, ut nominis mei mensuram neutiquā adimplere, neq; erectos mentis oculos ad cœlestem AMOREM attollere potuerim, densissimis ut plurimum tenebris immerfus; Quoties inquam pristinum meum, h. e. *miseri* cuiusdam *erroris* statum memori pectore intueor, toties cura me versat atque cogitatio, non solum qua ratione vitiosis illis affectionibus *qua mentem hætenus* (ut cum Ephraemo Syro loquar) *varie distractam tenuere, at q̃ per animi elationem occulta mea vulnera frequenter instauravere*, sacrum indicere bellum, verum etiam in emendandis reducendisque ad salutis semitam *fratribus meis* operam collocare queam salutarem. Hinc est quod cunctos Literati Orbis incolas per DEI attributa, per Christi meritum, per salutem eorum sempiternam rogem atq; obtester, ut intra

Ephraem. Syrus in in tertio de compunct. erro.

tra se ipsos reversi, non solum cuncta vitæ præteritæ scelera detestentur atq; adversus illa deinceps fortissimè decertent, verumetiam latens illud, & ex innumeris naufragiis infame saxum (RELA-PSUM intelligo) devitent, in quod graviter hætenus omnes illi impegere, qui arrepta quidem poenitentiae tabulâ ex priori jactura in portum enatarunt, ast nave resecta, recuperatisque mercibus, non providam satis curam justarumque sollicitudinem in cavendis funestis exitiosisque vitiorum scopulis adhibuere, perpetuæ tandem justo DEI judicio dati internecioni. **FILI PECCASTI ? NE ADIICI-** *Ecclesiast.*
AS ITERUM, optimè quondam monu- *cap. 21.*
 it sapiens. *Quid juvaret (ait alius) lacrymis faciem lavisse, si iterum iisdem aut fædioribus peccatorum sordibus ea macule-*
tur ? Talem prævaricatorem literatum haud abs re cum Bernhardo sentinae com- *Bernard.*
 parabimus, ex qua quantum effluit, tan- *serm. de*
 tum influit ocyus, ita ut nunquam ex- *convers.*
ad Gloriam
 hauriatur. *cos 6. 7.*

*Qui pedis offensi lapidem vitare secundo
 Nescit, & incautos iterum vexaverit artus,
 Imputet ipse sibi, nec casibus imputet ullis.*

*Corrige delictum fidamine corrige mentem,
Suffecis peccare semel, desiste vereri.*

Ita ad lapsum Senatorem olim Cyprianus,
Cypr. ad *Et quia Dux in pralio* (verba Gregorii M.
Sen. laps. *adscribo*) *plus eum militem diligit, qui post*
fugam reversus hostem fortiter premit, quam
illum qui nunquam terga praeiit, & nun-
quam aliquid fortiter gessit; majorq; praein-
DEO & angelis latitia de uno lapsa resurgen-
te ad bonam frugem quam de multis molliter
se gerentibus, licet nunquam collapsis; hinc
quilibet literatorum facile intelligit, gau-
dium à Deo & angelis de regressu ad bo-
nam vitam receptum, protinus per rela-
psum disperdi, inque dulcissimum coele-
stis mensæ cibum immitti plusquam ab-
sinthialem amaritudinem, Noli (ait os
Chrysof. *aureum) peccare post veniam, noli vulnera-*
re post curam, noli sordidari post gratiam. Co-
primi *gita o homo (literate) gravem culpam esse*
hominis. *post veniam; renovatum vulnus peius dolere post*
curam, molestius hominem sordidari post gratiam.
Et paulò post: Grave est hominem instructum de-
linquere; gravitas absolutam peccare; seruo peior
est qui patronum post datam libertatem offendit.
Quod si auream hanc sed plumbo graviolem
sententiam ad animum VOBIS O LITERATA
pectora serio revocaveritis, causâ discetis pal-
mari-

mariam, cur gravior ipso lapsu sit *Relapsus*, si lapsum priorem excuset naturæ vestræ imbecillitas, relapsus isque frequentior argumento est malum altissimas in cordibus vestris egisse radices, atque de recuperanda sanitate tantum non penitus esse conclamatum. *Jam quidem* [ita præclare Tertullianus, in quinto libri de poenitentia capite, teterrimum literati relabentis statum delineaturus scribit,] *nullum in l. de pœ-*
ignorantia prætextum tibi patrocinator, quod Domini- nit. c. 5.
no agnita, præceptisq; ejus admissis, deniq; poeniten-
tia delictorum functus, rursus Te in delicta restitui-
is. Ita in quantum ignorantia segregaris, in tan-
tum contumacia adglutinaris: Nam si idcirco Te
deliquisse poenituerat, quia Dominum corporas time-
re, cur quod metuis gratia gessisti, rescindere malui-
sti, nisi quia metuere desisti? Neq; enim timorem
alia res quam contumacia subvertit. - - - Ecce-
ram non leviter in Dominum peccat, qui cum amu-
lo ejus diabolo poenitentiam renunctasset, & hoc nomi-
no illum Domino subjecisset, rursus eundem reprofi-
sa suo erigit, & exultationem ejus se ipsum facit, ut
denuò malum recuperata prada sua adversus Domi-
num gaudeat. Nonne, quod dicere quoque pericu-
losum est, sed ad adificationem proferendum est, di-
abolus Domino præponit, comparationem enim vi-
detur egisse, qui utramq; cognoverit, & judicatio pro-
nunctasse eum meliorem, cujus servus esse maluit.
- - eritq; tanto magis exasus D E O, quanto
amulo ejus acceptus. Quandoquidem verò ma-
gna incolumitatis pars, nosse recidivorum ra-
 dices,

dices, ut fibris excisis malum penitus excindatur, duas VOBIS, ô MEI, relapsuum causas amplius dabo expendendas : Una est DÆMONIS IN IMPUGNANDIS CONVERSIS (præsertim Literatis) IMPORTUNITAS ; cum enim probè sciat ex relapsione rursus se suo jure ac dominio in hominem potiri, magisque difficilem inde fugam reddi & exitum, nihil magis nequissimus ille humani generis adversarius molitur, quam ut stantes Viros eruditos rursus dejiciat, inque abominandam suam retrahat potestatem. *Tunc scilicet (ut præclare Isidorus Hispalensis) magis gravari nos impulsu vitiorum agnoscimus, dum ad DEI propius accedimus cognitionem, sicuti populus Israëliticus graviore onere ab Ægyptiis premebatur dum per Moysen à dura servitutis jugo esset liberandus. VITIA enim ante conversionem quasi pacem in homine habent, quando autem expelluntur acriore consurgunt virtute, ac sicuti conversionem præcedit turba peccatorum, ita eam sequitur TURBATIONE.* Dormiendum igitur vobis ô LITERATI non est, neque otiaandum, arma (ut antea monui) tenenda in manu, excitandus contra tentationum hujusmodi diabolicarum machinas animus, fortiterq; & constanter obstandum, ut consistatis in gradu, nec dejiciamini, imò victores tandem aliquando evadatis. E sua machina Vos pugnantes D E U S ipse contemplantur, juvabit ut potentissimos pariter ac callidissimos hostes vincatis, variarum calamitatum

*Isidor.
in lib. de
conversionis
cap. 3.
NB.*

tatum mole pressis vitam ac vires tribuet ejus gloriæ propagandæ sufficientes, multosque ad justitiam erudiantibus sempiternæ gloriæ coronam aliquando imponet.

XV. Verum ab inæstimabilis hujus felicitatis fastigio Vos [ni præcaveritis sollicitè] deturbare conabitur altera illa [quam indigetavi] relapsionum causa, INOLITA nimirum VITIORUM CONSVETUDO, habitusq; crebris actionibus perversis acquisitus, qui cum uno alterove virtutis actu non statim expellatur, præsertim si diuturnitate & frequentia fuerit corroboratus; hinc tanto majori curâ studioq; VOBIS al- laborandum, ut vitiorum memoratorum pestes eradicentur potius, quam superficie tenus duntaxat eradantur. *Excisam*, (notanter ait Bernardus) *non extirpatam arborem in sylvam pullulare videas densiorem; quod periculum si velis declinare securim imponas necesse est ad RADICES arboris, non ramos.* Ne igitur noxiæ affectionum vestrarum arbores herbæq; mox repullulent, magisq; luxurient, radices etiam penitissimæq; fibræ [quantum fieri poterit] sunt evellendæ, atq; ni retrahi velitis in dirissimam illam peccati servitutem, invigilandum apprimè, atq; pro virili insudandum erit passionum inclinationumq; perversarum dominio, contendendumq; sollicitè, ut vitiorum *consuetudines* per frequentiores virtutum contrariarum actus è medio tollantur. *Secum si agatis* [appositè non minus quam præclare ait Dorotheus]

Bern.
Serm.
de assum.
B.M.V.

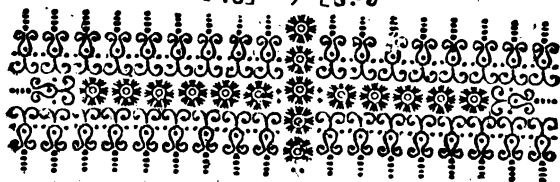
*Dorothe.
serm. X.
p. 139.*

us] & studio professionis vestre non ritè incumbatis, non modo nullum impetrabitis fructum, verum etiam inconsideratè vestram finietis vitam, tempusque frustra consumetis huc atq; illuc omni vento circum-
acti. Auferat DEUS à VOBIS ò præclara Orbis eruditi ornamenta mentes impuras infectasque siti gloriæ, amore proprio, odio proximi, atq; execrabili studio pecuniarum contaminatas, omnem contentionis, maledicentiæ, vindictæq; privatæ in vobis exterminet appetitum, deniq; prohibeat quo minus tempus negotiis supervacaneis impendatis, quæ utut semper turpia non sint, certè hoc ipso perniciofa existunt, quod à curis Vos avocent magis necessariis, indecora autem, quod personis nobiliori ministerio consecratis, neutiquam conveniant. Etiam atq; etiam Vos cunctos ò literati [Magno Chrysostomo præeunte] rogo atq; obtestor, ut quæq; DEFECTUM à quo vexari se noverit, ex animâ praevidere studeat, & PLÂ aquâdam cogitatione, quasi spiritali utens gladio VITI A cuncta præseindat. Igitur faciatis Vos similiter, & vivetis. Atq; hic erit unicus cujuscunq; mei in scribendo, vestri in legendo laboris fructus, quem ut utrinq; decerpamus, inq; sinceræ pietatis semita magis magisq; procedendo, tandem aliquando ad veræ sempiternæq; felicitatis metam pertingamus, TER-Maximum Numen pro bonitate sua inenarrabili clementissimè largiatur!

*Jo.
Chrys.
Hom. 77.
ad pop.
Ant.*

COM-

COMMENTATIO I.
 DE
 LITERATORUM
 QUORUNDAM IMPIE-
 TATE
 SEU
 ATHEISMO.
 I.

Omnium scaturigo VITI-
 RUM, omnium matrix cala-
 mitatum, quæ cataclysmi in-
 star Orbem LITERATUM ha-
 ctenus inundarunt, atq; vehē-
 mentiori quodam impetu
 sunt adortæ, IMPIETAS est, DEUM aut pa-
 lam nesciens, ac omninò nullum putans, auc-
 rerum humanarum negligentem, eaque pro-
 pter infano planè ausu sinceræ pietatis aram
 G cal-

90 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMPIET.
 calcibus petens, atque execrandas mortalium
 etiam doctissimis de omnium religionum va-
 nitate ac falsitate suggerens cogitationes, nec
 rarò Viros literarum studiis insignes pro im-
 pudentia sua sollicitans, ut personatos agant
 hypocritas, specieque & forma pietatis exter-
 nâ contenti, *μόρφωσιν* duntaxat (ut Aposto-
 lus loquitur) habeant *τῆς ἐνσεβείας*, verbi di-
 vini respuant magisterium, nec unquam in spi-
 ritu vivere cogitent, denique eò impietatis
 prolabantur, ut Deum apertè negare abjurareq;
 inducant in animum. Et licet usus obtinue-
 rit, ut nefarii solum Creatoris Conditorisque
 Maximi contemptores vocentur IMPII, liqui-
 dò tamen apertèque satis constat, non con-
 temptu solùm & abnegatione SS. Numinis Li-
 teratos quosdam enormem suam prodere im-
 pietatem, sed modis insuper multivariis pravi
 erga DEUM ejusque cultum adfectûs dete-
 standâ dare documenta: vel admirandam ejus
 impetentes providentiam, siquidem in erudi-
 torum etiam cœtu:

*Sunt qui in fortuna jam casibus omnia ponunt,
 Et nullo credant mundum rectore moveri;*
 Vel DEUM in curandis rebus humanis negli-
 gentiæ, imò injustitiæ & crudelitatis arguen-
 tes, vel Nomen ejus Sacrosanctum dehonestan-
 tes, profanè satis scepticeque de rebus divinis
 differentes, prava ubiq; & impia disseminantes
 dogmata, irridentes etiam contemnentes, ac
 blasphem-

blasphemantes supremam Majestatem , vel
tentantes impiè ; cultum Deo debitum creatu-
ris, ipsisque dæmonibus exhibentes, nec ut de-
cet DEUM verum investigantes, nimis autem
curiosè arcana cœlestia perscrutantes, judicia
DEI impudenter reprehendentes , cum ipso
Numine temerè interdum contendentes & di-
sputantes ; quoties res adversæ dubiæque ani-
mos ipsorum pulsan, Dominum non requi-
rentes, nec ipsi ex animo confidentes, peccatis
verò suis iratum nunquam placare laborantes;
veros Dei pietatisque cultores plusquam vati-
niano prosequentes odio, nulloque non in-
juriarum genere afficientes Viros innocentis-
simos ; cæterum parcè admodum orantes, DEO-
que frigidè satis supplicantes, (sicuti Maxi-
mus Tyrius olim contendit nullatenus DE-
UM colendum esse precibus , quoniam sive
orans sit malus, exauditurus DEUS non sit ; si-
ve bonus, DEUS illi etiam non oranti neces-
saria cuncta sit largiturus) publicum quoque
privatumque Dei negligentes cultum, adeoque
grates illi malè agentes, dona beneficiaque cœle-
stia propriæ industriæ, ingenio, studioque in-
defesso attribuentes, denique verbo DEI reve-
lato minimè obtemperantes, sed suo duntaxat
viventes arbitrio. Prolixum equidem foret
arduumque nimis universum hoc impietatis
pseudo-literariæ excutere seminarium, quod-
que miseros adeò facit eruditorum plurimos,

*Max.
Tyrius
diss. 1.*

92 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMP.
 cunctis suis coloribus depingere IMPIETATIS scelus. Posthabitis itaque cæteris τῆς ἀσεβείας pudendæ criteriis, præcipuè nunc ipsum ex Orbe Literato propullulantem inq̃s verè INFELICES quosdam literatos grassantem ATHEISMUM considerabimus, summè detestandam illam studiorum elegantiorum pestem, genimen istud viperarum infernalium, atque literati Orbis probrum execrabile in perpetuum [si fieri possit] relegaturi, virosque eruditos spissis adeò tenebris aliquandiu detentos ad clarissimam veritatis optatæque felicitatis lucem cœlesti ope revocaturi.

II. Non abs re impurissimam illam αἰθερίτητ' & sectam, cui nimio plures etiam literati huc usque nomen dedere, Vir quidam egregius novissimum Cacodæmonis foetum nuncupavit, qui laboret summoperè, ut in polytheismi gentilis locum ATHEISMUS, Numini haud minus injuriosus, substituatur. Non ego fulmen reformido Jovis, nec Jovem fateor esse præstantiorem me DEUM, ajebat quondam Cyclops immanis, cui perquam similes illi sunt literati, qui patefactæ tot illustribus documentis veritati pertinacissimè renituntur, atque cum insipientibus cæteris detestandum illud axioma chartis inscribunt & infigunt cordibus : NON EST DEUS. Ecquis Philotheus toto non contremisceret pectore, si in Orbe

Orbe etiam Christiano - literato talia hominum monstra talesque reperiri intelligat doctores maleferiatos, qui omni religione ac pietate conculcata, SS. Numinis ejusque verbi [lucis æternæ veritatis] splendorem detestandis suis sarcasmis extinguere laborent, haudquaquam suum dissimulantes virus, sed dictis pariter ac scriptis perniciosissimis ubique illud effundentes, religionem externè interdum colentes, sed nullam habentes, DEI nomen in ore, in corde nunquam circumferentes, inque concepta opinione sua nefaria plus momenti ponentes, quam in DEI monitis, Christi que præceptis aut pollicitis. De Sabinis olim familiariter dicebatur: *Somniant quod volunt*; id locum magis habere videtur in omni genere literatorum atheorum, quippe qui DEUM non esse somnient, cum animos ab omni ejus reverentia cultuque protinus habeant alienos, haudquaquam reformidantes retro omnium seculorum & sapientum consensum. Refugerem equidem efferre tantum ævi nostri. Orbisque eruditi probum, nisi vel me silente satis abundè constaret, in ea nos incidisse tempora, quibus profanè-doctorum aliqui eandem cum insipientibus illis à Vate regio notata *ps. XIV.* inflare tibiam summo opere contenderunt. *v. I.* Quantumvis enim pluribus persuasum sit, eorum qui DEUM huc usque negarunt, vel pestilentissimæ Atheorum sectæ nomen dede-

G 3

runt,

runt *ex VIRIS eruditis* vel nullos esse, vel paucissimos, hominum portenta potius quam homines, nullaque intelligendi dijudicandique facultate præditos; attamen eo (eheu!) nos vivere ævo, quo plus quàm Cyclopica & barbarica cogitata animos eruditorum quorundā subeant, variæ Theologorum aliorumq; piorum ac cordatorum virorum clamant querelæ, *nimirum quod* (dicente nonnemine,) *complices etiam ex eruditorum sint cœtu, qui animo negent divinitatem, non tamen ita passim sint noti, siquidem legum metu premoant hoc suum mysterium, nec e vulgare id audeant nisi apud familiares.* Et cum piè-literatorum alius pronunciare non dubitaverit, hodiè nullam sectam, nullam religionem esse, locorum amplitudine vel Regionum & provinciarum diversitate secta αἰθερίας numerosiorem; imò Mario Merfennio tradente, vix quisquam apud Gallos sit, qui non fateatur, nefandum illum errorem urbes plebrasque ita inficere, ut jam atheismo familiaria plurimorum colloquia scateant, & seriæ multorum maleferiatorum cogitationes in RATIONIBUS INVESTIGANDIS impendantur, quibus DEUM ex mente hominum & è medio tollant, ex consequenti atheismum plenis velis introducant; vix ullus dubio locus est, quin passim eruditorum etiam hominum plurimi eâ labe infecti, atræque istiùs loliginis succo tincti polluti que inveniantur. Si Athei
appel-

Mar.
Merfenn.
num
Comm.
in cap. I.
Gen. f.
233.

appellatio accipiatur pro eo, qui nullam religionem externè in alicujus Ecclesiæ communi-
one profitetur, non exiguus sanè ejusmodi a-
theorū in Orbe erudito numerus invenietur; si
quis verò eos hoc notet stigmate, qui in nego-
tio religionis velificantur, talibus quoque So-
cietas literaria destituetur minimè. Pudenda
etiam vitæ morumque inter literatos corru-
ptio (quam toto hoc incusavimus opere,) lu-
culentum mali istius magis magisque invale-
scentis facit indicium. *Latius certè pestis hæc*

serpsit (ita ad me olim scripsit insignis
Theolog⁹ D.P.L.S. alibi etiam eo nomine
laudatus) *quam quiquam cogitare posset, &*

*Conf. E-
pist. de
Eradic.
Atheis.
p. 1.*

*vereor ne brevi tempore aliquam in Germa-
nia nostra quod hoc scelus attinet videamus
Italiam vel Galliam, quam multi enim ex il-
lis peregrinis terris (forsitan ex habito fa-
miliari cum eruditis variis colloquio) ni-
hil præter hoc unum adferunt, de quo sibi inti-
mè gratulantur, felices si omnino nihil repor-
tassent futuri. Intercessit mihi non cum u-
no multa familiaritas & consuetudo, & hor-
ret sæpè animus repetere quæ ab illis nefanda
audita; usq; aded ut mirarentur, aliquos E-
MUNCTORIS nati esse, qui non arcano in
pectore idem ipsiscum statuunt, sed sibi certò
per-*

*persuadeant quæ religionis, imprimis Christiana sunt. Unus aliquando eò audacia procedebat, ut de Augustino aliisque qui inter Patres paulò doctiores & prudentiores fuissent, imò de plerisque in V. T. apud Judæos Heroibus, quorum etiam sacra scripta nunc veneramur, dubitare nollent in eodem fuisse censu, quaque voce & calamo pro religione egerint, ex necessitate persona egissee. Nonne stant comæ cum hæc audimus, vel dicimus relata? Quis itaque inficias ire auderet, maximum in erudito etiam Orbe atheorum esse numerum, nosque in ea incidisse tempora, in quibus infatuati quidam sapientes omnem pro ludibrio habent religionem, ac neminem pro Viro verè docto, qui atheista non sit, habendum esse existimant. Ades mens, (ita haud abs re cum Viro quodam egregio quilibet piè-doctorum dicat,) *stile manus, exsurgite & incalcescite ad illum asserendum, qui vos fecit, direxit, movit! Nam mihi quidem, quæ, non dicam amicitia sed usus vel notitia cum illo sit, qui à communi solitudine & sensu hominum se abjuxit.* Si Tertullianus inter Ponti Euxini barbaros sedesque eorum incertas, nihil tam barbarum ac triste reperit, quàm quod ibi Marcion natus esset, qui duos Deos adserebat tanquam duas naufragii sui symplegadas; quid obsecro de illis dicemus eruditi Orbis carcinomatibus, qui non Deorum*

rum pluralitatem non binarium invehunt, sed omnem abnegant divinitatem, omnem divini Numinis cultum & reverentiam abjiciunt, inque disseminandis istis zizaniis unice occupantur.

III. Non equidem inficias ire conabor, plurimos ex Eruditorum Virorum cœtu injustè & immeritò isthoc extremæ impietatis sive atheismi stigmate fuisse notatos, atque nonnisi malevolorum nequitia infami Theomachorum albo insertos. Nolim tale quid de Erasmo Roterodamo suspicari, aut Lucianismi eum cum quibusdam accusare temerariis. Aliud sanè in illo fuit religionis, lectionis sacræ & rerum divinarum studium, & quamvis judicio nonnullorum fuerit quandoque in negotio religionis nimis politicus, inque doctrinâ de Trinitate scepticus, inde tamen nemo evincet, illum atheis ipsis esse accensendum, aut infami Luciani cujusdam recentioris nomine traducendum, quo etiam probro anonymus quidam Censor Philippû Melanchtonem, ipsumque Jac. A. Thuanum præter omnem veri speciem infamavit. Ac licet aliqui eruditorum atheismi propterea fuerint participes, quod causam pietatis perperam agendo atheismum imprudenter promoverint, ideò tamen atrocissimi illius criminis peragere reos, nimis inhumanum, nimis rigidum, imò extremæ temeritatis opus haud abs re videretur. Non exi-

H

guus

Conf. Epist. de rad. ath. p. 14.

Author anonym. animad. vers. in Histor. Thuan. c. II. p. 4.

guus forsitan inter doctos est numerus *Tensato-*
rum, qui substitutis immotæ veritatis fulcris
erigendi potius, quam veluti putida ac emor-
tua membra statim refecandi. Multa multa
sunt, quæ in excellentis doctrinæ hominibus
sanos de religione sensus corrumpere solent,
cum vero valdè simile sit, eos qui frequenter
gentilium libros volvunt, colorem quempiam
trahere profanitatis, à quo nescio annon ipse
sibi aliquando metuerit Hieronymus, dum nar-
rat se pro tribunali divino in somnis vapulasse,
quod Ciceronianus magis quam Christianus
esset. Et cum Doctorum Ecclesiasticorum tam
veterum quam recentiorum scripta comparan-
ti mirabilis occurrat dogmatum dissensio, &
variæ hinc suboriantur dubitationes, fieri faci-
lè potest, ut literatus solida veritatis cogniti-
one destitutus, suisque actus cupiditatibus in
ea incidat, quæ fidem ejus labefactare, & peri-
culosum quendam γογγυσμὸν καὶ διαλογισ-
μὸν *murmurationem & disceptationem* con-
citare queant, neque propterea tamen atheis-
mi accusarem tales omnigenæ eruditionis su-
pellectile instructissimos Viros. Is in scriptu-
ris ἐμπαίκτης nuncupatur, h. e. irrisor seu a-
theus, qui omnem revelatam veritatem, redar-
gutionem pariter ac demonstrationem eludere
flocci que facere non dubitat, & putidos quos-
que fucos infrunitæ suæ substernit libidini, ab-
surdus insuper suis philosophematis ita sæpè
indul-

indulget, ut tantum non omnia scepticis Lucianistisque concedendo in profundissimum atheismi barathrum ipse tandem prolabatur. Optandum equidem foret, ut in censum hunc nemo ex ordine literatorum esset referendus, utque perniciosa ista exitiosaque labe caruissent cuncta doctrinae abstrusioris sacraria! Fuere equidem multi stupendae eruditionis Viri ipsis professionis fideique suae fociis non praeter rem atheismi nomine suspecti, quod conquistae doctrinae multivariae opes ad stabiliendam desperatam τῶν ἀθέων causam duxerint adhibendas. Quemadmodum de Caesare Cremonino non ignobili Philosopho Patavino discretè Jo. Imperialis in Museo suo historico enun- *Jo. Im-*
ciavit, *cum deteriores & reprobatores de re- per. Mus.*
bus physicis sensus acrius defendisse, quam Hist. p.
orthodoxa fidei alumno liceret, divinos ni- 174.
mirum hominum spiritus cum brutis commu-
nes fecisse, corruptionique obnoxios reddidis-
se vesano rationis ausu. Nec Cremoninum solum, verum etiam Jacobum Zabarellam impensius impugnasse animae immortalitatem, ac simul haud obscura latentis atheismi documenta dedisse, idem Imperialis est contestatus. *Idem l.*
cit. p. 117. Quae de Angelo Politiano, Hermolao Barbaro, Hieronymo Cardano, aliisque literatoribus atque poetis vulgò perhibentur, talia equidem sunt, quae Lucianismi eosvel Epicureismi

suspectos reddere queant, convincere verò minime. De Angelo Politiano quidem Jo. Pier. Valerianus scribit, exitum ei obtigisse professione illa execrabili longè dignissimum, cum

Jo. Pier. lib. II. de infel. lit. p. 137. *sub vita finem in tantam inciderit agritudinem, ut in multis & variis molestiis cogitationibusq; consolationem nullam admitte-*

re voluerit, atque ita demum dolore mæstissime confectus expiravit, quodque illi longè fuit infelicius, quidam mortis etiam voluntaria causam universo terrarum Orbi magnæ cum ejus infamia propalarunt.

Tantum verò abest ut casu hoc Politiani cautiores melioresque facti sint literatorum alii, ut potius (dicente Theophilo Raynaudo)

Theophil Rayn. in limine Theol. nat. *ignarint, ut passi sint sibi ex animo exsculpi etiam quam illa mentibus nostris impressit Dei cognitionem, quod scelus ætate sua duo flammis expiarint in duabus præcipuis Gallia urbibus; nimirum Godofredus à Valle, libri nefandi de arte nihil credendi author, Parisiis combustus, & Julius Cæsar Vaninus, scelestus ille atheismi Apostolus, Tolosæ anno ævi currentis decimo nono ad flammæ damnatus.*

Quis hujus farinæ homines literatos, omnium INFELICISSIMOS nuncupare dubitaret, quippe qui nobilissimas ingenii sui doctrinæque haud vulgaris copias ad fidei ac religionis excidium

sceler-

sceleratissimè adhibere, atque SS. Numini (no-
 vorum Gigantum instar) bellum indicere non
 sunt veriti, cum primis infamis ille Vaninus, qui *Confer.*
 aliquamdiu virus suum ita textit, ut nova quâ- *Scrutin.*
 dam methodo atheorum præ se tulerit convi- *nostr. p.*
 ctionem. Magno siquidem in speciem moli- *19. seqq.*
 mine, libroque peculiari, quem *Amphibe-*
trum vocavit aeterna providentia divino-mag- *Amphi-*
 cum, theatrū providentiam divinam adversus Philosophos *hoc vani*
 veteres, Epicureos cum primis, Peripateticos & *ni pro-*
 Stoicos defendere instituit, revera tamen ubi- *diut Lug-*
 que turpiter destituit, atque prostituit, id a- *duni*
 gens sollicitè, ut incautiores, [si videât tantum *1615.*
 Atlantem tam raris atque tam novis ex Philo-
 sophiâ pariter ac Theologia machinis adhibi-
 tis, argumentorum ab atheis confictorum mo-
 menta & pondera sustinere non potuisse] in
 scepticismum imò ipsum atheismum sponte sua
 prolabantur. Hoc scil. novissimum illud est
 τὸ μωριότερον inventum, quod Vaninum
 felicissimum tantoperè obfascinavit, ut ad ex-
 tremum usque vitæ suæ terminum scelestam
 propugnare sententiam, atque de DEO pro lu-
 bitu suo statuendi libertatem postulare non de-
 sierit. Cumque more solito imponeretur illi,
 ut à DEO, Rege, & justitia veniam postularet,
 negavit se id facturum; non à DEO, quan-
 doquidem eum esse certum non esset, nec ipse
 crederet, non à Rege, quod nihil in eum pec-
 casset, non à justitia sive judicibus, quod nec in

eos deliquisset, si diaboli essent in inferno, ut quidem hoc credi & dici soleat, se devoturum iudices, ut ab illis auferantur. Alii perhibent scelestum illum dixisse, se potius deprecaturum ut vindicaret, sed quia certum non esset DEUM & diabolos esse, ideò nec veniam à DEO & iudicibus petiturum, neque vindictam imploraturum. Memorabilis etiam extat de hoc Vanini supplicio relatio B. Grammondi

B. Gram. lib. 3. H. in extremis aspectus ferox & horridus, instor. pag. 210. quieta mens, anxium quodcunque loquebatur, & quanquam philosophicè mori se clamabat identidem, finiisse ut brutum nemo negaverit. Antequam rogo subderetur ignis, iussusque sacrilegam linguam cultro submittere, negat, neque exerit, nisi forcipum vi apprehensam carnifex ferro abscindit. Non aliàs vociferatio horridior, diceret mugire ietum bovem. Reliqua absumpsit ignis, in aërem sparsi cineres. Hic Vanini finis, cui quanta fuerit constantia probat belluinus in morte clamor. Vidi ego in custodia, vidi in patibulo, videram antequam subiret vincula. Flagitiosus in libertate, & voluptatum sectator avidus, in carcere Catholicus, in extremis omni philosophia presidio destitutus.
amens

amens moritur. Vivens arcana natura sectabatur, Medicumque sapiebat magis quam Theologum, quanquam pro Theologo audiri amabat. Capta cum ipso supellex omnis, inventusque inclusus vase crystallino immanis inter aquas bufo. Objicientibus veneficium, respondit ex vivo bufone postquam ad ignem liquatus fuerit, malo remedium esse etiam lethali. In carcere sacramentis frequenter vivebatur, dissimulans astute conscientiam, ubi videt ereptam spem vitæ, larvam exiit, qualisque vixerat, moritur. Et cum infamis hic atheorum literatorum aquila Vaninus antequam Tolosæ vivicumburio esset è medio sublatus, publicè fassus sit, Neapoli tredecim emissos, qui venenum hoc per omnem Europam spargerent, sibi autem designatione certa Lutetiam contigisse, ubi strenuè execrabili isto functus sit munere; mirum adeò non est, quod ab eo tempore ejusmodi nebulonum societas in immensum excreverit numerum, solaque Lutetia Mersenno teste circa annum ævæ hujus tertium & vigesimum plusquam quinquaginta τῶν ἀθίων millia comprehenderit, inque unica domo sæpè duodecim reperti sint istam vomentes impietatem. Ne quis suspicetur me injuria conqueri, vel paucos vel nullos Mersenno esse qui DEUM negent, sciat velim non so-

in Genes.
p. 671. *lum in Gallia, sed etiam in aliis regnis tam-
 tam esse nefandorum atheorum multitudi-
 nem, ut jure mirari possimus, quomodo DE-
 US eos vivere sinat, quippe qui bonitatem in-
 finitam in eis ad respicientiam expectandis
 effundit. Quis verò tantam atheorum turbam
 Conf. e- hominibus literatis credat fuisse destitutam,
 jud. præsertim cum eodē Mersenno teste non pauci
 Mer- insanis interrogationibus & spiculis tartareis à
 senni Cacodæmone fabricatis fideles sæpè hunc in
 præfat. modum sint aggressi : UBI EST DEUS TU-
 oper. ad US ? Cur alium tibi fingis præter rationem ?
 Johanne An Numen aliquod abest, si sit prudentia ?
 Franc. Nunquid omnis cultus ideò fictus est, ut popu-
 de Gon- lus in officio contineatur ? &c. Quinam alii
 dy Ar- quam eruditi, qui eodem autore tradente,
 ebi-Epi- nullum credunt verè DOCTUM, qui non sit
 scop. Pa- ATHEISTA ? Nec leviter hætenus literis
 ris. tincti fuere illi Gallorum DEISTÆ, qui Deum
 Idem absque justitia fingunt atque providentia, & o-
 Mers. in mnia quæ Sacræ profanæque paginæ de illo re-
 præfat. ferunt, fabulis accensenda pronunciant. Ma-
 ad lecto- gis verò horrenda ea sunt, quæ non obscurus
 rem. adeò ævi hujus scriptor Petrus Firmianus, de
 Idem l. c. nefario quodam literatorum atheorum gym-
 p. 1830. nasio à multis intempesta nocte Lutetiæ olim
 Petrus frequentato prodidit, quæ cum non usque a-
 Firmia- deò trita sint aut vulgaria, nec parum lucis huic
 mentis de Literatorum Atheismo conciliare Com-
 Genia men-
 Seculi.*

mentationi videantur, ideò cum pluribus denuò ea duxi communicanda :

Ignota (*scribit ille*) vobis loquar. Etiam impiæ fortitudinis (*h. e. nequitia atheistica*) schola fuit. Urbem quaeritis? Ea est, cui nomen seu à luto (*Lutet. Paris.*) seu à luce rectissime impositum, nihil enim illa præclarius, si fortunarum, si munerum, si ædificiorum dignitatem spectes, nihil si vias ipsas lutulentius. *Et post alia*: Hæc loci dispositio erat; in amplissimo cubiculo exilis lucerna noctem ita amovebat, ut non tota abscederet, lunam esse putares, orbe imperfecto vix inter densissimas nubes pallida cornua proferentem, nec viatoribus ita consulentem maligna luce, ut securè possint iter capere. In cubiculo adesse non paucos, plus ex vestigiis se prementibus, quam ex aspectu aut vario vocum tenore tremens tyro agnovit. In loci ambitu cathedræ plures (inter quas una remotior,) tacentes exceperunt, ipse qui novus accedebat, amico monstrante in una sellarum acquievit, mox ille qui locuturus secesserat, ubi nulla exigui lumi-

nis posset timeri proditio, de DEO & providentia ita differere cœpit, ut non sine pietatis sensu audiretur ab eo, quem cœteri mox suum fore præmaturo gaudio existimabant. Media pars horæ in iis, quæ de DEO, de animarum immortalitate, de judicio futuro credimus, ferè consumpta est, nec argumentis, quibus religio firmaretur deerat illa quæ affectus movet orationis vehementia, ut nihil eorum quæ pietatem quoquo modo mentibus humanis infundant, sincerus homo, causam ipsius agens de industria omisisse videretur. Posthæc admirationi datus est locus, dictumque submurmurantibus suffragiis : Quicquid veteres Patres, quicquid omnis Theologorum chorus in hoc argumentum solidioris doctrinæ adducerent, illo sermone comprehendi. Reddito silentio, vox eadem audita est, majora se verioraque habere professâ, quæ de religione diceret, à commiseratione impius sermo incepit, pessimum servitutis genus illud esse, quo animus humanus cogereetur incredibilia credere, & quæ sentienda essent de DEO ita accipere à maioribus,

ribus, ut nefas esset simplicissimæ ætatis pietatem vel leviter nimix credulitatis insimulare. Ita quemlibet hominem nasci, ut jus ad rationem habeat, nec fidei leges justè nobis imponi ab eis, qui ideò solum sapientiores existimantur, quia priores nati sunt. Plura dixit in gratiam libertatis; Inde ad argumenta illa ventum est, quibus oppugnatam religionem adversus impios tuemur, quæ ut dissolveret callidus homo, primum ratiunculis usus, quarum tota vis in gratia verborum & eloquentiæ imagine, sensim venit ad illas argutias quibus olim Christiana religio apud dicaces infideles scurriliter traducebatur. Nihil nobis reverendum, nihil sanctum, quod non luderet urbanus Evangelii obtrectator, impietatem ideò salibus condiens, ut venenum cujus horror esse posset si solum, voluptatis societate ad gustum accedens sumeretur fidentius. Sic exhilaratis animis, ita postea differuit de Christo, ut ipse Julianus Apostata desertionis suæ crimen diluens, & Lucianus in DEUM facetiis atrox impietate vincerentur. Interea per vices au-

dito-

108 **COMMENR. I. DE LITER. QUORUND. IMP.**
ditorum risu incitabatur scenica Viri eloquentia, laudem ex sacrilegio captans, & quam placeret cachinnatione indicans semper in progressu impudentior. Finito sermone, qui propiores novitio homini fuerant, blandè petierunt, quid sibi de doctrina ista videretur? Sed anxie, nec ad expectationem satis respondebat, integræ adhuc conscientiæ minis prohibitus ne tantæ impietati suffragaretur. Laudavit tamen Viri in dicendo copiam, seq; dixit amico multum debere, qui viam sibi præiisset ad honestissimorum (*scilicet*) Virorum congressum & stupendæ eruditionis arcana. Non placuit perplexa laudatio verbis ea arte dispensatis, ut nescires eamne doctrinam monstrum diceret an miraculum? Frigidius ergò noctivagi abierunt quam venerant, nec Magistri facta est epiphania, qui non nisi credentibus suum vultum exhibere solitus erat, ut & apud illum visio esset fidei merces. Hæc mihi ab eo relata sunt, qui nocturnæ concioni interfuit, ita feliciter mixtus nequissimis Viris, ut deinceps religiosior esset, impietatis enim atrocitate commo-
tus

tus & ex periculo prudentissimus effectus, ne nomen quidem Virorum fortium sine stomacho audiebat. Nuper Vir religiosus nomine Nikon, unum ex istis obvium habuit in itinere, qui ex veste Deo sacrum agnoscens, admotis equo calcari- bus, ut velociori cursu ad eum pergeret, mox ut potuit audiri; Et heus Tu religiose inquit, mene nosti? Cum ille negasset; Ego retulit homo Arrebatius vocor, eâ vi mentis famosus, quam vos impietatem appellatis, & vos miseri, qui futuram vitam expectantes, præsentem damnatis, & à DEO, qui (*proh scelus!*) **NUSQUAM EST**, mercedem laborum præstolamini. Nonne stant comæ, cum hæc Petro Firmiano perhibente audimus, vel dicimus relata? Toti profecto exhorrescimus, cum infrunitam adeò infelicissimorum illorum literatorum, vel tenebrionum potius Gallicanorum audaciam imò insaniam nobis revocamus ad animum, præsertim quod detestandis assertionibus quasdam illi subijcere rationes, aut fucos potius fumosque addere non dubitaverint.

IV. Neque verò Galliam solum, urbemque Parisiorum tot nefariis scatere tenebrionibus, sed ubivis locorum innumera seculi hujus

man-

*Petr.
Matth.
lib. VII.
narrat.
2. § 8.
in Hist.
Henr.
IV.*

*Concil.
Later.
Sess. IIX.
die 19.
Septem.
1513,
hab.*

mancipia (literarum etiam artiumque studiis imbuta) reperiri , dubitare nos neutiquam sinunt frequentissima Theologorum & Concionatorum diversarum partium Nationumque memorabiles querelæ. ITALORUM cum primis eruditorum ingenia satis libertina esse, *suis tantum placitis fidem habentia, animamque humanam tantum pro salis grano venditantia, quod corpus à corruptione tutum servet, atque in hoc unice incumbentia ne homines videri queant,* quidam non infimi subfelli scriptor est contestatus. Nec facile quispiam ibit inficias, renascentibus in Italia bonis literis, antiqua quoque Lucianica, Epicurea, Horatiana &c. recocta, exulta, adauctaque fuisse, quemadmodum resuscitata philosophia græcâ nec non Medicinâ & Mathesi, nonnulli earum disciplinarum professores unâ cum illis atheismos suos priscæ authoritatis prætextu propinarunt, ut proin eâ ipsâ de causâ in Italia olim tot tractatibus pro vindicandâ animæ immortalitate fuerit decertandum, imò peculiare in Concilio Lateranensi Leone X. præfide faciendum decretum, *quo reprobantur omnes, animam intellectivam mortalem esse asserentes, aut unicam in cunctis hominibus, & hac in dubiū vocantes &c.* ex quo clarissimè colligitur; pudendum illum, ipsique atheismò sociatum de mortalitate animæ errorem nullibi vulgatiorem

orem quam inter Literatos ac Professores Italos à longo annorum decurso tempore fuisse. Si somniis, non quidem stultorum sed sapientum, quæ laudatus modo Firmianus multo cum sale finxit fides est adhibenda, ita se à Flavio quodam de pietate fugitivâ agens informari passus est : *In his habes Italica pietatis fidelissimam iconem. Multa in signis est, conspici vult, ita sine arte nihil agens, nisi sua gentis genium omninò exuerit, ut etiam dum videtur simplicior, apud sagaces suspicion:* (fraudis scil. hypocriseos imò atheismi ipsius) *non careat, &c.* Cæterum inter Italo- rum doctiorum atheistas præter infamem illum Vaninum eminuère illi Duumviri infelicissimi, Nicolaus Machiavellus, qui omnem religionem ad statum civilem, continendosque intra officii fines subditos accomodari voluit; & Petrus Aretinus, libri de tribus impostoribus nequissimi sive author, sive fautor singularis, ad cuius tumulum Venetiis in Ecclesia S. Lucae hoc epigramma (Laurentio Crasso teste) fuit compositum :

*Condit Aretinè cineres lapis iste sepultos
Mortales atro qui sale perfricuit.
Intactus DEUS est illi; Causamq; rogatus,
Hanc dedit: Ille, inquit, NON MIHI
NOTUS ERAT.*

Quid quod negato DEO ipse sibi homo pessimus

Conf. Scrutin. atheismi pag. 18. & Cl. Reiseri epist. de orig. & progressu atheismi p. 244. Cujus etiam epitaphii

meminit mus quandam arrogaverit divinitatem, atque
Claud. cufis monetis D I V U S ARETINUS voluerit
Clemens nuncupari. *Cur verò sibi* [ita in libro de Scri-
in ex- ptoribus non-Ecclesiasticis Jacobus Gaddius]
tract. arrogaverit aliorum consensu divinitatem,
Musei nescio, nisi forte DEI munus exercuisse di-
l. l. scilicet. 8. cendus sit, cum summa capita velut celsissi-
c. 4. p. mos montes fulminaverit, linguâ corrigens
269. & mulctans, qua ab aliis castigari nequeunt.
Jac. Utrum Petrus quoque Bembus doctis Italorum
Gaddius atheis sit accensendus, eò quod omnes Pauli e-
Tom. I. pistolas (teste Thoma Lansio) palam con-
de scri- demnaverit, easdemque deflexo in contume-
ptor. p. liam vocabulo Epistolarias ausus sit appellare,
13. cum nimirum amico author esset, ne illas at-
Thomas tingeret, vel si cœpisset legere, de manibus
Lans. O- abjiceret, si elegantiam scribendi & eloquen-
rat. con- tiam adamaret, judicent alii, dispiciantque
tra Ital. accuratius, qualem tum Philippus Faber Faven-
p. 782. tinus, tum ipse Campanella homines aliàs do-
783. ctissimi in convincendis con futandisq; atheis
Conf. habuerint intentionē. Non equidem desidero
laud. Dn. curiosam in celebrium hujusmodi Virorum ul-
Reiser. cere habere manum, neque mentis ingenuæ in-
l. c. de o- dicium existimo de quibusvis eorum gestis i-
rig. & pslaq; intentione animi ferre calculū. Et quam-
progr. vis plures diversarum Nationum nominari
 possent eruditi, passim pudendo atheismi no-
 tati

tati stigmate eos tamen silentii populo potius duximus involvendo, ne atheistarum numerum temerè adauxisse videamur. Durius licet nonnulli de Johanne Bodino, Guiljelmo Postello, Roberto Fluddio, Taurello aliisque doctioribus judicarent, nobis tamen integrum haud est illos ob suspiciones quasdam leviores nequissimorum mortalium inferere albo. Extrema diēs Orbis universi conspēctui sistet cunctos empēctas literatos, Judexque venturus risus eorum Sardonios æterno fletu stridoreque dentium infernali remunerabitur. Tanto periculosius etiam est de occultis cordium eruditorum recessibus ferre judicium, quanto diligentius animi sui sensa literati quidam tenebriones tegere, suumque dissimulare virus laborant, non quidem ex ullo DEI timore aut reverentia, sed quod reformident retrò omnium seculorum & sapientum consensus, ne desipere soli videantur, hinc cum Barlæus Vani-
ni infelicissimi mentionem in epistola quādam fecisset, summæ eum imprudentiæ accusavit, quod TALIS CUM FUERIT, SIBI SOLI NON FUISSET. Tantum verò abest ut doctrinæ quam profitentur athei literati arcana semper dissimulare, aut in imā tantum mente detestanda sua axiomata submurmurare possint, ut potius variis ea signis prodant atque criteriis, mox quāvis arreptā occasione negantes aut in dubium vocantes supernaturalia, mi-

arb pag.
241. sqq.
& Gish.
Vocati
Tom. 1.
Dispo sel.
de atheis.
p. 141.
sqq.

Casp.
Barlæus
Epist.
CLXII.

racula, prophetias, operationesque spirituum; cunctaque ad naturalem vim, sympathias, & antipathias, ad fictas crasses, & peculiaria hominum temperamenta referentes; mox Sacra Scripturae auctoritatem tam in historicis quam dogmaticis suspectam contemptamque reddentes; mox metum omnem justamque omnibus sollicitudinem excutientes; mox atheismos aliorum cupidè enarrantes, aut frigidam eorum rejectionem, aut elumbem refutationem subjungentes, aut tanquam ἀλυστα quædam admirandasque subtilitates relinquentes in medio, publicas etiam atheorum impugnationes ægrè ferentes, à cunctis animarum pastoribus summopere abhorrentes, illosque veluti styges aut aves infelices declinantes, religionem aut pietatem (quam titulo tenus præferre videntur) nunquam, aut rarò ac parcè admodum exercentes; denique pro lubitu suo Religionem permutantes, atque de Secta in sectam, non veritatis sed ventris & gulæ amore transeuntes, summamque sibi pariter ac aliis in hac vel illa religione amplectenda permittentibus libertatem, siquidem [juxta maleferiati cujusdam informatoris monitum,] *uni religioni ne utiquam ita sese mancipare velint, ut ei adhæreant pertinaciter, sed potius pro temporis & loci necessitate sive hanc, sive illam (citra levitatis tamen notam) ducant amplectem-*

Vid.
anonymi
Hom.
Politiæ.
v. 2.

plectendam. Hæc nimirum est decantata illa in Orbe literato pseudo-PRUDENTUM RELIGIO, diversas religiones, earumque partes miscens, jam ex hâc, jam ex alia, quod congruum videtur arripiens, inque rem suam vertens, hæc Neo-Pyrrhonica illa est *πυρρῶν*, pudendo credendi libertinismo sociata; hæc Philosophica illa fides, cujus Sectatores instar Philosophorum in nullius verba volût jurare Magistri. Sicuti gentes quædam religiones habent annuas, eas mutantes cum Calendario, ita & illi pseudo-prudentes vertumnos agere volunt, citra tamen levitatis [si Diis placet] notam evidentiorem. Dictu equidem incredibile est, quam multa à divinis abhorrentia scripturis omnique pietati repugnantia ex tam infau- sto principio, quo humana divinis, sacrisque profana miscentur, & quæ sunt inferiora anteponuntur dignioribus, consequantur. Nonne ejus farinæ homines literati tandem planè fateantur necesse est, se nulli religioni studere, nulli favere ex animo, nec sese Religioni, sed religionem suis accomodare commodis, exemplo nimirum Senecæ asserentis, *Romanorum religionem magis ad MORTEM quam ad REM pertinere, eamq; a sapiente servari, tanquam legibus jussam - non tanquam DEO gratam.* Si- que omninò hanc animi sui de religione nefariam sententiam pseudo-prudentes illi li- terati propalare recusent, planum tamen fa-

tisq; exploratum est, ejusmodi omnium Religio-
 onum homines in pectorum suorum scriniis de-
 testandū fovere atheismi monstrum. Quid quod
 id ipsum è quorundā eruditorū sermonibus &
 actionibus, veluti patentibus fenestris sæpè ita
 sese præbeat conspiciendum, ut datā quasi o-
 pera illi omnem religionem conculcare, & SS.
 Numinis splendorem detestandis suis sarcas-
 mis extingvere laborent, cum Gottofredo à
 Valle execrandam illam NIHIL CREDENDI
 ARTEM publicè profitentes, atq; [præclare
 dicente Ambrosio] *pravâ quâdam impunitatē*

Ambro- *cupidine illecti vim suâ ad DEI imaginem condita*
sua lib. 1. *nature inferentes* Et cum Justino Martyre be-
de offic. nè observante, nihil magis contendant ii qui
c. 14. dæmones vocantur, quam ut homines à DEO
Justin. conditore suo, & primogenito ejus Christo ab-
Martyr ducant, eos quidem qui se humo tollere ne-
in Ap- queunt, terrenis & manufactis affigendo, eos
log ad vero qui ad RERUM DIVINARUM contem-
Anton. plationem se erigunt, [nisi modestè sentiant,
Pium. & puram liberamq; à perturbationibus vitâ de-
conf. e. gant] ELIDENTES, IN IMPIETATEM præ-
pistol. cipitando; hinc liquido constat, qua fraude di-
nostr. de abolica eruditorum plurimū fascinentur, inque
eradicâ- horrendū atheismi barathrum detrudantur. *Eos*
do atheis [repeto notatu dignissima Justinī verba] *qui*
mo p. 21. *ad rerum divinarum contemplationem se erigunt,*
(nisi modestè sentiant, & puram liberamq; à per-
sur-

turbationibus vitam degant) elidentes in impietatem atheismum recipiant Quamprimum scilicet docti homines fastu superbiaq; turgidi, excelsiora suo ingenio ac fastigio audere, & proprio inhærere judicio incipiant, omnia præclare dicta, scripta, factaque aliorum alto supercilio despiciant, sua duntaxat æstiment, ament, atque in pretio habeant; tunc dæmonem omni curare studio, ut DEI ipsius reverentiam in iis extingvat, blasphemiarum ac tentationum horribilium pondere eos opprimat, suosque ita expediat dolos, ut in impietatem seu atheismum illi [literatorum omnium infelicissimi] immaniter proturbentur.

V. Cæterum haud ingratam dæmoni ad subvertenda doctiorum hominum ingenia operam præstant duo perquam vulgata eruditorum hominum vitia: SINGULARITATIS nimirum carnalis affectatio, quâ plurimi quavis viâ modo non trita & vulgari incedere volunt, ardua quæque, imò planè impossibilia secum agitantes, nil nisi quintessentias parturientes, imò vix abstinentes, quin majus aliquid homine perpetrare, & aliis vel intacta, vel infeliciter tentata expedire in animum inducant. Quantam sæpè pietati perniciem pudenda illa SINGULARITAS creaverit, exemplo suo miserabili eruditorum hominum plurimi docuerunt, qui CURIOSITATE etiam, sive immodica sciendi agendiq; siti ita frequenter laborarunt,

Conf. epist. ad D. Meibomium de radiis atheismi p. 24.

ut vix sui capaces diduci inq; omnes terræ plagas extendi concupiverint. Sæpi9 pestiferæ hujus CURIOSITATIS (quæ altera magnorum ingeniorum labes est) adminiculo dæmon doctissimis etiam hominibus veritatis eripuit decus, fidei religionisque maculavit integritatem, pudoris abstulit verecundiam, & quicquid pii ingenuique ex divino favore superfuit, exhibilavit, suffocavit, ac nefandâ ad eò incredulitate commutavit, ut nulli amplius authoritati, nulli antiquitati, nulli apparentiæ, imò vix apodixi ulli fidem curiosi isti literatores adhibere voluerint. Hinc alius non dubitavit Pindari lyram Cytharæ Davidis præferre, alius eum qui Paulinas epistolas interpretaretur, nugis studere asseruit Viro gravi indignis, alius manifesto perjurio Romulum coluit pro Christo, natalem urbis pro natali Salvatoris; alius Christianum se esse, etiamsi nulli se Christianorum cœtui applicaret, posse credidit, OMNES scilicet. [ut Firmianus scribit] *Religiones ex opinione esse indubie putans, & principum industria in subsidium legum inductas*, imò ut idem post alia addidit, Religionem autumans utilissimam generi humano fabulam, quæ continendæ plebi inventa, hoc solum à sapiente obtineat, ut FACIETENUS patiatur se CHRISTIANUM haberi, de cætero liber, nec sese religioni, sed sibi potius accomodans religionem, ut eam sequi velle, vel non repudiare vide-

*Conf. ult.
Commen-
tationem
de noxia
litterator.
curiosifi-
cate.
Petrus
Firm. in
Seculi
Gen. p.
165.
Idem p.
167.*

videretur, cujus sectatores usus sibi futuros intelligat. Porro haud ita levis ejusmodi CURIOSORUM Literatorum numerus reperitur, qui cœleste Verbum quidem recipiunt, veritatemque suspiciunt revelatam, non verò ad DEI gloriam suamque salutem sempiternam, sed ad scientiæ duntaxat suæ expletionem, vanamque eruditionis ostentationem, ideò Sacris invigilare studiis gestientes, ne aliis in eoque doctrinæ genere inferiores videantur. Sæpius equidem accidit, ut homo multa naturâ scire desiderans, omniumque disciplinarum & artium cognitionem affectans, ipsi Sacrosancto Theosophiæ studio non eo fine operam navet, ut se pariter ac alios magis magisque perficiat, verum gloriam potius majorem, honores & authoritatem consequatur, quâ de profanè doctorem quorundam stultitiâ non malè Bernardus; *Sunt qui scire volunt* (nimirum sacra etiam & Theologica) *eo fine tantum ut sciant, & turpis curiositas est, sunt qui Berni scire volunt ut scientiam suam vendant, & Sermo turpis questus est; & sunt qui scire volunt XVI. ut sciantur ipsi, & turpis vanitas est, sed Cant. sunt quoque qui scire volunt ut ADIFICENT, & charitas est, & sunt qui scire volunt, ut adificentur, & prudentia est.* Quo ipso tamen summæ prudentiæ caractere neutiquam illi gaudent literati, qui Sacra profanè

fanè satis tractantes, non nisi nudam historiam cognitionem eorum acquirunt quæ verbo cœlesti seu revelato continentur. Constat equidem abunde vanos ejusmodi turgidosque literatos haud aliter Sacras evolvere literas, ac historias æthiopicas Heliodori, Æneida Virgilii, Declamationes Sophistarum, quipimò potiore ut plurimum profanis authoribus assignare locum, atque cum longè majori animi voluptate Scholasticis, Philologicis, Poëticis, Historicis, Philosophicisque [utpote ipsorum judicio magis admirandis] quam Sacris illis & divinis operam navare studiis, cum tamen illa ambitionis ut plurimum vanæque ostentationis pabula existant. Et cum sæpè [cheu!] salvificæ fidei dono profani ejusmodi literiones sint destituti, nullâ certitudine, evidentiâ, delectationeque spirituali gaudeant, steriles adhuc bonorum operum, fertiles invidiæ, superbiæ, contentionis &c. breviter, sint carnales terrenique, interdum etiam in religione instabiles, desultorii, omniformes, instar cothurni, protei, polypi, lunæ aut chamæleontis; nemo facillè vitio vertere poterit Viris zelo pio flagrantioribus, si ejus farinæ literatos IMPIORUM nomine designent, etsi à DIRECTI (ut vocant) ATHEISMI sive publica sive privata professione paulò sint alieniores. Ut ut veram fidem ac religionem non profiteantur solum, verum etiam doceant alios, masculæque

leque adversus contradicentes defendant, zelo in speciem tumultuque maximo; abominabilis tamen in conspectu DEI ea est professio atque oppositio, si ad ambitionem duntaxat tendat victoriamque, proximi confusionem & supplantationem, non ad ædificationem, gloriæ cœlestis incrementum, fratrumque emolumentum dirigatur. Facile nimirum tota illa veritatis defendendæ docendæq; scena mutabitur, si lucri bonus odor absit, aut grave quoddam inde emergat periculum, si ex voto & palato illis omnia neutiquam eveniant, tum Juda Julianoque præeuntibus non pauci & Christi discipulis, verbiq; divini lectoribus, in veritatis proditores, irrisoresque IMPIENTISSIMOS degenerabunt.

VI. Præter geminam autem illam SINGULARITATIS & perniciosæ CURIOSITATIS catapultam, triplicem aliam Dæmon ad subvertenda inque impietatis & atheismi voraginem detrudenda nobiliora doctorum hominum ingenia machinam adhibet. Principio quidem nefariorum operâ PRÆCEPTORUM sive Magistrorum abusus, qui (ut alibi etiam sumus conquesti) sive gratis ad ingeniosi ostentationem, ut facundi & cæteris doctiores appareant, sive didactri spe, sive ad turbandas pacatiores respublicas, ordinemque omnem inter homines tollendum, passim quoscunque possunt disciplinæ suæ nefandæ h. e. a-

*Conf.
Serm.
ath. pag.
51. seqq.*

theismi faciunt alumnos, veram de DEO fidem evertere, & ex familiarium, quibuscum versantur animis tollere singulari studio laborantes. Et cum fanatici, imò nefarii hujusmodi doctores aliunde confluentes, non benignè solum excipiantur, verum in deliciis etiam summoperè habeantur, multi sive morum exterarum urbanitate, sive ingenioli alicujus ostentatione, aut qualiquali eloquentia loquentiave, salibus etiam & jocis tantoperè oblectentur, ut hæc hujusque farinæ alia veræ pietati, sapientiæque solidiori longissimè anteponant, mirum sanè non est, quod fertilis adeò atheorum, epicureorum, neutralium atque libertinorum etiam in hominum eruditorum cœtu proventus reperiatur. A talibus verò nefandis impietatis atheisticæ magistris & præceptoribus [quibus præter Vaninum cumprimis tenebriones illi Parisini, stylo Firmiani antea infamati sunt adnumerandi] ut mens Deo studiisq; melioribus sacrata sibi tantò diligentius caveat, probè advertat, quam callidè illi ac fraudulenter ut plurimum in disseminando pernicioso errore suo soleant versari, siquidem acerrimos initio sese τῶν ἀθέων simulent hostes. mox velut indignabundi eorum objectiones referant, urgeant, denique tam malè & diminutè iisdem satisfaciant, ut ex frigidis adeò solutionibus imperitiores nescio quas sinistras de veritate religionis concipiant opiniones,

quia

quin imò concludant tandem nullam esse rationem quæ divinum stabiliat cultum plurimas verò quæ contrarium prorsus evincere videantur. Quem etiam in censum haud abs re infidi illi an invidi referendi sunt christiani populi pseudo-doctores, qui juxta memorabilem Marii Mersenni querelam ægerrimè ferunt atheorum detectionem & increpationem, nescio cujus prudentiæ larva suam obtegentes impietatem: *DEUS bone, quis temperet à lacrymis, dum non solum impios nobis insultantes nosque interrogantes audit, quis est DEUS tuus? Sed etiam illos qui Catholici esse videntur ÆGRE FERRE intelligit, quod athei atque Deisti refellantur, quod illorum arma proferantur ut aeternum obtundantur atque comminuantur. Et post quædam alia: Facessant istiusmodi homines, neque doleant si impios exarmemus; nisi cum illis partem habere, & hocce nostrum de se judicium audire velint; nolle ut illa tenebra detegantur, quibus IPSI DETINENTUR; nolle ut atheorum & Deistarum rationes & libri discutiantur ne ipsi scrupulis & synteresi exagitentur, & DEUM esse fateri cogantur. Dubium equidem nullum est, maleferiatos hujusmodi doctores [quocunque nomine veniant]*

*Mar. Mer-
sennus
Comm.
in Genes.
p. 1830.*

non

non minus strenuam dæmoni in propagando alendoque atheismo operam navare, quam ipsos illos impietatis detestandæ sive publicos sive privatos PROFESSORES.

VII. Altera, quam nequissimus ille humani generis adversarius ad subvertenda doctorum hominum ingenia adhibet machina, est LIBRARIA, scriptis omnigenâ IMPIETATE refertis onusta, quæ inter palmarium locum tractatus ille horrendus sibi vendicat de *tribus impostoribus*, quo athei suadere conantur, Moysen & Christum instar Mohammedis impostores fuisse, suisque legibus nobis imposuisse, liber item supra notatus Gottofredi a Valle de arte nihil credendi, scelesti illa *Simonis cuiusdam religio*, incerto authore in Polonia edita; liber nescio cuius Valei nefarius: *Cur receptum sit Evangelium*,? execrabile insuper MUNDI [ita dictum] CYMBALUM, quod latine primò conscriptum Bonaventura de Perez gallicè vertit, quatuor constans dialogis, quorum argumenta alibi recensuimus. Quo etiam loco habendi, imò abjiciendi potius sunt libri non directè quidem, sed per cuniculos duntaxat atheismum introducentes, ut libri *Charontis de scientia*, variæ pseudo-politicorum instructiones, quibus religionem nullo loco ducendam, sed fortunâ variante tuto variandam esse statuunt, ipsis Principibus infau-

Confer.
Scrutim.
atb. p.
ss. seqq.

Scrut.
p. 56.
Plura de
huius fa-
xinali-
bris in-
fra me-
scribimus.

infausta adeò suggerentes consilia, ut religionem etiam Turcicam vel Judaicam vel paganam aut aliqua ex iisdem recipiant & amplectantur, si aliter statum suum conservare non possint &c. Utrum infernalibus hujusmodi foetibus adnumerandæ etiam sint novæ illæ minusque solidæ atheorum impugnationes, quæ dum ab una parte atheismo occurrere videntur, ab altera omnes ei aperiunt fenestras, viderint alii. Vel unicum illud impii Vanini *Amphibolium aeternæ providentiæ divino-magicum* [cujus supra fecimus mentionem] argumento & documento sit, cane pejus & angve obtusa hujusmodi tela, minusque solidas τῶν ἀθεῶν impugnationes esse devitandas, saltem non minori cum cautione legendas ac evolvendas, quam ejusdem theomachi libros *de admirandæ Naturæ Regina Deæq; mortalium arcanis* quibus author improbus omnia naturæ insolidum (excluso Numine) tribuere, sicque regiam atheismo viam sternere non dubitavit. *Naturam* scil [ut benè Gramondus ante laudatus notavit] *pro matre optimâ & omnium nutrice adducens, eamq; omnium Deam profiteri haud quam erubescens.* Taceo innumeros alios sive in lucem editos, sive manuscriptos malè doctorum & malè coctorum hominum commentarios, apertè vel occultè atheismum omnemque impietatem vomentes, qui passim per impiorum aut incautorum manus disperguntur, ut

ut mentes hominum à verâ religione quæ DE-
UM omnipotentem providentem omnibus,
vindicem justissimum, ejusque filium homi-
nem propter homines factum colit & adorat,
planè avertant, horrendis impietatis nebulis
pectora mortalium offundant, sempiternisque
ea involvant tenebris. Quis denique damna-
tæ adeò memoriæ librorum syllabo facilè exi-
mat cunctos libros obscænos, impuros, variò
idiomate hætenus ad propagandum practicum
atheismum divulgatos, quales sunt opera
nequissimi illius Francisci Rablæsii, nec non
Bonaventuræ Peresii recreationes dissertatio-
nesque, meris morologiis, vanitatibus, obscæ-
nitatibus, pudendisque divini nominis abusi-
bus refertæ, nec aliud quid, quam pingves E-
picuri de grege porcos efformantes. Utrius-
que sanè Scriptoris Rablæsii & Peresii genium
facetè atheum redolent dictorum librorum sin-
gulæ ferè paginæ, *in his dum* [dicente alicubi

*Rablæs.
ed 1559.
Bona-
vent.
Peres. ed.
Rhotom.
1606.*

Tb. Rayn. Raynaudo] *pleriq; jocos captant, & remit-
de bonis tere ingenium querunt, atheismi virus sen-
& mal. sim combibunt, & res sacras nuci habere, ac
libris p. sacra quæq; jocos ducere contocessunt.* Ex-
22. perientia equidem sæpiSSimè docuit unam vel
alteram hujusmodi librorum paginam extre-
mum pietati attulisse periculum, omnemque in
legendium cordibus SS. Numinis reverentiam
extinxisse. Quis itaque alteram illam, sive

LI-

LIBRARIAM diaboli in subvertendis literatorum hominum mentibus machinam non toto detestetur pectore?

IIX. Superest Tertia & Ultima; cujus nomine COLLOQUIA veniunt prava ac scandalosa, sub specioso tamen veritatis titulo effusa, quibus animi improvidi nec satis muniti, non in errores modo, verum extremam etiam impietatem illiciuntur. Sive illa exercitii duntaxat causa, sive ad ingenii ostentationem, sive sub aliena instituantur persona, angvem tamen sub herbâ semper habent latentem, præsertim si sermonibus ejusmodi familiaribus, vel negentur aut in dubium vocentur supernaturalia, vel divini verbi præcones tanquam homines fanatici traducantur, atheorum verò libertinorumque dotes in cælum usque evehantur, cupidè eorum referantur Lucianismi, historicè pariter ac oratoriè edisserantur, aut tanquam *αλυστα* quædam & admirandæ subtilitates in medio relinquantur. Noxiis hisce atque pestiferis colloquiis accensendæ, imò cum iisdem potius proscribendæ atque configendæ sunt scepticæ eruditorum quorundam de rebus divinis disputationes, quarum occasione non pauci in profundum atheismi barathrum sunt deturbati, *siquidem* (præclare scribente Erasmo)

Sæpenumero fiat, ut omnia curiosè magis quam pie investiganti, quadam rationes occurrant
que

Vid.
Scrut.
ath. pag.
61. seqq.

Erasmus
de ratione vera
Theol. f.
84.

qua nonnihil convellant ac labefactent fundamentum & fidei robur. Quid quodlibetica illa disputatione Romæ olim coram Leone X. habita fuit pestilentius, ubi ex duobus alter omnibus rationibus probavit esse DEUM, alter negavit? aut insana Thurvairi jactantia tetrius, quâ totum se scire Christi Evangelium, & improbando posse illud annihilare; quid denique auditu horribilius, quam quod non unicum tantum quendam Diagoram, sed integram aliquando Academiam, Oxoniensem scilicet. dæmon ita fascinaverit, ut maximis rixis disquisiverit: *An etiam DEUS esset?* quod referre dubitarem, nisi id ipsum à Monacho quodam memoriæ proditum fuisset his verbis: *Agnellus Vir humilis ac beata vita, cum & ipse studium in Oxoniensi conventu instituisset & post tempus modicum audisset semel inter se clamorose disputantes, utrum ista sit vera: DEUS EST, zelo accensus, ac multum turbatus ex in studium revocavit.* Hinc etiam factum ut Jo. Casus Philosophus Oxoniensis in proleg. suis physicis gravissimè studiosos contra atheismos tunc grassantes præmonuerit, ita scribens inter alia: *Horrendum est dictu quidem (& tamen dicendum) multi sunt hodiè incredibiliter stulti, qui audeant, cætera quæ nescitis? totus horreo verba repetere, quæ*

Lang. in
Chronic.
lit 2.
f. 305

qui inquam audeant dicere (ô tempora!) **NON ESSE DEUM.** Istos si oraculis divina philosophia urgeas, fanatico quodam spiritu & furore perciti hac ipsa negant, & certè non mirum, cum etiam **DEUM** ipsorum auctoritatem negent. Si non vidissem, si non audissem hac monstra (Hæc tum blasphemum illum atheum, aliosq; ab inferis furenter excitatos scorpiones & locustas intelligo) certè tam multus, vehemens, & copiosus in hac causa non fuisset. &c. Nec malè Gvil. Postellus [cum forsitan accepisset, Perronum habitâ coram Rege Henr. IV. pro existentia **DEI** oratione, obtulisse se die sequenti contrarium probaturum,] id tolerabilius esse iudicavit, si ad publicam tantum rerum administrationem opinionum varietas pervaderet, dolendum autem esse, quod ipsum illa petat fundamentum. In utramq; enim [notanter addit] partem disceptari de divinis rebus cæptum, de quibus ambigere nefas sit, ut par occasio cuius quodvis deserviendi facta esse cernatur, si semel quis **RATIONEM HUMANAM** **AUTHORITATI DIVINÆ** præferat. Hæc sanè causa irruentis in Orbem literatum atheismi est palmaria, hinc tantus atheorum literatorum est proventus, hinc quod rationem humanam Divina auctoritati præferre non dubitent

K

bisent

v. crn-
lam.

Serm.

fidel.

XVI. opp.

p. 1166.

bitent plurimi, contrariasque sententias defendere gestientes, eò tandem delabantur, ut religionem omnem putent pro mero habendam esse figmento. Non præter rem quidem Verulamius existimavit primam pestiferæ istius arboris radicem plures esse circa religionem divisiones, *cum unica divisio Zelum utriusque partis adaugeat, numerosæ verò atheismum introducant*; nimirum si profana seculi mancipia variarum religionum sectarumque professores alloquantur, & unumquemque eorum affirmare audiant, quod ex ejus parte stet veritas, pro quâ mortem ipsam subire sit paratus, alios verò sectari falsitatem, inde Protei illi concludant, melius esse nihil ex iis, quæ ad religionem spectant, quam aliquid credere, cum nondum ullo ἀναμαρτήτω judicio decisum sit (ô abominandam thesin, omnem uno ictu religionem & Ecclesiis & hominibus profanè auferentem!) à quorum parte veritas consistat: At verò magis laborat diabolus atheismum in Orbem literatum invehere per insignem illam nonnullorum doctorum malitiam, qui humanam rationem ubique DIVINÆ anteponunt AUTHORITY. Hinc illæ ipsæ cogitationes nefandæ, atque exspuendæ quorundam voces, qui pietatis aram calcibus petere non dubitant.

IX. Quanto vehementius autem communis humani generis hostis LITERATOS VIROS istis nequitiae suæ machinis & catapulis impu-

impugnare, atque in detestandam adeò pro-
turbare impietatem laborat, ut quidā omni SS.
Numinis metu sensuq; abjecto, vim ipsi naturæ
suæ ad DEI imaginem conditæ inferre non ve-
reatur; quantoq; majori impetu pestis illa no-
stro ævo in Orbe (etiam erudito) grassatur: tan-
to impensius hominibus doctrina meliori ex-
cultis curandum est atque invigilandum, ne &
ipsi eâ labe corripiantur, atque omnium ne-
quissimæ sectæ (atheisticæ scil.) imbuantur pla-
citis. Provida sanè, provida solersque cura
doctis est adhibenda, si effugere velint illam ex-
tremi ac sempiterni exitii voraginem, atque
ruptis tot tantisq; portarum infernalium vin-
culis, ad veram LITERATORUM hominū aspirare
FELICITATEM. Supra notavimus, magnam
inter eruditos TENTATORUM reperiri fre-
quentiam, qui substitutis immotæ veritatis ful-
cris erigendi potius sint, quam pudendo a-
theismi stigmate temerè infamandi. Diabo-
lico igitur astu tentati literati, si istos evadere
laqueos, cœlestique fidei consequi donum ve-
lint, apprimè observent consilium quod Ju- *Just. in*
stino Martyri ante suam ad DEUM veramque *Dial.*
pietatem conversionem Vir quidam specie ve- *cum*
nerandus verbis sequentibus suppeditavit: *An. Tryph.*
te omnia DEUM deprecare tibi ut portas Jud-
lucis aperiatur. Neq; enim conspici ista, neq;
intelligi promiscuè ab omnibus possunt, sed
ab iis duntaxat, quibus ea facultas à DEO
sit

fit concessa. Quid enim monito hoc observato
 mox in se senserit eo usque profanè doctus, va-
 riisque dubitationum procellis jactatus Justi-
 nus, ipse Tryphoni Judæo hunc in modum e-
 narravit : *Confestim post Senis illius verba*
ignis quidam succensus est in animo meo, &
amor Prophetarum, eorumq; Virorum, qui
Christi sunt amici, me incessit; cumq; verba
ejus Senis mecum ipse tacitus pervolverem,
hanc ego solam esse tutam atq; utilem philoso-
phiam, qua mihi ab illo proposita esset, de-
prehendi. Hujus igitur SUPREMÆ
 PHILOSOPHIÆ potius quam PHILO-
 SOPHICÆ illius RELIGIONIS amore stu-
 dioque teneantur literati, si è densissimis a-
 theismi tenebris erui, atque sempiternæ salu-
 tis aliquando fieri velint compotes, precibus
 nimirum ardentissimis initio illum invocent,
 qui Spiritum sapientiæ & illuminationis se
 daturum precantibus disertè promisit, neque
 de DEI natura doctè solum differere studeant,
 sed & ejus observare voluntatem, id omni tem-
 pore agentes, quod vellent novissimè, DEUM
 semper ob oculos habentes καρδιογνώσιν, sua-
 que dicta & facta omnia ad gloriam ejus, utpo-
 te palmarium ultimumque finem dirigentes,
 quin imò divini amoris igne magis magisque i-
 ta inardescentes, ut præter eum nihil amplius
 habe-

habeant, quo suum curis studiisque severioribus defatigatum animum relaxare possint.

X. Atque ut tanto magis appareat, quænam Literato HOMINI ab ATHEISMO seu infidelitate ad veram DEI veri cognitionem tendenti via sit ineunda, memorabile FRANCISCI JUNII (laqueis istis ad tempus irretiti, sed cœlesti beneficio tandem aliquando liberati) exemplum eruditis omnibus dabimus expendendum, ut Viri illius doctissimi periculo edocti, ipsi quoque salutari horrore percellantur, ruptisque cœlesti auxilio atheismi vinculis, omnigenæ valedicant impietati. Sicuti enim (ut supra monuimus) plurima sunt quæ in excellentis doctrinæ hominibus sanos de DEO sensus corrumpere solent, & turpi quodam profanitatis eostingere colore, ita singularis felicitatis loco haud abs re laudatus ille JUNIUS duxit, quod ex spissis αἰθερῶν tenebris tandem emerferit, atque pristinæ mentis restitutus sit integritati. Historiam totam ipsius Junii verbis duximus exponendam, *Franc. Junius* ne quid temerè finxisse videamur:

Inviētus (scribit alicubi Franciscus *in de-* JUNIUS) ab illa adolescentiæ peste, *scrip.* (libidine scilicet ad quam nefaria illum *vita sua* Lugduni invitaverant muliercula,) alte- *ed. à P. Merula,* ri malo succubni planè, atque in eo jacui, *atq. opp.* donec misertus est mei optimus ille cœ- *Junii* lestis Pater, qui me elegit in Christo ab æ- *præfixa,* terno

134 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMP.
 terno secundum beneplacitum voluntatis suæ. Illud malum est 'ΑΘΕΟΤΗΣ, malum gravissimum, in cujus consensu-
 nem & approbationem sensim perductus sum aliena audacia, & imprudentia meâ.
 Memini quum libros M. Tulii de legibus per illud tempus, authore & svasore Bartholomæo Anulo (qui Gymnasio Lugdunensi tum præerat) expenderem, & notas quasdam in eos animadversionesque colligerem, venire hominem ad me, & illa Epicuri verba quæ libro primo existant, *nihil curare DEUM, nec sui nec alieni*, multis quam diligentissimè confirmare. Ad quæ ego non ratione judicioque certo respondebam, sed assensionem paulatim adhibens, sentiebam venenum serpens, quod imbiberam confirmari in me, & cum auctoritate hominis, tum argutiis dictorum ejus præceps eò deferrebar, ut meus animus in isto malo hærens occallesceret, totusque fieret ἀναίδης. Recordatus es Domine mi servi tui, & pereuntem miserè servasti gratiosè misericordia tuâ! Ista horribili impietate con-
 strata erat quotidie mensa, personabat do-
 mus,

mus, circumstrepabant omnia aures meas, adeò ut jam iamque ad alia omnia obsurdescerem. Nam quum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus, aut audimus (inquit Tullius) etiam qui naturamitissimi sumus, assiduitate molestiarum sensum omnem humanitatis ex animis amittimus. Ex isto autem immani perditionis barathro mirificè me eripuit DEUS, postquam amplius annum his perditissimis luxuriassem deliciis - - Evenerat mirifica DEI providentia ut pater Regia autoritate compulsus, nobiles quosdam Viros ex Burgundici Ducatus agro comprehensos Lutetiam deduceret, ex quibus prout sermones ultro citroque in expeditione illa habebantur, pater cognoverat illorum αἰσχροτήτα deploratissimam, quibus adolescentiam meam commiserat, quæ res sollicitum eum efficiebat, & cruciabat plurimum. Laborabat enim maximè de ratione certa quâ & me ex pestilente illo consortio honestè eximeret, & animum meum à mortifero illorum veneno, si quid fortè indulsissent illi artificio suo, liberaret. Prius ergò quam me

*Orat. pro
Sexto
Ros.*

reduxisset domum dabat pater operam, si
 quâ ratione obtineri posset, ut tum men-
 tem meam in pietatis ac religionis causa
 ac sensum cognosceret, tum curaret le-
 niter, si quid hæssisset mihi de istâ lue per-
 niciosissima. Visitabat libros, studia re-
 cognoscebat, consortia observabat; alio-
 rum, quos mihi familiares putabat fore
 operam adhibebat, ut de meo sensu per il-
 los fieret certior, cum præsertim cerne-
 ret me nativo illo pudore detineri, ne
 quid præsentē aut audiente ipso liberius
 dicerem. Tandem eò devenit, ut me ad
 παρρησίαν aliquam provocaret ultrò. Do-
 cebat me jam eâ ætate esse, qua de isto pu-
 dore inurbano decidi aliquid oporteret,
 si qui in mensâ sermones habebantur, tem-
 pus esse ut interdum aliquid de meis stu-
 diis & observationibus conferrem in me-
 dium, neque ad omnia obmutescerem, :
 Si fecero, ipsi & aliis de studiorum pro-
 fectu constiturum, & me habitum meli-
 orem in dies mihi ad justum illorum stu-
 diorum usum actionesque, in quibus laus
 virtutis consistit, paraturum. Crebris
 & amantissimis monitis adductus confir-
 mavi

navi ipse me, ut interdum mensam paternam sermone aliquo sed paucissimo aspergerem. Brevi affecutus est, quod volebat Pater, non enim diu continui me, quin specie inanis scientiæ sermonem aliquem de foetidissima illa ἀθεότητι face evomerem. Hic verò DEUS bone, quā gratia, quā auctoritate inconsideratum meum sermonem repressit pater ! non objurgans aut invehens in me, non de re disputans, sed piè, sanctè, doctè, leniterq; docens τὸ ἐπὶ ἐχθρῶν in iis rebus quæ nondum satis mihi cognitæ aut exploratæ essent, & doctorum hominum judicia ante audienda quam prodendam temerè inscientiam, ita me graviter compressit, ut ex eo tempore legem ἐποχῆς mihi firmè semper indixerim in sermonibus judiciisq; omnibus, donec rem cognovissem penitus. Demosthenem narrant, quum adolescens quidam inter pocula nugaretur multis & tacere nollet, dixisse percommodè, heus tu adolescens, quomodo non didicisti ab eo tacere, à quo didicisti loqui ? utrumq; optimè hoc pacto docebat pater. Sed jam alter illi & gravior restabat labor, ut gra-

K 5

vissi-

138 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMP.
vissimum illud rectum in me & com-
pertum curaret malum. De curatione
cogitantem diligentissimè aliud agente
me, levavit modo extraordinario DEUS.
Nam cum eodem anno publicæ concio-
nes haberi cœpissent in Gallia, accidit ut
Magnus ille Juris Consultus Jacobus Cu-
jacijs (ad cujus lectionem audiendam de
more properaveram) die quodam præpe-
ditus certis occupationibus à lectione or-
dinaria abstineret. Erat autem mihi è
scholis redeunti domum faciendum iter
ad ædes illas, in quibus erat plurimum
concio, ingressus concionem, perfuncto-
riè audio, nec inde proficio hilum. Re-
gredior domum, incertus quid agam, quid
legam, quo studio occuper. In Novum
Testamentum incido, quod pater legebat
frequens, & in conclave illud subjecerat
oculis meis legendum, (si fortè gratiam
DEUS hoc modo faceret) prudentissimè
mentem suam de me & animum suum
dissimulans, ex quo lethalia impietatis il-
lius semina, quæ ante radices egerant in
me, animadverterat. Sciebat enim Vir
sapientissimus, non intrudi pietatem, sed
doce-

doceri, non cogi, sed svaderi velle, ac propterea cum silentio & dissimulatione incredibili procuravit omnes vias, quibus me ad verum castæ religionis sensum & pium cultum adduceret. Hic ergo Novum illud Testamentum divinitus oblatum aperio; aliud agenti exhibet se mihi aspectu primo augustissimum illud caput Johannis Evangelistæ & Apostoli: **IN PRINCIPIO ERAT VERBUM**, &c. lego partem capitis, & ita commoveor legens, ut repente divinitatem argumenti, & scripti majestatem auctoritatemque senserim longo intervallo omnibus eloquentiæ humanæ fluminibus præeuntem. Horrebat corpus, stupebat animus, & totum illum diem sic afficiebar, ut qui essem, ipse mihi incertus viderer esse. Recordatus es mei Domine **DEUS** mî, pro immensâ misericordia tua, ovemque perditam in gregem tuum recepisti. Ex eo tempore quum in me **DEUS** tam potenter Spiritus sui virtute irruisset, alia frigidius ac negligentius legere ac tractare cæpi, de his verò quæ ad pietatem pertinent cogitare amplius, & ardentius in eis versari.

sari. Atq; hoc quidem studium ut animadvertit Pater, non mediocrem ex eo voluptatem cepit, tantum de meo regressu ad pietatem sibi gratulatus, quantum ex discessu transfugioque ad impietatem doluerat. Haftenus memorabilis historia JUNII, qui casu suo periculoque gravissimo cunctos edocuit literatos, quâ via ratione que maximè horrenda salutis discrimina & facile incurrere & feliciter evitare possint, tandem ad optatissimam veræ Sapientiæ pertingere metam. Non minus feliciter periculosissimam illam Principis tenebrarum catapultam (atheismum scil. vel potius sinistram de christiana religione opinionem) retudit Wesselus ille Gansfortius Groningensis, vulgò lux mundi appellatus, quod tenebras seculi barbari eruditionis lumine discussisset.

G. Geldenbaurius l. I. de illust. Germ. infer. Viris.

Cum eum (teste Gerbardo Geldenbaurio in primo de illustribus inferioris Germania Viris libro) nonagenario majorem quidam inviseret amicorum, utque valeret interrogaret, respondit se pro sua aetate & morbi molestia utcunq; valere, sed unum sibi apprimè esse molestum, quod variis cogitationibus & argumentationibus circumactus, demum de veritate Christiana religionis subdubitare inciperet: obstupefcebat ille, cepitq; hortari,

us

*ut animò alacri ejusmodi cogitationes curas-
que in Christum Servatorem rejiceret uni-
cum, sed cum admonitionem hanc ei molestio-
rem sensisset, magno cum animi mœrore di-
scessit. Post unam verò alteramque horam
redientem ad se cum Wesselus vidisset, alacri
animo dixit exultans: Gratias ago DEO,
abierunt omnes illæ cogitationes, nihil scio ni-
si JESUM, & hunc crucifixum, moxque
DEO animam reddidit.*

XI. Quod si verò pari in evitanda atroci
illa diaboli machinâ felicitate gaudere velint
cuncti sacratoris doctrinæ cultores, necesse
est ut cane pejus & angve semper devitent tum
nefarios quoscunque, & atra illa loligine tin-
ctos PRÆCEPTORES, detestandos scil. athe-
ismi apostolos, tum perniciofa corruptorum
sodalium COLLOQVIA; tum denique LI-
BROS exitiosâ ista labe pollutos, ut inquam
pestifera isthæc ac perniciofa τῆς αἰσεώτης
seminaria effugiant, nî tandem horrendi exi-
tii barathrum, h. e. sempiternam incurrere ve-
lint confusionem. Et cum non uno Præcep-
torum, Librorum Colloquiorumque noxio-
rum genere IMPIETAS inter eruditos sua ca-
piat incrementa, necesse est ut circa singula il-
lorum genera tum dignoscenda tum devitanda
insignis cautio adhibeatur. Caveant inquam si-
bi pic-

142 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMP.
 bi pietatis sinceræ studiosi (I.) à PRÆCE-
 PTORIBUS, LIBRIS ATQ; COLLOQUIIS SA-
 CRI CODICIS elevantibus AUTHORITY, ac
 præter Θεοπνευσίαν omnem etiam humanam illi
 fidē derogantibus, Sacraq; Biblia pro farragine
 tantum diversorū tractatū ausu privato con-
 scriptorum venditantibus, cujusmodi blasphe-
 ma effata alibi prolixè recensuimus, & summo-
 perè sumus detestati. Increpet DEUS Sata-
 nam illum incarnatum, qui infausto quodam
 atque æternis flammis mancipando libello mo-
 nuit, *Biblia sacra neutiquam cum devotione
 legenda esse, ut vulgò, sed cum judicio, esse u-
 bi impingat Paulus, esse ubi cespitet Petrus,
 evolvenda potius esse legendaq; Biblia quem-
 admodum legatur Livius, Froeschmeusclerus,
 & Arcadia Comitissa de Bembrok. ut quadam
 laudentur, quadam neglegantur, & honestè
 prætereantur &c.* Talia inquam ejusq;
 farinæ alia τῶν αἰρέων de dubia suspectaq; Scri-
 pturarum fide pudenda effata neutiquā literati
 christiani sibi petivaderi patiantur, ne & ipsi
 confirmetur in impietate, præsertim si dete-
 standis præceptionibus quasdam subjectas ra-
 tiones aut fucos potius fumosque deprehen-
 dant. In promptu potius sint Theosophorum
 fundamenta rationesque, quæ solidè evincant
 Sacram Scripturam divinitus inspiratam, anti-
 qui-

Conf.
 Scrut.
 atheismi
 pag. 64.
 seqq. &
 epist. de
 ath. era-
 dic pag.
 7.

quitate pariter ac autoritate scriptis omnibus
 esse longissimè anteponendam. Prodiit ante
 annos aliquot in lucem scriptum quoddam an-
 onymi sub titulo TRACTATUS THEOLO-
 GICO-POLITICI, * DE LIBERTATE PHILO-
 SOPHANDI, cujus infelicissimi foetus author lu-
 cifuga [ferunt autem Benedictum Spinosam es-
 se, natione Judæum, hominem ut res ipsa loqui-
 tur perfrictæ frontis, fanaticum, & ab omni re-
 ligione alienum] palmariam in impugnando
 Sacro codice inque explodenda omni revelati-
 one divinâ posuit operam, eò progressus impu-
 dentia ac impietatis, ut PROPHETIAM de-
 pendisse diceret à fallaci imaginatione propheta-
 rum, ac in uno quoque, pro dispositione tempera-
 menti ac ratione preconceptorum opinionum,
 [quibus DEUS, quoad speculativa attinet se
 accomodaverit] variasse, adeoque prophetiam nun-
 quā prophetas doctiores reddidisse, sed eos in
 suis preconceptis licet falsissimis opinionibus
 reliquisse, ac propterea nos iis circa res merè
 speculativas minimè debere teneri: Apostolo-
 rum epistolas non ex revelatione & divino
 mandato, sed tantum ex ipsorum naturali judi-
 cio

Anon.
 de libert.
 philosoph.
 c. II.

p. 144.

* Editus est hic anon. de libertate philosoph.
 tract. non Hamburgi, ut mendax inscri-
 ptio habet, sed Amstelod, ubi aucter vixit
 se dicitur,

cap. XI.
p. 139.
seqq.

cio scriptas fuisse; eos accommodavisse religionem quoad fieri potuerit hominum sui temporis ingenio, superadificasse illam fundamentis tum temporis maxime notis & acceptis: Exin (quod diversis fundamentis religionem superædificaverint) ortas esse multas contentiones & schismata, quibus Ecclesia jam inde ab illorum temporibus indesinenter vexata fuerit; DE I aternum ver-

cap. XII.
p. 144.
seqq.

bum & pactum veramq; religionem hominum cordibus, h. e. humana menti inscriptam esse, quod autem in scripturis contineatur, esse mendosum, truncatum, adulteratum, & sibi non constare, maxime in historiarum & prophetiarum circumstantiis, miraculis rebusq; speculativis. Quid quod nulla prorsus

cap. VI.
p. 69.
seqq.

*MIRACULA & opera supernaturalia in Scripturis agnoscat, sed quæ talia dicantur, dici contendat respectivè ad hominum opiniones, & nihil aliud illorum appellatione intelligi, quam opera naturalia, quorum causam ignoremus, vel explicare non possumus, vel quæ explicari eo modo non possint quo vulgus res naturales explicare soleat. Hinc deniq; concludit: **

Ib. p. 77.

Omnia quæ in scripturis verè narrentur

** Anonymo huic Libertino in Belgia scripto pecul. se opposuit Jacobus Batalier, edi-*

ventur contigisse, ita secundum leges natura, ut omnia, necessariò contigisse, si quid verò reperiatur, quod legibus natura repugnet, aut ex iis consequi non possit, id à sacrilegis hominibus literis sacris adjectum fuisse.

Quo magis verò illa DEO ac revelatæ ejus veritati inimica impietas non in peregrino tantum, sed in Germanico etiam nostro solo radices agere conatur, ut verendû sit, ne brevi tempore aliquam in communi patria nostra (quod hæc aliæque portentosarum opinionum commenta attinet) Italiam, Galliam aut Belgium simus habituri; eò diligentius doctis omnibus prospiciendum, nè & ipsi à nefariis hujusmodi præceptoribus, librisque aut dissertationibus tanta impietate refertis corrumpantur, tandemque extremum τῆς ἀπιστίας subeant periculum. Cujus evitandi causâ (II.) magnâ imò maximâ cû cautione ipsis legendi evolvendiq; sunt LIBRI MACHIAVELLISTARUM SEU PSEUDO-POLITICORUM, qui omnem Religionem ad artes referre politicas, omniq; id agere studio conantur, ut terrenum regnum

L

Regno

tis vindictis miraculorum per quæ divina relig. & fidei Christ. veritas olim fuerit confirmata; in Germania verò scripti ejusd. refutationem Jene D. Joh. Musæus haud ita pridem est meditatus.

146 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMP.
 Regno DEI, Ecclesia seculo, pietas civili po-
 liticæ fœda servitute subjiciatur. Religionem
 illi duntaxat pro vinculo habent, quo vulgus
 hominum coerceatur, pro fræno, quo perdo-
 mentur rebellium insultus, pro terrore, quo
 percellantur qui Magistratûs authoritatem non
 adeò magni æstiment, pro nexu, quo amor sub-
 ditorum cum Imperantibus devinciatur; pro
 compedibus, quibus affectus malorum optimè
 compescantur, pro unico medio, quo quidvis
 svaderi, quidvis excusari queat, imò quidvis
 defendi, modo è singulari quodam religionis
 zelo factum perhibeatur: † deniq; de religio-
 ne non aliter statuunt, quam de Comœdiis,
 in quibus talem quisque personam assumat,
 quam & sibi convenire & à se debito modo geri
 posse existimet, ut sic Principes ac Magistratus
 eam amplecti debeant religionem, quam & sta-
 tua

† *Omittimus alia pseudo-politicorum seu Ma-
 ch avellistarû pudenda effata. alibi à nobis
 commemorata. Conf. Scrut. ath. n. 20. p.
 85. seqq. epistol. de radice ath. p. 27. seqq.
 & de atheismo eradicando pag. 7. seqq. non
 est, ut ibi dicta cum gravi lectoris fastidio
 repetantur. Adde si lubet Dn. Reiseri E-
 pist. de Orig. Antitheismi p. 315. seqq.
 Dan. Clasen lib. de Relig. Polit. Me-
 noch. Hieropol. Hier. Osyr. institut. Reg.
 Raynaud. de bonis & malis libr. erotem-
 te IV, p. 28. & alios plurimos.*

sui congruam & suo iudicio consentaneam intelligant. Et cum tibiās hujusmodi diabolicas potissimum Nicolaus Machiavellus inflaverit *libris Discursuum ac de Principe*, usque eò tetrīs, ac projectæ in religionem audaciæ, ut *satis esse docuerit pietatem simulatione præsē ferre, imò in eundem finem revelationes falsas tanquam à DEO derivatas consingendas esse, & spargendas in vulgus; factiones alendas inter subditos, pravis moribus implendam civitatem*; hinc omnes atq; singuli literati vel me tacente intelligent, quanta curā studioque ipsis perniciosæ ejusmodi dæmonis fistulæ sint devitandæ, ne ab iisdem improvidi demententur, atque parem aliquando cum impiissimo Machiavello (qui blasphemans reprobum spiritum emisit) habeant exitum. Caveant etiā sibi à musteis ejusmodi muginatoribus, qui religionem omnem habent veluti indifferentem, quibusque jam olim faces prætulisse videtur Procopius ille Cæsariensis, dum cuique potius concedendum existimavit, ut pro libidine sua de DEO sentiat, quam Reip. procellas videre, quibustum (Imp. scil. Justiniani ætate) *Procopius Romanum Imperium ob varias de fide quaestiones jactabatur. De DEO (ajebat) nihil lib. 1. Genipse præterea affirmaverim, nisi quod bonus omnibicor. conf. tū præfat.*

quam
Hist.
Arca-
na Proc.
Nicola.
us Ale-
mannus
præfixit,
fol. XI.

ria complectatur, de controversiis verò ita quisque vel sacerdos vel privatus homo loquatur, quemadmodum illi sentire libuerit. Videant pietatis veræ studiosi, ne ad hujus farinæ magistros se conferant, qui licet in speciem Christiani videantur, nullique sectæ velint addici nominatim, privatis tamen rationibus vel Reip. commodis religionem pietatemque metiuntur, neque de verâ DEI cognitione ac cultu multum sunt solliciti.

XII. Si insuper verè sapere eruditi, & omni IMPIETATE conculcata ad supremam aspirare velint **PIORUM** hominum felicitatem, necesse etiam est ut caveant sibi (III.) à scriptis consortiis atque colloquiis pestiferis eorum Philosophorum, qui molimine summè temerario omnia intra **NATURÆ** terminos compingere, causasque duntaxat secundas, posthabita illa **PRIMA** præcipuaque Deo Ter O. M. observare respicereque solent communiter. Horum (ac nominatim ipsius Jul. Cæs. Vanini isthoc potissimum nomine infamati,) ingentia pericula illos reddant cautiores, doceantque, haud faciliorem viam ad atheismum patere, quam per impias ejusmodi atque detestandas Naturalistarum assertiones, quibus imbutus literatorum quidam, in horrendam atheismi voraginem miserè adeò est prolapsus, ut (Viro quodam egregio teste,) voces hæc detestandas emiseric: *Quamdiu ingenio ac judicio*

meo

Conf.
Dn. Clas.
Rel. po-
lit. v.
p. 66.

meo uti potui, nihil dementius mihi quicquam visum fuit unquam, at q̄ plerosque docere dari aliquem DEUM, supremum Numen, cujus nutu fiant & regantur omnia. Quæ fiunt NATURÆ vi ac operatione fiunt, pluvi-
am producit Natura, Natura producit her-
bas & plantas, ad quarum generationem ta-
men concurrat siderum influxus, qui tam ne-
cessarius est, ut aliter se habere non possit -
Si Natura & præcipue astrorum influentia
valet diversimodè, nunc pluet, nunc sereni-
tas erit aeris, preces utique pluviæ cælitus
non trahent, sic & agrotus moritur, natura
in ipso debilitata, quamvis mille pro ejus sa-
lute orent, neque credas tuam orationem a-
groto revalescenti reddere sanitatem. In-
terim si hac fiant ad vulgus imperitum de-
tinendum, non improbo consilium istud satis
prudenter olim à priscis politicis suggestum.
Aliàs & doctis ista velle obtrudere stultitia
est &c. Sic nimirum horrendo DEI judicio
in immanissimum atheismi barathrum dilabun-
tur plurimi abstruso rerum naturalium studio
mancipati, existimantes nullum planè esse
Rectorem, sed res suo pte genio hos & illos cur-
sus peragere, hanc aut illam suæ durationis pe-
riodum

150 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMP.
 riodum ex se ipsis obtinere omnia denique ad
 omnium causarum connexionem æternam esse
 referenda. Et cum inordinato adeò studio
 multi eorum occupentur, ut solis niti velint ex-
 perientiis, ne scil. si quid absque prævia expe-
 rientia credant, sese errandi exponant pericu-
 lo, atq; decipiantur, mirum non est quod hujus-
 modi illiberalium artium magistri in extremâ
 tandè prolabantur incredulitatē, ac ebriis pla-
 nè similes, nulli amplius authoritati, nulli pro-
 batæ rationi, imò vix apodixi ulli fidē ducant
 adhibendam. Quo ipso in luto non ignobi-
 les Naturæ mystas, Medicos cum primis ac Phi-
 losophos quosdam Italos hæsisse, indeque a-
 theismi nomine haud abs re suspectos ipsis fidei
 ac professionis suæ sociis fuisse alibi notavi-
 mus. Quippe latens virus satis superque illi
 per infrunitam atque impudentem demonstra-
 tionis atque evidentiae in supernaturalibus po-
 stulationē prodiderunt, non alias nisi demon-
 strationes mathematicas admittentes, & qui-
 dem τὰ διότι seu potissimas, pari impudentiæ
 passu semper in examinandis rimandisque Dei
 operibus, Angelorum bonorum ac malorum
 naturâ, animæ humanæ (cum primis separatae)
 statu indagando perquirendoque procedentes,
 nec attendentes quod accuratissima etiam phi-
 losophandi ratio sæpè inductiones atque expe-
 rientias, cognitiones τὰ ὅτι gradusque inferioris
 demonstrationes admittat, imò tota vitæ
 com-

Conf.

Scrutin.

arb. n.

25. p.

108.

seqq.

Scrutin.

arb. p.

109.

seqq.

communis orbita nudæ fidei humanæ axe sustentetur. Præclare Petrus Firmianus in supra laudato seculi genio; *Quanta* [scribit] *sit animi imbecillitas nihil eorum credere, quæ Petrus fides proponit, evidentissimè apparet cuilibet* *Firm. in* *propius inspicienti.* *Ille ne fortis animus,* *sec. Gen.* *qui adeò carni mancipatus est, ut nihil credat* *p. 173.* *nisi quod retulerint SENSUS, ita falsitati, obnoxii, ut videre Te sapissimè persuadeas, quod omninò non vides, & audire quod non audis? supra sensus ferri, ut ad veritatem, quæ illis altior, accessus fiat, maxima est fortitudo, sed & certè præclarior, si supra rationem ipsam assurgas, ubi illa irritolabore ad confessionem sui adducta & in ipso conatu deficiens, quid assequi non possis ejus viribus Tibi fateatur.* Quicquid verò hujusmodi profanis naturæ scrutatoribus objiciatur, quocunque rationum plausibilem apparatu infirmum eorum reprimatur audacia, semper tamen antiquum obtinebunt, tantoque licentiosius de DEO, Angelis, de Miraculis, atque mortuorum resurrectione argutabuntur, quanto fortius pudendâ ista τῆς ἀπιστίας labe sunt contaminati. *Conf. Epist.*

XIII. Quandoquidem verò validissimum (maximorum etiam Theosophorum *de crat. judicio*) adversus ATHEOS motivum à MA-*dic. ath.* *p. 138.*

GICIS desumatur effectibus, cum ex in Spiritu-
 tualis quædam (materialibus opposita) na-
 tura non incommode concludatur, quæ essen-
 tiæ pariter ac efficientiæ ratione à superiore
 quâdâ dependeat; hinc ab iis (IV.) sibi pie-
 literatus caveat pseudo-doctoribus, librisq; & col-
 loquiis, quibus omnes effectus ejusmodi super-
 naturales, omnesque malignorum Spirituum
 cum hominibus conventiones veluti anilia ex-
 ploduntur figmenta, ubique vis obtruditur i-
 maginationis, magneticis itidem, astralibus,
 sympatheticis influentiis ea tribuuntur, quæ
 sive mediato sive immediato Dæmonis influxu
 fuere perpetrata. Perversæ illius opinionis
 cæstro nostra ætate quidam in Anglia nobilis,
 Reginaldus Scotus ita fuit percitus, ut omnes
 dæmoniacorum effectus vel ad naturales me-
 lancholiæ insultus, vel nefarias hominum, fi-
 gmentis & præstigiis suis illudentium artes, vel
 ad imaginationes stolidas, vanasque magorum
 fictiones referre sit ausus in libro apud Anglos
 Jacobi Regis jussu publicè combusto, *Discove-
 rie off Wiberass*. quod idem est, ac si dicas *De-
 tectio artis magica*, quâ omnem omninò Ma-
 giam septem impugnare libris proposuit, nec
 sine deplorando successu, cum ex indicio
 viri cujusdam egregii constet plurimos in
 Belgio doctos pariter ac indoctos lecto illo li-
 bro nefario fluctuasse, imò eò ignorantia &
 impudentiæ prolabi cœpisse, ut nullas non

Dæmo-

Dæmonum apparitiones & operationes suaviter exhibilarint, tanquam anicularum fabellas, aut superstitionis meticulosa phantasmata, iisdemque ut plurimum decertasse armis, quibus Abrahamus Palinghus sagas adversus justam judicum severitatem defendere atque Johannes Wierus evincere conatus sit illas ne-
 tiquam esse puniendas. Quo de pudendo conatu non malè Bodinus judicavit, *Authorem Wieri sub divinis adversus DEUM nefariè usum fuisse, eò fin. De-*
 quod libro suo blasphemis horribilibus refer-
 to, nonnulla de DEO & lege ipsius interseruerit, suamque impietatem pietatis & compassionis cujusdam christianæ velo tegere ausus fuerit, sed & insigne fraudis diabolicæ documentum hinc elucere, nec gratiores satanam ministros habere idem judicavit, quam eos, qui omnem Magiam, omneque malignorum spirituum cum hominibus commercium eant eliminatum, & qui impedimento sint, ne pœnas meritas satanica luant mancipia. Quid quod interdum à satana maleferiati quidam sint subornati, qui voce pariter ac scriptis tradere non dubitârunt *Magica omnia esse fabulosa?* Memorabile exemplum Petrus Mamorius attulit de Magistro Guilelmo Lurano Doctore Theologo, accusato magicarum artium, condemnatoque duodecimo die Decembris 1453. sed & testimoniis pariter ac confessione propria convicto, quod diabolo promississet se-

Bodinus in confut.

opinion.

Authorem Wieri sub

divinis adversus DEUM

nefariè usum fuisse, eò fin. De-

monem.

Petrus Mamorius in libello de Laniis,

prædicaturū (ut fecit) fabulas esse quidquid de
 MAGIS dicatur, quin etiam penes ipsum mu-
 tuæ obligationis instrumentum fuisse depre-
 hensum, quo egregius iste Theologus dæmo-
 ni fidem dedit, juravitque se publicè prædi-
 caturum nullam prorsus ejusmodi de sagis ser-
 monibus fidem esse tribuendam. Hoc pacto
 (addit Mamorius) Magorum cessavit punitio,
 Regnumq; Satanæ augescere in infinitum
 magorum numero fuit confirmatum. Sed &
 Toleti (ubi Magistrorum diabolicorum schola
 habebatur olim) quosdam ejusdem criminis af-
 fines vixisse homines Bodinus in præfatione
 Dæmonomaniaæ suæ enunciavit, qui effusè ri-
 dere cœperint, si quando quæstio de magis ha-
 beretur, totiusq; coronæ risū urbanis suis dictis
 salibusque commoverint, imò constanter affir-
 maverint, fabulas esse & *ἀδύνατα* ea omnia,
 hisque sermonibus Judicum ita mitigaverint
 animos, ut omnes Magi fuerint absoluti. Et
 cum ipse Wierus * fateatur se Joh. Trithemii
 Steganographiam exscripsisse, quam in Mu-
 seo MAGISTRI SUI AGRIPPÆ reperisset,
 librum orationibus dæmonumq; invocationi-
 bus plenum maximeq; detestabilem, hinc Bo-
 dini animum cogitatio subiit, Wierum ejus-
 dem

* Wier. de Lamiis cap. 36. *Cum bona* [scribit] *venia mei olim HERI & Præceptoris venerandi Agrippa, hac mera inania esse, adeoq; ridicula, cum Cardano libere assero.*

dem farinae hominem extitisse, & ad mitigandas Magorum poenas sicque augendum illorum numerum a dæmone fuisse subornatum. Neque hoc solum, sed & aliud sententia illa detestabilis Regno infernali affert emolumentum, dum regiam ATHEISMO viam parat, inque culpa est, ut pro anilibus figmentis tandem habeantur omnia, quæ de Rebus spiritualibus, Angelorum pariter ac dæmonum actionibus, cunctisque effectibus præternaturalibus hætenus fuere memorata. Quod non solum probè intellexit Serenissimus Angliæ Rex Jacobus, dum impietatis illius Doctorem suumque subditum Reginaldum Scotum *notum nuncupavit Sadduceum*; verum etiam doctissimus Bodinus, dum in egregia adversus Wierum disputatione gravissimè scripsit: *Quicumque Bodinus ante hæc dixerunt id* (quod de Magia *l. c. p.* traditur) *esse à melancholia, NON ESSE* 431. *DÆMONAS putaverunt, NEC FORTASSE DÆMONAS DEUMVE ULLUM CREDIDERUNT SUBSISTERE.* En ipsam detestandi ATHEISMI radicem, fructumq; opinionis (passim eheu invalescentis,) pestiferum! Tanto equidem majori impetu (liceat cū lectoris amici venia haud adeò impertinentē ad literatos atheos convincendos convertendosq; nunc facere digressionem,) quidā atheismi nefandi apostoli validū illud adversus impi-

impíos telum nobis eripere conantur, quanto certius huc usque cognoverunt, perditissimos homines ab atheismo facile revocari, dum mirabiles mágicarum artium effectus illis ponuntur ob oculos, ostenditurque, præter ea quæ sub aspectum cadunt, aliquid spirituale, & potentioris esse virtutis, quo admissio, facili⁹ Numinis existentiam confitentur. *Sunt autem*

*D. Eri-
s⁹ Mau-
ritius tr.
de de-
nunciat,
sagar.
p. 39.*

(ita præclare in diss. de sagarum denunciatio-
ne scribit D. Mauritius) *hec omnia, quæ sc. de
contracta cum demonibus hominum amicitia
eruditi hætenus communi ferè sententia cre-
diderunt, talia, quæ ratio non capiat, quo-
modo naturaliter fieri possint, sed etiam quæ
percipiat, non posse nisi PRÆTER NATU-
RALITER, ac viribus aliis, quam huma-
nis solis, effici: Nec DEUM tamen habe-
re authorem, aut Angelos bonos, quod fæda sint
quæ fiunt, Deo adversa; & ipsorum confes-
sione, qui rem optimè sciverunt, non DEUS sed
Diabol⁹ ex pacto eorum author indicetur. Nec
de Historicâ fide dubium, cum illa, quæ ipsi
& plures alii viderint, & quidē viri graves,
eodem quo acciderunt tempore literis manda-
runt, ubi nihil facilius quam tot testes in reb⁹
publicè gestis advocantes, falsitatis in re sens⁹
judi-*

judicio manifesta convincere. Hactenus D. Mauritius, qui etiam studio singulari omnium ferè Nationum ac Gentium, Ebræorū, Græcorum, Latinorum, Asiaticorum, Africanorum, Americanorum, Europæorum, Italorum, Gallorum, Germanorum, Danorum, Suecorum, Anglorum, hac de re consensum evicit.

Quotquot enim (ait Augustinus) *in Mun-* *August.*
do fuerunt secta, pœnas in Magos decreve- *lib. XIII.*
 runt, adeoque pro fabulis merisque ludibri- *de civi-*
 is vulgatos de iisdem sermones neuti- *tat. Dei.*
 quam habuerunt. Absit igitur, ut res post
 omnem hominum memoriam ab annis quater
 mille de Magis exploratissimas, imò divinæ
 etiam Legis (quæ perditionem interminatur
 populis qui Magos non castigaverint) autho- *Lev. XX,*
 ritate insinuat, nunc demum in recentiorum
 quorundam, & à Dæmone circumagitatorum
 hominum gratiam negemus aut vocemus in-
 dubium. Nec magni ponderis aut momenti ea
 sunt argumenta, quæ pro periculosi illius pe-
 stiferique dogmatis confirmatione hactenus
 sunt allata: Possit licet res incorporea corpo-
 reæ ordinariè haud sociari, nec quicquam ab ea
 capere detrimenti; ex communi tamen Docto-
 rū sententia, ipsaq; multorum seculorum expe-
 rientia abunde constat, malignos Spiritus si-
 bi cum opus est formare corpus aspectabile, ut
 id quod volunt *συνάμψαι* efficiant. Porro
 etiam-

etiam si multa effecta pseudo - magica sæpè aut ab hominibus mendacibus improbè fuerint conficta, aut à simplicioribus nimis credulè accepta, hinc tamen neutiquam colligere licet, nullas prorsus esse hominum cum dæmonibus conventiones, nullos reales dari magorum effectus, similis equidem hæc conclusio illi esset paralogismo : Sæpè Hypocritæ, mali, hæretici- que dicuntur, qui revera tales non sunt ; ergò nulli unquam hypocritæ, perversi hæretici, schismaticique extiterunt. Maxime infirmum illud quoq; est R. Scoti pro temeraria sua assertionem argumentum : *Valde stultæ essent Lamia, quibus Iudices tamen astutiam tribuunt, si Diabolo animam & corpus perpetuo cruciandum traderent, nullis re- ptis divitiis, vel commodis aliis.* Sed revera illas adeò stultas fuisse, infinita forensium judiciorum documenta, sagarum confessiones, factis per omnia respondentes, convictiones- que publicæ clarissimè comprobarunt. Quem insuper latet humanæ naturæ in casibus adver- sis summa infirmitas, quâ immixtas afflictiones doloresque gravissimos tam ægrè fert, tamque anxie ex angustiis liberari desiderat, ut parum sæpè attendat, quas inire debeat rationes, quasve admittere condiciones, dummodo mitigationem vel medicinam, (quâ adversitates suas non nihil leniat) invenire possit. Animæ advertens itaque Dæmon, homines in tan-

Scotus
lib. III.
c. 6.

tis

tis difficultatibus esse constitutos, promptè
 illis insidiatur & avidè, suoque instituto e-
 os accommodatos perspicuens, mox sese infi-
 nuat, suamque ipsis pollicetur operam, le-
 vationem spondet & remedium, dum mo-
 dò talibus uti velint medijs, qualia ipse
 ad hanc rem præscripserit. Nullum tunc
 homini ψυχικόν sive animali remedium tam
 atrox apparet & execrabile, quod non sponte
 arripere, nulla conditio tam horrenda, quæ
 illum à societate dæmonis (operam suam,
 promittentis,) revocare possit. Lubentissimè
 tandem ille assentitur, dummodo in istis an-
 xietatibus auxilium & relaxationem invenire
 queat. Neque tamen inficias ibimus, multos
 utriusque sexus mortales vel parentum,
 vel aliorum nequitiam in tenera etiam ætate se-
 ductos, miserrima Diaboli mancipia evasisse,
 & in temporalis pariter ac æterni exitij bara-
 thrum incidisse. Sic Aquitana quædam ado-
 lescentula (teste Flor. Remundo) sponte sua
 1594. fatebatur, se teneriore ætate à quodam
 Italo corruptam, postea in agrum quendam
 abductam, hirco cuidam grandi atroque ob-
 latam fuisse; hircum ab Italo quæsisse, quæ
 isthæc foret puella? respondisse, nunc eam
 à se adductam, ut in suarum numerum hircus
 illam referret, quo facto se ab Italo in locum
 priorem reductam fuisse. Sic & Joanna Har-
 villeria [quæ Bodino occasionem conscriben-
 da

Flor. Re-
mundus
lib. I. de
Antichr.
cap. 7.

*Jo. Bodin. in
præfat.
Dæmo-
nom.*

*l.c. pag.
456.*

*Nic. Remig.
Dæmo-
nom. lib.
I.*

*Remig.
lib. I. c. 1.*

dæ Dæmonomania præbuit] inde à duodecimo ætatis suæ anno, diabolo, (qui specie hominis atri staturam humanam excedentis apparebat) *a matre fuit oblata* atque desponsata, ille promisit se optima fide filiam curaturam, atque [si Diis placet] etiam beaturam. Ac licet inter omnes magos convenire scribat Bodinus, non cogi à Satana quenquam ut Deo renunciet, aut se Diabolo devoveat, sed puram potius liberamque à subditis suis eum exigere voluntatem; attamen Nicolaus Remigius quædam manifesta certisque indiciis testata habet exempla, quod Satan interdum illis pericula gravissima intenderit, magnasque opposuerit formidines, quos blanda oratione permovere nequiverit. *Claudius Morelinus* (scribit laud. author) *Serra damnatus veneficii, cum rogaretur, quæ res maxime illum impulisset, ut se primum addiceret damoni, respondit, non ante verbis, quicquid lenocinaretur, vinci potuisse, quam ubi de uxoris liberorumq, nece terrorem inieciisset.* Antonium item Welschium, cum de obtorquendo collo, ni in iis quæ jubebat pareret, minas dæmon illi intendisset, non ausum fuisse quicquam amplius denegare; Alexiæ etiam Driegæ, cum eam nullis prorsus pollicitationibus obsequentem sibi posset adjungere, tandem interminatum esse muri ædium quas illa inhabitaverat ruinam, quæ etiam paulò post sit consecuta. Sicuti verò rarius & infrequentius tam horri-

horrido malarum impulsionum genere dæmon utitur, ita plerumq; svaviores longè inescandi perdendique hominis arripere solet occasiones, à vitiosis potissimum affectibus subministratas. Vel enim libidinibus amoriq; nefario deditos spe lactat potiundi ostentata, aut pertæsos egestatis diutinæ, larga atque copiosa divitiarum oblatione pellicit, aut ad ultionem, ob acceptam fortè injuriam inflammatos ostentata explendi odii facultate sibi mancipat, aut denique quavis alia corruptela dulcedineq; depravatos confœderatorum suorum gregi sociat, & quamprimum sibi istis passionibus aditum aperuit, ægris illorum animis pabulum suggerere solet lethiferum, assumptaq; humana specie aut deambulantes in agris, aut anxios in lectis, sed solos, emissa vocè quæ causa sit sollicitudinis? interrogat, & subitum certumq; promittit auxilium. Adeoque [ut benè notavit Remigius,] Dæmon non modo occultis ac velut domesticis illis affectionibus in homines grassatur, sed palam etiam, apertoq; [ut ajunt] Marte, explanata scil. vocis impressione, ac comparata ad colloquium, quæ sub aspectum cadat, personâ, indeq; vulgò auspicari solet orationem, quod afflicti hominis vicem doleat, cupiatq; adesse atque opitulari, sed neutiquam id se præstare posse, nisi is prius rupto quod in baptismo pepigerit fœdere, velit in suam transire potestatem.

M

tom.

tem, sicque diu ante obsessos afflictosque animos facile in deditiōem accipit, inque infernalis exitii barathrum præcipitat, inito nimirum horrendo foedere seu PACTO, manu & sanguine futuri mancipii proprio consignato firmatoque, cui veluti basi seu fundamento subsequentes operationes magicæ innituntur. Astutiæ equidem debetur diabolicæ, quod non ad cuiusvis nutum & imperium paratus sit & expeditus, nisi prius de mercede sua certior redditus fuerit, id quod sola consequitur PACTIONE, quâ tum infensum suum contra DEUM odium, tum execrandam adversus homines malitiam abundè testificatur. *Quinque*

Bodin. in Refut. opin. Wier. Binsfeld. confess. malef. p. I. prælud. VI. in princ. (ait Bodinus) *Inquisitores in malleo maleficarum, omnium sagarum, quas morte affici curarunt in Germania, confessione compertum habuerunt, fecerunt ipsas inire cum Diabolo. Quinimò [teste Binsfeldio] omnia maleficorum opera effectum sortiuntur ex pacto expresso vel tacito cum Dæmone, ita ut semper, quando vult maleficus operari, expressè vel tacitè invocet Dæmonem in auxilium ut concurrat ex pacto. Scripto autem id ipsum sæpè confirmari, dæmonemque efflagitare, ut paciscens instrumentum obligationis & chirographum proprio scriptum & subscriptum sanguine exhibeat, non ex omnium solum de re magica scriptorum consensu, verum ipsarum etiam sagarum unanimi constat confessione. Quam horrendis*

dis atrocibusque conditionibus infaustus ille
 Faustus Dæmoni sese mancipaverit, DEO mi-
 ferit repudium, & pactum sponfionemque cum
 diabolo sancitam proprio sanguine ex leviter
 vulnerato pollice emisso, se totum ipsi adscri-
 pserit, docet apographum, post miserabilem e-
 jus ex hac vitâ exitum in museo repertum, & à
 Georgio Rud. Widmanno divulgatum, hæc
 inter alia continens verba : Zur Beträffung *G R.*
 meiner Verheißung will ich diesem allem treulich *Wid-*
 nachkommen/ und dieweil unser aufgerichtete Bünd. *man. in*
 muß zwanzig Jahr seyn soll / so denn die verschie. *Hist.*
 nen und verlossen / so soll er diß sein Pfand *Fausti*
 und Seel angreifen/und darüber zu schalten und *part. 1.*
 zu walten haben / soll auch kein Wort Gottes/ *c. 10.*
 auch nicht die solches predigen und fürtragen hie-
 rinnen einige verhinderung thun / ob sie mich
 schon bekehren wollen. Urfunde dieses Brieffs/
 hab ich den mit meinem etgnen Blut beträffiget/
 und verschrieben. O pactum nefarium hor-
 rendum & execrabile ! quo miserum dæmo-
 nis mancipium seipsum tenebrarum obligat
 principi, DEO, sancto illius verbo, stipulatio-
 ni in baptismo factæ, & suæ per CHRISTUM
 redemptioni renuntiat, eademq; opera in dia-
 bolum crediturum, opem & auxilium ab illo
 expectaturum, accepturum, & in vitæ fine cor-
 pus & animam ei traditurum dato chirogra-
 pho, vel aliqua sui sanguinis particula velut
 confirmandæ pactionis pignore & arrha polli-
 cetur

cetur. Diabolus vicissim pro sua parte promittit se mancipii sui nutum & voluntatem sedulo observaturum atque executurum, ita ut quocunque tempore in creaturæ alicujus figura & similitudine appareat, ad deliberandum & consultandum cum ipso, ut vel in aliquo adjuvet negotio, vel ad desideratarum voluptatum, honoris, opum, dignitatis & amplitudinis consecutionem provehat, tunc ejus causa proficisci, hominem quocunque libuerit circumferre, & (ut brevi comprehendam omnia) in illius gratiâ præstare quicquid jusserit haud invitatus velit. Ad cujus rei probationem alia aliæque adferre possem⁹ documenta, ni longâ experientiâ id adeo esset compertum, ut in dubiû sine insigni impudêtia vocari nullo modo queat. Haud præter rem verò Mart. Delrio adnotavit

nefaria hujusmodi pactionis non unum sed triplicem modum esse & rationem. Primus modus fit solemnitate varia, & ipsi Cacodæmoni visibiliter in corporea aliquâ forma apparenti coram testibus fidelitas promittitur, cujusmodi pactum inivit Nobilis ille ditionis Leodicensis narrante Cæsario Heisterbacensi, ubi Dæmon loquens audiebatur sed non cernebatur, cui [divitias honoresque amplissimos promittenti] miser homagium præstitit, suumque abnegavit Creatorem. Secundus modus per libellum fit supplicem, quem diabolo gehennæ candidati exhibere haud verentur, quâ ratio-

*Mart.
Delrio
Disquis.
mag. lib.
II. c. V.
qv. 4. fol.
147.*

ratione nostra ætate Mântenses in Normandia Magi libellum conscripserant, Sybillis, magicæ necromanticæ præsidibus eum oblaturi, cujus summa: Se orare Dominas, uti dignentur libros suos magicos consecrare, ut mali spiritus per omnia ipsis obediant, ut supplices reddantur tuti à judicum insidiis & punctione, ut cœpta omnia & studia illis prosperè in aulis & amicitii Principum succedant, denique ne inimici ipsis nocere valeant, vicissim polliceri sese, quod prædictas Sybillas pro Dominabus & principibus suis perpetuo sint habituri, & quotannis animas eis oblaturi, &c. Hos ta- *Crespetus*
men supplices omnes cum ipsis libris captos & *lib. de*
Parisiis combustos fuisse Crespetus *lib. de odio Sat.*
fatanæ narravit. Tertius deniq; modus initur *disc. 15.*
per vicarium, magum videlicet vel tertium aliquem, cum paciscens dæmonis aspectum vel colloquium quidem reformidat, auxilium tamen ejus opemque per alium anxie efflagitat. Ex his autem tribus pactiois diabolicæ rationibus primam frequentiore esse, posteriores vero duas rariores & insolentiores, hætenus varii de hoc argumento scriptores, ipsorumque mancipiorum dæmoniacorum confessiones docuere, è quibus etiam planissime constat, Dæmonem confœderatis suis novitiis peculiarem imprimere characterem, & sæpe non uno illos notare stigmate, quemadmodum sc. servos olim Domini notis curarunt compun-

gendos, ut in fugam dati, deprehensionī magis obnoxii redderentur; ita sua dæmon mancipia certis servitutis horrendæ signis ac tesseris

Jac. Rex habere studet insignita. *Ejurato nimirum*
Demo- *DEO & baptismo*, [verba Sereniss. Angliæ
nolog. Regis Jacobi adscibo] *notam suam illis impri-*
lib. II. *mit in tectam quampiam corporis partem,*
cap. 2. *cui in proximum usq; congressum nec cicatrix*
obducitur, nec dolor levatur, at omninò sen-
sus perit sanata, quantumvis stimules aut
vellices, ut quotidiana probat experientia,
hoc veluti documento ostendit, se eum esse,
qui & ledere possit, & lasso curare, ut in re-
bus prosperis adversisq; ab eo solo assuescant
pendere, præterea exquisitus ille dolor, reliq̃to
ex impressa nota, excitat in sauciis inquiet
desiderium novi congressus; aliàs forte obli-
viscerentur sui præceptoris hi novelli cate-
chumeni, vix benè ad huc posito amentia
tyrocinio, vel horribilis pacti memoria turba-
ti consilium mutarent, & pœnitentiam age-
rent. Constat insuper cicatricis locum ita
 exanguem esse, ac sensu labefactatum, ut ne
 admīssa quidem acus altissimè aut dolore in
 faciat, aut sanguinis minimum eliciat, idq̃ue
 jam ita pro cōperto habent rerum capita-
 lium vindices, ut inde plerumq̃ue quæstionis
 ac

ac tormentorum initium facere soleant. Non
 ita pridem [sic Nicolaus Remigius sub seculi Nic. Re-
 superioris finem notanter scripsit] hoc Spina- mig. l. c.
 lii re ipsa fuit comprobatum. Nam cum Isa- lib. l. s. s.
 bella Pandæa ibi ob sortilegii crimen com-
 prehensa, urbis præfecto partem corporis sic
 à damone inscriptam, indicavit, subiit ei in
 animum experiri, verumne id esset, quod de
 ejusmodi stupore ferebatur, ergò jussit in eam
 aciculam penitissimè insigi atq; inculcari,
 quod cum in satis magna hominum frequentia
 esset factum, & incruentum omninò vulnus
 apparuit, & nullum saga doloris vel minimi
 indicium aspicientibus dedit. Ut proin res
 hæc tam certa sit, uti nihil habere possit dubi-
 tationis, postquam non modo qui eam suo
 damno experti sunt, diversis temporibus retu-
 lerunt, sed etiam clarissimis indiciis compro-
 barunt, dæmonem certis stigmatibus suos no-
 tare discipulos, sicuti jam olim hæreticos rebus
 magicis simul implicitos, certâ nota (Irenæo Iren. lib.
 teste) insignivit, quosdam verò (ut Tertullia- l. c. 24-
 nus prodidit memoriæ) in fronte signare con- Tertull.
 suevit. Tingit & ipse (ita Tertull.) quosdam, de præ-
 utique credentes & fideles suos, expiationem script.
 peccatorum de lavacro repromittit, & sic ad- advers.
 huc initiat Mithra : **SIGNAT AD-** Hæretic.
M 4 **HUC** post med.

**HUC IN FRONTIBUS MILITES
SUOS.** Tam vetus igitur origo illius nefarii
est stigmatis! Eo autem [ut diximus] impresso
inuistoque, diabolus ingentem præse ferre so-
let in promissis suis fidem, læsis abominandas
ultionis vias, miseris & egenis fœdas flagitio-
sasque ditescendi artes commonstrat, pecunias
iis ipse suppeditat, quæ tamen ut plurimum
sublatis præstigiis, simus, testæ, folia, monetæ
spuriæ, aliæque id genus quisquiliæ esse depre-
henduntur. Nec immeritò multi mirantur,
quod auro argentoque vero & solido tanto-
perè destitutus sit dæmon, cum tamen vulgò
maximos quosque thesauros defossos ac recon-
ditos asservare, inque sua credatur habere po-
testate, aut nihil unquam illorum depromere,
non stare promissis, ac toties jactatam apud
suos munificentiam liberalitatemque; re & ope-
re ipso comprobare possit; aut si quid verè
ostendet, non hoc agat, quo ejus fruendi ullam
faciat potestatem, sed magis ut tali velut esca
illectos, ludificatosque homines perdat, & ad
certissimum deducat interitum. Neque verò
illud parsimoniæ, aut rei (cujus alioqui nihil
indigent dæmones) retinendæ studio id fieri
credamus, sed potius singulari DEI provi-
dentia immensaque bonitate hætenus id con-
tigisse, ne si veras solidasque diaboli suppedi-
tarent divitias, majori apud homines avaros &
auri cupidos sint in pretio, & ne plures pericu-
lōsa

lofa hâc inescandi perdendiq; occasione inter-
 irent. *Ergò* (ut præclare *Pfellus* ait) *dæmones*
nihil eorum quæ promittunt. ex se tradere possunt,
 sed visu tantum quædam inania suis cultoribus
 afferunt, varia prorsus & instabilia. Sic saga
 quædam *Remigio* perhibente, accepta à dæ-
 mone pecunia (ut sibi videbatur) gestiens do-
 mum properè rediit, eam ut numeraret, sed ex-
 cusso sacco, nil nisi testas ac carbones reperit,
 aliæ arborum invenère folia, quædam *Joanna* à
Banno cum nummum aureum charta convo-
 lutum in via reperisset, uti dæmon eventurum
 prædixerat, atque eum marito cupidè osten-
 taret, tandem non sine pudore advertit, pro
 auro noctam se calculum ferrugineum; qui
 primo etiam contactu facilè in frustra dissiliit.
 Et si verò dæmones in erogandis pecuniis suos
 ad hunc modum frequentissimè decipiant,
 non æquè tamen in aliis rebus, præsertim
 oblati vindicandi odiiq; explendi occasio-
 nibus, illis fucum facere solent, imò ipse *satan*
 (uti ab initio homicida fuit) miseros suos
 affeclas ad cædes ac parricidia impellere min-
 imè cessat, sed dolis suis medicato pulvere, vir-
 gis, unguine, variisque id genus venenis (quo-
 rum alia mortem, alia morbum tantum, quæ-
 dam etiam sanationem afferunt) instruere omni
 laborat studio, imò experientia sæpè compro-
 batū esse scribit *Remigius*, *Sortilegos* suas ha-
 bere officinas, bestiolis, plantis, ac metallis ve-
 nenatis refertissimas, virgas etiam eos possidere.

Pfellus
in cap.
cur Dæ-
mones
timeant
minas?

Remigi-
us Dæ-
monol.

I. 6. 2.

unguine aut re quapiam alia perniciali illitas,
 quibus ceu joco sæpè obvios feriant homines,
 quos perditos velint, nec irritò innoxioque
 conatu, ut sua confessione testatum reliquerint
 plurimi. Verum singulari Numinis optimi be-
 nignitate accidit, ut pharmaca illa diabolica
 nec semper nec omnibus fuerint noxia, sed
 quibusdam frustra aspersa, iis maximè, qui in
 maleficos capitalia exercuere judicia. Sic quæ-
 dam Catharina Ruffa (laud. authore teste)
 non semel se à dæmone inaudisse retulit, sibi
 neutiquam infinitam in omnes esse potesta-
 tem, & Asinaria Nancejana indignabunda di-
 xit: Quam benè agitur vobiscum ô Judices,
 quod nobis in vos nihil quicquam licet, nam
 nulli sunt mortalium quos tam lubenter insi-
 diis nostris appeteremus, qui sic gentem no-
 stram omnibus pœnis suppliciiisque prosequi-
 mini. Frustra etiam insidiis suis hætenus divini
 verbi præcones (de magorum conversione sal-
 vationeque sollicitos) petierunt diaboli, neq;
 odii adversus eos explendi tutam facilemquæ in-
 venire rationem, sed omnes conatus recidere in
 nihilum, cò quod illi in cœlestis Domini tutela
 sint ac præsidio, quo unice freti, non solum sal-
 vi mansere & incolumes, sed ardua sæpe cum
 rugiente illo Leone habuere certamina, &
 hostem post seriam mancipiorum diabolicor-
 um contritionem occupatis sedibus divinâ
 adjuvante gratia feliciter expulerunt.

At

At verò ne extra gyrum diutius ambulasse videamur, & reliquisse id, quod de convincendis literatis atheis (motivo ab effectibus magicis sive dæmoniacis defumto) dicere instituimus, non solum testimonijs doctorum viro-
rum innumeris, verum quotidianis etiam experimentis satis constare arbitramur, quanta & quam exitiosa sit dæmonum [ut de pactis illorum cum hominibus nihil dicamus ampli⁹] potentia, quâ cient tempestates, morbos immittunt, homines convertunt in lycanthropos, segetes & arbusta transferunt, spectris homines territant, & perplexis oraculis consulentes ludificantur, erroribusque implicantur. Perijisset sanè dudum genus humanum, tot pessimorum hostium injurijs obnoxium, nisi ab alicujus supremæ potentia nutu penderent dæmones, quæ rabiem eorum huc usque frenavit, suæque providentiæ cancellis inclusit. Apage igitur nefaria quæque *τῶν ἀθίων* volumina pariter ac colloquia, quibus validum hoc adversus impietatem telum nobis eripere, & veluti mera nefariorum hominum figmenta præstigiasque ea explodere conantur, quæ tot tantisque comprobata fuere experimentis. Caveant inquam sibi mortalium doctissimi à pestiferâ adeò pudendâ *ἀπιστίας* labe, ne ipsis gentilium magistris hac in parte videantur deteriores. Etsi enim profanus ille, ac ferè [an potius verè?] atheus Plinius artem
ma-

magicam] haud veram, sed intestabilem, irritam inanemque esse statuerit ex eo, quod Nero Imp. illi operam dederit, & falsam vanamque deprehenderit; constat tamen alios (damnificis licet umbrarum gentilium tenebris obnuptos mortales) conspectis arte magica dæmonibus, DEUM etiam credidisse, veluti Plutarchus Præsidem quendam Ciliciæ atheum, cum Mopsi oraculum consulisset, dæmonque obsignatæ respondisset quæstioni, DEUM credidisse est contestatus. Videant igitur apprimè literati christiani, ne [ut antea monui] ipsis idolorum cultoribus hac in parte sint deteriores, neve pudendæ adeò αἰσῆας macula sese deinceps pollui patiantur.

XIV. (V.) Denique cura sollicita pectoribus piè eruditis est adhibenda, ne decipiantur ejusmodi LIBRIS atque colloquiis, quibus vel omninò negatur, vel in dubium valdè vocatur ANIMARUM NOSTRARUM IMMORTALITAS, atque in hoc (insigni quodam scriptore notante) *unicè incumbitur ne homines videri queamus*. Non sine maxima equidem cautione legendi evolvendique illi sunt authores, qui principiis atque philosophematis quibusdam suis absurdis ita indulserunt, ut sive scientes, sive inscientes animæ sustulerint immortalitatem, cui ordini præ aliis Pomponatium & Hieronymum Cardanum aggregandos esse, utriusque scripta in publica luce

*Plutarch.
in tract.
de orac.
defectu.*

*Petrus
Matth.
Histor.
Gallus,
lib. 7.
narrat.
3. 5. 8.
Conf.
Scrut.
arb. p. 121.
fig.*

lucē prostantia, disertē loquuntur. Quamvis enim prior non absolutē ac simpliciter mortalem animam humanam censuisse videatur, (pariter ut philosophastri illi Itali, damnati à Lateranenſi Concilio, aſſerentes, animam rationalem ſecundum fidem eſſe immortalem, at ſecundum philoſophiam eſſe mortalem, adeoque ſimul mortalem ex philoſophia & immortalem ex fide pronunciantes] ſed tantumquam dubium quoddam & αὐτοῦ reliquerit in medio; haud obſcurē tamen ſcepticis ſuis diſquiſitionibus aditum adfunditus negandam animæ immortalitatem patefeciffe videtur, quapropter Venetos illud Pomponatii opus [quod ipſe author mutata mente improbaſſe dicitur] ignibus addixiſſe, nec de immortalitate, ſed de mortalitate anima inſcribendum fuiſſe, eruditorum quidam prodidit. Et cum [Mirandulano iudice] idem Pomponatius in alio de incantationibus volumine, nec philoſophum ſe bonum, nec Chriſtianum bonum exhibuerit, cum effectus omnes mirificos cœlorum influxionibus adſcripſerit, adeo ut & religiones & leges, earumque latores ab iis voluerit dependere, [quā cum fatuā de fato ſententiā atheiſmum ut plurimum ſociari, eaquē admiſſa vix ullum divinæ vel exiſtentiae vel providentiae amplius concedi locum, alibi oſtendimus] multuſque inſuper fuerit in evertendā cooperatione DEI nobiſcum, nemo facile dubita-

Vid. Con-

tarenſi

Card.

opus de

immor-

tal. anim.

Sylveſter

lib. 5. de

Strigi-

maſtigis,

cap. 5.

Iob. Pic.

Mirand.

lib. 6.

everſ.

ſing. cer-

tam.

Conf. e-

piſt. ad D.

Meibom.

de athei-

ſmi radi-

ce. p. 46.

ſeqq.

bitabit, Pomponatium etiam altero illo de anima opere regiam quandam atheismo viam sternere voluisse, eaque propter illud pariter ac cætera clanculariorum atheorum scripta esse proscribenda, saltem singulari cum cautione evolvenda. Eundem in censum scripta veniunt Cardani, quippe quem apertè & absque ambagibus animæ mortalitatem composito eâ de re libro affirmasse, nec palinodiam unquam cecinisse, tametsi de premendo, metu infamiæ vel etiam suppliciorum, nigro illo opere apprimè sollicitus fuerit, disertè Delrio est contestatus. Si quæ hujusmodi de Cardano rumoribus fidem adhibere nolimus, eò quod libro quodam peculiari animorum immortalitatem propugnaverit; attamen quæ alibi de *natura hominis* tradidit, aliaque valdè periculosa à Scaligero notata satis evincere videntur, Cardanum ad eandem profanè-philosophantium, àq; studioso sinceræ pietatis devitandorū classem esse referendum. Cum ejusdem de animæ mortalitate opinionis pestilens sidus olim infelicem illum *Codrum Urceum* [cujus tragœdiam supra memoravimus] afflasset, parum abfuit, quin & ipse in atheismi voraginem fuerit præcipitatus. Rogantibus enim amicis, quid de *immortalitate animæ* sentiret? nescire se responderebat, quid post mortem de se futurum esset, viveretne animus, sive anima, an interiret una cum corpore, quæque de inferis homi-

nes

Delrio
Disquis.
magic.
lib. 2. q.
26.
Conf.
Card.
lib. XII.
de subtil.

Diff.
præl. p.
II. seqq.
Conf.
Barth.
Bononi-
ens. in e-
jus vita.

nes prædicarent, anilia quædam terriculamenta esse dicebat, hinc ipsi amarissimo epigrammate post fata etiam fuit exprobratum, quod non rectè de Christo, inferis, animarumque immortalitate sentiendo, latentis atheismi sui haud obscura documenta dedisset. Haud equidem malè nonnemo observavit, omnes de animâ humanâ perversè sentientes, eamq; mortalem asserentes, sive DEUM ipsum negare, sive in dubium ejus vocare providentiam, quæ negata mentium nostrarum mortalitate omnino destruat. *Certum est* [Baconis sapientissimi verba adscribo] *hominem brutis cognatum esse quatenus ad corpus, quod si quatenus ad animam non intercedat ei cognatio cum DEO vilis est planè & ignobilis creatura. Cape exemplum à cane & observa, quantos sibi assumat animal istud spiritus, & quantam generositatem induat, cum se ab homine, (qui ei vice est DEI aut melioris natura) impulsum perspiciat, quam fortitudinem liquido cernas tantam esse, quantam creatura illa absque fiducia melioris natura quam propria aquare nullo modo possit. Similiter & homo, ubi innititur & spem collocat in divinâ providentiâ & gratia, fiduciam & vires colligit, quales humana natura sibi relicta nequisset attingere. Quare ut ATHEISMUS* (omnis-

Fr. Bacon

Uern-

lam.

Serm.

fidel.

XVI. opp.

p. 1166.

(omnisque illi vicinus de anima rationali error) *in omnibus odium meretur, ita in hoc, quod privet naturam humanam facultate se ultra fragilitatem suam attollendi.* Quod

*Conf.
Epist. de
radice
Atheismi
p. 54.
seqq.*

*Joh.
Maria-
na rer.
Hisp l.
14. c. 9.*

cum pariter temerarii quidam Pseudo-Chymici agere tentareque videantur, ipso Paracelso præeunte contendentes, non esse difficilius ut aliquis homo generetur aut suscitetur, quam ut vermis, culex, rana, aut quidpiam simile nascatur, artemque se tenere edicant, quâ veri homines absque opera maris & feminæ producantur, industrii artificis chemici ministerio; quilibet vel me tacente intelligit, ejusmodi nefaria artificia, pariter ac cunctos eorum laudatores cane pejus & angue esse fugiendos ac proscribendos. Illorum in censum Arnoldum de Villa-Nova referendum esse Johannes Mariana in opere de rebus Hispanor. disertè pronuntiavit, testatusque est, eum ex humano semine quibusdam in vase medicamentis corpus hominis efformare studuisse, pravisque adeo opinionibus maximam suam fœdasse eruditionem. Quis obsecro Scriptura asserente, opus creationis ac resurrectionis DEO insolidum non tribuere mallet, quam putidis ejusmodi incertis atque obscuris pseudo-chymicorum experimentis? Et cum anima rationalis immortalis sit, corpusque hominis tale, ut alia via formari nequeat, fidem ejusmodi impostoribus nemo piè-

pie-literatorum adhibebit, quin potius eos veluti detestandi atheismi apostolos; eorum verò scripta [qualicunq; tandem colore seu fucò potius sint illita] ut certissima pestis ejusce seminaria averfabitur. *Par esset*, (Theodore- *Theodore- retus i-*
to egregiè monente) *omnes planè mortales, imò & omnes res creatas armari in ultionem tanta atrocitatis, & DEO pro innumeris nominibus, quibus illi omnes obstringuntur stipendiarium hoc pendere obsequium.* *retus i-*
monum de provi-
dentia. Et cum veteris Ecclesiæ Doctores Origene præeunte [quem ea propter Thaumaturgus Gregorius summoperè laudavit] ita nos philosophari jusserint, ut omnia quotquot extant, veterum tum philosophorum, tum poëtarum scripta colligentes, nihil rejiceremus præter ea quæ ATHEORUM essent, qui à communi hominum sensu discedentes, DEUM aut providentiam ejus vocent in dubium, [hæc enim ne digna quidem esse quæ legantur, ne quâ fortè re inquinaretur nobis animus, qui quum pietatem colere debeat, sermones audiat divino cultui repugnantes,] hinc etiam atque etiam apparet, quo in numero illi libri habendi sint, qui expeditissimam ad atheismum viam commonstrare videntur. Cadit planè in ejusmodi opera, quod sigillatim de pudendis Theodori Mopsuesteni voluminibus, blasphemiarum & atheismorum plenis quinta Synodus œcumeni-

N

ca

V. Synod. ca pronunciauit : *Cum in medium prolatae sunt*
collat. 8. *blasphemia codicibus inserta, mirati sumus*
DEI in his potentiam, quod non divino igne
statim incensa est lingua, & mens quae hac e-
ructavit; & nunquam concessissemus pro-
cedere lectorem praedictarum blasphemiarum,
pro sola memoria illarum indignationem
DEI timentes, (utpote una quâq. blasphemia,
magnitudine impietatis antecedentem supe-
rante, & mentem auditoris funditus permo-
vente;) nisi eos, qui talibus blasphemis glo-
riantur, videremus indigere confusione, per
manifestationem earum eis inferenda: Ut
nos omnes zelo blasphemiarum contra eum ex-
positarum incensi, & in medio lectionis, &
post ipsam, inclinationes & anathematismos
contra Theodorum ut viventem & praesentem
faceremus: propius sis Domine dicentes, nec
Damones ausi sunt talia contra Te loqui. O
intolerabilem linguam illam! O pravitatem!
O altam illam manum, quam extendit
contra Creatorem suum! Scripturas scire
miser ille pollicitus, non meminit Osea Pro-
pheta, dicentis: Va illis quoniam exilierunt
à me; famosi facti sunt, qui impii facti sunt.
in me, iniqua locuti sunt adversum me exco-
gitant-

*gitantes locuti sunt (scripserunt) pessima. Ideò cadent in framea, propter improbitatem lingua sua. Hic contemptus eorum in sinu eorum, quia transierunt testamentum meum, & adversus legem meam impiè egerunt. Quanto vel ipsi gentiles ardore correpti sint ad librorum atheismo sordentium proscriptionem procurandam argumento est, quod Athenienses Protagoræ Abderitis libros [quibus divinitatem in dubium vocavit] publicè exusserint, autoremque è suis expulerint finibus. Ipsosque Tullii libros de natura Deorum, quod multitudo Numinum abrogatà, atheismum inducere censerentur, à nonnullis quidem ob luculentiam verborum retentos, à plerisque tamen prorsus repudiatos, & dignos visos fuisse, qui publico edicto abolerentur, Arnobius * hunc in modum est contestatus : *Sed quid aucupia verborum, splendoremq; sermonis peti ad hoc dicam, cum esse non paucos sciam, qui averseantur, & fugiant ejus libros, nec in aurem velint admittere lectionem opinionum suarum præsumpta vincentem* : cumq; ali-*

Confer Lactant. lib. de ira DEI 6.9.

N 2

os au-

* *Arnobius lib. III. n. 5. conf. Lactant. lib. I. instit. c. 22. SC. adversus libros atheos & improbate religionis recitat Livius Dec. III. lib. 5. conf. August. l. VII. de C. D. 6. 34. 35.*

os audiam musitare indignanter, & dicere oportere statui per senatum, ut aboleantur, ne vetustatis opprimatur auctoritas. Hi (ut subdit Arnobius) tametsi errore ducti, tamen (intercipere scripta, & publicatam, submergere lectionem) rebantur justissimum, quippe pertinens ad defensionem divinitatis.

*Justin.
in apol.
ad An-
ton.*

*Lucianus
in Pseu-
domante,
confer.
Cleome-
des lib.
II. Cycli-
cor. theo-
rem.*

Testatur item Justinus decretam apud Ethnicos fuisse mortem contra eos, qui Hyta-
spis & Sibyllæ & Prophetarum libros legerent,
quod inde everti ritus patrios & induci atheis-
mum criminarentur. Sic Alexander Vates a-
pud Lucianum Epicuri librum tanquam atheis-
mi nefarii fermentum medio in foro combussit
lignis ficulneis, ipseque Plato Poëtarum [de
DEO indigna scribentium] volumina exter-
minari mandavit, eò quod latam atque expe-
ditissimam atheismo parent viam. Quod si
igitur damnificis umbrarum tenebris obnupta
gens, tantam in supprimendis τῶν ἀθέων mo-
numentis posuit operam fervoremque osten-
dit, quidni nos potius, in meliorem beatitatis
sortem Servatoris beneficio genitos par vocati-
one nostra zelus verset & cogitatio, quo di-
gnam christianis literatis in eradicandis pesti-
feris ejusmodi zizaniis diligentiam præstemus,
eandemq; in profligando teterrimo illo mon-
stro sequamur rationem, Majestati christianæ
haud decorum reputantes, circa omnis boni
aucto-

auctorem asserendum ea negligere, quæ profana religione imbuti pagani, in minimis Deastrorum suorum pseudo-sacris vindicandis tanta cura studioque perficere laborarunt. Optimi sanctissimique Numinis nostri venerationi pia hæc sollicitudo inserviat, ut gratos addictosque animos illi testemur, quod profanus atheusque furor è creaturarum suarum rationalium animis protinus ejicere, cujusque cultum ac venerationem sceleratè impiè ac sacrilegè profligare neutiquam veretur.

X V. Sublata igitur adulterina illâ, imò sacrilega plantatione, spurioque vitulamine exciso, h. e. libris atheorum ad orcum unde provenièrè relegatis, ea piè literatus studiosè sibi comparet, evolvat, æstimet magnorum virorum volumina, quæ ad salutarem DE I T. O. M. cognitionem ac cultum manu quasi ducunt legentes, Theomachos ab impietate sua revocare, atque è densissimis Satanæ tenebris erutos, lucis sempiternæ reddere queant claritati, è contra verò omnes sinceræ pietatis studiosos, tanto cœlestium rerum amore imbuiere, ut eis cuncta fordeant terrena, totique divini amoris igne (sacro Spiritu faces subdente) inardescant. Et cum ea sit veræ fidei divinique amoris, pectora meliora inflammantis vis, ea Spiritus Sancti, affectus commoventis operatio, ut una cum illo FELICIS ejusmodi PIÆQUE LITERATI animum ardens proximi CHARITAS subeat, in-

gensque alios convertendi, & ad pietatem à profanâ vanitate ipsaque impietate atheistica deducendi desiderium; hinc Doctor sacro-sancti istius amoris face accensus omni curâ (divino accedente auxilio) laborabit, ut etiam alii ab exitiosâ illius ignorantia malitiâque atheistica nebulis & pestiferorum errorum tenebris liberentur, inque pietatis solidioris exercitiis magis magisque proficiant sodales svavi amoris cultusque divini incendio recreati. Nullum equidem argumentum esse arbitror, in quo verè Θεοφιλης se & seculo hocce dignius operetur, quam quod atheis aut profanis literatis in viam revocandis impenditur, quod illos tenebrarum filios luci, lucem illis conciliat, eorumque salutem impensius curat promovetque. Cum verò arduum adeò & grave hoc sit opus, ut inter primæ notæ miracula sit numerandum, si quis atheorum literatorum ad sapiorem mentem redierit, [siquidem arctioribus vinculis eos robustus ille armatus teneat constrictos quam ut ea debiliori, quam divina est gratia & potentia vi perrumpi queant] cum inquam immensæ prorsus difficultatis opus sit tenebrionum illorum ad lucem Evangelicam conversio, hinc tantò fervidius DEUM piè-literatus invocet, ut miseros istos ab impietate sua revocare, & pro immensa bonitate sua è durissimis Satanæ vinculis liberare velit, quo debitos DEO honores impendere atque sem,

*Conf.
Epist. de
eradi-
cando a-
theismo
p. 25.
seqq.*

sempiternæ salutis aliquando compotes fieri possint. Non sine fructu equidem singulari DEI causam adversus atheos aget quilibet sincerâ pietate & charitate præditus doctor, DEUM semper ob oculos habens καρδιογνώσθη, omniaque dicta factaque sua ad ejus gloriam ut primum ultimumque finem dirigens, ast pietati etiam *Curam* jungens *seriam*, summamque sollicitudinem, quam veteres ἐυλάβειν dixêre, quæ scientiæ lumen adhibeat negotiis, abstrusa penetret, revelet operta, illuminet obscura, cunctosque DEO sacros hortetur ut dignam officio diligentiam præstent, neq; incuriosi aut imparati ad tanti momenti negotium (scil. τῶν αἰθερῶν conversionem.) accedant, sed & veræ sinceræque animi studeant demissioni, hujusque virtutis pretiosissimo sale singulas suas aspergere laborent actiones. Memorabile Nazianzeni Salesiiq; [insigni lenitate sua atheorum quendam in viam unde exerraverat reducentis, ac pene abolitam DEI cognitionem perditæ illius animæ postliminiò imprimētis] exemplum alibi commemoravimus, ostendimusque eos qui absque verâ hominiquæ christiano necessaria animi moderatione DEI & religionis causam sint aggressi, in vanum plerunque laborasse, nec scopum præfixum feliciter assecutos fuisse. *Optimè saluberrimum illud* [ita olim in quâdam de atheismo eradicando epistola

N 4

scri-

Conf.
vit. Sa-
les. c. 3.
vid. e-
pist. de
atheismo
eradic.
p. 33.
seq.

scripsi,] conversionis tractabitur negotium, si athei, vel de atheismo vulgo suspecti initio moneantur, ut praposteram istam cogitationem excutiant, nec adversus DEUM, ipsam naturam ac propriam suam utilitatem dimicare pergant, quin potius certum eligant & verissimum, eos qui DEUM verè colunt contemplantur, quam exhilaratum habeant vultum, quam pacato ac quieto semper sint animo, quantum oblectamentum iis vera afferat religio, quam magna fideles repleat letitia quod vero DEO, tam excellenti, tam bono & in omni genere infinito deserviant, impii contra, horrenda plerumq; & tetrica tristitia afficiantur - Igitur deinceps navigium suum h. e. se ipsos sapientius regant, ac firmissimè credant, revera DEUM esse, qui eos ad resipiscentiam sapius provocet, eaque propter illum non ut crudelem & tetricum, apprehendant, sed potius summè misericordem, qui peccata sua confitentibus benignè parcat & sublatis conscientia stimulis mentem pacatam iis restituat. Animum itaq; ad eum erigant, sublimius aliquid de divina ejus cogitent majestate, nec vera religionis lumen scelera dotegere existiment ut cruciet, sed

sed vulnera aperire ut persanet, tantummodo pœniteant, quod tam detestando errore hætenus fuerint impliciti, nec deinceps ad eum reverterantur. Quandoquidem verò hâc christianæ lenitatis viâ non semper ad optatæ conversionis metam deveniatur, imò multorum atheorum [literatorum cumprimis] pectora longè sint duriora, quam quæ veritatis cœlestis pietatisq; sinceræ cedant impetui, hinc non contemnendæ aut negligendæ, sed adhibendæ potius usurpandæq; aliæ sunt atheomastigum methodi, atque præstantiora artium ac scientiarum subsidia, quorum per magna in convertendis impiis illis utilitas esse videtur. Et cum athei literis imbuti ut plurimum profanis, potius philosophicis quam sacris & divinis nitantur decretis, hinc operam divinæ gloriæ zelo flagrantes doctores adhibeant indefessam, ut ingeniosâ aliquâ disputatione illos constringant, & tanquam alteros Goliathos proprio quasi gladio jugulent. Haud abs re Socrates olim scientias artesque liberales commendavit πρὸς τὴν γυμνασίαν τῇ νῆ, quasi mens iisdem ad majora subeunda corroboraretur, magisque scitè Basilii; *Sicut (ait) tintores ut perfectum purpura colorem panno inducant, inferiorem alium colorem subtexere solent; ita se habere humanas scientias ad divinam sapientiam.* Notius est, quam ut prolixiori e-

*Conf. E-
pist. de
atheismo
eradi-
cando p.
35. seqq.
ubi de
variis a-
theoma-
stigum
metho-
dis pro-
lixè dis-
seruimus.
Basil.
M in
orat. ad
adolesc-
centes.*

geat demonstratione quantum lucis rei Theologica ex diligentiori artium ac scientiarum tractatione accedat ; quantum inventionis capitibus , ut totidem argumentorum domiciliis , quantum variis syllogismorum generibus [quibus nequissimis illis empæctis ora impudentissima obturamus ,] sit tribuendum ; quam commodè apteque Dialecticæ beneficio singula adversus atheos digerantur , membra- timque retexendo , omnium quasi sistantur conspectui. Meridiano Sole clarius est , neminem ad illam scientiarum Reginam sapientiæ nomine dignissimam , (Metaphysicam intelligo) animum rectè applicare posse , quin cuncta transcendat , rerumque omnium quoddam admittat principium , bonorum omnium fontem , causarum supremam causam , præcipuum metaphysicæ objectum. A primâ philosophiâ ad naturalem tendentibus , duplicem atheos convertendi modum suppeditari [alium quem vulgus amet , alium quem doctiores & philosophi sequantur] alibi notavimus. Nec minus Geometriæ , Astronomiæ , Arithmeticæ , aliarumq; tum liberalium tum mechanicarum artium & disciplinarum beneficio atheos ad agnoscendam asserendamque tandem divini Numinis existentiam adduci posse , Marius Mersenn⁹ quondam diffuso illo opere demonstravit , quod quæstionum in Genesin celeberr. titulo divulgavit. Si cui verò hæc per totius

*Conf. E.
pist. de
oradio.
ath. p.
60. seqq.
Mar.
Mersenn.
qu. celeb.
in Gen.
à p. 15.
ad 576?*

us Encyclopædiæ campum sese diffundens atheos convincendi convertendique ratio nimis ardua prolixa ac operosa videatur, eam eligat, cæterisque anteponat methodum, quam ipse Sanctus Spiritus in Sacro codice ostendit, ipseque usurpavit, AB EFFECTO NIMIRUM AD CAUSAM, seu ab operibus ad opificem rerumque omnium conditorem argumentatus. Optimè omnium Paulus divino dictante Spiritu ostendit, quibus gradibus homo intelligentiæ lumen secutus ad æternam usque DEI potentiam ac divinitatem agnoscendam colendamque deveniat.

Primo etenim animalis homo res conditas Conf. cit. contemplans huc perducitur ut aliquem esse epist. p. fateatur à quo hæc omnia sint condita, & cu-^{65.} jus virtute administrentur; inde verò ad æternam ejus potentiam ac divinitatem provehatur necesse est, siquidem eum qui omnia condiderit, rebus omnibus conditis antiquiorem ac proinde æternum esse oportet; & incredibilis ista vis, qua tanta regenda molis sufficiat, excellentior sit necesse est, quavis aliâ etiam præstantissima virtute, id ipsam est quod DEUM vocamus. Hinc etiam Just. M. nus, interroganti olim, unde notum sit esse in Qu. DEUM aliquem? scite respondit: Ex rerum Græc. quæ extent constitutione & perseveranti dur-

tur.

turnitate id intelligi: Non enim extarent ea, quæ extant, nisi ante ea Deus extitisset, qui partes creatura omnes utiliter ex usu & commodo universa creatura ordinavit.

Minutius Felix in Octavio. Quid potest esse tam apertum (inquit Minutius Felix) cum oculos in cœlum sustuleris, & quæ sunt infra circave lustraveris, quam esse aliquod Numen præstantissimæ mentis, quo omnis natura inspiretur, moveatur, alatur, gubernetur? Cœlum ipsum vide quam late tenditur, quam rapidè volvitur, vel quod in noctem astris distinguitur, vel quod in diem Sole illustratur, jam scies quam sit in eo summi moderatoris mira & divina libratio. Enim verò ut si quis Bibliothecam libraria supellectile instructissimam contempletur, in quâ structi foruli, libri in ordinem digesti, omnia tersa & munda, & aptè disposita, non est credibile quendam esse posse tam excordem, ut censeat hæc casu ita facta esse, & non potius hæc tribuat humanæ industriæ; At nulla est Bibliotheca tam aptè digesta, nec tam ornata ac locuples, ut posset ullatenus cum hujus machinæ structura & perfectione comparari. Ver æque cum suis floribus, & æstas cum suis messibus, & autumnus maturitas grata authorem suum parentemque testatur. Hoc inquam genus argumenti (quod præter Minutium alii etiam præscæ Ecclesiæ Doctores, cum primis Athanasius & Au-

& Augustinus egregiè tractarunt) probè ob- *Athanas.*
 servet, ac sibi perquam familiare reddat quis- *lib. ad.*
 quis in convincendis convertendisque atheis *vers.*
 divino urgente zelo spirituq; operam collocare *Gentiles.*
 velit salutarem. Nec minus ipsi perspectum *August.*
 sit quomodo DEUS ratione sui non possit esse *lib. X.*
 nisi Unus & Trinus; ratione loci nisi imensus; *confess.*
 ratione temporis nisi æternus; ratione intelli- *c. 6. &*
 gentiæ omniscius, ratione operum omnipo- *alibi.*
 tens, ratione actionis optimus, maximus, liber- *conf. c.*
 rimus sapientissimus. Cum primis autem circa *pist. de*
 demonstrandam atheisque inculcandam DEI *cradic.*
 unitatem totus occupetur philotheus, idque *ath. p.*
 facile evincet, si profanis illis sapius revocet *68. seqq.*
 ad animum, imperfectionis maximum argu-
 mentum fore, si divina substantia multiplica-
 retur, cum nec individuorū multitudo reperia-
 tur nisi in rebus quæ sunt corruptioni obno-
 xia, quæque re ipsa intereunt, & partem sui
 quandam, ut propagatio fiat, prius amittunt.
 Cum igitur communi notitiæ repugnet ut vel
 in DEUM cadat corruptio, in quem ne qui-
 dem corruptibilis generatio cadere possit; nec
 ulla re DEUS indigeat, ullaque imbecillitate
 laboret, UNUS tantummodo sit oportet, nul-
 lum habens socium essentiâ diversum. Et cum
 ipso experimento satis dilucidè constet, supre-
 mam omnem potestatem esse consortis impa-
 rientem, consentientibus in id etiam omnibus
 sapientioribus viris apud Lactantium, quorum *Lactant.*
 eâ de DEO effata circumferuntur: *lib. 1. inst.*

UN.

UNUS qui solus DEUS est

Unus profectò verus est unus DEUS;

Et si qui sapientes fuere qui plures posuerint DEOS, ut de Platonicis & Plotino perhibetur, illi ministros solum Deorum intellexerint, quorum tamen unicus esset princeps, aliorumque author; cum insuper abunde doceat ratio, omnem legitimum ordinem aut ab uno esse, aut ad unum referri: ea propter tandem palam fateantur admirenturque necesse est illi damnificis umbrarum tenebris obnupti mortales præter sacrosancti Numinis existentiam, æternam etiam ejus & immutabilem UNITATEM. Atque ut tanto majus discrimen inter Theologos christianos & Philosophos veteres (philosophiam à fabulis & Poetis mutuantes, apud Homerum, Hesiodum, & Ennium, qui Deorum suorum natales, conjugia, progenies, imperia usurpata, obitus & sepulturas prædicarunt) deprehendatur, id etiam velut consequens fide & ratione docendum erit, DEUM immortalem esse, æternum, omnique ortu & interitu carentem, *Omnis enim* (ipso Lucretio canente) *per se Divum natura necesse est, immortali ævo summa cum pace fruatur.* Neque est quod diu pie-literatus hæreat ut DEUM quoque INTELLIGENTEM ostendat, cum DEI nomine nemo non quippiam eximium seu summè excellens concipiat, & inter omnes rerum gradus emineat gradus intelligentium

gentium ; necesse igitur est, ut quantò illius substantia seu mens est omni alia purior, tantò perfectius ille intelligat, sicque cum nos multa offusi caligine, nihil sincerè perspiciamus, sed gradatim unum post aliud, varia per varias consequutiones deducendo cognoscamus, ipse intuitu simplici, nulla indigens ratiocinatione cuncta perspiciat, intelligat atque cognoscat. Præter hæc pie-literato atheomastigi laborandum est ut ostendat DEUM æque potentem ac scientem esse, adeo ut nihil uspiam reperiatur quod ejus virtuti non cedat, tanta etiam libertate præditum, ut à nullius cogatur arbitrio, nullius legem suscipiat, aut subeat potestatem. In promptu etiam sint oportet præcipua rationum momenta, quibus demonstremus DEUM res creatas omnes admirabili sua conservare, PROVIDENTIA, & unam quamque earum ad finem dirigere sibi convenientem, imò sine providentia nec Deum Deum esse posse, cunctasq; res creatas istam Dei providentiâ necessariò exigere, nec puncto quidem temporis durare posse, ni à conditoris sui vi atque potentia iisdem succurratur. Postremò in omnium quantum fieri potest τῶν ἀθέων animos à Theosopho christiano inducendum est, DEUM & in se beatissimum esse, & totius beatitatis authorem, cum ipsa dicter ratio, eum non posse non beatissimum esse, qui bonorum omnium fons sit, nullaque molestia turbetur, quod ipsi etiam agnove-

192 COMMENT. I. DE LITER. QUORUND. IMP.
re philosophi veteres, DEUM ita felicem
prædicantes, ut illius felicitati nihil neque ad-
jici, neque adimi valeat, juxta id quod etiam
de diis stoicorum dictum est apud Lucretium:

Lucreti-
us l. III.

*Apparet divinum Numen, sediq; quæta
Quas neq; conautiunt venti, neq; nubila nimbis
Adspargunt, neq; nix aeri concreta pruina
Cana cadens violat. semperq; innubili æther
Integit, & largè diffuso lumine ridet.*

Conf. E.
pist. de
erad. a-
theis p.
112.
seqq.

XVI. Quandoquidem verò melior longè
atque sublimior THEOGNOSIA ex Verbo
DEI revelato petenda sit atque haurienda,
si quidem is, qui serudiori in naturali lumine
ac creaturarum speculo adumbravit, idem se
in sacrâ Scriptura vivis expresserit coloribus;
hinc cura studioque singulari dispiciendum,
qua ratione irrefragabilis illius autoritas mi-
seris ac infelicibus atheis ita poni possit ob o-
culos, ut documenta Verbo DEI revelata faci-
lius illi agnoscere avidiusque arripere possint.
Ac licet inter primarias autoritatis irrefraga-
bilis notas, atque Θεογνωσίας criteria facile
præcipuum sit ipsius Spiritus S. testimonium,
seu vis ejus arcana, occultis aculeis fodicâns
corda legentium & audientium, omnique ra-
tione potentior; ab ea tamen [ut alibi etiam
monuimus,] in reductione atheorum haud
quaquam faciendum initium, nec jubeantur
expectare donec Spiritus S. in ipsorum cordi-
bus

bus immediate de Scripturæ autoritate testetur ;
 verum pressius urgenda interna cœlestis autho-
 ritatis indicia , utpote antiquitas Scripturæ in-
 fallibilis , cum nulla Religio vetustiore Scrip-
 turam scriptoresque habeat quam Israelitica ,
 & quæ eodem fundamento nititur Christiana ,
 imò omnis liber quantumlibet antiquus , no-
 vus sit si cum Scripturæ antiquitate cōferatur.
 Commendetur porro admirabilis Scripturæ S.
 harmonia , & pulchra librorum omnium con-
 gruitas , quod licet non ab uno authore , nec
 uno eodemque tempore ac loco conscripti fue-
 rint , sed à primo scriptore ad ultimum aliquot
 annorum millenarij interjecti , suavissimus ta-
 men totius corporis concentus , & concatena-
 ta universi codicis *παραρρησία* ubique depre-
 hendatur. Nec minus evidentissimum SA-
 CRORUM VATICINIORUM ostendatur *Conf. E-*
 complementum , cum disertis semper Prophe- *pist. de*
 tarum Sanctorumque hominum prædictioni- *crad. a-*
 bus eventus exactissime responderit , ijque de *theis. p.*
 rebus longissime absentibus & futuris tanquam 117.
 de præsentibus imò præteritis sæpè sint locuti , *seq.*
 nec unquã fefellerint. Quam maximè etiam ur-
 genda sunt miracula quæ per Mosen & Pro-
 phetas in Veteri, Christum & Apostolos in No-
 vo Testamento patrata , quorumque fama non
 ad gentiles tantum propagata , sed etiam cum
 illustriore gradu ad Ecclesiam essent vocandi
 apud ipsos verbo annunciato, miraculorum re-
 spectu

spectu fides eò facilius impetrata fuerit. Urgenda deniq; in arduo cum atheis literatis conflictu Sacri codicis inter tantos satanæ furores per tot annorum millenarios conservatio, & ad nostra usque tempora propagatio, quamvis enim non semel, sed iterum iterumque Orbis & orcus junctis quasi copiis in ultimam doctrinæ hujus sanctissimæ perniciem conspiraverint, furensque dæmon in quasvis occasiones intentus, totque damnorum regno suo per Scripturam illatorum memor, partim aperta violentia, partim operta fraudulentia protinus eam evertere laboraverit, salva tamen & superstes usque quaque manserit, nec ad eam extingvendam omnium tyrannorum sævitia vel ipsæ inferorum portæ quicquam valuerint.

XVII. Quodsi verò motivis hujusmodi occupatus profani literati animus, sublimius aliquid & augustius de Sacro codice rebusq; in eo contentis cogitatione conceperit, omni curandum studio, non solum ut exin ad salutarem SS. Numinis CHRISTI QUE Salvatoris cognitionem, sed etiam CULTUM in verbo revelato præscriptum, morumque corruptissimorum emendationem & correctionem ille manu quasi ducatur. Colendus nimirum à literato ad pietatem converso est DEUS velut summus omnium pater, cujus amore universa cohærent, omnisque stat rerum in Orbe compages, colendus est [inquit Agatho] quia Pater est justissimus, fortissimus, temperantissimus,

mus, sapientissimus, colendus quia primum bonum est, primum verum & primum pulchrum, omnia avertens mala, omnia creans bona. Cane pejus & angue literato fugienda est fucata illa atque ementita religio quam ille petebat ab Apolline :

Jane Pater clare, clarè cum dixit Apollo

Lubra movet metuens non audiri, pulchra Pers.

Laverna

sat. 2.

Da mihi fallere, da sanctū justumq; videri,

Noctem peccatis, & fraudibus obſice nubē.

Apage inquā nefarium ejusmodi cultum, aliū longèq; præstantioris religionis vi ad DEUM attolletur ei; conjungeretur quilibet veræ Theosophiæ candidatus, si scil. ad sinceræ solidæq; pietatis [spreta profanæ doctrinæ & vitæ vanitate] culmen ac fastigiū adspirans, seriò desideret petatq; mentem sacro horrore præditam, & animum reverentem erga sanctam DEI faciem, arcanissima cordium penetrantem, singulasque actiones, consilia, imò verba etiam cogitataque minutissima observantem, neq; deinceps existat rarus adeò parvusque (profanorum more) pietatis cultor & infrequens, studioseq; caveat ne eandem impietatis labem contrahat, quā olim insignis ille literator Joh. Sturmius fuit notatus :

- - - *decemq; per annos*

Sturmius in Templo bisve quaterve fuit:

Adhæc non solummodo de DEI natura cultuq;

O. 2

doctè

doctè differat, sed etiam ej⁹ observet voluntatē, vitam hanc fragilē inter preces, meditationes, & lectiones sacras consumat, id omni tempore agens, quod vellet novissimè, DEUM semper ob oculos habeat vindicem, omniaq; dicta scripta & facta sua ad ejus gloriam ut primarium ultimumq; finem dirigat. Licet enim DEUM è verbo ejus revelato literati etiam atq; etiam cognoscant, inque supremo Theosophiæ studio singulares faciant progressus, ast corda sua DEO subducant, totosque sese huic Mundo devoveant, mandatis cælestibus oblitis, & eorum obediētia excussa, DEI contemptores osoresque impii vel ipso Christo judice habentur, qui eos meliores olim non ducet, quam puros putos atheos, apertosque gloriæ suæ hostes ac contemptores, usque dum scelestos suos mores studiosè correxerint. *Quemadmodum enim* [ita notanter alicubi Cyprianus] *bona opera profitentur DEUM, ita mala quodammodo loquuntur NON EST DEUS, nec est scientia in excelsis.* Quid interest utrum DEUM neget literatus, aut infamet? Infamat autem maximè DEUM, qui pudenda vitiorum colit idola, ipsoque supremo Numine spreto divinum decus ad nequitias suas transferre non dubitat. Apud veteres unica manu quæ dextera esset ad osculum admota adorabatur Numen ne falsa esset Religio, aut Numen multiplex coleretur; Nos potius DEO vero nati sacra-

tique

tique cuncta detestemur factitia numina , caveamusque sollicitè , ne ore solo [ut Apostolus loquitur] DEUM profiteamur, *factis* abnegantes , & ne nuda duntaxat cognitionis præsumptione fascinati, in solo religionis nomine, solaque christianismi umbra acquiescamus, vera interim pietatis solidæ exercitia omninò negligentes. Falsò equidem literati [atq; Theologi etiam] dicuntur christiani, qui Christi vitam neutiquam imitantur, nisi fortè novo quodam nomenclatore vocetur atheus Ein Christ/beanus ein Artist / uti nonnemo belle est jocus. Non solùm igitur cuilibet veræ consummatæque felicitatis candidato curâ singulari omnis omninò abneganda est IMPIETAS, verum danda etiam opera , ut primùm piè quidem vivat, tum sobriè, denique prudenter , pungenda & excitanda sæpius ipsi est conscientia , ut summum illud vitiorum & malorum omnium *Impietatem* scil. magis magisque excretur , soli pietati locum relinquat in animo , ejusque sincero captus amore , cunctas inanes profanasque vitilitigationes [impietatem ut plurimum generantes] omni ingenio studioque declinet. In nemine equidem literatorum fides veraque religio reperitur, nisi cujus cor Spiritus Sancti luce illuminatum ejusque virtute regnitum, DEO suo adhæreat unicè, & in ipso parta felicitate fruatur.

XIIX. Gemma PIETAS est omni superior æstimatione, auro etsi non fulget, nihil tamen pro-

pterea ei decedit dignitatis, siq; vel ipso literario ornatu careat, non minoris fit à negotioso illo mercatore, qui nihilominus eam cunctis suis facultatibus duxit anteponendā. Et quanta sit veræ sinceræque pietatis præ sciendi acumine excellentia ac dignitas vel inde apparet, quod rudes sæpè indoctiq; illuc evolarint, unde doctissimi & perspicacissimi scientiarum omnium *Luciferi* excidēre. Sempiterno suo & irreparabili damno dæmon didicit sanctæ integritatis, & emunctæ subtilitatis notabile discrimen, postquam de supremæ felicitatis sede illustris ille, scientiæque omnigenæ facibus totus ardens & fulgurans angelus esset deturbatus, atque tenebrarum addictus imperio, qui stulto ambitu cœli dominium affectarat. Nec Lucifer solum, verum. primus etiam homo ab ipso Orbis exortu expertus est, quantum detrimenti scientia solida virtuti pietatique non sociata afferre possit. Quam primum scil. primævus innocentia nitor occidit, serpentis infernalis lenociniis interemptus, splendidum illud sapientiæ cœlestis habitaculum in vile & rusticanum tentorium transiit. Quid quod scientia virtute & probitate destituta nunquam fuerit stabilis & diuturna, sed brevissimam ut plurimum habuerit vitam, in ipsis vivendi exordiis suffocata? Licet quidam indolem habuerint ad literas planè factam, brevi tamen disparuēre, cum vitiiq; irrepentibus mentes atque

atque ingenia eorundem corrupta & depravata fuissent. Sæpe autem eâ gloria DEUS pietatem literarum expertem decoravit, ut rudi sermone & solæcismis (dicente Theodoro) philosophantium omnium argumenta eliserit. Et cum SS. Numen CAPUT à mortalium nemine, COR verò ab omnibus requisiverit, eo ipso innuere voluit floccipendendâ esse omnem *ingeniosam* terrenamque sapientiam, ni probi cordis integritati ea fuerit sociata. Ut ut igitur indocta etiam pietas summo in pretio sit habenda, multo quæ melior literato probus existat; ille tamen omne punctum tulisse videtur, qui JUNCTAM CUM DOCTRINA SINCERITATEM possidere omni cura studioque laborat. Terque quaterque FELICEM ejusmodi LITERATUM alterum quendam dixeris Baptistam, qui ARDERE simul & LUCERE desiderans, cum lucidissimis doctrinæ suæ RADIIS emittit spargitque ardentissimas etiam virtutis pietatisque solidæ FLAMMAS. *Ipsè est LUCERNA ardens & lucens; Non ait Christus (ita præclare in rem nostram Bernardus) lucens & ardens, sed quod ante ardebat, dein lucebat, cum LUCERE solum videatur olere hypocrisin & vanitatem, verum ardere sit serm. in SOLIDÆ & VERÆ VIRTUTIS nota nativis, & indicium.* Hoc autem caractere illi præceteris LITERATI sunt conspicui, qui de socian-*Ioh. Bapt. app. Tom. II. fol.* da eruditioni Pietate unice sunt solliciti, pri-
mum Ipsi flagrant, vivis divini Amoris flam- 102.

mis accensi, dein nobili sua lucentes doctrinâ,
opeque cœlesti efficientes, ut alii quoque dul-
cibus flammis & suavi sinceræ pietatis igne
accendantur. Ad summa quæque feliciter
aspirabunt excelsi ejusmodi Doctores, cum
non solum PENNAS (scientias scil.) ad vo-
latum extentas, verum etiam MANUS sub
pennis ACTUOSAS habeant. Hi colle-
ctum & conquistum è COELO pariter ac
TERRA favum feliciter adeò distribuent,
ut de illius MELLE pietatis vitæque cœle-
stis suavitatem haurire possint animi, de cerâ
verò LUMEN doctrinarum iisdem sugge-
ratur. Quidni par illud optime compositum,
nimirum *copulata scientia pietas* ARCA
DEI duobus ornata cherubinis posset appel-
lari? Vèrè *osculatur cœlestis sponsus* talem
animam *osculo sui* ORIS, atque gentium
intimorum amicorum suorum, ipsiusque sem-
piternæ beatitatis eidem imprimit characterem.

Cum enixè osculum [ut scitè Bernardus]
id est Spiritum Sanctum invocet, accipit
simul per eum quoq; SCIENTIÆ gustum,
& gratia condimentum. Et benè (pergit)
Scientia quæ in osculo datur, cum amore re-
cipitur, quia amoris indicium osculum est.
Isti [Beda enunciante] sunt VERILUCIS
FILII; quin imò [ut cum Ambrosio loqua-
mur,]

*Ita scitè
Bartol.
in cha-
ract. lit.
part. I.
pag. 84.*

*Bernard.
Sermon.
VIII. in
Cant.*

*Beda in
Psalm.
118. Am-
bros. in
sund.*

mur,) *DEI IPSIUS, quibus pater celestis divinitatis suæ eructat arcanum*; sunt iidem ex Origenis iudicio lilia fragrantissima, quæ veritatis candorem DICENDO præferunt, AGENDO autem purpuram vel aurum exhibent charitatis. Et cum pius quidem, sed literis carens homo oculo veluti altero destituatur, siquidem ad DEUM *cognoscendum*, magnum scientia præsidium conferre soleat; nihil sanè non ille videbit, atque mentis suæ acie assequetur, qui utroque virtutis doctrinæ- *Bartol.* que solidæ oculo sit condecoratus. Neq; verò *l. c.* gemina, aut contraria invicem objecta geminus *p. 87.* iste oculus respiciet, sed instar unius videbit, multòq; acuti⁹ perspiciet omnia, rerumq; longissimè etiam distantium spatia accurati⁹ multò metietur. Si cognitionis solidioris lumini, FIDEI sinceræ oculus accesserit, literatus utraque luce conspicuus, planè lynceus efficietur, imò effulgebit aliquando ut Stella in perpetuas æternitates, ornabit Civitatem auream veluti inæstimabilis pretii gemma, illisque Doctoribus sociabitur, qui olim sciendi pariter ac vivendi præstantiâ admirabiles extitere, ad beatissimam tandem solisque fidelibus promissam adspirabit immortalitatem, affatimque Vitæ hujus, tot miseriarum turbinibus agitæ brevitate compensatam reperiet, ubi è seculi

O 5

hujus

202 COMM. I. DE LIT. QUOR. IMP. SEU ATH.
hujus tenebris atque infinitarum vanitatum
abyſſo, in admirabile cœleſtis gloriæ lumen,
optatiſſimumque ſupremæ felicitatis pa-
radiſum fuerit trans-
latus.

COM-

COMMENTATIO II.

DE

LITERATORUM HOMINUM FASTU

SIVE

SUPERBIA.

I.

ALTER Satanæ Angelus, à quo
ERUDITI HOMINES assidue impu-
gnantur, & (quod apprimè dolen-
dum) frequentissimè superantur,
SPIRITUS ELATIONIS est, pu-

dendaque SUPERBIA, illa sævissima & imma-
nissima bestia, quam Hipponensis Episcopus
scitè AMOREM PROPRIÆ EXCELLEN-
TIÆ definivit, Salomon verò divino dictante
spiritu omnis peccati initium esse enunciavit,
nec initium solum, *verum*, [ut præclare Pro-
sper addidit,] *finis etiam & causa, quia nullum*
unquam peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse
sine SUPERBIA. Quæ sicut origo omnium est cri-
minum,

*August.
lib. II. de
Gen. ad
lit.
Prosper. de
vita con-
templ.
lib. 3. c. 2.*

*Isidor.
lib. II.
de Sum-
mo Bono.*

minum, ita (Isidoro monente) *Ruina omnium virtutum*; Ipsa enim (pergit) in peccato prima, ipsa in conflictu postrema, mentem per peccatum prima prosternit, novissime de virtutibus dejicit, inde & omnium peccatorum est maximum, quia tam per virtutes quam per vitia humanam (præsertim eruditam) mentem exterminat. Cumq; superbiâ nihil sit immanius, hinc radicale illud literatorum hominum vitium præ cæteris, juxta ipsius quidem Bernardi monitum fuit reprehendendum: *Primum* [ait] *vitium incre-*

Bern. To. II. Serm. *pandum est superbia, unde DOMINUS præcepit: Increpa feras arundinis, id est*

18. *mentes superbas, quæ fera dicuntur quia sunt sylvestres ad DEUM, & fera id est crudeles ad proximum.* Talis fera Literatus superb⁹ cū plerunq; sibi spondeat maxima, suas tamen neutiquam respiciat vires, sed vanas imò insanas sæpè cogitationes in ea intendat, quibus est impar, altissima cupiat atque conetur; mirum non est si præcipitem quo constitit, locum neutiquam advertat, sed spissam animi incurrat cæcitatem. Quî enim fieri potest ut quidpiam videat, quamvis in artib⁹ literarumque studiis lynceos habeat oculos, qui ne UMBRAM quidem suam præ fastus & elationis caligine cernere valet. Si enim videret, non
tan-

tantam esse adverteret, ut alii sub eâ latere, vel
 cæteros ipse præ se contemnere opus habeat.
 Usque cò enim Superbia propriæque præstan-
 tiæ æstimatio & aliorum contemptus sunt con-
 tubernales, ut nullus unquam superbus turgi-
 dusque literator sit inventus, qui non idem
 hoc cœno, turpi videlicet aliorum contemptu
 fuerit maculatus, vanaque & inani opinione
 sui [quam fatuorum adulatorum sæpè adjuvat
 magniloquentia] tantoperè sufflatus, ut nutus
 annutus, renutusque suos jus quoddam esse si-
 bi persvaserit, quo omnes obligentur; Adeò sc.
 magni & intolerabiles LITERATO SUPERBO
 sunt spiritus, iidemque tam pravi & pertinaces,
 cum tamen si intimè sese excutiat, nil nisi i-
 psam repertur⁹ sit inanitatem. *Quam multos vi-*
deas (ita appositè scriptor perquam eruditus] *Dan.*
hujus farina sapientes, tumidos, superbos, Bartol.
tanquam globos ad perfectam geometriam ex- *charact.*
actos, vix uno terram contingentes puncto, lit. p. 128.
adeò summis duntaxat pedibus eam libant
affectedata quâ carent doctrina specie planè
ridiculi, qui ubi circumspexerint quam præ-
bent sui pompam, Bucephalos putes, ephip-
piario stragulo tam gloriosè fulgurantes, ut *Petrus*
tangi nolint nisi ab Alexandro. Scitè ad- *Blesens.*
modum Petrus Blesensis; Antiquus *Serm. 1.*
(ait) ille Cærestes duobus maximè cornibus *in Ad-*
sunt cunctos Dom. *ventum*

cunctos impugnare mortales solet, ELATIO.
NE ANIMI & immunditia carnis. Vali-
 dissimo equidem illo Elationis superbiæque a-
 riete nunquam non Viros doctrina eruditione-
 que singulari conspicuos est aggressus, summa-
 que effecit tyrannide, ut libera aliàs ingenia,
 miserrimam subierint servitutem, nec bono-
 rum solum & donorum, sed vitæ etiam, famæ,
 æternæque felicitatis fecerint jacturam. Ut
 igitur maximum illud ruinæ literariæ, munda-
 næque fallaciæ elementum magis cognosca-
 mus, cœlestique gratia adspirante eruditis o-
 mnibus persvadeamus, ut omni fastu abdicato,
 seriæ demissionis studio invigilent, vel impuro
 illo aëre quodammodo infecti, ad meliorem
 vitæ, christianæ scil. transmigrent regionem,
 initio Cōmentationis hujus INFELICES quos-
 dam, fastuq; turgidos literatos, suis pridem se-
 pultos tenebris ad vitam quasi revocabimus.

II. Exitiosa illa SUPERBIÆ peste cun-
 cti olim laborarunt Gentilium Philosophi,
 solo ferè excepto Epicteto, qui ab omni fastu &
 arrogantia alienissimus, maximæ apud omnes
 existimationis & famæ extitit, & cum totius
 Philosophiæ summam duobus hisce contineri
 statuerit, ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι, i. e. *Sustine &*
abstine, quantum sincera animi demissio curæ si-
 bi cordiq; fuerit, egregiè comprobavit. Alia
 longè mens cæteris fuit Gentilium Magistris,
 quos fastus animique elatio ita inflavit & ex-
 cœca-

cœcavit, ut nec se ipsos agnoscere, nec aliis veræ philosophiæ documenta dare potuerint, quinimò prudentiorum sapientiorumque omnium sannis expositi fuerint atque irrisioni. In hunc censum cum primis olim venit PALÆMON Grammaticus, postquam gloriatus esset secum natas esse literas, ac secum quoque morituras, publicas etiam obire vias mundique calamitatem lugere non dubitasset, eò quod post suum è vivis discessum Orbem eadem quæ prius exceptura esset ignorantia. Tumidæ huic prædictioni in tantum respondebat eventus, ut ad epitaphium mortuo scribendum nemo ullam adhibuerit LITERAM. Quo arrogantia morbo summoperè etiam laboravit Menecrates Medicus, amplissimam sibimetipsi statuam sive imaginem poni curans, nec aliam ab ægris mercedem requirens, quam ut servos se Menecratis confiterentur, & JOVEM Menecratem adorarent. Sic Cajus Nævius Comœdiographus non solum magnificè ubique ingenii sui monumenta prædicavit, verum tale sepulchro suo inscribi iussit epitaphium: *Immortales se flere fas foret, flerent Divæ Camœna Nevium Poëtam, qui postquam orci traditus est thesauro, obliti sunt Romæ latine loqui lingua.* Meritissimo equidem jure factum tam execrabilem communis excepit derisio, commune opprobrium. Eodem elationis spiritu turgidus Agathocles peripateticus arroganter jactavit sese & solum & populum primum

*Ælian.
lib. XII.
de var.
hister.*

*Eras.
l. 8. A-*

Plut. in
Cicer.

primum esse omnium Dialecticorum; Q. Ennius, qui Homeri animam sibi obtigisse enuntiavit, ipseque M. Tullius Cicerō, quem, Plutarcho teste, *immensa gloria cupiditas perpetuò tenuit, quā plurima ejus facta praelara, consiliaq; egregia frequenter sint interpellata.* Cum idem Romæ adolescentes plurimos eosque nobiles, quod se contra disciplinam militarem gessissent, accusatos defendisset; *elatus* inde, è Siciliâ Romam contendens, in Campania incidit in quendam ex primoribus, ex quo cum quæсивisset, quid de rebus suis gestis cives Romani sentirent? illeque nihil de iis sibi constare respondisset, mox animo concidit, eo quod mentio sui in Urbem tanquam in vastum pelagus delapsa, nihilo se ad gloriam reddidisset conspectiorem. Incertum est utrum Heracliti lacrymis an Democriti risu vulgi que fannis dignior fuerit Alexarchus ille sui opinionione Grammaticorum alpha, qui suam cœlum arbitrabatur scholam, auditorium stellas, præceptiones suas lucem; nomina, verba, pronomina, signa zodiaci totidem; se verò SOLEM ipsum, quo & dici volebat nomine, & pingi schemate, nec vacabat apud illum culpâ qui fixos in eum mitteret oculos, nec ejus perstringi videretur splendore. Hunc certè Tiberius Mundi cymbalum convenientius nominasset, quam Appionem & ipsum Grammaticum, sui que admiratione ita tumidum, ut sensu planè

vacuus

vacuus evaserit. De Galliphane poëta memorat Athenæus, eum carminum & orationum diversarum initia ad tres tantum aut quatuor versus & conscripisse, & fastu singulari pronunciasse, quo ab imperitioribus multiscius & eruditus videretur. Ac licet Empedocles non fictæ sed veræ doctrinæ, summæque eruditionis laude conspicuus fuerit, fastus tamen & arrogantia morbo tantoperè laboravit, ut penè pro Numine se coli voluerit, imò Ætnam insilierit, atque medios sese conjecerit ignes, ut in numerum Deorum translatus videretur. Quemadmodum & Themison Cyprius Hercules dici volebat, eoque nomine sibi rem divinam fieri patiebatur.

Athen. D. nos. lib. I.

Fulgos. lib. 8.

c. 15.

Cal. Rhod. lib. XI.

III. Sed exemplorum ex gentili Orbe aliorum sit satis, ne prolixitas fastidium gignat, tristes potius quorundam Christianorum & pestilenti superbiæ sidere afflatorum Doctorum casus, horrendasque turgidorum Literatorum & Clericorum tragoedias intuebimur, in ipso Ecclesiæ doctiq; Orbis proscenio peractas; Lumenta quædam eruditionis fulgentissima observabimus, quæ superbia fastuque procurante de cœlo lapsa, inque fatuos ignes sunt transmutata, postquam sc. novorum dogmatum, hæresum abominandarum, aliorumq; errorū sive authores sive fautores singulares extitere. Triste ruinae hujusmodi documentum post Simonem illum Magum dedit Marcion hæresiarcha, qui [teste

Ant. Lect. 6. 16.

P

Epi-

Epiphania-
 nis con-
 tra hares.
 lib. I hi-
 res. 42.
 Iren. ad-
 vers. ha-
 res. Va-
 lentin. &
 simil. lib.
 l. c. 31.
 Euseb. lib.
 VI. Hi-
 stor. Ec-
 clef. c.
 43. pag.
 242. e-
 dit. Va-
 les.
 Niceph.
 lib. VI.
 hist. c. 3.
 Socrat.
 l. 3. c. 7.
 Sozom.
 l. 1. c. 2.
 cons. Ba-
 ron. ad
 annum
 362.

Epiphanio] ad magnam indignationem ac
 SUPERBIAM elatus orthodoxos hunc in mo-
 dum compellavit : *Ego findam Ecclesiam ve-*
stram, & mittam fissuram in ipsam aeternam. Et
 revera [addit Epiphanius] fissuram immisit non
 parvam, non tamen Ecclesiam diffidit, verum
 se ipsum & eos qui ipsi obediverunt. Sic Ta-
 tianus Justinii quidem auditor, ac singulare ini-
 tio fuit noviter in Orbe gentili fundatæ Aca-
 demię Christianę ornamentum, post præceptoris
 verò [ut Irenæus tradit] martyrium magiste-
 rii præsumptione elatus & inflatus, ab Ecclesia
 recessit, atque cum Valentino & Saturnino hæ-
 resiarchis conspiravit. Novatum quoque fa-
 ctu & jactantia inani tanto perè elatū fuisse ex
 Eusebio Nicephoroque discimus, ut sollicitè
 efflagitarit Ecclesię gubernationem, cumque
 miser ille TUMORE ET AMBITIONE im-
 mensa [ut scriptor notanter addit] correptus
 nihil egisset, in desperationem incidit, & ab
 Ecclesia se ipsum segregans, proprios cœtus co-
 gere, & novam quandam post defectionem su-
 am hæresim instituire cœpit. Nec minus pul-
 cherrimus ille Lucifer Calaritanus elatio-
 nis & contentionis spiritu urgente de Christia-
 nę Ecclesię cœlo cecidit, magnaque concitata
 dissensione summum orthodoxis luctum intulit,
 atque incussit timorem. Quā etiam labe
 turpiter pollutus hæresiarcha ille Nestorius,
 [Theodoretō memorante] *semper suam magni-*
quam

quam Christi gloriam quarere studens, neque *Theodor. epist. ad Sporad.*
 ingenuum illum & fructuosum dicendi cha-
 racterem imitatus, qui hominum animos pa-
 scere posset; sed ad popularem auram decli-
 nando, & vanum populi applausum aucupan-
 do, instabile & abjectum vulgus ad sui desi-
 derium concitavit; imò Socrate addente
 SE IPSUM OMNIBUS ANTECELLERE
 existimans, ex fulgentissimo fidere in fatuum i-
 gnem est transmutatus, inque pudendam illam
 erupit hæresin, quâ Mariam vocari vetuit.
 DEIPARAM. Innumeros per omnia secula
 commemorare possemus doctrinæ christianæ
 professores, qui singularibus quidem dotibus
 instructi, ast abominabili illa peste tantoperè
 fuere corrupti, ut semper ad altiora aspirantes,
 sibi & aliis temporalia æque ac sempiterna exi-
 tia, Ecclesiæ verò gravissima scandala attraxe-
 rint. Licet summus ævo suo Philosophus æ-
 cerrimusque disputator fuerit PETRUS A-
 BÆLARDUS; Superbia tamen ejus fastusque
 animi inmodicus, (quo altiora se semper scri-
 tari, Arii que Nestorii Pelagii & aliorum da-
 mnatos errores defendere, ipsumque D. Ber-
 nardum inanis philosophiæ captionibus sup-
 plantare cogitaverat.) effecit, ut tantum
 non omnium odio expositus fuerit atque exe-
 crationi. Nec ipse quidem in calamitatis suæ
 historiâ ad amicorum quendam conscripta dif-
 ferit

fiteri potuit, inde gravio^{rem} se sustinuisse quorundam indignationem, indeq[ue] [quæ ipsiusmet * Abaelardi verba sunt] calamitatum suarum exordia cepisse, quod supra vires ætatis de **INGENIO SVO PRÆSUMENS** ad scholarum regimen aspiraverit. Et quoniam (notanter addit) prosperitas stultos (literatos) semper **INFLAT**, & mundana tranquillitas vigorem enervat animi, & per carnales illecebras facile resolvit: Cum jam **ME SOLUM IN MUNDO SUPERESSE PHILOSOPHUM** aestimarem, nec ullam ulterius inquietationem formidarem frana libidini cæpi laxare, qui antea vixeram continentissimè - Cum igitur totus in **SUPERBIA** atq[ue] luxuria laborarem, utriusq[ue] morbi remedium divina mihi gratia, licet nolenti, contulit, ac primo luxuria, dein superbia, luxuria quidem, his me privando quibus exercebam, **SUPERBIAE** verò, qua mihi ex literarum maximè scientia nascebatur, juxta illud Apostoli, **SCIENTIA INFLAT**, illius libri quo maximè gloriabar combustionem me humiliando. Etenim quamprimum ejus de u-

nitate

* Petrus Abaelardus, Epist. I. qua histor. est calam. ejus, extatq[ue] in initio opp. Paris. curâ Fr. Ambrosii editor, 1616.

nitate & Trinitate divina tractatum, humanis
 & philosophicis rationibus refertum vidissent
 legissentque adversarii, crebris suggestionibus
 Remensem Archiepiscopum commoverunt, ut
 quevdam sub nomine Concili celebraret con-
 ventum, ipsumque compellerent ut propria
 manu librum memoratum in ignem projiceret,
 quo facto IPSE [ut disertè ait] SUPERBIS-
 SIMUS, *nec accepta gratia memor, de subli-
 mitatis sua fastigio fuit dejectus, atq; divi-
 na pietati tandem vindicatus.* Itaque
 tristi suo Abaelerduſ exemplo docuit quanti
 ponderis sit gravissima illa D. Augustini sen- *Augusti-*
 tentia, *quod scilicet acutissima & excellen-* *pus epist.*
tissima ingenia tanto in majores ut plurimum *LII.*
errores iverint, quanto praſidentius, (super-
bia fastuq; urgente) tanquam suis viribus
cucurrerunt. Magno suo periculo id ipsum ævo
 superiori didicit Hieronymus Cardanus; Is
 postquam satis temerè alicubi negasset se quic- *Cardan.*
 quam ab aliis inventum sibi adscribere, cum *lib. VII.*
 sufficiant sibi propria, atque de iis conqvestus *de rer.*
 fuisset, qui suppresso nomine inventa ipsius sibi *variet.*
 vindicarent, omnes eos AMENTES vocavit, qui *c. 33.*
 nescirent inventa Cardani talia esse, ut A NUL-
 LO INVENIRI potuerint, qui non jam fama egre-
 gia esset cognitus. Hinc jure meritoq; Super-
 biam Cardani & ingenium nominis auctorida-
 tisq; desiderio flagrans perstrinxit Gabr. Nau-
 deus,

Gabr.
Naud. in
Judicio
de Car-
dano, seu
pref. li-
bro eius
de vitâ
propriâ
prefixa.

dæus, in iudicio quod libro Cardani de vita propria præmissum est; *Huc tandem* (ait ille) *redeo ut Cardanum ex intemperie quadam animi nusquam æquatis & compositi, absurda multa fecisse, & minime sibi in omnibus consentanea loquutum fuisse concludam.* Scitum est enim melancholicos omnes, cuiusmodi cum fuisse in dubio apud me non est, **SUPERBOS ESSE**, nimirum q̃ sibi blandientes, & elatos, quia melancholia cum halituosa sit, flatu illi ventosa faciunt ingenia, & magnarum rerum, ut nominis, honorum, auctoritatis, desiderio flagrantia, &c. Neque verò præter rem hæc de Cardano Naudæum scripsisse argumento est, quod ipse in nono de vita propria capite falsus sit, sese frequentem de nomine perpetuanda habuisse cogitationem. *Perpetuandi nominis* (scribit ibi) *rationem & votum tam citò iniit, quam serò spectare potuit.* - - *Verum revocatus ratione ab huiusmodi desiderio, ut nihil inanius eâ spe, ne dum voto solo animadverterem.* Utinam à pestilenti illo desiderio omnes pariter revocati fuissent literati, ut nihil inanius eâ spe votoq; esse animadvertissent! Utinam nostræ pariter ac superiorum ætatum homines quidam literati turgidorum antecessorum suorum periculis & casibus edocti rectius sapuissent, & dili-

gen-

gentius perniciosam illam principis tenebrarum evitassent catapultam, ne semetipsos, urgente elationis pudendæ spiritu exaltantes, amplissimamque de se foventes opinionem, turpiter à supremæ felicitatis, honorisque sempiterni fastigio decidissent.

IV. Prodeant è cineribus suis Literati plures, malorumque suorum (quæ fastu procurante incurrerunt) nobis, fide dignis usi interpretibus, Iliadem commemorent. Agmen ducat miser ille Simon Thurvajus Anglus, qui cum dialecticus esset acutissimus, & liberalium artium in Academia Parisiensi magni nominis Professor, ast scientiâ *quæ inflat* plenior quam eâ quæ ædificat, temereque in scholis jactitare non esset veritus, se totam Christi legem scire, sed improbando annihilare posse universam; ita oblivione subita fuit percussus, ut elementorum literariorum planè ignarus, ne quidem orationem Dominicam amplius pronunciare potuerit. Consimilem planè calamitatem olim quidam subiit cui nomen Colmanela, homo doctrinæ suæ scientiæque profunditate ita inflatus, ut summa quæque sibi de ingenio suo sit pollicitus; subito enim omnem scientiam, ac si nihil unquam didicisset perdidit, spissæque ignorantiae tenebris fuit involutus. Neque ignorantiae solum, verum sempiterni exitii tenebras ob ingentem animi sui fastum (ut quidam memorant) incurrit subiitque famosus ille Do-

*Martinus Delrio
de Magicis
lib. 6. c. 2.
Sect. 3.*

*Josephus Acosta
lib. II.
de tempor. no.
vis. c. II.*

ctor Parisiensis, qui ex ipso feretro accusatum se ; judicatum atq; damnatum multis audientibus est professus. Memorat ex Antonio Sen. Martinus Delrio in magicis suis disquisitionibus⁹ circa annum Domini 1370. Neapoli in quodam Cœnobio non paucos comparuisse religiosos, qui uno ore sint professi se ordinis cujusdam famigeratissimi quondam Doctores fuisse, Baccalaureos & Lectores, ast ob pudendam anim sui elationem atque superbiam sempiternis flammis esse mancipatos, quo dicto deductis tunicis ardere visi, oculis vivorum sint subducti. Atq; ut evidentiora miseriæ hujus superbis paratæ literatis documenta producam⁹, memorabilem recensebimus cujusdā elati turgidique Theologi tragœdiâ quam Joseph⁹ Acosta in suo de novissimis temporibus⁹ opere, prolixiori stylo est prosecutus; Vixisse eum scribit in amplissimo regno Peruensi, ejusque penè unicum oraculum habitum fuisse, fastu verò impellente tandem eò fuisse adactum, ut de summis Theologiæ questionibus feminam à diabolo correptam consulere non dubitaverit, miracula deinceps patrare tentaverit, Angelumque sibi divinitus datum jactitaverit, cujus ope omnia quæ veller disceret, imo ad DEI ipsius familiaritatem, & immediatum

tum colloquium pertingeret. Neque hæc solum superbissimum & insanissimum illum hominem pertinacissimè asseruisse ; verum (satanæ suggerente angelo) enunciasse , concessam sibi sanctitatem super omnes angelos & choros cœlestes , cunctosque apostolos , quin etiam (stupefce qui legis !) oblatam sibi à DEO unionem hypostaticam , sed ab ipso non admissam ; datum quoque se redemptorem orbis quoad efficaciam (uti quidem loquebatur stultus ,) eò quod Christus solum quoad sufficientiam fuisset. Quinimò illum ad tribunal Ecclesiasticorum vocatū , ea libertate & facundia perditissimam suam causam defendisse , ut omnibus fuerit stupori , horrendumque dederit documentum , quo mentem eruditam adigere posset pestis illa ingeniorum superbia scelestissima , quam ne imminens quidem ignis supplicium minuere potuisset , *cum enim (ait Acosta) ad publicum spectaculum esset deductus , igne ob horrendas blasphemias consumendus , semper in cœlum intuebatur , ignem in Indices grassaturum cœlitus expectans , uti quidem ipsi pollicitus*

P s

erat

erat diabolus ; atque ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illum verò redemptorem & novum legislatorem flamma ex immo rapuit atque redegit in cineres. Neque verò hunc solum nequissimum diaboli apostolum, atque superbiæ detestandæ publicum in Peruensî regno professorem, verum etiam alios quoque eò INSANIÆ devenisse, ut Christo sese pariter ac Mosis palam præposuerint, tragica Davidis Georgii, Henrici cujusdam Nicolai, (qui circa annum 1556. ejusmodi paradoxa Amstelodami disseminavit,) & aliorum fanaticorum exempla, patrum cum primis nostrorum ætate docuerunt. Humanum planè supergressum modum fuit Alphonsi X Castellæ Regis superba mens, & plusquam divina sui confisio, quam horrida tandem confusio excepit. Profitebatur ipse astronomum, ut quædam hinc tabulæ astronomicæ illius nomine dicantur Alphonsinæ. Quâ tamen in arte nec tantus nec tam potens erat, ut ejus humeris Cælum Atlas auderet credere, absque periculo ruinæ, attamen cerebro suo tantum arrogabat, ut dicitaret si DEO adstitisset cælum componenti, & suas stellis scribenti periodos, meliori consilio docturum fuisse, quo pacto illum suum laborem ordinatius digereret, & proportionibus mutuis convenientius aptaret. Non potuit non offensum cælum in eum [qui os suum adversus altissimum posuerat] arcere fulmi-

fulmina, detraxitque DEUS homini coronam de capite, ut ex frontis venâ tanquam stulto sanando sanguis mitteretur. Domo enim pulsus ipse met à filio & exul in terra aliena vivere desiit. Quo ipso Alphonsi ævo etiam vivere hominum literatorum alii fastu animique pudendâ elatione ita excœcati, ut non verbis solum, sed factis etiam turpissimis ostenderint, quantas sæpe lolium hoc pestilentissimum radices in mentibus eruditorum agere, quantoque contemptui Viros doctrinâ aliâ incomparabili conspicuos exponere queat. Paucissimi novissimis hæc temporibus in doctorum hominum inventi sunt costu, qui eandem cum Adriano Turnebo demissionis laudem reportarint. Is [ut Sammarthan⁹ ait] licet totius Gal- *Sam-*
liæ doctissimus fuerit, ad quem audiendum ab *marth.*
ultimis orbis partibus frequentissimi concur- *Elog.*
sus instituti, attamen incredibili adeò modestia *l. b. ii. p.*
conspicuus extitit, ut semper vultum virginali pudore demissum gesserit, eoque ipso tanto *46.*
magis singulos in sui rapuerit admirationem. Alium longe animum inflati illi turgidique literatores induerunt, qui fastus elationisque labe toti corrupti, tandem calamitates gravissimas & fulminantes miseras aspexere. Cum famosus ille Italus atque doctissimi Sigonii æmulus Franciscus Robortellus (scribente Johanne Imperiali) INGENITOS EASTUS *Jo. Im-*
deponere neutiquam voluisset, ad hæc alacer *perid. l.*
lit-

Musæo
Hist.
fol 61.
62.

literariæ inhiasset contentioni, tandem graves
 adeò elationis suæ pœnas dedit, ut Caroli
 quinti imp. laudes funebri oratione persecu-
 turus, in ipso dicendi exordio collapsus fuerit
 animo, sensibusque ita turbatus, ut coactam
 orationis segetem expandere haud amplius
 potuerit, sed perægris audientium nictibus,
 obscurisque omnium sermonibus fuerit exce-
 ptus. Paremque cum decessore hoc suo Robor-
 tello casum subiit doctissimus quidem, ast in-
 stantis scientiæ cœno æque conspersus Joh.
 Faseolus Patavinus, utpote qui [teste Antonio
 Riccobono] in primis orationis prolusoriæ
 verbis defecit, ut sine orationis recitatione de
 cathedra descendere necesse habuerit, præsen-
 tibus Præsidibus, Rectore, magnoque audito-
 rum concursu, cum turgidus orator verba
 protulisset sequentia: *Placuit Serenissimo*

Antonius
Riccob.
Lib. II. de
Gymnas.
Pat. s. 46.
p. 52.

Venetiarum Principi, placuit excellentissimo
Senatui, placuit illustrissimis Gymnasii mo-
deratoribus; statim obmutuit, ita ut à jocosis
juvenibus in multis scholarum locis sit per-
scriptum: Per verbum PLACUIT, Faseolus
DISPLICUIT: Displicuit non eo qui-
 dem, sed immensi poti⁹ fastus nomine plurimis
 avi sui hominibus literatis Johannes Baptista
 Marinus, qui multorum inde sibi intestina un-
 dique conflavit odia, plurimaque subiit & re-
 rum & vitæ discrimina, cum sui adeò amans,
 iacta-

Jo. Im-
per. l. c.
p. 156.

gaudens, procaxq; in ceteros fuerit, ut unā-
quamque descriptionis poeticæ formulam, vel
selectiorem paulò sententiam aliorum proгна-
tam studio, sibi tanquam Caballini fontis vin-
dici protervius arrogare, ac pro novo quodam
Mufarum parente geniique datore sese ven-
ditare non dubitaverit.

V. Ejusdem farinae inflatos turgidosque
literatos plurimos in Pinacotheca sua Janus
Nicius Erythræus atro notavit carbone, vari-
asq; Doctorum superbiorum ideas Orbis con-
spectui exposuit. Illos inter Johannes qui-
dam Ciampolus Florentinus, qui (te- *Jan Nic-*
ste Nicio) omnia scientiarum ac disci- *ci⁹ Ery-*
plinarum genera in sua supellectili nu- *thraus*
merarit, philosophiæ ac poëticæ fa- *Pinacoth.*
cultatis Dominus ac magister supremus *Vir. illus-*
haberi voluerit, nec affirmare dubitave- *strium p.*
rit multa in philosophia se reperisse Ari- *II. num.*
stoteli ipsi incognita, doctrinam ac me- *XIX. p.*
thodum ejus veluti hominis ignarissimi *63.*
prorsus rejecerit, in versibus autem faci-
endis tantum sibi tribuerit, ut omnes qui
ante ipsum scripssissent, tum Etrusco tum
latino sermone rudes & agrestes vocarit,
omniq; verborum, ac sententiarum ro-
bore destitutos. Virgilium verò ac Fran-
ciscum Petrarcham eo nomine felices
Thraso

Thraso ille appellavit, quod tot seculi principes poetarum habiti essent, cum nihil in eis nisi humile & vulgare inveniretur, nec comparandi quidem essent ad eos, qui sua ætate florent, puta se paucosque alios priscis illis longè esse anteponendos. Quo ipso etiam insanæ mentis æstu eodem Erythraeo memorante ita abreptus fuit Antonius Marassa, ut optimè cum iis actum esse judicaret, quibus si ve natura, si ve error eam mentem iniecisset, ut se in aliquâ arte esse OMNIUM PRIMOS existiment, licet digni non sint qui in postremis numerentur, nam iis solis bene esse, & quanquam aliis deridiculo sint, ipsos SIBI plaudere. & ex eo quod didicerint, cum ad id quod est in eo summum atque perfectum pervenisse se credant, voluptate omnium maxima perfundi; cumque cognati ejus amicique curâ singulari istum morbum expellere studuissent, graviter illos inculavit, quod summam sibi voluptatem extorquere, & gratissimum mentis eripere vellent errorem. In pariter absurda dicta tractus fuit Johannes Franciscus Carrettonius qui multis audientibus sæpè gloriatus est, perfectu-

*Idem Erythr.
Pinnacul. II.
n. 45.
p. 145.*

*Idem Erythr. d.
l. part.
l. n. 93.*

fecturum se, ut omnes intelligerent, neminem eorum qui viverent majorem quam ipsum eloquentiæ cæterarumque virtutum instructu, apparatuque ornatum, ad scribendam historiam accessisse, *sed tam magnificum dictum* (scribit Nicius) *utpote plenum vanitatis ac spiritus tennes abiit in annas, nec adhuc annalia, quæ nemo unquam est inspecturus apparent.* Alexandrum,

Tassonum etiam tam elato turgidoque ingenio fuisse idem perhibuit, ut Virorum pocticæ facultatis laude clarorum opera ad suæ censure rationem normamque redigere non dubitaverit. Talem in super elatæ vanitatis utrem quendam Dichæum nostro ævo vixisse ex ejusdem scriptoris indicio constat, qui nihil non omiserit, quod à superbi hominis moribus esset alienum, *Idem l. c. n. c. n. 110. p. 185.*

sive ad lævam sive ad dextram se flecteret, sive sursum, sive deorsum moveret, sive aliquo accederet, sive inde recederet, semper sui similem fuisse inventum. Sed & ipsum Trajanum Boccalinum istâ Super-

bis culpâ nentiquam caruisse hominem- *Id. num. 149. p. 271.* quo revera inflatum ac tumidum extitisse, qui plus aliquanto sibi tribuerit quam ve-

ritas

tas & ratio concesserit, Nicius collegit & eo, quod gloriatus sit novam à se viam repertam, quam philosophiæ cupidi sequantur, non salebrosam, & sentibus obsitam, sed placidam voluptuosam, amœnam, floribus herbisque depictam, vel potius SE philosophicarum rerum acorem insuavem ac molestum, lepidis ac prædulcibus inventis tanquam saccaro condiisse, ac bolum conflasse dulcem simul acidumq; qui satietati fastidioque medeatur, gustatuique præter modum jucundus, impura & immunda secernat & depellat, quâ tamen novâ philosophiæ methodo sepositâ spretaque, Bocalinus novam in Parnassi vertice civitatem duxerit instituendam, cui præesset Apollo, apud quem tum literati omnes de suo jure inter se contenderent, tum principum privatorumque æta examinarentur. Et cum librum scripsisset, cui lydiæ lapidis nomen indiderat, quoque ostendere conareretur, Regis tum omnium maximi ac potentissimi opes ac vires non ita magnas esse ut hominum, ferret opinio, sed facile deleri posse, si quis alius Rex ad eas infringendas labefactan-

Conf.
Erythr.
pinacoth.
III. n.
59. p.
223.

factandasque accederet; die quodam Veneriis ubi se maximè tutum fore speraverit, ab aliquot milinibus circumventum, sacculisque plenis arenâ ita contusum, commitigatumque fuisse, ut ex ea verberatione supremum obierit diem, nec ipsum Apollinem (cui summum rerum omnium arbitrium tribuebat,) ab eo infortunio incolumem illum præstare, nec perficere potuisse, quin styli aculeati pariter ac superbiæ ingentis graves adeò horrendasque poenas dedisset. Quas si non *Id. p. 1.*
 hac, tamen alia ratione incurrit Angelus *Pinac.*
 Angelotius, tanto quondam pollutus fastu, ut pro omnium sapientissimo, communique Magistro ac Domino voluerit, *n. 13.*
 haberi, cæterum ita loquax, ut lis, quibuscum una esset, nullam sermonis partem duxerit relinquendam, quâ ipsâ de causa (sæpè laudato Jano teste) communi omnium odio atque indignationi fuerit expositus. Agmen notatorum ab illo *Idem.*
 literatorum turgidorum claudat Raphael *part. I.*
 Menicuccius, qui fastu inmodico urgente, *Pinac.*
 in extremam adeo mentis insaniam incidit, ut crebris jactare sermonibus solitus *n. 160. p. 296.*
 fuerit,

Q

fuerit,

fuerit, nominis sui famam iisdem quibus terra definitur cæli regionibus contineri; nullam esse toto Orbe terrarum gentem, siue humanitate ac literis præditam, siue morum feritate immanem, siue lingvæ nobiscum societate conjunctam, siue ejusdem à nobis varietate dissidentem, quæ esset expers EJUS NOTITIÆ, nullum esse in terris locum, siue propinquum siue remotum, siue celebrem siue solum, quo NOMINIS SUI FAMA non permanasset; nullum esse Regem, nullum Imperatorem, nullum Dynastam, qui incredibili sui videndi cognoscendique cupiditate non flagraret, & Idalianem nescio quem inprimis nominabat, quem Regem Maurorum aiebat esse longè potentissimum ipsius amore mirificè captum, sed neminem frequentius in ore habebat, quam Magnum Mogorem, quo nullus esset in toto Japone clarior; iis adungebat Sinarum Imperatorem aliosque plurimos, qui nominis sui fama permoti certos ad se mitterent homines, qui suis ipsi verbis salutem plurimam dicerent, munera traderent, atque ipsos quoque ad se venturos fuisse,

fuisse, neque itineris longitudinem pericula & incommoda recusaturos, si per bella licuisset. Et ne splendido aliquo titulo ea stultitia careret, ipretis ac repudiatis cæteris hominum literatorum appellationibus, Comitris cognomen accepit, seq; ab omnibus Comitem Menicuccium appellari voluit, cum omnibus habens gravissimam de loco honorationi contentionem, postulans scil. ob tam insignem gloriam apud externos partam anteferri præponiq; omnibus. Advenienti sibi omnes assurgere, deque via cedere jussit, ingredienti ad lævam incedere, multa que adeò inepta adeò ridicula ex infano illo patravittumore, ut communi tandem omnium contemptui, communi opprobrio fuerit expositus, fumo tandem miserè excruciat; cum in loco quodam editiore prandium capere statuisset. Verum longè clariora Cæli Literarii sidera nostra etiam atate fumoso illo fastu ita fuere obfuscata, ut gravissimam apud prudentiores melioresque merito incurrerint reprehensionem. *Sic Nobilem illum Claudium S. Virum in omni literarum genere eminentissimum, ac sine con-*

Octav. Ferrari. us in li- teris ad Lector. quas po- steriori librorum de Re Vest. par- ti presi- xit.

troverſia huius avi ſummum fuiſſe Octa- vianus Ferrarius iudicavit, ſed qui que- ſita meritis SUP E R B I A immodicus ſu- aſtimator extiterit, aliorum contemptor, omniſq; ſententia, cujus ipſe author non eſ- ſet, inimicus. * Richardum etiam Montacu- tium Anglorum doctiſſimum NON SINE FASTU contra

* In Cimeliis literariis P. Colomeſii pag. 99. leguntur ſequentia :
M. Voſſius m'adit, que Meſſieurs Gaul- min, Saumaſe & Mauſſac ſe recon- trans un jour à la Bibliothèque Roya- le; le premier dit aux deux autres, le penſe que nous pourrions bien tous trois tenir teſte à tous les ſçavans de l' Europe. A quoy M. de Saumaſe ré- pondit, loignez à tout ce qu'il y a de Sa- vans au monde, & vous & M. de Maus- ſac, je vous tiendray teſte moy ſeul.

H. c. Voſſius mihi narravit, quum quodam die in Bibliotheca Regia Gaultmyn. Salm. & Mauſſacu ſibi invicem occuſſent, horum priorem ad reliquos duos dixiſſe, puto nos tres omnibus qui in Europa vi- vunt Eruditis paria faſturos; cui Salm. reſpoſuit, vos duo jungite vobis quicquid in univerſo Orbe terrarum Eruditorum reperitur, & ego non dubito me ſolum op- povere omnibus.

contra Bulengerum Baronii defensorem in arenam descendisse quidam sunt conquesti, eumque doctrinæ laudes impotentis animi fervore decoxisse judicarunt; *Hypercriticum illum* Confer (scribit nonemo) *ferme se probasse nemini*, Tribbach. *ipsisq; popularibus suis bilem movisse*, coproleg. *quod mox perstringere mox defendere Casan.* ad exerb. *bonum*, *Baronium pari modo nunc in astra* ^{citab.} *laudibus evehere, nunc projecta viliores al-* ^{Anti-} *ga conculcare non dubitaverit.* ^{Baron.} Hunc etiam in censum quidam putant esse referendū Mo- sen Amyraldū quem tanti honorē suum fecisse Gvil. Rivetus prodidit, ut cum à pio aliquo pa- ^{Gvil. Ri-} store admoneretur, ut in posterum à turgidis ^{vetus e-} contentiosisque suis dissertationibus abstinere- ^{pist. A-} ret, subinde repetierit. *Quid ergo de meo ho-* ^{pol. p.} *nore fiet?* Imò præter Rivetum alii professio- ^{117.} nis ejusdem focii ægrè tulerunt, quod DEO & scriptoribus Sacris tot sua affinxerint verba, suisque loquendi formulis propriis, potius ingenii commenta, quam illustrata Sanctorum Apostolorum Theopneustorumque hominum monumenta dederit, sicq; non levem fastus cujusdam superbiæque latentis fecerit indicinam. Deniq; & Joh. Cameron. in eodem luto hæsisse documento est, quod laud. Riveto teste in sui amatores & admiratores (qui pronis auribus dicta ejus excepissent) se totum infudisset, persuasumque fecisset studiosis, haud rectè hæte-

nus Theologiam tractatam, ut verò ejus veram haberent medullam; SE EFFECTURUM, ostensurumque ea quæ alii Doctores videre nequissent. Nulli dubitamus literatos quosdam etiamnum reperiri, fastu arrogantiaque imensâ suppres memoratis huc usq; gentiliû pariter ac christianorum pseudo-magistris, quinimò ipso Alexarcho & Palæmone [quorum supra mentio facta] turgidiores, qui velint ut montes reliqui sibi cedant velut Olympo. SOLI scil. ipsi (ad Alexarchi exemplum) Mundi SOLES volunt haberi, illuminandis obscuris nati, & obtenebrandis sua nimîa luce splendidis. Flores hujusmodi homines se esse putant omnium tempestatum, nunquam marcescentes. Quorum imaginem qui volet, fumum pingat ingentem, qui quanto se altius ad nubes tollit, tanto inflatur tumidius, & magis se voluminibus diffundit, picturam porrò hoc animet lemmate: *Quanto grandior, tantò vanior.* Seipsis enim magis pleni dicam an vacui, nunquam minus fideles agent felicesque aliorum instructores, quam dum nimî rerum suarum æstimatores existunt. Tunc potius laudabuntur colenturque ab omnibus, si nihil se possidere fateantur, cuncta animi sui dona bonaque DEO soli ferant accepta, caneque pejus & angve omnem animi fugiant ELATIONEM.

V. I. Non abs re Ludovicus Vives fastum
 L. Vives de canis corruptarum art. l. l. litteratorum sive perniciosum illum animorum eru-

eruditorum tumorem esse statuit palmariam corruptarum artium & disciplinarum causam; Dum scilicet Philosophi [ut notanter illi scribit] cupidine proferendi nominis nihil veriti sunt absona commentari, & à receptis opinionibus longissimè recedere. Unde & in historia tot mendacia, quum arbitrarentur occupata esse à prioribus vera, & sibi scribendi materiam præceptam, seque nullo in pretio futuros si eadem recenserent cognita jam & pervulgata. Ita quo magis legerentur & placerent, & admirabiliore forent in vulgus, fortiter sunt de Ægyptiis, de Assyriis, de Persis, de Græcis, de omnibus nationibus mentiti. Et cum idem morbus olim mirificè Græcorum vexarit ingenia, ut quidam videri voluerint nihil omninò ignorasse, [ut Gorgias, Protagoras, Hippias, Prodichus, Eutydemus, Dionysodorus & alii,] atque cujuscunque quæstionis extemporaneam solutionem promittere non dubitarint; nemini mirum videbitur, quod vitio turgidorum ejusmodi inflatorumque literatorum optima tum loquendi tum scribendi commentandique ratio sit enecata. Utinam verò (addit laudatus Vives) Idem l. intra Græcia fines vitium hoc constitisset, all. opp. & non ALIAS quoq; invasisset NATIO. sol. 331.
NES ! Caca est ARROGANTIA

Q4

(lite-

(*literatorum*) & quocunque intendit per
confidentiam atque *impudentiam* temerè
grassatur. In *SUPERBIA* hâc alii magna
 illa & admirabilia tenere ipsi sibi persua-
 dent, vel prava natura vitio, vel quod quum
 id vident esse *spectatoribus* persuasum, ipsi
judicio illorum de se acquiescunt. Alii non
 tam scire se arbitrantur, (neque enim se no-
 runt) quam id aliis creditum esse, ac certam
 cupiunt. Priores incredibili se progressu
 in *disciplinis* fraudant, quum contendere su-
 persedent, quo se jam pervenisse arbitrantur;
 de quibus gravissimè Seneca : Puto inquit
 multos ad sapientiam potuisse pervenire, nisi
 se jam crederent pervenisse : Posteriores qua-
 cunque via & ratione quæunt ostentare opes
 suas, augere in majus ac melius fucum deni-
 que oculis intuentium facere laborant, nihil
 tacito conscientia testimonio tribuere. Quæ
 ipsi sciunt [en expressestissimam *literatorum* su-
 perborum imaginem !] OMNIUM PRIMA
 & potissima volunt credi. Quæ alii, infima,
 sæpe etiam evitanda, atque averfanda.
 Nullus est cujusquam artis adeò mediocris
 aut humilis quoque ac vilis professor, qui si
 sit *SUPERBUS*, non illam aut præcipuam
 omnium

omnium censeat, aut non certè existimari petat, ac contendat, illudque adèd moribus est receptum, ut efferre quemq; artem suam & laudibus cælo æquare, etiam aliis omnibus antepone, licere, ac pium esse arbitrentur.

GRAMMATICUS se unum putat sapere, desipere reliquos; PHILOSOPHUS reliquos miseratur ut pecudes; JURISCONSULTUS alios omnes deridet; THEOLOGUS despicit, non quod se ceteras artes ignorare dicant, aut præ se ferant, imò nihil cunctantur confirmare, sua illa una disciplina reliquas universas præstantius claudi ac contineri, quam in libris eorum qui de illis nominatim tradiderunt. L. Crassus apud Ciceronem omne disciplinarum atque artium genus cognitione juris contineri asseverat, & quidem si D I I S placet libello XII. tabularum. Hoc idem nostri Jurisconsulti habent persuasissimum. Grammaticus totam philosophiam quam latè se diffundit, historicorum & poetarum libris contineri autumat, quos cum habeat in manibus, nihil sit quod Aristotele aut Platone indigeat. Videlicet hoc est SUPERBIE ingenium, quantum valeat sibi arrogare, atque ad eum

Q s

se

se modum componere, ut nulla videatur re carente, qua quidem pulchra esse & magnificienda videatur. Hinc igitur effusæ illæ pædagogorum lacrymæ, hinc pudenda artium & disciplinarum corruptio, quæ nonnisi Divo illi [h. e. Fastui] cuncta perturbanti suam debet originem. Idcirco videas falsissima ac absurdissima in omnibus artibus asseverari ab iis, qui illas violentè exprimunt ab authoribus, qui aliquid earum obiter & quasi aliud agentes attigerunt, non ad exactam illam censuram, sed ad eam ad quam opus suum aptabant. Ita egregiè Vives, qui eodem loco alium corruptionis pessimæ, fontem indigetare volens, aliud quoq; superbix literariæ fastusq; immodici genus est execratus, quod sc. pestifero velut afflatu suo non artium solùm & literarum bonarum studia, verum nobilissima etiam & præstantissima ingenia vitare, atque maximos quosque impedire soleat profectus; *Dum alii* (en Vivis sapientissimi verba !) *ab aliis* **NOLUNT DISCERE**, *vel quia se* **DOCERE** *potius credunt posse, quam debere discere; vel quia dedignantur aut pudet ne se inferiores fateantur, aut alii credant.* Puduit (pergit) à superioribus doceri, qui nullos volebant fateri superiores se, qui postulabant credi absoluti in omni sapientiæ genere-

genere; Puduit à paribus, multò magis ab inferioribus & vulgo hominum, à quo tamen quæ ad opificia & encyclopædiam pertinent, fuerant roganda - - Si ea SUPERBUS crubeſcit doceri, quæ erant vel à doctis vel à plebe audienda, qualia oportet exire, quæ is de rebus hujusmodi pariat, quam prava, manca, confuſa, perturbata, quàm monſtroſa, ut magis legentium mentes perturbent ac confundant, quam inſtituant & illuſtrent? At ſaltem bonæ ſpes eſt, dicet aliquis mutaturum eum ſententiam, & deprehenſo errore rediturum in viam, admiſſurum meliora & traditurum. Verum admonitioni cuicumque ferocem ſe Superbus præbet, & *contra benè monentem conſurgit ut rabioſus canis*: vel quia inferri ſibi aliunde lucem poſſe non putat, vel quia ſi illata credatur, ignominiam eſſe cenſet; contradici ſibi injuriæ loco deputat. Quem ergò errorem ipſe uteunque mutaret abs ſe deprehenſum? Si alius indicet, magis inſigitur & pertinacius; Quicquid ſemel animo collibitum eſt defendit, ne diſcedere à ſententia exiſtimetur: Quod ſi ipſe errorem ſuum quandoque deprehendit, ita corrigit, ut majorem habeat rationem exiſtimationis ſuæ quam VERITATIS: Non omninò ſe prius falſum, nec prorſum eſſe in alia opinione; benè ſe antea ſenſiſſe, nunc melius, & terſius. Prætexit ætatem ſuam, aut occupationem, aut tempus, ne culpa videatur fuiſſe

NB.

fuisse in ingenio, cuius unius laudem ambît, sed in opportunitate ad benè statuendum. Unus Aurelius Augustinus, Vir tantus, *Retractionum libros* reliquit simpliciter ac bona fide, quem nullus est ad hoc tempus imitatus, videlicet mansueto Vir ingenio & modicè de se ipso sentiente. Isti nostri (literati) fastu & SUPERBIA turgidi, inverti ac corrumpi malunt, quod non ignorant verum esse, quam videri errasse, aut fuisse à quo monstrari illis aliquid potuerit, & tanto admonitionem ferunt acerbius, si quæ dixerint literis consignata evulgarint. Optime autem hinc Vives concludit, artes maximam plagam à fastu accepisse & superbia, quæ non pertinax solum & obstinata; verum etiâ præceps esse ut plurimû soleat. Nec minus præclare sæpè laudat⁹ Bartol⁹, præcipuas arrogantia literariae causas atque rationes redditurus, notisque & characteribus suis Doctorem superbum exhibiturus; Primò (*scribit*) sua cuique quantumvis exigua, nunquam non magna sunt. Privati amoris speculum concavum pro pilo truncum illi reddit & pro culicibus pegasos. Hunc rerum suarum qui cupit iudicem, eas æque magnificè prædicat ut olim se suaque Clitus ille, quinaves Græcorum tres à se depressas ut vidit, perinde efferebat sese ac si fuga-

*Bartol.
in cha-
racter.
Hom. li-
ter. p. II.
p. 268.
seqq.*

*Plut. o-
rat. 2. de
fort. A-
lex.*

fugatus Xerxes esset, injectique Oceano compedes; quin etiam se Neptuno potentia parem existimans, semper exinde Neptunus vocari voluit. Quæ causa lunam terra quadragies minorem Soli nobis æqualem exhibet, terrâ centies quadragies majori? Nisi quod Luna quo terræ propior, hoc major oculis apparet; Sol è contra ob longinquitatem immensis ab ea spatiis disjunctam ideo minor à nobis conspicitur: Similiter quia nemini quicquam vicinius quam suum cuique, hinc majus semper & mirabilius alieno se nobis ostentat; alienum verò quod extra nos est positum & à nobis longinquum, propè oculos fugit. Deinde gryllos quis dubitet formicis compositos gigantes putare? qui pauxillum id quod scit ex eo metitur quod novit is qui nihil didicit, putabit se ex ea nimirum comparatione literatissimum. Qui Athenas petebant studiorum causa, eos dicebat Menedemus illuc magistros ire, discipulos ibi fieri, inde redire imperitos, non modo quod quanto severioribus calculis computabant quæ scirent, tantò plura esse deprehenderent quam

quæ nescirent ; verum quia in illo Aca-
demiarum flore ex Orbis totius ingeniis
delibato, tam multos & tantos audiebant,
ut iis comparati profiterentur se nihil sci-
re. Hâc arte Socrates Alcibiadis sui fa-
stum sapienter depressit, qui hæreditario
tumens censu & immensis præterea au-
ctus fortunæ opibus pro cive monarcham
se ferebat : Geographicam illi objecit ta-
bulam, ubi Europa primum indicata, de-
in Græcia, in hâc Athenas vix tandem re-
perit: in quibus, ageris, & tua mihi osten-
de palatia & tuam illam agrorum infini-
tatem vastam ; hæc si locum in mundo
non habent, qui possunt tibi spiritus af-
flare hominum omnium contemptoris ?
qui se velut stellam magnitudinis primæ
circumspicit, ne se cum minoribus com-
ponat, obvertat in Solem oculis, suamq;
mox sentiet cum luce ambitionem vane-
scere. Tertiò arrogantia est minimè fe-
renda ubi magnus es inter multos, velle
esse de maioribus unum, & inter majores
maximum. Quam olim Pompeii super-
biam damnabat odio suo Roma, qui ut

*Vol. I. 2. primum Rempublicam aggressus est, quæn-
quam*

quam animo parem non tulit, & in quibus re-
bas primus esse debebat, solus esse cupiebat.
Excektas quamlibet in omni genere litera-
rum, Phoenix non es, nec princeps mobi-
le, quod suo impetu minores globos cir-
cumagat. Nemo tam multa scit, ut præ-
ter ipsum alii nihil sciant, ausitque iis il-
lud Caiphæ exprobrare: *Vos nescitis quic-*
quam. Non fuit natura tam sterilis, ut
cum te fingeret, typum tui aliis non ser-
varet, nec ad eò egens, ut omnes ingenii
opes in Te conferret unum, mendicitate
omnes alios damnaret. Ut quid ergò Te
tantum miraris; ac veluti nemo sit, qui
possit ex æquo tecum stare, deliras tam
largiter, ut dicas cum Deucalione, *nos duo*
turba sumus! Cur Proustes novus ad ju-
dicii tui staturam & modum alios redigis,
quasi solam recti & veri mensuram. Sed es-
to, sis doctrinarum medulla, & inter sum-
mos literatorum summus, non pudet tui
prædicatione deprimere cæteros; & ad eò
vili es animo ut putida tui dilaudatione a-
liorum luminib⁹ contendas officere? Au-
din quanto fragore torrentes se saxis al-
lidant, non dissimiliter ac si forent irata
maria;

240 COMMENT. II. DE LITERAT. FASTER
maria; cum ægrè secum aquæ palmū ve-
bant, qua latum alveū sibi sternunt. E con-
tra regii amnes quanto silentio, quam
tranquillo in mare se lapsu reportant?
quam procul strepitu omni; quo vel fos-
sæ profundum quam implent; vel ampli-
tudinem riparum quas occupant; vel a-
quarum nitorem aut rapiditatem signifi-
cent, muti propè ac taciti fluunt? Cui est
angusto in rivo piscatio, & suppellex in-
genii, maximè verò judicij curta; nihil
est eo sonantius in laudum suarum mole-
stissima inculcatione, & æmulorum de-
spicientia. Quibus ille omnium aures
quo importunius obtundit, non animad-
vertit, eo apud illos contemni se largius;
nam (ut certè omninò ait Symmachus) *In*
magno animos non cadit jactantia. Verum
enim verò flocci habent superba ingenia si
tantum in terris insolescant, nisi appareant
etiam in coelestibus curiosa; nec solum
ambitu injusto primas in hominibus cap-
tant, sed ausu præterea impio DEI natu-
ram & opera ex intelligentiæ suæ mo-
dulo æstimantes, de rebus divinis judicium
sibi arrogant, &c. huc usque Bartolus.

VII. Haud

Symm.
lib X.
ep. 2. 1.

VII. Haud absre quærat aliquis, quid
 causæ sit, cur pleriq; Literati tantopere in sui exi-
 stimationem propendeant, ut sibi maxima
 quæque tribuant, gloriam rerum bene gesta-
 rum frequenter præripiant alijs, & inani
 superbia tumore distendantur; Imò ut non *Gregor. M. lib.*
 facilius libri tinea & blattis aperta Biblio- *XV.*
 theca corrumpantur, quam eruditi homines *Mor.*
 ex scientia insolescant tumoremq; conci- *cap. 16.*
 piant? Id verò egregiè edisseruit Magnus ille
 Præsul Hipponensis adversus inflatum & lo-
 quacem quendam Pelagianum, Julianum sc.
 scribens, causamq; mali illius à prima origine
 repetens, notanter ibi & verissimè docuit, *August.*
 quod in hac tanta nobis aspectabili & à DEO *Tom. VII.*
 creata machina nihil sit rationali mente præ- *lib. 4, c. 3.*
 stantius, eapropter mens bona doctaque
 magis sibi placeat, magisque seipsa delecte-
 tur, quam quâlibet alia creatura, cumque se
 se maximè amet, idèò sibi varia somnia fingat,
 proclivisque sit ut aliena mentiatur esse sua,
 & mala dissimulet quasi non sua, parva & me-
 diocria in immensum extollat, ut divinitus
 accepta, & quasi suo jure comparata sibi vendi-
 cet. Porro cum in rebus humanis nihil virtute
 doctrinâq; præstabilius esse videat, hinc appri-
 me exambiat, ut ea instructa esse censeatur, &
 quia vix laudem justam credat quæ ex alieno
 proveniat, illam sibi suæ quopiamdantis quam
 R potest

potest, acceptam ferre nitatur, ita præclarissimè Augustinus. Quis verò hinc dolosum, maximè, periculosumque Satanæ non perspiciat laqueum, quo Literatum, bonâ etiam nobilique mente præditum, tandem in enormem adeò ducit sui admirationem, ut sibi DEUS esse quidam videatur, à quo fas sit ipsas docendi vivendique accipere leges, imò ad tantam incitet temeritatem, ut quicquid in buccam venerit, effutiat, omissoque diligentiori examine cuncta meletemata sua tanquam oracula pronunciet, & quo confidentiora fundere verba valet, eò præclarius secum agi existimet. Quid quod homo eruditus, turpi superbiam in ipso aliorum fastu damnando sæpè extollatur; ut accidit Diogeni, qui ut taxaret Platonem, (qui nitidiori suppellectili delectari videbatur ac illustriori,) ad ipsum accedens pedibus premere cœpit culcitram, atque se Platonis fastum calcare proclamavit, *sed alio majoriq; fastu*, uti Plato festivè reposuit. Sic Seneca de quodam, qui valdè infensus erat iis qui repente nobilitati in cæteros superbiunt, scitè ait: *At odit eos, qui subita & magnâ potentia insolenter utuntur, IDEM FACIET, cum IDEM POTERIT.* Iste nimirum, qui illos nunc damnat, idem aget quod illi faciunt, cum eandem potentiam nactus fuerit, pergit ibidem Seneca: *Multorum quia imbecillia sunt, latens vitia, non minus ansura, cum illis vi-*

res sua advenorint, quam illa qua jam felicitas aperuit. Nimirum instrumenta illis explicanda requiritur desunt, quemadmodum serpens etiam tuto tractatur, dum riger frigore, non desunt tunc illi venena sed torpent, multorum crudelitas, ambitio, (Superbia) ut paria pessimis audeat, fortuna favore deficitur. Sic Seneca. Quo impietatis denique isthac pudenda animi elatio, & seipsum extolendi cupiditas doctum cum primis hominem impellat, quantaque insolentia confidentiam istam excipiat, quidam oratorum veterum arroganti hac sententia prodidit: *Judicium hoc* Cicer. III. de Nat. Dior.
omnium mortalium est, fortunam à DEO petendam, A SE IPSO SUMENDAM ESSE SAPIENTIAM, ideoque (addit.) neminem unquam Herculi decumam vovisse ut esset sapiens; cumque iterum præfractè affirmasset: *Neminem unquam DEO acceptam retulisse virtutem*, in hac planè profana, nefandæque superbix fermento fœdata verba erupit: *Nimirum rectè: propter virtutem enim jure laudamur, & in virtute rectè gloriamur; quod non contingeret, nisi id donum A NOBIS, ET NON A DEO HABEREMUS.* At verò aut honoribus aucti, aut re familiari, aut si alind quidpiam nacti sumus fortuito ho-

ni, aut depulimus mali, cum dijs gratias agimus, cum nihil nostra laudi assumptum arbitramur. Num quis, quod BONUS VIR esset GRATIAS Diis egit unquam?

En putidam atque foetulentam Superbiæ philosophicæ sentinam! en pessimam malorum literariorum lernam, atque bonorum donorumque alias insignium corruptricem! Quam impiè & insipienter ista pseudosapiens evomuit, imò quâ perversè de Deo sentit literatus quilibet, si ita sentit, quam insanus laudis & existimationis propriæ est amor, qui aliàs doctissimos hoc modo insanire cogit! Ideò Animi sui bona DEO accepta ferre non vult turgidus literator, quia propter illa JURE LAUDETUR, inq; iis *rectè* gloriatur. Quid si verò philodoxos imò paradoxos ejusmodi Doctores verbis compel-

Psal. IV. laremus Davidicis: Filii Hominum, ut quid diligitis vanitatem & queritis mendacium? Vanissima equidem vanitate occæcati sunt, quicunque bona donaq; sua sibi met ipsi vendicare non verentur, huc eos adducit immodica & inconsiderata laudis cupiditas, à quâ, si saperent, recederent longius, nec doctrina virtuteque suâ turpiter adeò abuterentur, neque ex hâc vitali radice mortiferos adeò fructus carperent, si donorum bonorumque suorum laudem sibi met ipsis non tantoperè arrogarent, quin potius sua omnia à DEO omnigenæ felicitatis

licitatis fonte provenisse, etiam atque etiam sibi persuaderent. Quoties bellè & ex voto ipsis aliquid cesserit seu in scientiis, seu in scriptorum editione, sive in cæteris vitæ negotiis, aut novi cujusdam inventi laudem sint consecuti, istius felicitatis causam si verè saperent, ne utquam propriæ tribuerent industriæ, nec cujuspiam inde captarent favorem, sed merè pureque ea omnia in DEUM referrent, & ad Sophorum cœlestium exemplum procidentes & adorantes, coronas suas, h. e. aureæ doctrinæ ornamenta ante DEI thronum mitterent, suavissimè concinentes: *Dignus es Domine, DEUS noster accipere gloriam & honorem & virtutem, quia Tu creasti omnia.* Sanè si ingenio suo, arti, scientiæ, peritiæ, consilio, judicio, industriæ quicquam vendicent, in mala quævis, putidamque vitiorum omnium sentinam proni ruent & præcipites, quodque alienum, ipsiusque DEI est sacrilegè suffurabuntur, illi Regi similes, qui Regiam domum, urbem in Orbe maximam in roborem fortitudinis SUÆ, inque decoris proprii incrementum se ædificasse est gloriatus, mox tamen de Regiæ Majestatis solio depulsus, infra cunctos mortales, ad bestias & ferarum pabula fuit amandatus, donec malis propriis eruditus sonora voce exclamavit: *Glorifico Cæli Regem, cujus opera omnia vera, via ejus & judicia*

Dan. IV.

R 3 recta

recta, qui GRADIENTES in SUPERBIA humiliare potest. Ipse DEUS virtutum, in quo anima mea latabitur.

IIIX. Ut verò pestis illius literariæ naturæ & indolem paulò accuratius expendamus, doctioraque pectora à turpi fastu & pudendo cæterorum arceamus contemptu, VITIA non minus è pestiferâ superbix radice pullulantia, quam DAMNA, suam inde ducentia originem, cunctis eruditis ad animum revocabimus. Ad VITIA, seu labes turgidum & inflatum Literatû concomitantes quod attinet, ipsa rerum magistra experientia hætenus abundè docuit, quemvis superbum Doctorem pro ultimo summoque studiorum actionumque suarum fine PROPRIAM habere Excellentiam, morosum esse & contumacem, obsequii impatientem, contentiosum & invidum, rigidum atque severum acceptarum injuriarum ultorem, improbum simulatorem, exosæ singularitatis novitatisque admiratorem, rixarum odiorumque vel authorem vel fautorem, nec non insignem promotorem, adeoq; omnium ferè dedecorum & flagitiorum stenuum sectatorem. Audiamus D. Bernardum quid scribat ad fratres de

*Bern. ad
fratr. de
monte
DEI.*

monte DEI; *Superba inquit ex usu voluntas in magna sæpè cordis inopia tumentem efficit [literati hominis] animum, unde procedunt vana gloria, fiducia sui, negligentia DEI, jactantia, inobediencia, contemptus, presumptio, & cætera ani-*

me

ma pestes, qua ex tumore & usu superbia profluere solent. Hinc alibi radicale peccatum Superbiam vocare non dubitavit, ex quo omnis detractio generetur, iraque & indignatio crudelissima. Ferrea equidem superbus literatus habet viscera, sævumque & crudelem in omnes animum ostendit, odio habens maleque tractans etiam optimos. *Ubi fuerit superbia* ait Regum sapientissimus, *ibi erit & contumelia*, siquidem arrogantes & corde tumidi semper parata habeant verba injuriosa, imò ut Climacus notanter addit, *in corde superborum sæpe blasphema etiam verba nascuntur*. Admodum scitè Demetrius Philosophus dicebat, *supercilium non esse pusillum negligendumq; membrum*, sub quo videlicet omnis virtus doctrinaque umbrari & obscurari possit. *Superbus & arrogans* [ait rursus Salomon. juxta vulg.] vocatur *INDOCTUS*, qui in ira operatur superbiam; Etiam si doctrina eruditioneque singulari polleat, ast solummodo nominis sui quærat celebritatem, omnesque præ se altissimo despiciat supercilio, id plerumque assequi solet, ut indoctus ineptusque vulgò appelletur, & qui cæteris judicio prudentiaque præferri debebat, haud immeritò pro stupidissimo & abjectissimo reputetur. Non solum enim communis hominum ita fert æstimatio, ut hi qui ex superbia magnos sibi spiritus sumunt, ubique vilescant, sed etiam ut insipientes ab omnibus despiciantur.

Prov. XI.
vers. 2.

Prov.
XXI.
Vers. 23.

tur. Præter stupiditatem autem *iram* quoque & *furorem* superbiæ [literatorum] esse affinem, Salomon loco all. est testatus: *In IRA* (ait) *operatur Superbiam*. Nil certius, siquidem satis exploratum, longâque experientia confirmatum sit, literatos superbos vel levissimè læsos ad iram imò furorem concitari, instar pulveris pyrii levicula indignandi scintillâ tactos, totos ardere, crepitare, tonâre, furere, comminuerè, omnesque indignandi terminos, imò omnem modestiæ justitiæ ac charitatis regulam excedere, & cum instar podagricorum semper metuant, ne vel verbulo vel gestu à quopiam tangantur, hinc omnia sibi indulgere, neminem revereri, nullius parcere famæ, nullam non lædentibus referre ignominiam conantur. Sicuti membra livida & tumentia dolent quantumvis leviter astricta; sic etiam elati ob levissimas molestias iram concipiunt haud ita facile sopiendam. Isto enim furoris æstro perciti superbi literati ad quascunq̃ue injurias, contumelias, & probra adversariis inferenda, maximoperè urgentur, in obvios quosque pus suum evomere, imò optimos & inôcentes turpi conspergere luto haudquaquam dubitantes. Quid quod pudendam atque execrabilem ipsius superborum principis diaboli præ se ferant imaginem, cum ipsi DEO superbas manus intentare, eumque veluti novi quidam Titaneæ oppugnare videantur. Magnus ille Hippo-

nensis

mensis Præful in qualitatem scientiæ quæ dæ-
 mones adeò superbos efficiat, inquirens, *scien-*
tiam esse statuit tantummodo inflantem, omniq;
destitutam charitate, ideoque inflatos adeò at-
 que superbos fuisse, ut honores divinos, & re-
 ligionis servitutem, quam vero DEO deberi
 sciebant, sibi sategerint exhiberi, planèq; divi-
 num in homines sibi arrogarint vendicarintq;
 imperiū. Quis dubitet itaq; asserere, animas su-
 perborū [præsertim literatorum, quib⁹ inflans
 scientia inest charitate destituta] dæmonibus
 esse simillimas, cum & ipsæ divinum quen-
 dam honorem sibi vindicent, & veluti terrestria
 quædam Numina in Orbe erudito velint ado-
 rari. Istos de se magnificè, contemptim de
 aliis & abjectè fabulantes cum audis, advertas
 illicò quam verè in eos quadret illud Philippi
 Macedonis ad medicum suum: *Philippus Ma-*
cedonasi SALUTEM! Quod fuit Medico me-
 dicum fieri, & hoc helleboro ejus curare cere-
 brum! Quo ipso apprimè indigent omnes il-
 li inflati turgidiq; literati, qui jactant nihil ef-
 se in scientiis sublime quod suo pallio ipsi non
 involvant, nullas doctrinæ gemmas, quas sua
 non claudant concha; dictata nusquam ulla,
 quibus in mari literarum navigetur tutius
 quam suis; nulla documenta, quæ ad veri &
 recti ultimas metas pertingant certius; deni-
 que ut de stellis ait Manilius:

Altius his nihil est, hæc sunt confinia
mundi.

Est

August.
lib. IX.
de Civit.
Dei cap.
30.

Manilius
lib. I.

Est illis pariter ac Polyphemo apud Theocritum, verè hirsutum, verè diabolicum supercilium, per totam frontem ab aure altera ad alteram protensum, fastus immensi hieroglyphicum. Mirum est quam citò turgidus ejusmodi literator ex quavis laude intumescat, si aliqua ejus scriptio exierit in publicum, jam famæ nominisque sui magnitudinem longo & alieno metitur pede, nullos alios in universo Orbe erudito nisi de se suaque multiplici doctrinâ usquam sermones misceri existimat. Fontes alios scientiarum, & rivos duntaxat esse jactat; se verò oceanum; alios talpas, se lynceum, papiliones alios, & muscas, se aquilam, adeoque parum est literato superbo quod neminem ferre possit sibi æqualem, SUPRA OMNES esse appetit, cunctisque se doctiorē præstantioremq; esse existimat. Aliena plerumque contemptim ac malignè, sua verò singulari cum admiratione legens, malis Musicis fit similis, qui quantum aliis sunt molesti, tantum sibi metipsis placent ex animo, eumque sibi frequenter arroget bonum peregrinum, nec habeat quod se habere jactat, despectisque cæteris, summus & præcipuus, ac ut vanus ille turgidusque homuncio SOLUS SICUT SOL suspici æstimarique velit; mirum non est quod in profundū vitiōrum pariter ac malorum calamitatumque omnium barathrum dilabatur, & mente quasi rationeque

ecceus

cæcus in sempiternæ perditionis voraginem
 sese agat præcipitem. *Et verò quis ferat*
(scite ante laudatus ait scriptor) homines aut Bartol.
venditandis suis aut propugnandis alienis sic char. lit.
addictos, ut velint ea pro ORACULIS ha. p. 233.
beri, erroris expertibus, & pro auro omni
suspicionem metalli alterius planè exempto?
S. Ambrosium audiant, qui sua sic deosculan-
tur tanquam filiolos, Patri amore judicis
animum obturbante & iniquiorem ferente
sententiam, &c.

Optandum apprimè esset, ut DOCTI
 omnes, quod huc pertinet saperent & intelli-
 gerent, non lyram imitarentur, quæ se non au-
 dit, quin potius sibi frequenter ad animum
 VITIA revocarent atrocia, quæ è virulenta
 ista pestiferaque radice pullulant, & DAMNA
 etiam ingentia, quæ illis nunc amplius dabi-
 mus expendenda. Ac primò quidem planissimè
 sibi persuadeant, vel solam, quâ laborant animi
 elationem efficere, ut parciore mensura dona
 cœlestia accipiant, quippe quæ alveo quasi an-
 gustiore in eos defluunt, qui propriæ potius
 quam divinæ gloriæ amore studioque sunt oc-
 cupati. Innumera equidem DEUS in erudi-
 tos homines effunderet beneficia, & infunde-
 ret munera, nisi illorum torrentissimum impe-
 rum, objectâ veluti catarracta superbia sisteret.
 Videte obsecro torrentem, objectumque ei &
 lit-

literati considerate obicem. ! Non est mirum
præclare ait nonnemo, gembundi literati
personam gerens, quod inopes simus virtutum.

Bonav. lib. II. gratiarumq; cœlestium, cum matrem & cu-
lib. II. stodem earum scil. humilitatem tam alie-
de profes. nam à nobis sentiamus, - - Aut desidia no-
Relig. c. strā in causa est, quod non instanter querimus,
33. aut superbia, etsi enim queramus instanter,

videt tamen DEUS nos promos esse ut inde
extollamur, & fieret nobis ipsa donorum ejus
sublimatio altioris causa ruina. Profundi-
ari fundamento altiora ædificia indigent, &
arbor excelsa si radicata non fuerit facili-
us ventorum impulsu evertitur. Eadem-
que ratione insignis ille morum magister Gre-

Greg. M. l. XXIV. gorius utitur, justiore melioremque in di-
l. XXIV. spensandâ gratiarum donorumque cœlestium

Moral. c. 6. varietate (quod scil. eximia quædam dona non
concedantur laborantibus) causam non repe-
riens, quam ut tanto longius eruditi a fastu & su-
perbia removeantur, ne tantorum bonorum
ponderi impares, omnibus tandem excidant,

August. lib. II. de ac turpi deiiciantur elatione. Quod ipsum
lib. II. de disertè etiam docens D. Augustinus; Nos

Mer. & Remif. c. 39. autem (ait) quantum concessum est sapiamus,
& intelligamus DEUM idcò non tribuere
vel certam SCIENTIAM, vel victricem,

dele-

delectationem ut cognoscant (eruditi) non à se ipsis, sed ab illo sibi esse lucem, quâ illuminentur tenebra illorum, & suavitatem, quâ det fructum suum terra eorum. Multa sæpè in eandem sententiam repetit insignis ille cœlestis gratiæ vindex & propugnator Augustinus, verum hæc dixisse sit satis, ut vel doctissimi sapiant, & intelligant divinorum donorum gratiarumque rivulos per putidum superbiam cœnum impediri, quo minus copiosè erumpant, atque pectorum eruditorum prata benignitatis omnigenæ scatebra irrigent atque fœcundent. Hinc appositè notanterque Climacus superbiam STERILITATIS maximum argumentum, divini adjutorii expulsionem, lapsuum ministram, delictorum custodem, denique DEI perpetuam appellavit *adversatricem*.

Jo. Climacus
Grad.
XXI. &
XXII.

IX. En alterum, idque magis horrendum nefandæ SUPERBIÆ DAMNUM, & malorum omnium longè gravissimum! DEUM, utpote potentissimum Cœli Terræque Dominum omnes superbi Doctores habent adversarium, à tergo ijs severus judex & vindex imminet, brachijque sui omnipotentia efficit, ut sedem nusquam stabilem fixamque sortiantur. Audiant hinc & seriò revocent ad animum omnes inflati ac turgidi literatores, geminæ ipsis ad audita tinniant aures: DEUS SUPERBIS RESISTIT! *terribilis vox, ipsa potentia superma*

prema sese opponit infirmitati, quomodo establishments? Fortitudo adversatur imbecillitati, quomodo non ruet? Justitia, impio, quomodo is non plectetur? Immortalitas mortali, quomodo vivet? Quomodo tantillus subsistere poterit homuncio, tanto resistens Domino? Quem conspirante universæ cœlestis curiæ voto benevolum atque beneficum experiri possent, ei nefasto suo fastu reluctantur, fontesque benignitatis inexhaustæ obturant, ne totis alveis in se influant. O quâ miserè sic turpiterque imponunt sibi metipsis hominum alias sapientissimi! Non est quod quis inflatis hujusmodi utribus alias optet poenas, *Esse superbum* ait ille, maxima est *superbia poena*, *fastus* placentis sibi animi est *Rex atque Tyrannus*. Nec à veritatis sulco erravit Poëta canens: *Est verum verbum frangit DEUS omne superbum*, semper equidem ab his, quibus elatum est superciliū haud longè Nemescim abfuisse, cunctaque elata capita tonitru prius conterrita, cœlesti igne deflagrasse sacrarum pariter ac profanarum historiæ monumenta testantur. Imò ipsi Poëtæ veteres, tristes superborum literatorum ruinas respicientes, haud adeò absurdè commenti sunt, Thamyrim, se cantu Musas vincere posse gloriantem, omni canendi facultate ablatâ excœcatam, eique omnis citharistriæ artis oblivionem injectam fuisse; Bellerophontem res suas gestas perniciū ostentantem, impudentesque oculos cœlo im-

mitten-

mittentem, ac de divinis judicantem operibus,
 à Jove deturbatum & ad tenebras perpetuas es-
 se damnatum; Ajacem à Neptuno ob solam
 impudentiam adactum ut gladio incumberet.
 Verum ut summam gravissimæ illius tyrannidis
 potentiam luculentiori exemplo quilibet tur-
 gidi literati discant atque intelligant, supre-
 mum illum Angelum sibi frequenter ponant
 ob oculos, qui splendoris ac decoris eximia
 prærogativa Lucifer nuncupatus, non alio
 quam isto superbiæ venenato telo cœlitus de-
 ctus, & ab angelorum tam sede, quam sorte fe-
 lici, ad tenebricosos impietatiq̃ue in æternum
 destinatos carceres miserè fuit detrusus. Tan-
 tum videlicet una potuit fulgentissimi sideris
 elatio! *Si sic actum est in Angelo*, (ait eleganter
 Bernardus) *quid de me fiet, terra & cinere? ille Bern.*
in cœlo intumuit, ego in sterquilinio, quis non tole. hom. 54.
rabiliorem in divite superbiâ, quam in paupere du. in Cant.
cat? Nec minus acriter ab alio monemur ve-
teris Ecclesiæ Doctore: Consideret homo (lite- Gregor.
ratus) quid elatus in terra mereatur, si & prala- lib. 32.
tus angelis, Angelus in cœlo prostermitur. Mor.
 Viderat
 nimirum [en superbi Doctoris exactissimum
 exemplar!] Lucifer divinâ se claritate indutū,
 atque præ cæteris angelis splendore sapientiæ,
 virtutum pulcritudine naturæq̃ue perfectione
 præfulgentem; vidit & se mirando suspexit,
 & nimium quantum amavit, exindeq̃ue illa si-
 bi ut naturæ debita arrogare, ut congenita &
 pro-

propria vindicare, ac præcelsum à cæteris honoris gradum postulare aggressus est; puduit id tantum bonum conditoris gratiæ referre acceptum; puduit subditum esse DEO, cumque sibi uni cætera omnia concedere videret, ne quidem uni illi cedere voluit, ab illo ista omnia esse & conservari oportere, non sustinuit fateri. Hinc desertus à DEO, quo egere se diffitebatur, instabilis repente & nutabundus effectus, & infirmitatem propriæ naturæ persensit, & beatitudinem, quâ DEI munere fruebatur, amisit. O ruinam ruinarum omnium primam & maximam, quâ filius ille lucis primogenitus, qui veluti Sol inter stellas, ita prope inter angelos lucis ille emicabat, uno superbiæ afflatu fulminatus, princeps tenebrarum, & execratio seculorum factus est. Overissimum effatum: O-

*Grog. M. mnis peccati initium esse superbiam! Per
lib. 34. hanc enim Lucifer succubuit, per hanc se se-
Mor. c. quentem hominem stravit: eoq; tela salu-
18. tem nostra immortalitatis impetiit, quo vi-
tam sua beatitudinis extinxit. Quæ ita-
que de summæ felicitatis sede Angelum altiora
spirantem deturbavit SUPERBIA, ea homines
Angelis proximos, præstantissimis nimirum a-
nimi, ingenii, doctrinæque dotibus ornatos
LITERATOS damnis afficit innumeris, de-
nique in extremæ miseriæ conjicit barathrum.
Nihil etenim (præclare dicente Chryso-
stomo)*

stomo) *superbo homine* (literato) *miseri-*
us, nihil insanius, quamvis ditissimus, (do- *Chrysost.*
ctissimus) sit, quamvis MULTA EX- *bom. 16.*
TERIORI SAPIENTIA praeclatus, quam- *in Job.*
vis potens, quamvis omnia quae hominē ex-
optanda videntur in illum congerantur. E-
tiam qui in re vera bonis superbit, & illorum
omnium amittit mercedem. Quod ipsum
probè considerans D. Aurelius; Vitia ca-
tera (praeclare scribit) in peccatis, superbia
verò etiam in rectè factis timenda est, ne *August.*
illa quae laudabiliter facta sunt, ipsius lau- *epist. 56.*
dis cupiditate amittantur. Similiterque
 Bernardus rationem redditurus cur pauci a- *Bern. de*
 deò ad perfectionis, culmen perveniant, solam *ordin. vit.*
 detestatus est SUPERBIAM, quæ prædo-
 nis instar naves optimis mercibus onustas inva-
 dat, ac summos quosque miserrimè opprimat.
 Quanta Orbis eruditi sidera fastu impellente
 de cœlo lapsa inque fatuos ignes sunt trans-
 mutata! Quam præcellsa illustraque inge-
 nia propter turpem arrogantiam à scopo ve-
 ro exciderunt! Quam præstantes doctrinæ
 Viri, eruditionisque abstrusioris cultores, im-
 mensa pervolutantes volumina, sapientiam-
 que per latebras & recessus altissimos inqui-
 rentes ceciderunt turpissimè, suisque scien-
 tiis

tiis immerſi faſtuque turgidi æternum perierunt ! Licet mirificè cum Socrate in Athenais ſuis ſint philoſophati , aſt cum Ptotagora ſuperbierint tantoperè , ut nihil de Diis, neque *ut ſint* , neque ut non ſint dicere voluerint , miſerè ſunt reprobati, & ab *Ignoto DEO* combuſti. Et quamvis alii cum Marco Crasso & Tullio Cicerone in pulpitis ſuis ſatis vehementer tonuerint, ob immenſam tamen animorum ſuorum elationem ad *tenantem* ſtygem ſunt ablegati. Taceo vetuſtioris ac recentioris ævi Philoſophos, taceo mille eruditos alios, qui in ſonoro veſtigio faciliſque deſcenſu abivèrè ad plures, & jam cum Hannibale, qui Romam expugnaturus bis imbre denſiſſimo coactus recedere, cum ſtatim poſt pugnam potuiſſet, clamant æternum : *Cum potui non volui, cum volui non potui*, ſcilicet ſerò ſapiunt Phryges, & cum jam urgente faſtu ceciderunt, primum agnovèrè, periculum, dumque cum Thalete Mileſio Cæli faſtigium animo conſcenderunt, in perpetuæ damnationis puteum ſunt prolapſi, atque præclara doctrinæ virtutisque initia turpi fine concluſerunt. Arroganti nimirum conatu cogitationeque eruditionis palæſtram ſunt ingreſſi, bonaque ſua non DEO donorum ſummo largitori, ſed ſibi adſcripſere, eaque propter à divina providentiâ dereliſti, omnique præſidio auxilioque cœleſti privati, mox ab infernali ſuper-

perborum principe in fraudes varias ita induc-
ti, ut illecebrofis succubuerint desideriis. Cum
teste Plutarcho quondam nonnulli fastu elati-
oneque turgidi se Regibus pares prædicarent,
eos Nero convivio adhibuit, ac super *utres* in-
flatos, & ad similitudinem sellarum conforma-
tos sedere fecit, dum ergò ipsi accumbentes, &
quasi utres utribus insidentes, sedibus suis ma-
gis intumescerent, quod sic honorarentur ab
Imperatore, ministri Neronis jussu utres il-
los acu perforabant, ita ut inflati turgidique
illi homunciones utribus aëre evacuatis, humi
se se prostratos, non sine Imperatoris aliorum-
que risuprehenderint. Idem fermè turgi-
dis frequenter accidit literatis, qui dum *utribus*
insidere, seu magni apparere laborant, cum
summo rubore ad loca novissima detruduntur.

X. Haud malè Doctrina eruditioque in-
signis plenæ assimilatur L U N Æ, quæ æmula
fiat S O L I S, ast eo lucem ab illâ subtrahente,
propriam demum agnoscat vilitatem, quasi di-
cens: *Tunc cornua perdidisti, quando cornua*
acquisivi; Lucem verò tunc acquisivi, quando
lumen amisi, quamprimum scil. acceptum per-
didisti fulgorem, tum propriæ cognitionis lu-
cem sum consecuta. Hanc Lunæ ideam omnes
illi præ se ferre videtur eruditi, qui aliunde ac-
cepto scientiæ suæ lumine mirificè intume-
scunt, doctrinæque P L E N I, Patris Luminum
S 2 fiunt

fiunt æmuli, ac velut novi Luciferi SIMILES se jactant. ALTISSIMO, eo autem lucem suam ab illis auferente, nil nisi meram inanemque deprehendunt vacuitatem. Licet fastu turgidi in abundantia sua dixerint: *Non movebimur in æternum*; re ipsa tamen mox experti sunt. *DEUM faciem suam avertisse ut facti sint conturbati*: Semper nimirum DEUS avibus hisce altè volantibus accidit alas, & astris minitantes coæquat solo, *Nunquam* [ait ille] *sine noxa est superbia, Deumq; semper experitur hostem capitalem*. Tanquam ignis dona eruditorum præstantissima fastus immodicus consumit, extremumq; Viris etiam maximis accersit exitium. Et cum ea ignis natura sit, ut alienis crescat detrimentis, atque ut SUOS FUMOS efferat longè lateque flammam excitet, inque pulverem ac cineres redigat omnia; ita quorundam literatorum fastus & superbia aliorum etiam doctiorum & meliorum injuria depressioneque tantoperè alitur & augefcit, ut tantum sibi elati inflati-que illi honoris gloriæque accedere putent, quantum decesserit cæteris, neque se in hominum oculis collucere posse existiment, nisi in-

Salvian. star ignis in cæteros omnes grassentur, eos
de provid. [si fieri possit] prorsus absument, atque ut præclare Salvianus ait: *Ut pauci illustrentur, Mundus ipse evertatur*, unius honor, Orbis totius

tius sit excidium. Sic Antiquorum quidam Agathon [Dorotheo teste] superbè loquentis eruditi libertatem INCENDIO MAGNO comparavit, *quod cum excandescat, omnes ab aspectu suo procul abire compellat, nihil esse hoc igne molestius, quandoquidem omnium vitiorum sit seminarium & generum passionum.* Sed & FULMINI simillimam esse hominum doctorum superbiam præclare Albertus M. observavit; *Est quasi [ait] quoddam FULMEN vana [eruditorum] gloria superbiæ, excæcans anima oculos, sicut enim fulmen brevem quandam habet claritatem, sed tamen valdè nocuam; ita qui ventper elatam in hoc seculo lucere volunt superbiam, gravissima sibi pariter ac aliis damna progenerant, dicit enim Psalmista: Dum superbit impius, INCENDITUR pauper.* Pudeat eruditos hoc tetro igne ardere, obscuraque ostentationis face lucere, ad animum sibi semper revocent, quod fastus sive superbia [instar fulminis] sit ignis DESCENDENS, sive ruens per dejectionem. Licet enim inflatus turgidusque literator per mentis suæ elationem adscendat, mox tamen per turpem dejectur depressionem, IGNISQUE ILLE [ut in Jobo legitur] CADIT DE COELO idemque illi quod Angelo accidit superbienti:

*Dorothe.
Doctr.
IV. de
Timore.*

*Alb. M.
Serm. de
Domin.
III. Ad-*

*Videbam Satanam SICUT FULGUR
cadentem.* Sicuti enim vapor fulguris primo
adscendit nube inclusus, postea cum impetu
descendit à suo contrario depulsus; ita cum
satanâ superbiente nulli non elati inflatiq; li-
terati de gloriæ expetitæ cœlo non sine impetu
in profundum perditionis extremæ barathrum
cecidere. Ad tantam autem perniciem viam
erudito turgido parat inordinatus sciendi ap-
petitus, per quem ad propriæ excellentiæ desi-
derium adscendit, rerumque inutilium cogni-
tionem affectat, sui ipsius obliviscitur, dum
aliena inquit errata; *Est si semetipsos vi-
gilanter attenderent, mirum esset inquit
Bernardus, si aliud unquam intenderent.*
Miseri hujusmodi eruditi Senibus quibusdam
sunt consimiles, quorum acies oculorum sic est
affecta, ut cum res à se distantes videant, propè
tamen positas haud queant dignoscere. Ita-
que si inverterent insatiabile cognoscendi stu-
dium, & ab alienis externisque rebus ad pro-
prias magisque necessarias suam transferrent
curiositatem, tantam erratorum intra semet-
ipsos reperirent multitudinem, imò & mala-
rum cupiditatum segetem, ut domi quod agant
affatim sint habituri, sique operâ diligentiori
adhibita perpendere, quantum elatos singu-
los [qui quasi aquilæ & talpæ, animalia in lege
immunda, quorum unum & Solem ipsum acu-
mine

mine sui visus contemplatur, alterum verò neque terram ipsam in qua degit cernere valet.] excreetur DEUS, vix ullum amplius pudendæ superbix darent locum, nec tanto studio rerum inutilium affectarent cognitionem. Timebant sibi potius ab horrendo isto arrogantix incendio putidæque præsumptionis fulmine, ignem inquam superbix effugerent, omnia consumentem, & summos doctissimosque homines ad æternos ignes destinantem. Non malè Chrysostomus superbos cum stupra flammescente comparavit, quæ post incendium surgit quidem & inflatur, mox tamen in cineres tenuissimos dissolvitur: Tales equidem istorum literatorum sunt animi, quorum inflatos spiritus horrendi plerunque, imò æterni casus comprimunt atque disturbant. *Quemadmodum verò (ait idem Chryf.) flamma qua in stupis aridis sursum fertur simul atq; contacta fuerit in cinerem vertitur; solidorum autem lignorum ea natura est, ut neq; facile incenduntur, neq; cum accensa fuerint ardentem flammam facile dimittant; ita & illi quidem animi (eruditorum) qui solidi sunt ac firmi, neq; facile incenduntur, neq; facile extinguuntur, isti verò utraq; illa brevi temporis patiuntur momento.*

XII. Ferunt Neantem (cum Uranix filium se esse falso credidisset,) furtim Orphel
 § 4 lyram

lyram è Templo Apollinis diripuisse , nocte-
 que intempestà apertum prodijisse in campum ,
 ut ansam haberet per ea silentia suos ad can-
 tus comodiorem. Illic verò ut cœperit infelix
 instrumentum manu hebeti & rusticâ pulsare ,
 nullam chordam fuisse , quæ non HEU MIHI
 occineret , & voce quâ poterat , non vibrari se
 leniter ad numeros , sed acerrimè vexari quere-
 retur , donec ipse Neantes à molossis , ASINUM
 AD LYRAM ex cantu odorantibus , pro asino
 fuerit laniatus. Haud equidem mitius cum
 miseris illis atq; ex fastu arrogantiaq; infelici-
 simis pseud-Urania filiis justissimo Dei agetur
 iudicio : non unius duntaxat molossi , sed plu-
 rium ore lacerabuntur tandem , ludusque fient
 narrantibus , & falsè inepta eorum ridentibus
 acta ac cogitata , quæ pro sua (animo satis confi-
 denti) statuère authoritate , quæ audacter de-
 fendere , quæ denique impudenter venditavê-
 re , tandem omnium contemptui atque irrisioni
 exponentur. Tertium hinc (neque postre-
 mum tamen) FASTUS immodici dedecus dam-
 numq; sese velut è patentiori quâdam fenestra
 præbet conspiciendum ; Quod sc. ille mancipia
 sua de BONÆ mentis statu miserè deijciat , at-
 que STOLIDITATIS extremæ caractere in-
 famet. Non sapientissimi tantum Salomonis
 iudicio , sed prudentiorum omnium testimonio
 superbia Stultitiæ seu dementiæ est species , quâ
 fascinati homines etiam literatissimi , plerum-
 que

Prov.
XIV. 9.

3.
Conf.
Sap. XV.

9. 14.

que in fatuos imò bruta ipsa omni ratione or-
 bata degenerare soleant. *Natura stultum esse*
 (verba sunt Chrysoſtomi) *nihil habet criminis,* *Chryſoſt.
hom XX.
ad Rom.*
MAGNIFICE verò de **SE SENTIENDO**
STULTUM FIERI venia caret, & majus ad-
 fere supplicium. Tales sunt (N.B.) qui in **SAP-**
PIENTIA SUPERBIUNT, inque extremam in-
 cidunt arrogantiam, nihil enim adeò stultum facit,
 quemadmodum arrogantia, unde & Prophetæ bar-
 barum ita vocabat dicens: stultus autem stulta lo-
 quetur. Quid quod ipse Stobæus hominis ex
 scientia inflati turgidique *miseram facinorositatem* *Stobæus
Sermon.*
 agnoverit, dum omnem insipientem arrogantiam 22.
PLAUSIBILIS capiat delectari enunciavit? Non
 unum sane literatus superbus, sed varium &
 multiplex dementiæ atque stoliditatis insig-
 nioris dat documentum; instar fatui cujus-
 dam hydropici de inflatione suâ gloriatur, exi-
 stimans eam salubrem & vigorosâ esse pingue-
 dinem, ipsumque *anima sua tumorem sanie ple-*
num [uti scitè B. Nilus superbiam vocavit] a- *Nilus de
octo vit.*
 mans & fovens omnem aspernatur medici-
 nam. Num obsecro stultitiæ aut dementiæ *cog.*
 notâ caret, quod ille sponte suâ angustias do-
 lores anxietatesque gravissimas incurrat? *Non*
enim (ait Cassianus) *unum duntaxat mem-* *Cassian.*
brum pestifer superbia morbus debilitat, sed *lib. XII.*
totum corpus lethali corrumpit exitio, & in *Inst. c. 3.*
virtutum jam fastigio collocatos gravissima
ruinâ

ruinâ dejicere ac trucidare conatur. De-

*Chrysoft.
hom. 59.
in Mat.*

nique eandem turgidorum dementiam ante
laudatus Chrysoftomus aptâ quâdam similitu-
dine repræsentaturus; *si quis* (notanter ait)
cum statura cubitum non superet, instar mon-
tium imo altiores se putet, ac ideo se quasi
MONTES EXCESSURUS erigat, nullum
aliud argumentum suæ insaniam quarimus; sic
cum inflatum videris hominem, qui meliorem
se ceteris hominibus (eruditis) arbitratur,
nullum jam aliud signum vecordia hominis
exquiras. Tanto quippe ridiculosior hic est
ijs qui naturâ insaniunt, quanto magis spon-
te suâ hunc sibi morbum iniecit. Vix alio
passim quam insaniam & phrenesis titulo illam
eruditarum mentium pestem Chrysoftomus
duxit notandam: *Superbia* (inquiens) *nihil*
est aliud, quam depravatio animi, & morbus
gravissimus, non aliunde quam ex insaniam or-
tum ducens, **NIHIL ENIM SUPERBO-**
HOMINE (Literato) **INSANIUS.** *Ni-*
hil arrogantia atque superbiâ pejus, quæ me-
tis quoque vires à natura hominibus concessas
ita dejiciat, ut amentes ex prudentibus &
animo stolidos efficere videatur. Quid
RELIQUA dixerim (ait alibi, & nos cum ipso)
quæ inde **MALA** emergunt? optarim quibus-
vis

Idem ho-
mil. XV.
in Job.
& hom.
59. in
Matth.

*Chrysoft.
homil. de
inani
glor.*

vis barbaris potius in servitutem dari, quam semel ejus subire JUGUM!

XII. O *FFLICEM* itaque, ô terque quaterque beatum illum *LITERATUM*, qui tot tantisque turgidorum literatorum casibus, tot fastûs pestiferi damnis & periculis edoctus, huc omne confert studium, ut quantum potest infra omnes verâ sincerâque animi demissione descendat, atque *Cathedram illam pestilentie* [ut scitè Augustinus Superbiam vocavit] longissimo post se relinquat intervallo! *August.*
 Neque verò ille humilem se demissumque fin- *in Ps. I.* gat tantum, ostendatque coram hominibus, neque labiorum duntaxat superficie, sed affectu cordis intimo se cunctis inferiorem esse pronunciet, omnemque affectatam gravitatem, magnificos incessus, primos accubitus, salutationes honorificas, cuncta verba ampullantia ex animo despiciendo in nihili sui voraginem descendat, si mente semper pacatâ, sereno semper cœlo gaudere velit. *Volo descendere quantum possum*, agebat olim Vir quidam doctrinâ pariter ac virtute singulari conspicuus, cum horrendum socii sui Collegæq; ex elatione lapsû perenneq; exitiû gemebundus intellexisset, *Descendam* [sic alta sonoraque ingeminabat voce, in terram se primum abiciens, eamque veluti complexus arctissimè stringens,] *quantum possum, quia N. N. cecidit, dum altius quam debisset ascendere conatus est.* Ita Literatus qui-
 libet

libet secum statuatur perspectis tot elatorum Doctorum ruinis sodaliumque tristissimis casibus : VOLO DESCENDERE QUANTUM POSSUM, meq; omnibus, etiam vilissimis hominum submittam. Cum arrogantes quosvis nunquam non turbatos videt, deque honoris sui incremento apprimè sollicitos, imò hoc unum assiduè in animo volventes : VOLO ADSCENDERE QUANTUM POSSUM [siq; vel levissimum quidpiam existimationi suæ auctoritatiq; decedat, dimidiū cordis sese perdidisse reputantes;] Sinite illos, cogitet *ex demissione felix* literatus, alte scandere, mox altè ruent, hæ feles & sciuri nimis vertiginosi decident ocyus, quam ad speratæ laudis existimationisq; culmen pervenient. Idem iis eveniet quod noctambulis, qui dormientes & somniantes tecta conscendunt, subito autem cum inclamantur cadunt miserrimè, pariter alti isti ambulatorum lapsus gravissimum haud effugient, sed ad levissimū impulsus præcipites conterentur, tanto gravior periculosiorque eorum erit ruina, quanto audacior altiorque fuit adscensus. Quisquis eruditus sapit, iter tam lubricum ex animo horreat,

Job. Rusbrochius & quanta potest circumspectione declinet, præstabit quietè in imo jacere, quam ex alto inimum tam perniciosè cadere. Si superbiam vera condepellere non ita facile possit (inquit Rusbrochius) saltem erubescat, discatque vivere & c. 50. opp. silere. *Qui humilitate* [addit idem notanter] *fol. 473.*

contra

contra superbiam decertant, ii SACRÆ THEOLOGIÆ BACCALAUREI sunt, qui si ex certamine palmam referre volunt & DOCTORES effici, superbiam pessum premere & proculcare debebunt. Superbia revera perniciosus serpens est, discipulos suos ac sectatores mittens in tartara. Quisquis suo in spiritu humilitatem invenit, is vitam agit tranquillam & suavem; vera namq̃ humilitas est supra vel ultra omnem virtutum exercitationem ocium & vacatio, & pax ultra omnem afflictionem.

Hoc autem ut verissimum, ita cuilibet animo erudito contestatissimum & præsentissimum sit oportet, tantumque apud illum possit, ut mendaci superbiæ falsis blanditiis illudenti semper obstruat aditum, ne simul & bono quo gaudet excidat, & superbiæ gravissimum crimen damnumque incurrat. Pro eo quo valet mentis acuminè intelligat, quam præter rationem & à naturâ alienum sit ipsâ eruditionis virtutisq; viâ [quâ nihil homo habet præstantius] ad vitium, quod omnium extremum, nempe fastum superbiamq̃ detestandam pertingere, atque ex vitali illa radice mortiferos adeo carpere fructus, quod semper evenit, quoties præclarissimis animi doctrinæq̃ bonis docti ad vanam abutuntur ostentationem. Ab hoc autem

*Bernard.
de al-
ti-
tud. cor-
dis.*

tem fatuo umbratilis gloriolæ igniculo ut tan-
to longius recedant, mellifluum audiant Ber-
nardum, eos initio laudantem Doctores, qui
cum multa præstent, se tamen minus omnibus
fecisse conqueruntur, mox istos vituperantem,
qui insitæ suæ inopiæ immemores, minima lau-
dis umbra protinus extolluntur, continuoque
quasi si vel tantillum bonos esse tæderet, fastu
turgidi corruunt: *Quantum putas [ait] illos
admiror, quantum veneror in corde meo,
quantum amplector charitatis affectu, qui
velut nescientes eos, quos inferiores vel in-
firmiores secum quotidie vident, unum for-
te aut duos aut etiam plures quos in maiore
fervore spiritus (majoris eruditionis lau-
de conspicuos) viderint sibi ex omnibus e-
ligunt, & cum ipsi fortè meliores sint, sem-
per tamen illorum sibi præponunt & propo-
nunt in Domino studia, - - - Quid enim
(sic superbum notanter compellat Docto-
rem) tota die super id quod vidèris habe-
re, insipienti cogitatione versaris? ESTO
MAGIS SOLLICITUS QUID DESIT
TIBI. Hoc enim melius. Utinam fratres,
sic nos essemus cupidi gratia spiritualis,
quemadmodum seculares homines pecuniæ
(gloriæ laudisque) temporalis: Magna
enim*

*enim est confusio, magna valde, quod ardentius illi pernicioſa deſiderant, quam nos utilia, citius illi ad mortem properant, quam nos ad vitam, - - De cætero, ea ſemper magis attende qua alius habet, tu non habes; quod hac cogitatio in humilitate te cuſtodiat, à deſcenſu elonget, magis autem proficiendi deſiderio accendat. Nonne imane quantum ſuperbire vel deſipere potius pannoſus ille pauper putaretur, qui ad propendentem laciniam aſſuto purpuræ panniculo ſuperbus incederet, quid de illis boni omnes exiſtiment, qui maximorum doctrinæ virtutiſque theſaurorum indigi minima laudiſ umbra protinus extolluntur, aſt ipſâ ſua quâ elewantur ſuperbia deprimuntur rurfus, & magis ad ima corruunt, dum à vero tramite ſuperbiendo turpiter recedunt. *Ad corruptionem enim* [ſcitè ait Gregorius] *juſtè deſcenderet, ſi ſuis viribus longè à corruptione ſe abeſſe judicaret.* Intenſiſſima itaque eruditio opus eſt vigilia, ſi à lapſu & ruinâ velint eſſe ſecuriores, inque doctrinæ & virtutis perfectione procedere longius, apprimè caveant, ne ſi quando leniorem laudiſ elogiique alicujus ſenſum habuerint, indè ſibi aliquid occultè ſuffurentur, gaudeant oſtentare, eloqui geſtiant, ſuæ diligentia, labori, induſtriæ, acceptum ferant, ſibi intus gratulentur, imò ad tantam rerum cognitionem ſeſe perveſſiſſe mirantur,*

Gregor.
l. XXIV.
Mor.
cap. 3.

rentur, hoc enim inani jactantiæ turbine longissimè disjicientur, jacturamque longè maximam patientur, tanto magis lugendam, quanto certius ea ex inanissimo laudis amore solet exoriri.

XIII. Durus dicet quispiam hic est sermo; Adeòne inexorabile bellum amoris nostro, laudi & existimationi propriæ est indicendum, ut nunquam nostra nobis placere, nunquam tam suave laborum condimentum expectere possimus? Certè si tuum aliquid comperebris, quod admiratione, quod amore, quod laude verè dignum fuerit, per me licet, lætare Vir docte, gloriare, triumphos age, quamdiu & quantum libet; sed si nihil nisi putris es vomica, è qua solus foetor, saniesque erumpunt, quâ fronte, postquam tabum defluens aliena pulcriore tania emendicata contexeris, tuate sanitate, tua formositate efferes? si detrahetur quod scriptis tuis assutum, si repetetur quod alienum, tuâ iterum infirmitate tuâ foeditate involvêris, ridendus in tuis, qui superbis in alienis. Memineris quid facundus ille quidem, at mirum in modum gloriolæ cupidus Cicero dixerit, jure nos in virtute gloriari non posse, si id donum non à nobis, sed à DEO habemus, quo in judicio nequaquam esset deceptus, dummodo à DEO virtutem provenire credidisset. At numquid eadem ex ratione colligitur, revera non esse unde gloriari jure possimus,

mus, cum neque doctrinam neque virtutem, neque ullum aliud donum bonumve à nobis habere valeamus, & cum à DEO solo sint omnia, illi soli justam deberi gloriam, hincque omnem nostri laudem boni alieni rapinam, omne existimationis desiderium arrogantiae dicendum esse seminarium. Quid amor excellentiae immodicus? quid ipsa (ut clarissime dicam) omnium rectè factorum, susceptorum, editorum operum comes individua NOSTRE COMPLACENTIA, quid hanc alit augetque tantoperè, nisi virus quoddam in visceribus latens, & quædã de nobis ipsis elatior imò pestilentior opinatio? Cum nostro vel ingenio, vel judicio, vel solertia quicquam tribuimus, dum nostris innitimur artibus, consilijs, ijsque vijs insistimus, quas aut malas esse, aut à veræ sapientiae semita novimus alienas, annon rerum caducarum nimium memores, vel cœleste minus imploramus subsidium, vel sapientis & suavissimæ providentiæ divinæ vim protinus enervamus. Terque quaterque felices essemus, si merè ut verè, non voce & verbis tantum, sed animo & corde cuncta nobis immeritis SS. Numinis liberalitate concessa fateremur. Crystallum aliquam animatam esse faciamus, quæ lucis avida Solis radijs opportunè se subijciat, his autem commodè susceptis, & circumquaque limpidius expansis, si lucis ejus repercussu ista se luce beatam, & non mediocri laudatione

T

dignam

274 COMMENT. II. DE LITERAT. FASTU
dignam existimet , annon subducente se So-
le risum alijs moveat, tenebris involuta, ni-
hilque juris in lucem præteritam vendicans?
Sed inquires, id saltem laudi erit, quod & acces-
serit ad Solem, & natura sua sit pellucida, & re-
percutiendi vi polleat, fateor equidem, verum
quid si illum ipsum accessum, illud pellucidum,
illam repercutiendi vim à Sole totam acciperet,
nec esse nisi per Solem posset, annon tota lucis
illius laus in Solem meritissimo jure redunda-
ret? Idem penitus ô Literate in bonis & donis
Tibi collatis existima, sic enim à DEO dantur,
ut DE I sint, qui utenda tibi tradit, grande
olim fœnus exacturus. En ubi tandem nostra
superbiendi gloriandi que seges desinat; in ti-
mores, in angores, imò severissima judicia, ut
cui plura data commissa que sunt animi doctri-
næ que bona, ab eo plura repetantur. Cur ob-
secro igitur bono quopiam dono que in nobis
animadverso tantoperè extollimur, & confe-
stim nos magnos summosque esse reputamus,
si dona non esse nostra crederemus, atque nos
propter ea rationi severius reddendæ obnoxios
profteremur, tunc tumori occultè inserpenti
vel nullum prorsus daremus locum, vel majori
risu hosti tam truculento nos opponeremus,
inque amplissimi Theatri arenam animo alacrio-
ri descenderemus, pugnam nobilissimam, solo
DEO spectatore & arbitro strenuè decertaturi.
Quam appositè belle que B. Hieronymus ad
Eusto-

Eustoch. devotam illam virginem ; *Nolo tibi venire superbiam de proposito sed timorem. O-* Hieron. *nustaincedis auro, latro Tibi vitandum est, &c. Ma-* epist. *gnis inimicorum circumdamur agminibus, hostium* Eustoch. *plena sunt omnia, caro fragilis, & cinis futura* Virg. *postmodum pugnat sola cum pluribus, quod si*
Te multitudo turbaverit, ad singula tentamenta
vitiorum coeperit aestuare, & dixerit Tibi cogitatio
tua quid faciemus? respondebit tibi Eliseus, nolite time-
re, quoniam plures nobiscum sunt, quam cum illis.
Hæc sibi dicta quilibet literatus existimet, nec
de victoriâ à tam acerbis inimicis cunctisq; in-
flantibus cogitationibus reportandâ desperet.
Sed & gravissimum D. Fulgentij ad Theodorum *Fulgent.*
Senatorem monitum frequenter sibi ad animum *epist. ad*
revocet: *Detestabilis est cordis humani super-* Theodor.
bia, quâ facit homo quod DEUS in hominibus Sen.
damnat; sed illa detestabilior, quâ sibi tribuit
homo, quod DEUS hominibus donat, &
quæ sequuntur: Damnabilis est, qui sub-
stantia seculi malè utitur, sed damnabi-
lior, qui spiritualibus donis superbus effertur.
Audiat & veteres Hebræos tradentes humili-
tatem esse signum genuini Abrahamitæ, factum
verò nothi notam certissimam. Sic enim in Pir-
ke Afot legitur: *In quocunque tres hæc pro-* Pirke. A.
prietates inveniuntur, oculus bonus, (h. e. for sub
אֵלָאָנָא quavis sorte contenta) spiritus sin. c. 5.

mansuetus, (quidvis pati paratus) & *ANIMA HUMILIS* (cuius cedere gnara,) *is est è discipulis Abrahami patris nostri*, contra in quo tria opposita, *malus oculus* (h. e. invidia,) *SPIRITUS SUBLIMIS*, & *anima curta* (impatiensque) *ille est discipulus Bileami maligni*. Inde est quod in Catechismo suo *Superbum* à Prophetis incircumcisum dici vel pueros doceant, septemque abominationes animæ recensentes & explicantes, secundum statim locum superbiæ turpique mentis elationi tribuant, quoniam nimirum, Ebræo * quodam explicante, *superbia sit regnum absque coronâ*, & *homocum se extollat*, *auris ejus & oculus & cor sint obscurata ad audiendum videndum & intelligendum*. Nam quomodo (pergit notanter) *superbiat homo (eruditus) cujus finis est vermis? qui instar floris cadit, & veluti fumus consumitur? Et ob hanc causam superbus vocatur INCIRCUMCISUS*, sicuti scriptum est (Deut. X. 16.) *Et circumcidetis præputium cordis vestri*, porro ex *superbia* consequitur odium,

quo

* Rab. Abraham Jagelin Lekach tobb f. 10. col. 1. laudante Celeb. D. Carpzovio in notis ad Jus Regium Hebr. W. Schikardi pag. 218.

quo talem omnes creatura prosequuntur, si-
quidem res omnes sociabiles sint præter su-
perbiam, constatque insuper quod ex odio
sequatur disjunctio, & ex disjunctio de-
solatio & perditio, adeoq; superbus destruit
domicilium & mundum, & exosus est tam
inferis quam superis, neq; enim creatura
placet, neque DEO. Pudeat Christianos li-
teratos nequissimo elationis arrogantiaque
spiritui adeo indulgere, à quo ipsi Ebræorum
magistri tantoperè abhorrerunt, fugiant po-
tius fugiant inquam execrabile illud munda-
næ fallaciæ ruinæque inevitabilis elementum,
caveant sibi summo studio à perniciosæ præ-
sumptionis fulmine, isti que infernali elationis
spiritui humilem cœlestemque Christi oppo-
nant, ac se tum demum non Abraham tantum vel
Israelis filios, sed ipsius Salvatoris genuinos di-
scipulos fore existiment, *scilicet Oculo bono, Spiritu*
Mansueto, & ANIMA HUMILI
fuerint præditi, atque pro certissimo ponant
principio, non nisi per humilitatem ad veram
sapientiam ipsamque beatitatem viam pate-
re, ad quam ut nos eveheret filius DEI, servi
habitum non est dedignatus, qui quoscunq; ad
se admittit, omnigenæque felicitatis, ac supre-
mæ gloriæ scatebra recreare constituit, hu-
miles esse desiderat. Quid hanc in rem glo-
T 1 riosus

riofus Martyr Cyprianus, prostratos in Bethle-
hemitico stabulo pastores intuitus ? *Electa*

Cypriano [præclarè scribit] *adest humilium personarum*
tract. de simplicitas, ut poneretur regula, & indisso-
primo o- *lubilis daretur forma, quod NON NISI*
pere Car- **PAUPERIBUS SPIRITU** *pateret*
din. *Christi humilitas, nec SUPERBOS ad intui-*

tum sui posset admittere superna sublimi-
tas. Non est confusus se ad formam servi
exinanire, ut qui de fraternitate ejus glo-
riantur, & volunt adscendere, non eru-
bescant descendere, sed eidem scala cum Ja-
cob innitantur, & cantantes canticum gra-
dum ab imis ad superiora conscendant.

Aug.
Ep. 56.

Non aliam Tibi (Magnus ait Aurelius)
ad capeſſendam & obtinendam digni-
tatem viam munias, quam quæ mu-
nita est ab illo, qui gressuum nostro-
rum tanquam DEUS videt infirmita-
tem. Ea autem est prima HUMILITAS,
secunda HUMILITAS, tertia HU-
MILITAS, & quoties interrogares
hoc dicerem, non quod alia non sint præ-
cepta quæ dicantur, sed nisi humilitas
omnia quæcunque benefacimus & præ-
ceſſerit & comitetur, & consecuta fuerit,
totum extorquebit de manu superbia.

Hujus

Hujus hostis (scribit alibi) vires non sentit, nisi qui ei bellum indixerit: Quia etsi cuicumque facile est Idem E-
laude carere dum denegatur, difficile est ea non dele- pist. 64.
Et ari cum offertur Non verbis solum hæc docuit Augustinus, sed re & opere ipso, utpote qui in sublimioribus cunctis se demissimè habuit, se suaque omnia non tantum aliorum judicio libenter subiiciens, sed (licet doctissimus fuerit) infimum tamen sese credens ac postremum, quantoque major in existimatione hominum erat, tanto magis se in omnibus humiliavit. Si Paulus Apostolus (*dicebat*) quanto magis ego, longè infra illius jacens pedes &c.

XIV. Quantumvis verò major & op-
 rorior videri possit moderationis observatio in
 internis sive animæ bonis, quam externis sive *Theodor.*
 corporeis, eò quod summa mentis cæcitas co- *lib. IV. ad*
 gnitionem nostri summoperè impediat, efficiat- *versus*
 que ut minus nobis quoad ipsa rerum interna- *Græcos*
 rum viscera simus perspecti; neutiquam tamen *sub init.*
 justam literati propter ea quoq; bona super- *Idem latè*
 biendi causam habebunt, si quanta sit scientiæ *versat*
 nostræ exilitas probè deprehendant. Mira- *Lucianus.*
 tur haud abs re Theodoretus non pudere phi- *in Herm.*
 losophos passim gloriari compertam sibi esse *sive dial.*
 aëris ætherisque mensuram, qui maris tamen *de sectis,*
 profunditatem ignorent, quam conto ac sum- *& dial.*
 missis funibus & bolide explorare non adeo *enitit. vi.*
 arduum videretur, qui etiam circa res naturæ *tarum*
 tantoperè invicem dissentiant, non exiguo ar- *antia*
 gumento latentis veritatis & densæ ignoran-

*idemque
in omni
scientia
& disci-
plina cer-
ni mon-
strat Ti-
raquellus
cap. 31. d
nobil. n.
§ 32. seq.
Arnob.
lib. II, n.
50.*

*apud
Theodor.
l. c. lib. 2.
Lactant.
lib. de ira
DEI cap.
2.*

tia nostræ circa ea ipsa quæ in oculos incur-
runt, quanto magis circa res abditas, vel sen-
sui impervias? uti & Arnobius ex tanta philo-
sophantium dissensione optimè conclusit; *cum enim (ita ille) veritas una sit, & tan-
ta dissidia pugnantesque sententia inter sa-
pientes de rebus sensum ferientibus effe-
buerint, multos errare necesse est, & igno-
ratione laborare.* Cœcum equidem eum esse
oportet, qui plurimis errantibus se solum à
labe immunem fore existimaret, ex tanto er-
roris periculo, tamque densis tenebris neu-
tiquam elationis superbiæque argumentum,
sed potius humilitatis & despicientiæ sui uber-
rimam capiat materiam. Imò quantò quis
rerum naturæ peritior, tanto de se sentiat
demissius, quod norit quam parum de intimis
naturæ recessibus intelligat, ac pro rerum pe-
netralibus sola vestibula teneat. Socrates
certè mortalium (ut vulgò creditum) sapien-
tissimus, cœciorem sese esse agnoscit in pervi-
dendis naturæ rebus ex quo philosophiæ de-
disset operam. *Et cum (Lactantio præclare
scribente) esset omnium philosophorum doctissi-
mus, tamen ut cæciorum argueret inscitiam (im-
mensæ sc. superbiæ sociatam) qui se aliquid
tenere arbitrabantur, ait se nihil scire,
nisi unum quod nihil scires. Intelligit enim
doctrinam illam nihil habere in se certi, ni-
hil veri, neque ut putabant quidam, dissimu-
lavit*

Laevi ipsam doctrinam ut alios refelleret, sed vidit ex parte aliqua veritatem, Testatus est etiam in iudicio (sicut traditur à Platone) quod nulla esset humana sapientia: adeoq; doctrinam quâ tum philosophi gloriabantur contempsit, derisit, abiecit, ut id ipsum pro summa doctrina profiteretur, quod nihil scire didicisset. Pectoris nimirum humani tenebras probè agnovit, & quantoperè ad rerum omniû notitiam cæcutiamus. Quemadmodum & Gregorius Nyssenus, increpans Gregor. Eunomii (rerum altissimarum, ipsiusque divi- Nyss. 9. næ essentia cognitionem jactantis) fatuitatem, non malè statuit, naturam animalium contra etiam minutissimi nempe formicæ à nobis ignorari. Eunom. Locus est egregius quem idcirco nolo præteritum: Qui gloriatur jactabundus se, eorum quæ sunt scientiam adeptum esse, quod minimum est eorum quæ nobis ante oculos apparent: quæ sit ejus natura, nobis explanet, ut ex eo quod notû est, de eo etiam quod occultum est & incognitum, fidem faciat. Et quanam sit formica natura sermone explicet; utrum spiritu & habitu ejus vita contineatur, utrum visceribus dispensetur similiter aliis animalibus, utrum ossibus corpus constructum sit, utrum medulla ossium

cavitates intus plena sint ; an nervis & vinctulis compages sit consenta ; an musculorum amictibus, & adenum sive glandularum, nervorum situs contineatur ? - - Quam-

Apparet diu vivat, & quis ex sese generationis mo-
Nyssenū *du* ; & quanto tempore fœtus concipiatur,
ut sapè a- & quomodo neq. formica omnes pedestres,
lias ex neq. volucres omnes, sed alia humi reptent,
fratre alia aërea videantur. Qui igitur se ja-
Basilio *profecisse* *et* *at* *eorum* *qua* *sunt* *naturam* *adeptum* *esse,*
scribit *Ib.* *nobis* *primum* *formica* *naturam* *declaret.*
Raynau- Qua ipsa argumentatione præter Eunomium
du *Lib.* *convinci* *possent* *omnes* *ventosi* *in* *Orbe* *litera-*
VI. de *to* *Thrasones,* *quibus* *frequens* *est* *jactare* *illud*
Virt. & *ab* *Origene* *in* *Celfo* *Epicureo* *tantoperè* *exagi-*
vitis *Secl.* *tatum :* *OMNIA* *NOVIMUS !* *Non* *paucos*
2.c. 18. *olim* *turpissimi* *fastus* *œstro* *percitos* *id* *de* *se*
Conf. *professos* *fuisse,* *ex* *Dione,* *Platone* *&* *Nazian-*
Nyss. c- *zeno* *discimus,* *eaque* *propter* *Euthydemum*
pist. 168. *quendam* *insolentissima* *vanitate* *diligentissi-*
Itē Ori- *mè* *cavisse,* *ne* *quidquam* *ab* *alio* *discere* *vide-*
gen. con- *retur,* *Xenophon* *disertè* *prodidit.* *Annon* *no-*
stra Celf. *stro* *etiam* *ævo* *quidam* *eâdem* *labe* *correpti* *ac*
Xenophon *corrupti* *inveniantur* *dispiciant* *alii.* *Non* *pos-*
lib. 4. me- *sumus* *equidem* *non* *eorum* *coarguere* *insipien-*
mor. So- *tiam,* *qui* *cum* *cæteros* *à* *pernicioso* *illo* *animi*
erat. dist. *tumore* *avocare,* *mentisque* *integritati* *restitu-*
atque fa *re* *deberent,* *ipsi* *ut* *plurimum* *ingentem* *animi*
etor. *sui*

sui elationem per aliorum (etiam si doctiorum ac meliorum) prodant contemptum, toti interea sint in sterili verborum aucupio & orationis flosculis conquirendis, eaque lenocinia sæpè in sui & auditorum detrimentum consecuntur, licet ipsi gentilium magistri, cum primis Seneca & Macrobius eam orationis castigaverint lasciviam, & tanquam clarissimum corrupti [imò inflati turgidique] animi indicem meritò exploserint. Meritò inquam; *Est enim* [scitè dicente Cassiodoro] *quoddam mentis speculum, agentis oratio, nec majus potest esse mentis testimonium quam qualitas inspecta verborum.* Hæc itaque si elatam quandam redoleant vanitatem, haud obscure innuere videntur, quid de ipso proferentis animo sit sentiendum. *Cujuscunq; orationem* (appositè ait Seneca) *videris sollicitam & politam, scito animum quoq; non minus esse pusillis occupatum. Magnus ille remissius loquitur & securius. Quacumque dicit plus habent fiducia quam cura. Nosti complures juvenes barba & comanitos, de capsula totos. Nihil ab iis speraveris, forte nihil solidum. Oratio vultus animi est, si circumtonsa est, & fucata, & manu facta, ostendit illum quoque non esse sincerum, sed habere aliquid fracti, non est ornamentum virile concinnitas.* Nullum equi-

Seneca e-

pist. 114.

Macrobi.

II. Satur-

nal c. 4.

Cassiod.

lib. 5. E-

pist. 22.

Seneca e-

pist. 115.

equidem dubium est eruditorum plurimos nimia sua dicendi & loquendi elegancia & cultu ingentem animi fastum prodere squaloremq; variam imò & præposteram laudis ac gloriæ ex inani argumento captationem auditoribus obijcere contuendam, nec non judicii defectum, & puerilem in re seriâ hallucinationem apud cordatos risu & subsannatione dignissimam.

*Maxi
Tyrius
differt. 15.
n. 89.*

Quam absurdum est (inquit Max. Tyrius) quod pyrum, ut Homerus ait non senescat, nisi novum adveniat, nec malum, nisi aliud accedat, uva uva succrescat, ficus ficui; sermo verò solus simul nascatur & pereat, fructusque orationis nec semen ullum habeat, nec vim nutriendi, neque interiora anima penetret,

Sed tantum leviter supra natet, instar olivi?

Conf. Lu. cian. in Alexiphane, & ostentationem, quâ studio singulari quidam in Rhetorum præceptis, ac quærere conantur, saltem prætermisso fructu Gell. lib. I. solam spectantes verborum compositionē. Muson. lib. I. c. 10. I. 5. sonium Philosophum (ita egregiè Gellius) c. 21. lib. I. solitum dicere accepimus: Cum Philosophus

phus hortatur, monet, suadet, objurgat, aliudve quid disciplinarum differit, tum qui audiunt, si de summo & soluto pectore obvias vulgatasque laudes effutiunt, si clamitant etiam, si vocum ejus festivitibus, si modulis verborum, si quibusdam quasi frequentamentis orationis moventur, exagitantur, & gestiunt, tum scias & qui dicit, & qui audivit frustra esse, neque illic philosophiam loqui, sed tibicinem canere. *Nec minus praeclare Seneca; Seneca*
Audisse Te scribis Serapionem Philosophum, cum istuc applicuisset, solere magno cursu verba convolvere, quæ non effundit, sed premit & urget. Plura enim
veniunt quam quibus vox una sufficiat. Hoc non probo in philosopho, cujus pronuntiatio quoque sicut vita debet esse composita. Pluraque addit insignia adversus vanum à rebus [ut ait] ad verba translatum studium, quæ apud ipsum non sine fructu legi poterunt & emolumento.

XV. Operæ equidem pretium fuerit ea legisse non paucos sub Christianorum oratorum larva Comædos & circulatores, inflatæ elatæque vanitatis utres, quorum oratio (ut Muretus haud abs re ad istam Senecæ epistolam sto-

Muretus Comædos
ment. in Senecam
macha-

machatur,) cum non compta ac calamistrata, sed gravitatis, authoritatis, majestatis ac sanctimonix plena esse deberet, tota papavere ac sesamo sparsa est, & ex mellitis verborum contexta globulis, ita ut ad eos non tanquam ad vitæ magistros aut vitiorum correctores, sed tanquam ad Comædos aut histriones eatur. Stant illi, & cum frontem bis terve confricuerunt, barbamque permulserunt, hiantes & mirificum aliquid ac θεοπρόσιον expectante plebe (plebis autem nomine etiam quosdam ex optimè vestitis comprehendendo) laxant habenas lingvæ, & similiter cadentia, similiterque desinentia coacervantes, paria paribus, contraria contrariis opposcentes, multa etiam semel suo ordine dicta, sursum versum, aut alias variato ordine repetentes, eaque in re memoriam pueriliter ostentantes, atque hæc saltatricularum in morem gesticulatoriis, neque unquam quietis manibus adjuvantes, argutè multa, multa quibus risum excutiant, dicunt. Nunquam interim aut sibi aut auditoribus respirandi facultate permissa. Quibus omnibus rebus,
admi-

admiracionem imperitis, cordatis & intelligentibus nauscam ac stomachum commovent. Hoc scil. elata illius vanita-

tis est præmium, fastusque indecori adæquatum stipendium. Verum graviora longè mala è coenosa ac lutulenta ista tumida orationis scaturigine promanare Magnus Chrysostomus observavit, plebem suam notanter hunc in modum compellans : Hoc subvertit Ecclesias, quod & vos non quæritis audire sermonem qui compungere possit, sed qui oblectet tinnulo strepitu & verborum compositione, quasi citharædos & cantores audientes, et nos frigidè ac miserè facimus, nostras affectiones sequentes, quas ejicere oportebat - - - Flosculos verborum & compositionem & harmoniam curiosius sectamur, ut canamus, non ut proficimus, ut simus in admiratione, non ut doceamus, ut oblectemur, non ut compungamus, ut plausu & laudibus obtentis abeamus, non ut mores componamus.

Quæ sudorum meorum utilitas, si auditores è verbis meis nullum fructum accipere volunt ? Sed & multo ante Chrysostomum tempore Clemens Alex. eum ornatum dissertationis turpem esse & indignum philo-

*Johan.
Chrysost.
hom. 30.
in Acta.*

*Clem. Alex.
I. Strom.
mat. 6. 4.*

sopho

*Hieron.
epist. ad
Nepotia-
num.*

sopho Christiano diserte judicavit. Coronidis loco insignem è quâdam Hieronymi epistola locum adscribamus, cum planè nobilis sit & luculentus : Verba [scribit] volvere & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere indoctorum hominum est - - Nihil tam facilè quam vilem plebeculam & indoctam concionem lingvæ volubilitate decipere, quæ quicquid non intelligit plus miratur. Loquor enim quæ sum ipse nuper expertus. Unus quidam Poëta nominatus homo perliteratus, cujus sunt illa colloquia poëtarum ac philosophorum, cum facit Euripidem & Menandrum inter se ; & alio loco Socratem atque Epicurum differentes, quorum ætates non annis, sed seculis scimus esse disjunctas, quantos is plausus & clamores movet ? Multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul literas non didicerant. Tale sapientissimus Doctor judicium tulit de inani illa captatione gloriæ & vana eruditionis ostentatione, qua de peculiari commentatione egimus.

XVI. Quàm jejuna autem turpisque ea superbiendi est materia, quæ ex dicendi facultate sublimiori desumitur, tam perniciofa & exitio-

exitiosa ea est elatio, quæ ex ipso VIRTUTUM
 CHRISTIANARUM STUDIO ATQUE
 EXERCITIO ducit originem. Hanc
 labem meritò Nazianzenus *malorum nostrorum*
miserrimum appellavit, disertè judicans, id es-
 se supra modum peccans peccatum, per id quod
 optimum est, homini exitium afferens. Sanè
 si divinæ bonitatis infinitatem eo nomine su-
 spexit Plotinus (referente Theodoro contra
 Græcos,) quod ex malis bona eruat, [neque e-
 nim peccata permetteret, nisi fructum ex eis
 longè majorem quam fuerit malitia extitutum
 prævideret, ut disertè D. Augustinus docuit]
 infelicitatis summæ ac imbecillitatis cum sum-
 ma perversitate conjunctæ esse videtur ex bono
 eruere malum, & ex virtute vitium excudere,
 quod facit, qui bona sua moralia, virtutes in-
 quam & studiosas actiones elationis habet ar-
 gumentum. Ideò insignes morum, magistri
 (ipso Salvatore præunte) sollicitè monent,
 caveat qui rectè operatur, ne bona sua opera e-
 vulgata velit cum aperto & humilitatis & pie-
 tatis discrimine. Quid quod Epictetus apud
 Arianum exposcularit quosdam esse, qui tan-
 quam boni Tragœdi nequeant sibi solis can-
 re, sed semper cœtum & theatrum quærant, quo
 actiones suas honestas prodant, moxque ad-
 dit: *Si quis aquam bibit, aut molitur quippi-*
am studiosi operis, quamvis capiat occasionem,
 V qua

Gregor.
 Naz. O-
 rat. VII.

Theodor.
 lib. 6.
 contra
 Græcos.

Arian.
 lib. III.
 cap. 14.

qua ostendet sese omnibus, prædicans se aquam bibere, num idè aquam bibis, quia aquam bibis? Bone Vir, si prodest tibi eam bibere, sanè bibas ipsam; sin minus, ridiculè facis. Quod si prodest tibi ac bibis, taceret coram iis, qui ab hujusmodi abhorrent rebus, quid enim est quamobrem placere his studeas? Sic idem Epictetus alibi cum qui Venere abstineant vult id tacitum habere, nec propalare apud alios, ne dum corporis retinet integritatem, eam virtutem perdat, quam eleganter Fulgentius *anima integritatem* appellavit, i. e. humilitatem. Hæc præditus homo doctrinâ pariter ac virtute illustris, non modo tumorem reprimere studet quoad eam elationis materiam quam ipse habet, sed etiam quoad eam, quæ occurrat in aliis, sibi per conjunctionem aliquam sive cognationis sive communitatis sive amicitiae etiam specialis sociatis. Quemadmodum literatos Principum & Magnatum amicos ægrè modestiam retinere cum Cassiodoro quidam observarunt. Non minus equidem invigilandum est ut moderatio animi florente superiorum gratia & benevolentia custodiatur, quam si mens singularibus donis variaeque doctrinae ac virtutis thesauris sit prædita. Quid multis? Ubique & DEO & hominibus exosa est superbia, & cum DEUM specialiter

Epict. in
Enchiridior.
47.

Cassiod.
lib. 4.
epist. 4.

liter impetat hoc vitium, ejusque dignitatem & celsitudinem perversè æmuletur, semper ultrice ejus dextra est expiandum. Audiamus Philonem: *Illos [ait] qui fastu turgidi nolunt respiscere, lex non ad humanum tribunal mittit, sed divino tradit judicio. Ait enim, quicumq; aggreditur aliquid agere cum superbia DEU Mirritat. Cur ita? Primum quia arrogantia est vitium anima: Anima autem DEO soli est visibilis. - De inde quoniam quilibet arrogans insana opinione inflatus, non tam virum quam heroem aut genium quendam se existimat, ut Pindarus inquit, transcendens humana natura terminos. Est autem nec animi satis compositus nec corporis, toto habitu gestuq; morbum pra se ferens, incedit summis pedum digitis - arbitratu se omnium ditissimum, nobilissimum pulcherrimum, fortissimum, prudentissimum, temperantissimum, solertissimum, alios verò habet pro pauperibus, obscuris, contemptis, imprudentibus, injustis, insipientibus, piacularibus, nihiliq; homuncionibus. Merito igitur talis ad DEI tribunal puniendus relegatur propheta sententia,*

*Philo lib.
de chari-
tate.*

XVII. Exulet igitur ab animo doctrinae eruditionisque insignioris copiis instructo omnis Elatio, nullum apud ipsum tumor superbiaque locum inveniatur. Quod si sereno gaudere velit coelo, precibus assiduâ incomparabile illud sinceræ demissionis charisma efflagitet ab eo, qui Spiritum Sanctum suum, Spiritum veræ humilitatis disertè promisit orantibus. In priscis cœnobitarum mensis memorabilem morem receptum fuisse Damianus perhibet, nimirum ut turpi Lectorum arrogantia sinceræ opponeretur humilitas, quendam à Cœnobiarchâ subornatû Lectori publico cathedram conscensuro sonorâ voce acclamasse: *Auferat à Te DEUS Spiritum ELATIONIS!* Quandoquidem lectoribus quibusdam arrogantia vitium olim adeo familiare fuerit, *ut dum alios per recti itineris tramitem (ut Damianus loquitur) dirigere debuissent, ipsi erronea confusionis periculum incurrerint; Cui præcavendo solemnem illam formulam seu apprecatio occentari debuerit: Auferat à Te DEUS Spiritum Elationis!* Quidnâ Vir piè-doctus, si perspexerit quantam labem animæ arrogans scientia inferat, quam foedè succutiat & subruat virtutum ædem impotens iste halitus, (nimirum quod Gregorio dicente dum aliquis de sacra legis scientia gloriatur, pretium sibi convertat in veneni poculum, & inde RE-
PRO-

P. Damianus
opuscul.
XI. c. 18.

Gregor.
M. lib.
XV. Mo
val. c. 16.

PROBUS moriatur, unde ad vitam erudire videbatur alios, inque doctrinâ suâ mortem inveniat:) **DEUM** precibus compellaret assiduis atque ardentissimis, ut impudentissimum illum Satanæ angelum, *Spiritum* sc. **ELATIONIS**, illum ingeniorum optimorum actionumque præstantissimarum nequissimum corruptorem à se auferat abigatque, ne [quod aliis accidit innumeris] ipse quoque ab eo decipiat, supplantetur, extremæque perditionis periculû subire cogatur. **NON VENIAT MIHI** [dicat ad Regii Prophetæ exemplû] * **PES SUPERBIÆ!** Cave obsecro ô **DEUS**, ne cõmunis ille literatorum adversarius, ille turbarum & dissidiorum concitator, spiritus nimirum elationis suis me petat **CALCIBUS**, sed missum potius faciat, nec ullam in me deinceps exerceat potestatem ! Meum gratiâ tua jugiter rege spiritum, ne supra me unquam extollar, neque gravi fastûs pondere gravatus æternum deprimar, fac ut superbiam frequenter mihi ob oculos ponam ut fumum, primò adscendentem, mox vanescentem, qui quanto fiat su-

V 3

perior,

* *Psalms XXXVI. vers 12. juxta vulg. Apostolus Thomas Aquin. in b. l. Non venias mihi [scribit] pes superbia, id est affectus superbiendi removeatur à me. - Quia ex hoc pede est casus, sicut quando quis cadit propter **PEDEM** quem habet malum, &c.*

perior, tanto facilius evanescat atq; depereat. Si mihi quoq; astutissim⁹ ille hostis struat insidias, atque supplantare velit improvidum, Tua effice clementiâ ut tutus à labe consistam, neq; sublatus in altum, lapsu ruam graviore. ! Et cum facilius nihil sit quam PEDIBUS INFLATIS & intumescantibus impingendo, extremam corpori universo accelerare miseriam, hinc tanto ferventius DEum literatus invocet, ut perniciosum illum Elationis auferat *tumorem*, nullamque præsumtuosam ambitionem animo suo dominari permittat. Si alios sui ordinis suæque facultatis homines videat, non solum inflato illo superbiæ pede miserè supplantatos, verum præ fastu & arrogantia terram PEDIBUS vix amplius contingentes, *aliosq;* sibi cum Icaro quærentes quibus in altum evolent, noster Davidica illa cò fottius ingeminet verba : *Non veniat mihi pes superbia*, ne forsitan offendam alicubi miserè, extremæque perditionis barathrum incurram. Adhæc consilii Apostolici memor literatus DEOque sacratus homo nequaquam *ALTUM SAPIAT*, sed *TIME AT potius*, nihil de semetipso præsumens, nihil ingenio suo industriæque tribuens, sed fragilitatem pariter ac vilitatem naturæ suæ diligenter assidueque considerando omnem superbiæ (ex literarum artiumque studiis conceptæ) aditum intercludat. Timeat inquam potius, quam suis confidat ingenii doctrinæ-

Roman.
XI, 20.

Arinæque opibus, totus cohorrescat, ubi apertis mentis serenatæ oculis ingentia sua perspexerit pericula, nimirum quod (dicente Eusebio Emiseno) tanti tamque fallaces sibi objiciantur laquei, tam atroces innumerique hostes gressus suos observent, tantæ foveæ, tanta prærupta, tantæ rerum difficultates interjaceant inter se & finem suum, h. e. supremâ & imperturbatam felicitatem. Ad hæc cogitans quam arcta & ardua sit salutis via, quibus spiritualium latronum insidiis obsideatur, qui scopuli sint transeundi, qui subeundi fluctus, quanto sæpè impetu ab adversariis ad casum concussus sit, & ex casu in præcipitium, quoties Hannibal ante portas, molles nimirum enervatique affectus, hostes innumeri & indomiti se haud quidem invitum nec reluctantem opprefferint; quoties amoris gratiæque cœlestis funiculis tractus nefariè sit reluctatus, & trahentem Dominum neutiquam secutus, totus ille contremiscat, & de fastu omni abdicando extingvendoque seria secum (opè cœlesti fretus) agitet consilia. Porro perpendens lapsum superbiorum ab omni ævo historiam, Angelorum, Protoplastorum, omniumque profanè alteque nimis sapientium tragedias, quam graviter perfidi rebellesque illi, qui cœlo bellum indixêre, à supremo tum iudice tum vindice fuerint puniti; quam horrendum Gigantomachia ista semper habuerit exitum,

nimirum ut fulmine tacti Jovis impugnatores, jamque pridem suis machinis incinerati, exemplo suo miserabili posteros docuerint, non impune cœlum Numenque bello peti, nec DEUM fastu mortalium irritatum quiescere, *donec* (ut propheta ait) *græve de inimicis illis suis sumptum sit supplicium.* His inquam calamitatibus miseriisque probè ac diligenter perpensis, quilibet literatorum hominum de eradicandis extirpandisque damnificæ illius arrogantix zizaniis apprimè sit sollicitus. *Ad quid superbiat terra ac cinis?* quænam arrogans ista esset prætensio, quæ temeraria præsumptio ut cinis superbire velit ac lutum? Num se extollet cœnoscus vilisque humuncio, ingenii sui doctrinæque (spreto Creatore) confidens opibus? Indignum potius se reputet aëre, quem respirat, indignum cœlo, quod adspiciat, siquidem superbiendo perire maluerit cum diabolo, quam æternum regnare cum Christo. Subeat animus ejus ingens admiratio, quomodo angeli eousque sustinere potuerint perduellē Creatori, astra benignis observare adspectibus, elementa confovere, boni probique homines consortio suo dignari tantum omnipotentis Domini contemptorem. Planissimè sibi persvadeat non amplius esse quærendi locum

Esa. I.

Eccles. X.

9.

QUID FECISSET? Siquidem de latente animi fastu ab interno monitore abunde jam sit convictus; sed tempus potius esse, imò plusquam

quam tempus, ut cum Saulo persecutore in terram prostratus, ob tanta flagitia tremens, ob tot pericula stupens, oculis lacrymantibus, contrito corde & singultiente voce exclamet: DOMINE QUID ME VIS FACERE? Seriam (ita ore respondet Prophetico-Apostolico) *age pœnitentiam!* summa cum reverentia coram læsa procumbe Majestate cœlesti, corque sincerè adaperiendo animi tui statum miserabilem detege, ad divinæ clementiæ Salvatoris beneficio partæ thronum cum fiducia accede, & cane pejus ac angue omnem deinceps fuge mentis elationem.

XVIII. Tanto verò tamque intolerabili jugo, cœlesti ope excusso, pie literatus in veræ sinceræque humilitatis via constanter ambulet, utque ad eam tantò facilius feliciusque pertingat, frequenter mentis oculos in id convertat, quod centum vel quinquaginta ab hinc annis fuerit, quodque tunc fuerit DEUS, equidem deprehendet tunc se nihil, nullaque rei cujusquam curâ tactum; DEUM verò semper fuisse immensum, infinitum, immutatum, Regem summum atque potentissimum, rerum & virium omnium fontem indeficientem, à quo omne suum esse, posse, vigere, perdurare usque eo continenter defluerit, ut si vel momento vigorem instillare intermisisset, illicò in nihili sui voraginem fuisset detrusus. Quod si ignis igni, venenum veneno alteri possit esse

remedium, quidni naturæ nostræ inpulveres
 & VERMES resolvendæ consideratio inter-
 imere *vermem SUP&RBIAE* posset, omnem-
 que animi expellere fastum? Si diligentiori in-
 super mentis trutinâ ponderet literatus partim
 ea quæ sibi etiamnum desint, partim in quibus
 frequenter deficiat, nullam sibi vel ad illa com-
 paranda, vel ad hæc ritè consummanda facul-
 tatem inesse reperiet, nisi eam largissimo DEI
 munere recipiat. Licet egregia artis scientiæ
 ingeniiq; ornamenta possideat, plura semper
 præstantioraque sibi deesse persentiscet. Quan-
 tæ [bone DEUS!] omnigenæ eruditionis co-
 piæ (uti supra monuimus) adhuc sunt abscon-
 ditæ, quas nequidem prioribus labris eruditi
 attigerunt, vel in quibus minus accuratè sese
 exercuerunt! quam multa in rerum divinarum
 atq; humanarum præteritarum pariter ac præ-
 sentium cognitione ignorant! In tot lingua-
 rum, artium, scientiarum, exercitationumque
 varietate quam multa ne tenui quidem suspi-
 cione percipiunt! Ea verò in quibus plus ali-
 quid peritiæ sibi arrogant, magna adeò medio-
 critate & definito limite possident, ut pluri-
 marum earumque utilissimarum rerum defectu
 laborent, nec doctrinæ scientiæq; opibus adeò
 onusti sint, quam se divites esse mentiantur..
 Hinc non solū intelligent, quam exiguā peri-
 tiæ aut eloquentiæ cuiusvis habeant portionē,
 sed quam longis parasangis superentur ab aliis,
 ut præ istis, tantillū id quod habent, vix aliquo
 in

in pretio sit reputandum, hinc suæ eos tenuitatis omninò pudebit, oculis animi potius ad præstantiora quam ad inferiora conversis. Si- que id ipsum divinæ gratiæ radiis collustra- tus literati hominis animus assiduè consideret, non adeò arduam, nec laboriosam imò nec ad- modum operosam veræ sinceræque humilita- tis exercitationem esse deprehendet. Nunquam sapiet aut spirabit ille altiora, sed AD ALTIORA potius sinceræ pietatis sui- que ABNEGATIO- NIS *culmina* usque & usque adspirabit, quanto fiet locupletior, tanto sibi pauperior videbitur.

Tanto uniuersusque [ait quidam] capacior tanto avidior erit quanto inde plus hauerit. Siquidem virtus dum in processu est, non tam quid pro- fligatum præclareque actum sit reputet, quam quantum profligandum restet atque per- ficiendum. *Verè pium* (inquit ipse D. Aurelius) *plus semper intendis in ea in quibus sibi displicet, quam in ea si quæ in ipso sunt quæ non tam ipsi quam veritati placent. Neque id tribuit unde jam potest placere, nisi est mi- sericordia cui metuit displicere.* Si profanus

ille Sexti⁹ die quolibet peracto ad contempla- tionem sui reduxit animum, quidquid gesserat didixeratque examinans & ad Pythagoræ exem- plum secum exigens? Quid prætergressus? Quid gestum in tempore? quid non? Si idem ipse fecit Seneca, inquirens in se an ex præce- ptis se gessisset, cui affectui restitisset, qua parte

*Inter e-
pist. Au-
gust. ep.
142. c.*

II.

*August.
l. 1. de
C. D. c.
20.*

*apud Sen.
l. 3. de i-
rac. 36.
37.*

sani-

300 COMMENT. II. DE LIT. FASTU SIVE SUP.
 sanior vel sanabilior evasisset ; potius de eodem officio ritè adimplendo semper cogitet literatus christianus , indeque fragilitatis suæ capiat documentum. Nec minus ad animum sibi tevocans quam nihil sit , quam illa ipsa quæ aliunde acceperit tenuia atque mediocria sint , T I M O R I S potius quam T U M O R I S ansam atque occasionem arripiat , utque eò magis in præclaro hoc doctrinæ profundissimæ genere proficiat , & in cœlestem tandem aliquando Academiam cum optimis Christi humilimi discipulis tanto certius transferatur , mirabilem Magni Gregorii sententiam diligenter assidueque perpendat : EVIDENTISSIMUM REBR O B O R U M SIGNUM SUPERBIAM ESSE , siquidem illi ob nefastum suum FASTUM è FASTIS DIVINIS deleantur , atque expungantur è libro VITÆ. Quod unicum effatum , pro dignitate sua in dies inque momenta singula ritè consideratum æstimatumque , ingentem in eis Superbiæ execrationem , mirabiles verò humilitatis amores concitabit.

*Gregor.
 lib. 34.
 Moral.
 in fin.*

COM-

COMMENTATIO III.

DE

LITERATORUM HOMINUM CENODO- XIA,

SIVE PERNICIOSO

INANIS GLORIÆ AMORE AC STUDIO.

I.

Aud abs re Magnus ille Alber-
tus in doctrinis ethicis hominem
usq; adeò sui ipsius deceptoré atq;
illusorem esse judicavit, ut propri-
os sæpè tanquam IDOLA venerer-
tur affectus. Hoc autem pernicioso mentis
malesanæ excessu præ cæteris mortalibus VIRI
quidam ERUDITISSIMI tantoperè laborant fœ-
danturque, ut miserrimæ illius deceptionis
fraude irretiti in gravissima propendeant cri-
mina, aramque virtutis in cordibus suis doctri-
næ beneficio erectam constitutamque turpiter
diruant atque evertant. Dum enim suos affe-
ctus

Etus tanquam Numina quædam, vel luto ficta, vel ære fusa, vel auro recocta, vel ligno dolata, vel sculpta lapidibus sinistra quâdam naturæ propensione colunt, iisdem præstantissimū immolare ingenium, suosq; libare sudores haudquaquam verentur. Sic multi Iræ, (sævissimo illi eruditorum pectorum tortori) plures dolori, alii aliis litare solent animi ægritudinibus, Nonnulli foedam adeò & christiano homine, nomineque prorsus indignam amant *εαυτοθυσίαν*, ut studia cuncta, vitam, tranquillitatem, conscientiam, imò ipsam animam patronis immolare, spretoque creatore thura incendere, creaturis constituent. Atque ut unusquisque literatus de optimo mentis statu optionis errore dejectus, aut perditè concupiscit, aut impotenter amat, aut desperatè metuit, ita sibi peculiare in animo idolum fabricat, cui profana sese religione devovet, litatque turpiter.

II. Inter subitaria autem isthæc literatorum hominum Numina, ipsorum vel ingenio, vel errore & hallucinatione procusa, de quibus haud malè dicitur:

- - *sua cuiq; Deus fit dira cupido,
Dum sibi quisq; Deos avido certamine
fingit,*

Locum facilè palmarium INANIS GLORIA obtinet, turpissima illa superbix species, quam
*B. Augustinus graphicè delineans, nil aliud esse

esse pronuntiavit, *nisi secreti conscientiarum desertionem*, cujusque finem & scopum palmarium Thomas propriae gloriae excellentiaeque manifestationem esse iudicavit. Ita plerumque eruditus Viris inhaeret laudis existimationisque suae studium, ut quondam ingenuè fassus sit Demosthenes, se delectatum fufurro aquam ferentis mulierculae alteri in aurem dicentis : *Hic est.*

*Cicer.
Tusculan. 3.*

Docet Gyraldus veteres Jovem, Saturnum, Martem atque alios Deos majores adoraturos pedibus oscula libasse, at verò Deorum filiis aut semidiis, scil. Herculi, Polluci, Castori aliisque; manuum oscula obtulisse, ut dispar adoratio inaequalitatem divinitatis innueret, sic doctorum hominum plurimi inani gloriae turgidi planè divinos sumere spiritus, ac sibimetipsis tanquam Diis superioribus; aliis verò eruditis, veluti quibusdam semidiis aut Deorum filiis perversae opinionis suae oscula impressere. Arrogante ejusmodi & funesta sui persuasione olim Crescens ille laborabat, cui S. Justinus Martyr in altera ad Senatum Apologia objecit quod ὁ Φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ Φιλοκάμπος καὶ Φιλόδοξος sit, eundemque Crescentem *plausus popularis & jaecantia studiosum* hominis sapientis appellatione mini-

* *Lib. II. de Gen. contra Manich. c. 5. Superbia (ait) non est aliud nisi deserto decreto conscientia foris videri velle quod non est.*

minimè dignum esse enuntiavit. Tales pleriq; fuere Gentilium Philosophi, quos non immeritò ANIMALIA GLORIÆ à Tertulliano & Hieronymo appellatos fuisse Heraldus in suo ad Tertulliani apologeticum commentario annotavit. Ac licet multa illi ad speciem fecerint, quæ professioni & nomini sapientiæ satis convenire viderentur, deq; summa hominis felicitate altissimâque animi tranquillitate præclare differuerint, haud quaquam tamen ad veræ summæque sapientiæ culmen pervenere, eò quod in vanitatem toti intenti nec de aliâ re magis, quam laudis gloriæque sublimioris consecutione, & propriæ existimationis incremento solliciti fuerint. Ipsum cumprimis ARISTOTELEM insana gloriæ cupiditate eò abreptum fuisse quidam asseruerunt, ut cuncta veterum philosophorum monumenta flammis abolere tentaverit. *Uno incendio* (scribit Chry-

stomus Magnenus) congestas triginta sex
seculis tot sapientiæ divitias absumsit, & si
qua voluit superesse funeri, ea omnium lu-
dibrio diæteriisque laceßenda tradidit po-
steris, dum in optimorum bona invehens,
abscissis perditisque sapientiæ statuarum ca-
pitibus suum imposuit singulis, &c. Quic-
 quid verò de Aristotele ad hoc scelus quod at-
 tinet (quo cum omnimò vacasse Viri quidam e-
 rudi-

Chryso-
Magne-
nus De-
mocriti
revivisc.
pag. 33.

auditiſſimi judicarunt, exiſtimantes nonnullos
 in ipſum affectu magis aut ignorantia, quam
 ratione impulſos ita detoniſſe) ſit ſtatu-
 endum ; CICERONEM tamen pernicioſa illa
 INANIS GLORIÆ labe graviffimè correptum
 corruptumq; fuiſſe, & hoc uno flagitio, quod
 ſe ipſum laudaret & celebraret aſſiduè, multos
 offendiſſe teſtatus eſt Plutarchus, meritoq; im- *Plutar-*
 menſum illum ſuggillavit tumorem ex ſcientiâ *chus in*
 & literariis inſignibus conceptum, quem non *Cicero*
 ineptè Eunapius AUREAM INSANIAM
 vocavit. Præcipua hæc nota hominis eſt
 impudentis, qui ſibi ſoli ita placet, ut præ ſe
 cunctos contemnat alios, ſibi impenſius ab-
 blanditur, ſe unum admiratur, ſe prædicat, ſe ſe
 cuiſvis venditat. Hujus notæ fuit ille apud *Arrianus*
 Arrianum, quem Epictetus ita loquentem in- *lib. II.*
 duxit: *Quando inanis fuero & vacans curis cap. 19.*
præſertim in convivio, admiratione ſuſpen-
ſos habeo convivas præſentes dum enumerò
ſcriptores. De his rebus mira ſcripſit in
primo περὶ δυνάμιν Chryſippus, & Cleantes
ſeparatim de his librum edidit, nec non &
Archedemus; quin & Antipater, nec ſolum
in libris περὶ δυνάμιν, ſed peculiariter quoq;
in libris περὶ κριτικῶν; commentarium
non legiſti? non legi; lege igitur. Et quid
utilitatis inde capiet? ſubdit de thraſonice
 X illa

illâ jactantia Epictetus, *nugacior & ineptior erit quam antea fuerat, cum Tu cum legisti non magis in virtute profecisti*. Putida igitur erat hæc hominis [licet reverà eruditi] ostentatio, dum variam suam lectionem intollerantius jactavit assidentibus. In eâdem ostentationis palæstra illi apprimè olim fuère versati, qui astantium auribus nescio quos centones latinos vel græcos hinc inde collectos obtruserunt, plenasque ridiculæ venditationis voces emisserunt: *Meminime legere; Poeta canit, docti in sermonibus dictitant*, & sexcenta id genus, quæ cum apud imperitos magnam habeant admirationem & plausum, insulsos literatos tantoperè inflarunt, ut magnificè de se ipsis sentire, suasque passim ostentare opes & dotes prædicare non dubitarint. Audiamus quid scripserit Svetonius de quodam hujus pulveris bambalione: *Palamon Grammaticus arrogantia fuit tantâ, ut Marcum Varronem porcum appellaret, secum & natas & morituras literas; jactaret nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed prasagiente Virgilio fore quandoque omnium poematum Palamonem judicem*. Quid arroganti hoc tumore pestilentius? Haud multo modestior Appion Grammaticus, is quem Tiberius Cymbalum Mundi appellavit, cum publicæ famæ

Sveton.
de illustr.
Gramm.

famæ inanisque gloriæ tympanum videri posset *immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componeret.* CALLIPHANEM poetam non immerito Ravisius, Athenæo præcunte *Jo. Rante* reprehendit quod diverforum carminum & *vis. Text.* orationum initia conscribere consueverit, ea- *præf. al.* que ad tres aut quatuor versus pronunciare & *ter. in o-* OSTENTARE, ut commentum ignorantibus *pau epi-* multiscius & eruditus videretur. Nimirum *thetor.* varios utroque orationis genere libros paucis *Conf. A-* ille lineolis tantum inchoaverat, nec ulterius *theneum* erat progressus, iisdemque operum imperfe- *l. i. Dip-* ctorum initiis vanam captabat gloriam, quasi *nos. fol. 2.* foetus illos omnibus numeris absolutos in scri- *et Tho-* niis suis asservaret. Nec satis decenter Calvi- *masi* sius quidam Sabinus fatuos umbratilis gloriolæ *Diff. de* igniculos captavit dum magnis pretiis (Sene- *plag. lit.* ca teste) servos comparavit literatos, quorum §. 375. alter hunc, alter illum Poëtam memoriter nosset, ut iis veluti nomenclatoribus contra doctos disputans uteretur, non secus ac Aulus ille Posthumius, familia quidem nobilis atq; garrulus & loquax græcam institutionem & linguam eo solum fine expetivit, ut doctos exagitare atque nefando illi Idolo, quod inanem gloriam diximus, litare strenuè posset.

III. Jam verò si omnes LITERATOS CHRISTIANOS qui in fœdam istam ac tanto nomine indignissimam idololatriâ incidere, quiq; Creatore

spreto thura subitario illi numini CENODO-
 XIÆ scilicet incendere non dubitarunt, sive
 temporum, sive nationum sive facultatum
 & disciplinarum ordine observato recensere,
 vellemus, Commentationis hujusce termini
 longissimè nobis excedendi, molisque vastissi-
 mæ opus adornandum esset sub titulo DA-
 MNATÆ VANITATIS GLORIOSÆ; vo-
 rum paucos duntaxat ea labe pollutos Docto-
 res ad VITI illius literarii genium ac indolem
 eo rectius perspiciendam notasse commemo-
 rasseque sufficiat. Non leve equidem laten-
 tis illius morbi maliq̃ue indicium fecit HIE-
 RONYMUS CARDANUS, dum in septimo
 de rerum varietate libro asserere non dubitavit,
*SE VIVENTEM AB OMNIBUS, qui di-
 gnum aliquid memoria scribant, ITA CO-
 LL, ut non puduerit illos fateri, quæ AB I-
 PSO fuerint inventa.* AMENTES insu-
 per (ut superiori etiam commentatione nota-
 vimus) eos omnes vocans, qui nesciant in-
 venta sua talia esse, quæ à nullo ætatis suæ in-
 veniri potuerint, qui non fama egregia esset
 cognitus. En jactabundi, & pudendo inanis
 gloriæ cœno miserè polluti animi evidentis-
 simum characterem! Haud abs re Magno illi
 WESSELO Gansfortio (quem nonnulli
 Lucem Mundi vocare non dubitarunt, quod
 seculi barbari tenebras doctrinæ suæ singularis
 splen-

Cardan.
 lib. VII.
 de rer.
 variet.
 c. 33. p.
 333.

splendore illustrasset,) vertitur vitio, quod li-
 cet honorificos Doctorum titulos contemserit,
 in solennibus tamen congressibus disputa-
 toriis Thomæ auctoritatem objicientibus ad
 hunc plerumque responderit modum; *Thomas*
fuit Doctor, quid tum? Et ego Doctor sum, G. Gel-
Thomas vix latine intellexit, & unilinguis denbaur.
fuit, ego trium principalium linguarum pe- in vita
ritiam sum affecutus, Thomas vix ambram Johan.
Aristotelis vidit, ego Aristotelem gracum in Wesseli.
ipsa Gracia didici &c. cujus jactantiæ fumus
 non parum equidem illam mundi lucem obscu-
 ravit. Festiva etiam sunt nec omnibus nota, quæ
 de Angelo Politiano tradit Francisc⁹ Duarenus,
 Fr. Balduinum alloquens, narrata sibi ea refert
 à Budæo, qui eadem ex Jano Lascare crebrò se
 audivisse affirmaverit: *Cum Politianus Flo-*
rentia interpretationem Homerica Iliados lomes.
cum magna celebritate aggredereetur, non in Cintel.
sine ingenti ostentatione, quæ de Homeri liter. &
poemate præscripta sunt ab Herodoto, audi- de plag.
toribus suis è suggesto recitabat, quo tempore liter. Cel.
Herodoti liber græcè scriptus, à nullo adhuc Thomas,
conversus in latinam linguam, nec typogra- s. 526.
phorum formis excusus erat, itaque Lasca-
ris, qui tum honoris ac dicis causa numerum
auditorum augebat cum paucis quibusdam

aliis græcè doctis hominibus, qui ignorarent, unde omnia, quæ pro suis recitaverat, hausisset. Is igitur paulò post ad hominem conversus, eumque seducens; Dic mihi quæso, inquit, Politiane, quo ore Herodoti opus insigne quod ante tot secula conscriptum est, in tanto cætu ut tuum recitasti? Cui mox subridens Politianus; Nunquam inquit putassem. Jæne, hominem græcum ad eò ejus artificii rudem & ignarum esse, quo ad multitudinem existimatio & fama comparari solet. Quasi verò, inquit, non satis intelligam tres, aut summum fortassis quatuor vos hîc adesse, quibus Herodoti libros aliquando inspicere contigerit. Sed quanam hîc sit turba NOBIS AD PLAUDENTIUM, & IN COELUM LAUDIBUS FERENTIUM, vides. Apud quos si existimationem nostram (quod minime spero) vel tantillum lادere volueritis, oratio profectò vestra, ut gloria nostra invidentium hominum, non multum fidei ponderisque habitura est.

Jan.

Nic. E- VI. Hâc ipsa ostentationis maculâ præ cæ-
rythr. pi teris quondam pollutum fuisse FORTUNATUM
nat. S. II. SCACHUM, reconditæ alias doctrinæ hominem,
p. 200. 201. Janus Nicîus Erxthraus in pinacotheca sua
 disertè

disertè indicavit, *nimirum libris edendis eum operam duntaxat dedisse, ut nomen suum immortalitati commendaret, imò secretum semper ac remotum ab arbitris locum quasi-
visse ut scriptioni daret operam, atque aternam sibi gloriam scriptorum fama conficeret.* Hinc annis jam gravior linguarum sese traderat cognitioni, nec græcam solum ut M. Cato senex arripuit, verum etiam hebræam sibi reddiderat ita familiarem, ut Sacra Biblia duobus voluminibus comprehensa nono ævi hujus aŋo ediderit, postmodum duo de sacris unctionibus concinnarit volumina, unum Sacrorum eleo-
chrysmatum, alterum sacrorum arcanorum titulo inscriptum, utrumque varia atque admirabili eruditione refertum. Nec dubitavit [gloriæ stimulis incitatus] Scachus in arenam descendere cum viris etiam doctissimis, eorumque contra se differentium validissimas repercutere hastas, majoraque indies eruditionis profundioris dedisset documenta, ni arcano DEI (elatis omnibus resistentis) judicio apoplexiæ subito morbo correptus, tantam capitis oculorumque calamitatem incurrisset, ut omnis in eo tum excogitandi tum cernendi scribendique facultas evanuerit, tandem ipse vitæ & miseriæ suæ splendidæ colophonem [utinam felicem!] imponere necessum habuerit. Magis verò stulta ridiculaque de alio inanis gloriæ

Nic. Erythr.
l. c. p. I.
pag. 21.
22.

inter Italos mancipio idem Erythraeus commemoravit, cui Belmonitis Cagnoli nomen, vanæque laudis studium curæ cordique tantopere fuerit, ut in heroico carmine laudem primam sibi vindicaret, sibi que homo gloriarum plenissimus persuaserit nomen suum in toto Terrarum Orbe esse celebratum, ac si literatus quispiam ipsi advenienti continuo non assurrexisset, talem irarum plenus compellare non dubitarit: Itane? Abbas Cagnolus, everse Aquileæ (rhythmos enim octonis inclusos versibus de Aquileæ capta soloque æquata conscripserat, & cum Tassi versibus ejusdem argumenti edendos curaverat) & tantorum Carminum auctor, tuam potuit notitiam effugere? non sit verisimile. Et cum stultitia suâ quorundam risus excitasset, ira summo opere inflammatus; Quid ridetis, inquit, insani? Ego sum ille Abbas Cagnolus, qui ex dirutæ Aquileæ poemate tantam mihi gloriam famamque collegi, ut nullus in terra vivat, ejus nomen sit apud omnes illustrius & clarius. Non defuisse equidem illi ingenium & eruditionem, versus in Juliani Martyris, Laur. Justiniani Alexii que laudem conscripti, nec non Mariæ Magdalenaë lacrymæ ab eo decantatæ testantur, verum insana illa jactantia verè Davus ille fuit, qui cunctas ejus turbavit dotes, omniumque ludibrio hominem exposuit. Quod etiam excepit Cynthii cujusdam Lucarini (hominis ex Erythr. testimonio summa divinarum humana-

rum-

Idem Pinas. II.
n. 30. p.
103.

rumque rerum scientia præditi, ast de men-
 tis statu tandem dejecti) insanum effatum ;
Currum [aiebat ille] *parari curabo mirabili*
artificio multisque mysteriis refertum , in
quo triumphem , eo quod scientiam rerum
omnium complexus, cunctos mortales sapien-
tia vincam. Socium sibi in hoc stultitiæ curru
 jungere debuisset Franciscum illum Balduc-
 cium ; qui cum (eodem Erythræo tradente)
 viros nobiles & divites suis carminibus laudis
 & præmii spe extulisset, quendam ex amico ad-
 versarium suum non dubitavit hunc in modum
 compellare: *Vide, aiebat, si pergis odiosus esse,*
ego Tibi immortalitatem adimam , quam
meis parare possum versibus.

V. Longum nimis atque prolixum foret
 omnes VANÆ GLORIÆ sectatores LITE-
 RATOS in medium producere, suisque colori-
 bus exhibere depictos. Innumeri equidem ho-
 dienum, ut in omniū oculos incurrant, atq; to-
 tius Orbis literati pateant conspectui, gravissi-
 ma vitæ & animæ subire solent pericula, à su-
 premæ felicitatis scopo turpiter ut plurimum
 aberrantes. Utinam non ipsi Musarum, ipsi Sa-
 crorum Antistites in hujusmodi ineptias pro-
 laborerentur, de ingenio suo vel eruditione, vel
 nescio quibus meritis ubique gloriantes, aut
 industriam & res gestas vel proprias vel etiam
 majorum suorum magnificè extollentes ! *Ux*

X s

den-

dentur equidem qui hoc faciunt (præclare dicente nonnemine) eo ipso indicare, quod cæteris sese opponere cupiant omnibus, præsertim si illi non minus docti, ingeniosi & strenui videantur; vel si loco sint inferiores, illos quasi vi adhibita subigere, iisque suam vilitatem misériasque exprobrare conentur. Ea est demissionis sinceræ (qua homo etiam summè doctus in continua sui despicientia versatur, & immoderatam refugit gloriæ appetitionem) efficacîa, ut apud sapientiores omnes maximo sit in pretio, eamque laus nunquam peritura excipiat. Quam ipsam eruditorum quilibet facilè consequetur, si paulò penitius in se figat obtutum, consideretquè quam sit exiguum quod in se doctrinæ habeat vel virtutis, quamque modicum & tenue, quod ipse de suo contulerit ad impetrandum eruditionis solidioris decus. Si turgidus & inanis gloriæ vento inflatus literator dicente Porphyrio sit.

Ut puer accumulans, multum per litus arena

Unde sibi fingat per multa, sed omnia statim

Confundat manibus ludens, pedibusque repulset;

Potior longè humilis & ex infucata sui notitia verè fulgentis Doctoris laus erit ac gloria. *Ab*

jectio

jectione (ait quidam) contrahenda sunt vela feliciter radentibus aquor. Et rursus: *Joseph. Maria-*
Qui precariam felicitatem in humana glo- *vigl. in*
ria inanitate constituunt, ii profectò insa- *legibus*
niunt operosè. Collocant aras vanitatis sua *honeste*
in aura labente, nec aliter quam Thurii Bo- *vit. p. 62.*
ream adorant ventum. Falluntur estiman- *& 274.*
tes honorem velut bonum proprium, cum sit
alienum; honorari alienum est, honorare
nostrum. Dementia redarguitur Carthagi-
niensium Dux, ubi ex bello pro mercede tan-
tum gloriam quasivit. Melius fuisset vir-
tutem & laudabilitatem affectare quam glo-
riam. Infames declarant inepta Manlii
Capitolini vota qui malunt famam magnam
quam bonam, gloriamur sapè (nos literati)
in iis, quorum potius pudendum erat. Achil-
lem fingit Homerus arrogantia stimulis velut
alis elatum, atque in summam levitatem con-
citatum:

Huic verò facta sunt ala, alteque levarunt
Pastorem populi.

Ne ejusmodi inanibus alis pueriliter sese effe-
 rant eruditi, ad ima potius quam ab sublimia
 vergant, utque probè discant felicissimæ am-
 plitudinis exordia, strenuè in humilitatis &
 abjectionis propriæ palæstra sese exercent.

VI. Quodsi

VI. Quodsi verò primam Vanitatis illius
 five JACTANTIÆ LITERARIÆ originem
 altius repetamus, ab ejusmodi affectûs præpo-
 steri perturbatione deducendam esse depre-
 hendemus, quâ omnis virtus pietasque præpe-
 ditur, & quâ obsessus literati hominis animus
 tam inordinato flagrat sui ipsius amore, ut se
 unum caput columenque rerum esse existimet.
 Talis alter prorsus est Astudamas aut Narcissus,
 falsa sibi vendicans, & ostentans bona quæ ha-
 bet minimè, demens altè spectat, nec locum in
 quo consistit præcipitem advertit, est ille ipsis-
 simus Cumanus Asinus, cui superjectum spoli-
 um leonis cum vocis asperitatem non ademis-
 set, nec obtusum ingenium acuisset, se tamen
 leonibus additum gloriabatur. Lingva ei est
 procax & ventosa, promptior alienis moribus
 corrodendis, quam suis emendandis, nasus
 is, quo aliena suspenduntur, totum os du-
 rum, imò totus ea cute est contectus quæ nescit
 erubescere. Sed & in gestu, incessu, statu ve-
 stituque universo eminet ostentatrix illa jacta-
 tio sui, eaque tinctus literator continuus est
 malitiarum sutor, & magnorum mendaciorum
 consarcinator, magnidicus, vanidicus, & a-
 marulentus infidelitatis hospes, mordens haud
 secus quàm bellua edentata, aut ut is qui [ut
 antea diximus] M. Varronem ausus est ap-
 pellare porcum, sus ipse aut si quid sue est im-
 mundius, aut certè ut Thestorides ille sola im-
 pu-

prudētia notus, qui Phocaidem Homeri abs-
 se descriptam pro sua venditabat. Nec uno
 impudentiæ genere contentus, mox transit ad
 aliud, nunc palam, nunc latenter lædit, alie-
 nam famam semper lacerat, veluti latens vipe-
 ra in occulto sua coquit venena, inque iis om-
 nibus, quibus aliqua felicitatis literariæ pars
 continetur, ferales studet extruere nidos. Ver-
 sipellis etiam est, sed ita ut in mediis versutiis
 sit amentiae manifestus, nec enim advertit, se
 flagitiorum suorum dum laudes proprias de-
 buccinat, & alienas deprimit, ineptum esse pro-
 ditorem. Turpem ejusmodi inflatum & puti-
 dum vanitatis utrem Italum extitisse quendam
 Jacobum Claverium, laudatus Janus Nicius E-
 rythræ⁹ in Pinacotheca sua perhibuit, qui ado-
 lescentem quemvis ingenio præstantem huma-
 nissimis exceperit verbis, laudibus extulerit,
 suamque illi operam fuerit pollicitus, obsoniis
 etiam refecerit, ut promitteret SE EJUS LAUDES
 quas ipse sigillatim enarrabat vel prosa oratio-
 ne vel carmine celebraturum, quæ ratione à
 multis egregiis ingeniis non in elegantes ver-
 sus suam in laudem expressisset, sed & alium
 ejusmodi literatum fanaticum, sub Zoili Ar-
 delionis imagine in Pinacothecâ laudata exhi-
 buit Janus Nicius Erythræus, atque hisce non
 malè depinxit coloribus: Ex matris utero ani-
 mi vitia quibus laborabat, attraxit, perpetuam
 vide-

*Janus
 Nicius
 Erythr.
 Pinacoth.
 part. I.
 p. 8. &
 240.*

videlicet arrogantiam, atque elationem animi non ferendam, & quamvis ingenii acumine & celeritate valeret, ac de quacunque re proposita doctè eleganterque differeret, multis rebus cognitis, summoque studio ac diligentia nomen esset consecutus; attamen omnes præ se contemnebat, neminem quicquam scire aut didicisse arbitrabatur, atque interrogatus cur ad certum quendam eruditorum cœtum non veniret, arrogantibus sanè verbis respondit, nunquam se in eum venturum conventum, ubi neminem sui similem ingenio, doctrina & eruditione conspiceret. Neque erat Academiæ cuiquam magnoperè optandum, imò minimè ejus intererat in suorum eum venire numerum, nam homo factiosus, elatus, insolens, aut eam dissolvebat, aut simultatibus discordiisque ferendis perturbabat omnia, atque miscebat, minimum absuit quin Academiæ cuiquam eum maximè ingeniiis hominum floreret, pestem afferret atque exitium - - Neque solum sibi principatum in literis arrogabat, sed capeßendæ etiam administrandæque Reip. artem à se peti debere affirmabat, ac Regum & Rerump. omnium oratores noctu ad se domum, capite aperto, varia indutos veste, & Vulcanum in cornu conclusum gerentes venire jactabat, ut suorum Regum mandata deferrent, de pace, de bello, de summa imperii consilia communicarent, & quod ipse daret, acciperent - - ac multa, nul-
lum

Ium esse tota in Europa Strategum, nullum Dynastam, nullum Tyrannum, quantumvis magno à nobis locorum intervallo disjunctum, quin lectis suis, ut ipse ajebat foliis, non continuo suam per literas amicitiam expeteret, ejus prudentiæ gratularetur, seque totum ipsi habendum possidendumque permetteret, & quosdam etiam Reges ab ipso edoctos, totam Reip. administrandæ rationem commutasse, gloriabatur, multaque his similia non magis thraſonice quam insulse loquebatur, quæ ne lectorem fatigemus, omittenda duximus. At vero singularem merentur observationem quæ de miserabili Zoili istius exitu author audatus tradidit, nimirum illum pituita largius ad os defluente, suffocatum, vel veneno extinctum, vomitione puris & sanguinis ex apostemate concepta interemptum periisse; sed & reverà damnum quoddā bonas literas ejus interitu accepisse Erythræus tradidit cum ingenio peracri fuerit, & studio flagranti, rem acute viderit, explicarit dilucidè, scripserit ornatè; adeoque Viri eruditi laude promeruerit, nisi elatione animi & vana sui opinione inflatus & corruptus homines ornatissimos omni commendatione ingenii atque virtutis spoliare constitisset. Non longè diverso dementiæ caractere illi notandi sunt gloriæ vanæ sectatores, qui nil magis atque enixius efflagitant quam ut in aliorum monumentis nomen suum gran-

grandioribus literis expressum lectores inspiciant, & majoris auxilio characteris omnium

Mentius conspectui pateat. *Tales* [ut scitè quidam ait]
de liter. in exiliunt gaudio, & penè desipiunt, atque eos
vidia p. tantummodo libros non oderunt, qui ejus-
 38.

modi adulationis stigmatè notentur; alios omnes, qui de illis ne verbum quidem fecerunt, utpote insulsos & illepidos damnandos prorsus & abjiciendos pronunciant. Quin imò illa ipsa enormis gloriæcupido quosdam eò adigit, ut alienis etiam inclarescere laboribus non dubitaverint. *Nacti scil. quâ sorte ne-*

Confer. scio excellentium authorum opera posthuma,
D. Bart. sed nondum ultimo doctrina & ingenii co-
charact. lit. p. 139. natu perfecta, temeritate ossifraga Aquila,
 pullos aquilinos nido excussos levant, & im-
 plumes, ac velut abjectos domi alunt, in suos
 deniq; adoptant; quamvis ex Synesii sententiâ
 magis impium sit mortuorum lucubrationes,

Synes. e. quam vestes furari, magnamque hoc crimen
piet. 141. cum ipsa sepulchrorum effossione habeat affi-
 nitatem. Verum cum illud quod diximus cacoëthes nullam modestiæ, nullam æquitatis habeat rationem, hinc temerè etiam manus in aliorum labores injicere non veretur, haud quidem auctorum nomine absolvendos edendosque in lucem, sed sibi tribuendos in solidum, quæ alienæ industriæ vindicanda fuissent.

Græcos

Græcos pictōres laudant nonnulli, quod ad honorandam illorum memoriam, qui ea in arte excelluissent, caverint sollicitè, ne quis penicillum in tabulis duceret, quibus manum auctoris ultimam mors præripuisset, quo significabant, inchoata illa & mutila conceptorum operum rudimenta esse absolutis spectabiliora; *Illud Plin. lib. (notante Plinio) perquam rarum, ac memoria 13. c. 11. dignum, etiam suprema opera artificum imperfectasque tabulas, sicut Irim Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, & Venerem Apellis in majori admiratione esse quam perfectas.* Tantum verò abest ut inanis gloriæ oestro perciti ab alienorum operum invasione sibi temperent, ut potius illa (non absoluta quidem & ad debitam perducta maturitatem, sed passim interpolata, imò deformata penitus) suæ industriæ ducant asserenda. Quibus ipsis tamen longè deteriores illi existunt, qui integris eruditorum perfectisque commentariis nihil præter suum addunt nomen, sedentesque otiosi ac desides, & nullam unquam manum operi admoventes, nominis impetrare volunt celebritatem. *Nimirum (ut scitè Bartolus) de Leone Bartolus pellem circumferunt solum, & ostentant charact. prima tantum pagina generositatem, cetera l. t. p. 41. omnia sua esse jurant, quasi majoris non sit Conf. negotii auctorem se libri facere quam Tem. Raynaud. plurim de bonis*

*ac malis plurimum Deorum cuiquam dicare, cuius nomen
libris sit satis fronti præfigere. Quid ausa est tur-
partit. I. pius illa Imperatorem induta bestia princeps
Erotem. Caligula, cum præciso Jovis Olympii capite
X. §. 4. suum substituit ut pro illo exinde coleretur?
p. 165. seq.*

Multo significantius verò, quorsum literato-
rum hominum pectora illa famæ sacra fames
abriperè soleat peculiari nuper de plagio lite-
rario opere ostendit D. Jac. Thomafius, Vir
five omnigenæ eruditionis apparatus spectem-
Jae. Tho-
mas. Dis-
fert. de
plag. lite-
rar. ed
Lips. 1673. tur, five virtutis solidæ decus, felicissimis ævi
hujus Literatis meritissimo jure accensendus.
Probèis pro ingènni sui perspicacia deprehen-
dit foetulentas plagiorum literariorum palu-
des nunquam non è corruptissimo illo INA-
NIS GLORIÆ fonte puteoq̃ue pudendo su-
am traxisse originem. Audiamus Virum lau-
datissimum in rem nostram præclare differen-
tem ad hunc modum: Dubium non est,

*Idem l. c.
cap. I. §.
8. seqq.*

quin ad plagii turpissimum crimen maxi-
mè pelliceat homines GLORIÆ nimia
CUPIDITAS. Enimverò ut ad paran-
das divitias mercatura, sic ad nominis a-
dipiscendam gloriam sua natura magis
valet eruditio. Nititur autem ista glo-
ria cum primis OPINIONE præclara,
quam de alterius excellenti doctrinâ quis
habet. Jam gloria sequi eruditos non
solet,

solet, nisi divitias ingenii suas, rem oculis alioqui non aspectabilem, idoneis atque in sensum incurrentibus signis demonstrent publicè hominum alicui justæ multitudini. Nam uni soli aut alteri innotuisse, pariet hoc quidem existimationem, sed vix tantam pariet, quanta gloriæ titulum mereatur. Demonstrandi verò medium duplex: aut enim RECITANDO congregatæ multitudinis aures, aut SCRIBENDO legentium implentur oculi. Porro cum gloriæ pretium duabus potissimum rebus pendatur, PERENNITATE & AMPLITUDE; quarum illa se temporum spaciis exæquat, hæc generis humani latitudinem emittitur: ad utramque consequendam, quia recitatione longè sit commodior SCRIPTIO, nemò ambiget facilè. *Ad perennitatem*; Nam quæ quis loquitur, in auras evanescunt subito. Quod si maximè descendant in memoriam audientium, cum his ipsis tamen morientibus excedunt Orbe nostro. Contra quæ scribimus, in chartis aut membranis diutius æ-

tatem ferunt. *Ad Amplitudinem* ; Nunquam enim ad cathedram recitantis totus confluxit Orbis. Quæ per chartas seminantur, intervallo temporis non maximo pervagari ad extremas usque insulas poterunt, modò justa præsto sit exemplarium copia. Atque hic Typographicæ artis inventio mirum quantum roboris adjecerit illi, extendendæ in secula pariter & remotissimos terræ sinus famæ, conatui. Notum quippe illud de typographo :

*Imprimit ille die, quantum non scribitur
anno.*

Nec ignotum, levioribus longè impensis Orbem impleri posse Codicibus prelum egressis, quam calamo exaratis. Faciunt autem illæ tot unius libelli myriades, ut & omnes mundi anguli compleri certius possint, & diutius perennet fama. Scio casus esse varios, quibus deleri queant codices. Concedam ergò in tanto numero fieri posse ut plurimi pereant, ut omnes ita disseminati extingvantur, vix unquam eveniet. His oportunitatibus ante chalcographorum repertum artificium

cium destituti veteres, non mirum si RECITATIONIBUS multum sunt oblectati : quas certè si nihil aliud, summa commendabat facilitas. Citius enim perficiam, ut sexcenti me homines recitantes audiant congregati, quam scribentem legant dispersi. Accesserunt his recitationibus certamina, atque in his constitutæ vincentibus loco præmii coronæ. *De recitat. hisce consule* Quarum pretium cum non aliunde magis quam ex laude victoriæ penderetur : *Piccarum O-* factum sic fuit, ut illius ævi eruditissimè cresceret GLORIÆ CUPIDO. *rat. XI. A. p. 200. l'eqq.* Apud nos hodiè qui ad gloriam adspirant, SCRIBENDO eam potius, quam recitando quærere solent, sive quod famam parturientibus obstetricari felicius typographi possunt, (qui, quæ semel exceperunt, sic satis celeriter in Orbem eruditum spargunt,) quam promiscua populi quantumvis copiosi concio ; sive, quod illæ recitantium commissiones atque certamina in desverudinem abierunt. Hactenus *Ἰανναρίῃς* illius Thomasi verba, quibus INANEM gloriam ut pudendam tot abortuum literariorum genitricem meritò incusavit,

quibusq; *dubium nullum esse*. sapientissime judicavit *quin ad plagii crimen nimia GLORIÆ cupiditas plurimos incitaverit*. Longè maximum equidem eorum literatorum omni ævo numerum extitisse, qui nimio celebritatis amore ducti, aliorum sibi labores integrosque commentarios vindicare non dubitaverint, ac speratæ gloriæ loco turpem plerunque ignominiam sint consecuti, Vir ille insignis prolixè non minus quam eruditè in laudata dissertatione ostendit, ut actum agere videremur, si literatorum eâ labe foedatorum exempla, magno numero ab illo collecta * produceremus in medium. Id verò præcipuam meretur observationem, quod omnes ferè ac singuli in laudato Thomasi opere notati Scriptores cæco INANIS GLORIÆ amore eò sint abrepti, ut alienis inclarescere laboribus studuerint. VII.

*Exempla
literato-
rum co
nomine
infeliciū
vid. in
laudato
Thomasi
opere à
§. 347.
ad 594.
confer.
Rayn. l.
c. p. 165.
seqq.*

* Quo in conatu perficiendo laudatissimus author egregium non minus eruditionis quam prudentiæ candorisque sui dedit documentum: *Cave autem putes* [scribit §. 345.] *cujuscunque nomen in catalogo reperies nostro, cum statim à nobis ut plagiarium sisti. In plerisque non nostras, sed aliorum accusationes leges; quarum pretia per nos erunt libera. Quosdam inculpatores aut suspitioni obvios, vel suos, vel aliorum, vel nostris etiam rationibus, detecta ipsorum innocentia errantiumq; hallucinatione defendemus.*

VII. Luctuosam inanis gloriæ faciem intuitus olim Chrysostomus, haud abs re eam *Jo Chry-*
sof. hom.
sævam belluam, horrendū Damonem, pestem Orbis XII. in
terre I. I. Ger. . vocare non dubitavit. Quis obsecro non
horreat potius quam expetat gloriam, si eam
consideret ut emissam è cavea indomitam bel-
luam, quid si pestem, quid si dæmonem? Sed
aliud est quod literariæ cumprimis gloriæ con-
ditionem reddit maximè ingloriam, MISER-
RIMA nempe illa, quam servit SERVITUS; si-
quidem abjectum ejusmodi inanis gloriæ man-
cipium ad omnes respicere, nullius non ob-
servare vultum, totque habere Dominos cogat-
ur, quot displicere timet, scilicet OMNES.
Quæ ergò fors abjectior quam eorum literato-
rum qui gloriolæ penni inuecti, fluxis inhiant
laudibus, & gloriosi nominis celebritatem au-
cupantur. Necessè equidem est eos, qui toto
ambitu & conatu gloriam prehensant, circum-
ire omnium sententiis obnoxios, unicuique
attendere, metuereque, ne quem nolentes aut
volentes offendant, imò cuiuscunque ordinis,
sexus, fortunæque hominum verba, gestus &
nutus veluti quædam captare oracula. O ti-
midam felicitatem, quæ cunctis etiam miserr-
mis miseres reddidit homines eruditos, atque
liberalia ingenia extremæ servitutis subjicit ju-
go! Cui malorum cumulo accedit quod per-
nicissima sit gloriæ fugacitas, advolansque e-
volet citissimè, ejusque usura auris similissima sit

mobilibus. Nec malè proin à Gregorio vocata fuit *Diana*, quæ oriente die nascatur, occidente moriatur, à Plauto *olstitialis herba*, repente éxtingvenda, à Luciano *ampulla inaurata*, plena inanitate, quæ suo pte ingenio crepet & evanescat, à Clemente Alexandrino *pietum omnium*. Quis igitur tam levis sit animi, ut isthæc plebis ludibria, popularem jactationem, pictæque lingvæ tentoria sitienter, adeò appetat? quis non horreat potius illa popy-smata ac lenocinantia auribus verba? Cum illa affectare nihil sit aliud, quam, ut præclarè B.

August.
epist. 56. Augustinus loquitur, *linguis humanis ruinosa gaudia construere*. Et quam turpiter illi eruditi hallucinentur, qui non nisi vanam quærunt gloriam, inanique tantoperè inhiant existimationi, quantum inquam illi fallantur, quamque miseram agant vitam, præclarè prolixèq;

Jo. Franciscus Picus Mirandul.
lib. 2. de studio hum. & div. Philos. c. 6.

ostendit Jo. Franciscus Picus Mirandulæ Domin⁹, in erudito de Humanæ pariter ac Divinæ philosophiæ studio tractatu, cedro digna Pici sapientissimi verba: Quantum delirent qui ut sciantur reputenturq; doctrina præstabiles dies & noctes in versandis libris anguntur, nemo est qui nesciat, nisi qui statum ambitionis non considerarit. Nul- lum quippe hominum genus tam infelix quam quod honorum ambitu fervet, & eorum potissimum quos LITERÆ pariunt.

unt. Qui enim aut ob divitias gloriam
quærit, aut sanguinis nobilitate Regum-
que favore se tollit in sublime, facilius
percipit non à se sed ab aliis hoc proveni-
re, nec difficulter spoliari posse amatis bo-
nis : At propria industria, proprii ingenii
præstantia ad nimium sui amorem homi-
nem stimulat, quo sæpius hallucinatur,
judicans id veluti suum & de proprio esse
peculio, ut nec profecturiam nec Domini-
cum agnoscat. Decipitur autem non se-
cus ac ii qui phrenesi capri, aliena omnia
sua existimant. Quid enim habemus
quod nostrum sit ? Nonne cuncta quæ in
nobis sunt DEI sunt ? Quid ergo oportet
se extollere, magnificare, ostentare ? Glo-
rietur qui gloriatur in Domino, cum bo-
na cuncta DEI sint nobis sua gratia infini-
taque bonitate collata. Cæterum quam
scientiam tenemus ? Hanc certè si rectè
sentimus ; nullam scil. nos adeptos, nec
docti cognomentum rectè obtinere, cum
multa ignorantia laboremus. Quis er-
nim docti prærogativam absolutè sibi ven-
dicaret ? Cum infinita sint ferè quæ ne-
sciat, & ea quæ novit, partim ab aliis peti-
ta

ta sint, partim an verè sciat sub dubio teneat. Et hæc de rebus corruptibilibus, de eis verò quæ à materia sunt remota, nihil est quod dicam, cum ad ea cognoscenda ita se habeat intellectus noster, Aristotele auctore, sicut vespertilionis oculus, ad Solem contuendum - Sed demus omnem notitiam quæcunque ab homine haberi potest quæpiam esse adeptum, in ipsâ verò & retinendâ & augenda quot agones desudandi, quot ineunda prælia; sed quot intus procellæ tempestatum, quot æstus plûsquam marini dum audis Te rodi, & lacerari modo clam, modo apertè, & à doctis & sæpè etiam ab indoctis, qui tuam existimarionem penitus convellendam ducant. Neque enim si in altum adscenderis hanc luem effugies, sed magis in eam incidēs, cum livor instar ignis petat alta, feriantque summos fulmina montes. Quanto certè magis fastigio propinquas, tanto magis impeteris - Socrates postquam oraculi sententia sapientissimus judicatus est, tantam in se conflavit calumniam ab eis, qui sapientes se credebant, ut hæc etiam causa mori addi.

addictus sit, Aristophanes in ipsum in-
xit, Melitus accusavit de impietate, deq;
corruptela adolescentum, & postea adju-
dicatus est morti Zeno scurram Atticum
vocavit, usus latino verbo. Plato quoti-
es impetitus, quoties non tam in moribus
quam in doctrina morsus & flagellis cæ-
sus, unde Platonomastrum nomen.
Nam ut de Aristotelis in eum rationibus
taceam, quid Epicurus, Metrodorus & a-
lii in ipsum sparserunt? Aristotelem cum
Eubulides Milesius tum alii reprehende-
runt, Epicurus vexavit & quidem contu-
meliosissimè, ut Cicero inquit, qui etiam
nec Pythagoræ nec Empedocli peperce-
rat. Contra Theophrastum admirandæ
eloquentiæ Virum meretricula scribere
ausa est, quod Atticus homo nimis atticis-
saret. Cicero in ipso sermone qui tan-
toperè laudatur & dum viveret à Bruto à
Salustio ab aliis, & post mortem etiam re-
prehensus à multis, qui se Ciceronomasti-
ges nominabant. In vita enim semper
contradictores habent, etiam qui celebri-
ores habentur. Apud veteres usque ad
Platonis successores sua quisque tempe-
sta-

NB.

te famâ pæditus habuit æmulum, ut apud Diogenem in Socrate est videre. Nec quantumcunq; simultates dies lenta præscripserit, effugiunt scripta celebrium auctorum vituperationem aut contradictionem, quam vitari non posse nisi ab his qui nihil omninò scribunt, fatetur Cicero. Nam de Homero, quem ut Josephus contra Apionem narrat, Græcorum auctorum antiquissimum celebratissimumque constat, multa vitia circumferuntur, cum in oratione tum extra. Nam præter illud vulgatum dormire cum quandoque, præterque Zoili libros ipsum etiam Dion Prusiensis dicato opere persequitur, & strenuissimum fuisse dicit ad meritiendum, nec unquam fuisse à Græcis Trojam captivatam. Quare literis indulgere FAMÆ CELEBRIORIS gloriæque captandæ gratia in vita valdè miserum, ut docuimus, cum semper malè audias, quod his qui se sapientes existimant supplicium est intolerabile, si verò post mortem, miserrimum, nam mitto quantum nihil ad Te pertineat, quid de te homines sentiant cum excefferis è vita, illud non negan-

negandum, quod semper ut vidimus etiam mortuus in cineremque redactus discerperis, sed sæpè etiam tua opera perduntur & nomen obliteratur. In Homeri poemate reparando multi laborarunt. Nam ille suos versus non scripsit, ab aliis postea notati, variè tamen & mendosè. Quod ut in unum redigerentur Pysistratus Atheniensis curavit, proposita mercede ut ad se ferrentur, alcitisque grammaticis alii à familia summoti, alii asterisco notati alii obelisco confossi sunt, & fortè si ille à mortuis excitaretur, suos non agnosceret. De libris Aristotelis quot penitus amissi, & si qui habentur quomodo interpolati, & quam propè fuerunt ut perderentur cum infossi terræ negligerque sunt habiti, auctore Strabone, priusquam eos Adpellicon teius magna mercede comparasset, & Syllæ temporibus Romam asportati fuissent. Sed de ipso etiam nomine authorum nonne controversia? Celebratur Orpheus, eiusque hymni celebrantur à multis, & nihilominus Cicero in libris de natura Deorum nunquam fuisse Orpheum dicit, authore Aristote.

le, & qui ejus nomine versus circumferuntur secundum Pythagoricos, cujusdam fuerunt Cerdonis, hæc de gentilibus philosophis. De Christianis verò Theologis quis nescit & inter eos etiam fuisse controversias, veteres dico, atque ut alios mittam, quoties Hieronymus de suorum canum latratibus lamentatur. De neotericis nihil est quod dicam, cum libri eorum pleni sint certaminibus, & præter id quod in his quæ ad sacratum literarum canonem pertinent omnes conveniunt, in reliquis quot capita tot ferè sententiæ, & qui veritate magis nituntur, magis oppugnantur, tum quod omnia judicia recta non sunt, tum quod falsa interdum probabiliora veris, ut docet Aristoteles, itaque nullus à reprehensione vel justa vel injusta omninò immunis, sed & quæ etiam suapte natura sunt vera, ob intellectus infirmitatem magis creduntur, quam sciantur, adeò ut de Aristotele, qui quomodo fieri demonstrationes oporteret, duobus libris edocuit, dubitetur à multis an verè ille unquam ullam effecerit, potissimum in naturalibus, à multis scio negari. Labòramus profectò multa ignorantia

rantia caligine, nam quotusquisque reperitur, qui cum cui est addictus auctorem non celebret, sæpè aliis posthabitis, ipsumq; tanquam ex antro Heracliti, aut Democriti puteo veritatem extraxisse non contendat, alio obstinatissimè id inficiante. Johannes Scotus ab ejus sectatoribus plurimum extollitur, & rectè, cum homo vegeti ingenii fuerit & perspicacis, suaque inventa miris laudibus effeferantur, distinctionumque pluralitates (quanquam alii ab Henrico Gandavensi petitas magna ex parte affirmant) celebrentur; Ab eis verò qui Thomæ sunt astricti, parvi: ab illis qui nominales vocantur nihili penduntur, adeò ut ab Alliacense scriptum sit, impossibilius sibi videri ut ostendatur rationibus vera esse quæ de pluralitate ipsâ distinctionum afferuntur, quam quod personarum Trinitas in una essentia, quæ fide tantum tenetur. Mitto quæ celebratissimi Viri in eum effuderint, & alii etiam illius auditores, quare decipitur humanum genus cum gloriam quærit ex LITERIS, celebremq; apud homines de se existimationem, quando

quando tantum abest ut id assequatur, ut sæpè etiam ob ea ipsa inventa quibus nan-
 cisci eam credit, apud multos impenitissi-
 mè castigationem & flagella patiatur. Cre-
 diderim ego divina hoc providentia per-
 missum, ut id vitium in quod facilimus
 esset lapsus iis incommotis sepietur, &
 detractoribus ipsis quasi molossis latrato-
 ribus stiparetur. Qui semper quoties-
 cunque nobis occasio ad incurrendam,
 decipulam præstatur, nostræ nos infirmi-
 tatis admonerent. Baubatus plurimos
 circumfundentes invitantesque quasi di-
 xeris ex accidenti, ut ex literario negotio
 adsciscere nobis ea procurem⁹ præcepta,
 quæ invidiæ morsus effugiant, & falsæ o-
 pinionis repugnantiam minimè reformi-
 dent; hoc est ut cunctas actiones & opera,
 sicuti & in aliis rebus, ita & in literis per-
 petrata DE O donemus, ut nos & alios
 pro virili instruamus, nec quid de nobis
 sentiat postea curemus, & tam humanâ
 quam divinâ philosophia ad ejus agnitio-
 nem capeßendam consequendumq; ejus
 amorem utamur. Hacten⁹ de gloriæ literariæ i-
 nanitate optimus doctissimusq; Mirandulanus,
 qui

qui clarissimè ostendit quam turpiter hallucinentur gloriam quærentes, quam nemo veram invenerit, qui sollicitè investigaverit, sed potius amiserit diu, multumque quæsitam. Illa commemorata à Pico gloriæ Numina, quæ tota stupuit antiquitas, stupebitque posteritas, quid aliud quam nomina, velut ossa gloriæ reliquerunt? Solum est eorum, *fuisse*, solum noscimus *transisse*. Utinam eorum exemplis edocti ipsi Reipub. Literariæ Antistites, nihil minus curarent, quam inanem minimique faciendam nominis celebritatem, ne vatem experiantur fuisse poetam qui illud cecinit.

Curis plenus eris, si vis ut glorificeris.

Atque ut tantò vilius ab eis pendatur laus existimatioque humana, vel sola ejus brevitās efficiat, locique & temporis quo circumscribitur angustia, punctum est Orbis in quo literati degunt, quid angustius; momentum est quo vivunt, quid contractius? cur in tam modico & loci & temporis spatio immodicè adeò laborant & nihil non agant pro re nihili? Quot in illo ipso quo vivunt loco sunt qui ignorent, cujusmodi doctrinæ ipsi polleant thesauris, quo munere fungantur, imò quo appellentur nomine? At quo longius ab urbe progredientur, tanto obscuriorem famam suam esse intelligent, cumque arcta adeò sint ejus pomœria, (quæ interdum vix patriæ suburbia egrediuntur,) de vitæ integritate potius, quam nominis claritate consequendâ eruditi si modò verè sapiant, apprimè sint solliciti. Z IIX.

II X. Quot verò doctorum hominum myriades virtute neglecta gloriæ hæcenus inhivère inanitati! quot vanæ illius opinionis labeturpiter fuere polluti, quã veteres CENODOXIAM nuncuparunt, & cui Cassianus haud abs re septimum inter Capitalia vitia locum duxit assignandum; quoniam sc. ut ipse optimè monuit, maximam habeat affinitatem &

Cassian. peculiarem quandam connexionem cum superbia, quæ postremo ponatur loco, ut sævis-
collat. 5. sima & superioribus cunetis immanior bestia.
cap. 12. & *Cenodoxia enim* (notanter scribit Cassianus)
Libr. II. *exuberantia superbia fomitem parit.* Similiterque
Instit. 6. 1. Joh. Climacus suæ scalæ gradu XXI. de Cenodoxia differens, eam principalibus vitijs veluti propriam superbiæ sobolem, ipso Grego-
Joh. Cli- grad. 21. rio præeunte adnumerandam esse existimavit,
macius Gregor. typo sive exemplo quodam insigni id ipsum illustans, atque senem quendam eruditum, inque spiritali conflictu non malè versatum ita loquentem inducens: *Cum sederem*, inquit,
Scal. *in cæta quodam advenientes ad me Cenodoxia & Superbia Dæmones juxta me ex utraque parte sederunt, & unus ex his quidem digito suo pulsavit latus meum, hortans ut aliquid quod ad contemplationem pertineret, si-ve opus quoddam in deserto gestum loquerer. Quem cum à me expulisset dicens; Converterantur retrorsum & erubescant qui mala cogitant*

gitant mihi ; protinus is qui à sinistris erat, ad aurem mihi dixit, Eja benè fecisti, magnusq; effectus es; quippe qui impudentissimam matrem meam viceris, ad quem ego sequentes versus assumens: Avertantur statim erubescences, qui dicunt mihi eja benè fecisti. Utinam ad viri hujus egregii exemplum omnes Christiani Doctores periculosum illum Diaboli laqueum (gloriæ nimirum inanis pruritum) evitarent, & à veræ Christianæque demissionis via non adeò frequenter turpiterque declinarent! Utinam juxta præclarum Pauli monitum *nihil per contentionem, neq; Phil. II. per inanem gloriam (κενοδοξίαν) agerent, nec (ut alibi loquitur) ejus efficerentur cupidi. Gal. V.* Non ipsa quidem gloria, aut insignis virtutum dotumque cœlesti munere ac beneficio concessarum & collatarum æstimatio ipsis vertetur vitio, sed immodicus duntaxat gloriæ appetitus, inanisque de semetipsis opinio culpam habet, Deumque semper experitur hostem capitalem. Atque ut vitij hujus abominabilis natura & ratio penitus cognoscatur, probè notanda est quatuor *bonorum honorariorum* (ut ita loquamur) differentia; licet enim illa inter se multum sint affinia, vulgoque putentur promiscuæ, diligentius tamen exactiusq; ab invicem sunt distinguenda, FAMAM dico, LAUDEM, HONOREM & GLORIAM; FAMA

Cic. lib.
II. de in-
vent.

enim est multorum existimatio rumorq; de eruditi alicujus doctrinâ & moribus; HONOR testificatio quædam est excellentiæ, seu reverentia cujusdam in testimoniū virtutis sapientiæque exhibitio: LAUDE fit excellentiæ perfectio- nisque privata quædam manifestatio: GLO-RIA denique est CLARA (ut Cicero loquitur) sive publica cum *laude notitia*, vel solennis ac frequens bonorum alicujus donorumque deprædicatio. Hanc si quis eruditus inordinato flagitet appetitu, tunc à rectæ rationis ordine fit alienus, & à præscripto verbi divini tenore devius, quin imò reus tandem criminis læsæ divinæ sempiternæque majestatis, cum scil. flagrans illud gloriæ desiderium non in debitum finem puta DEI honorem proximique salutem referat, sed propriæ excellentiæ scientiæque apud alios manifestationem, quæ vanæ gloriæ cupiditas tum à SUPERBIA differt, tum ab AMBITIONE [vitiis eruditorum hominum decantatissimis] quamvis iisdem valde affinis & conjuncta videatur. SUPERBIA nimirum ipsam affectat excellentiam; AMBITIO altiores honorum, officiorum dignitatumque gradus; CENODOXIA verò de laudis gloriæque apud alios manifestatione divulgationeque unicè est sollicita, culpæque capitalis rationem [ut antea ostendimus] inde habet, quod veluti parens materque sit plurimorum vitiorum, quæ ex ipsâ tanquam pestiferâ & virulentâ radice nascuntur.

IX. Sin-

IX. Singularem insuper meretur observationem, quod hunc pectorum eruditissimorum morbum sive gloriæ excellentiæque propriæ revelationem Veteres non vanam solum & inanem, verum etiam *MULTIFOR. MEM ac variam* dixerint. Et quam varius quam multiplex sit pestilens ille affectus, haud rectius intelligimus, quam si ejus tum *PROPRIETATES*, tum tristes horribilesque *EFFECTUS* nobis ad animum revocemus. Illas quidem egregiè supra laudatus Cassianus *Cassian.* recensuit, eleganterque ostendit, quibus potissimum signis & proprietatibus Cenodoxia ab *XI. Insuper* aliis vitiis distinguatur, præque illis peculiarem habeat malitiæ notam, quas hic compendio collectas (utinam doctorum eo morbo laborantium bono ac emolumento!) proponamus: Primam facileque palmariam Cenodoxiæ proprietatem statuit subtilitatem ejus seu fallaciam, cum virtutibus etiam donisque summis permixta difficulter à perspicacissimis agnoscatur & caveatur. *Cap. I. & IX.* *Septimum* (ait) nobis *certamen est contra Spiritum Cenodoxia multiformem varium ac subtilem, ita ut quibuslibet perspicacissimis oculis non dicam caveri, sed pervideri, deprehendiq; vix possit.* Secunda, varietas est & multiformis tentatio; utpote in omni genere virtutum, actionum, studiorum, laborum exercitiorum ab erudito

Z 3 homi-

- Cap. III
 IV. & V. homine susceptorum : *Undiq^{ue} enim, ait Cassian^{us},
 & ex omni occurrit parte ; Nam & in habi-
 tu & in opere, in lectione , in scientiâ , in
 humilitate , in longanimitate &c vulnerare
 conatur , & velut quidam perniciosissimus
 scopulus iumentibus undis obiectus impro-
 visum ac miserabile naufragium secundo
 navigantibus vento, dum non cavetur , nec
 Cap. VI
 & VIII. prœvidetur , importat. Tertio importunita-
 tem hujus mali inculcavit, quâ etiam fugientes
 certantesq; persequatur ; Cum sc. alia inter-
 dum vitia etiam locorum beneficio conquie-
 scant , & occasione subtrahâ lentescere so-
 leant & minui ; hoc cum fugiente etiam
 penetret deserta, nec materia subtrahâ velit
 marcescere. Quartum ejus dixit procacitatem,
 quoniam victores suos acrius insectari non du-
 bitet : Dejectum hoc vitium acrius resurgit
 ad luctam , & cum putatur extinctum , sua
 morte vivacius convalescit , cetera genera
 vitiorum eos tantum impugnare solent , quos
 in certamine superarint ; hoc verò suos vi-
 ctiores acrius insectatur ; quantoq^{ue} fuerit
 validius elisum , tantò vehementius victo-
 ria ipsius elatione concreditur. Quinta juxta
 Cap.
 VIII, Cass. Cenodoxiæ proprietas est longævitas,
 seu*

feu perpetuitas , cum nec ætate nec senio defervescat : *Cætera processu temporis sæpè molliuntur vitia , atq; evanescent ; huic longavitas , nisi fuerit industria solerti ac prudenti discretione fundata , non solum non officit , verum etiam majora vanitatis fomenta congerere novit.* Sexta denique & ult- Cap. X.
tima est violentia, qua etiam optimos & in vir- Cap. XI.
tutis palæstra exercitatissimos viros subinde supplantat atque elidit. *Ita namq; (notanter scribit Cass.) Ezechiam Regem Juda Virum in omnibus consummata justitia & Sanctarum Scripturarum testimonio comprobatum , post innumera virtutum praconia , uno elationis vanaq; gloria telo legimus fuisse dejectum , & qui internecionem centum octoginta quinq; millium de exercitu Assyriorum angelo sub nocte vastante, unâ prece valuit impetrare , vanitatis gloria-tione superatur.* Ozias etiam hujus quem commemoravimus Regis Atavus in omnibus scriptura testimonio collaudatus, post ingentia virtutum suarum praconia, post innumeros triumphos , disce qualiter sit vana II. Paral.
gloria elatione dejectus. Et egressum est no- 26,
men Ozia, propter quod auxiliaretur ei Do-

Z 4

minus,

minus, & corroborasset illum, & cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, & neglexit Dominum DEUM suum. Cernis aliud ruina gravissima exemplum? Dum enim Ozias ille Sacerdotum sibi usurpare officium voluit, inque Templo odores incendit, confestim leprosus factus est, faciesque ejus leprâ in Templo Domini obducta. *Unde videtis, concludit Cassianus, quam perniciosi rerum secundarum soleant esse successus, ita ut qui non potuerunt adversis frangi; prosperis, si incauti fuerint, acrius elidantur, & qui in conflictu atque acie mortis evaserunt discrimina, trophæis propriis triumphisque, vanæ nimirum & inanis gloriæ gladio violentiaque tandem succumbant.*

X. Alii insuper sunt Cenodoxiæ nefariæ EFFECTUS, longeque periculosiores astutissimi hujus infernalisque serpentis morsus, quorum singuli eruditum quemlibet à vanæ inanisque gloriæ studio ac amore revocare deberent. *Ut enim (ita præclare ad populum Antioch. olim Joh. Chrysostom⁹ dixit) sævi quidam venti in tranquillum mare delati totum ab imo subruunt, ut & arena cum undis miscetur; sic excacat mentis impetum gloriæ furor, nam pecunias quidem contemnere volenti satis est facile, honorem autem à multis*

Jo. Chry-
sost. Hom.
XLIII.
ad Pop.
Ant,

tis collatum despicere multi laboris indiget, magna sapientia. Non est enim vitium ita tyrannicum & ubique dominans, &c. Basil. in
Similiterque Magnus ille Basilius inanis gloriæ constit.
tristes horrendosque effectus recensere insti- *mon. c. II.*
tuens, illam vocavit dulcem spiritualium ope-
rum spoliatricem, jucundum item animarum
nostrarum hostem, tineam virtutum, blandis-
simam bonorum nostrorum deprædatricem, &
mortiferi hominum mentibus poculi porre-
tricem salutavit. Quibus aptè respondent,
quæ de iisdem Cenodoxiæ pestiferis fructibus *Jo. Cli-*
Jo. Climacus tradidit: Cenodoxia est opti- *mac.*
morum laborum dissipatio, perditio studio- *grad.*
rum, thesaurorum insidia, in portu naufra- *XXI.*
gium, in arca formica, qua etsi tenuis est,
laboribus omnibus & fructibus insidiatur.
Expectat formica dum perficiatur triticum;
Cenodoxia verò dum congregentur opes;
gaudet illa ut furetur; hac autem ut dissipet;
gaudet desperationis spiritus, cum videt
multiplicari vitia: Cenodoxia verò cum
virtutes multiplicari videt, ut vanam sc. et
iis capiat commendationem, ideoque tanto
atrocius inopinatos & incautos decipit, qua-
to callidius in externis actionibus virtutes ipsius
refert ac imitatur. Excutienda igitur Homini

erudito atq; virtutis gloriæque veræ & sinceræ
 cupido omni virium conatu pessima illa animi
 ægritudo quam Cenodoxiam dixere vete-
 res, nos turpissimæ idololatriæ speciem supra
 nuncupavimus ; Hæc inquam à viro docto eo
 planè studio ac heroico ferè expellenda est co-
 niatu , quo olim prima Deorum fana cum simu-
 lacris arisque suis quidam supremi Numinis
 amore afflati funditus sustulerunt , atque re-
 jectis fœdissimi cultus inquinamentis ad san-
 ctiora sacra sese traduxerunt. Nimirum scitè
 dicta, doctè scripta , & rectè facta sua eruditi ad
 conscientiam & SS. Numinis honorem , non
 ad inanem referant gloriam , atque supremum
 optimumque non in hâc , sed in illo quærant
 præmium. DEUS equidem reverà est unicus
 & æquus virtutis arbiter, cujus unius judicium
 de rectè factis exquiret quisquis sapit, neglecto
 humano tam multipliciter corrupto & deprava-
 to. Optimè Chrysostomus (Homil. 3. de
 verbis Esaie sub initium laudato Ozia qui ege-
 rat quod rectum est in DEI conspectu) *Quid
 facis homo ? Alii redditurus es rationem
 factorum tuorum, & alium testem citas eo-
 rum quæ facis ? Alium habes judicem, &
 alium adhibes spectatorem ? Tu cum videas
 Angelorum Regem tuo cursui agnothetam h. e.
 certaminis judicem & premiatiorem præsi-
 dere*

*Chrysost.
 hom III.
 de verbis
 Esaie.*

dere, eo pratermisso ad conseruorum fugis oculos? At q̄, idèd sanè post innumeras luctas, incoronatus recedis, post sudores plurimos absque brabeis venis ad agonothetam. Quem-
admodum qui sincero intimoque amore puel-
lam deperit, non testes & arbitros complexuum
famamque inde desiderat, sed suauissimo amo-
ris fructu contentus gaudet in sinu; sic eru-
ditus multum in veræ virtutis profecit studio,
si illam ad DEI solius amorem honoremque
potius, quam plausus inanis, famæque fallacis
referat acquisitionem. Quantoperè olim amore
fluxæ gloriæ laborarit Augustinus, ipse postea
divinæ gratiæ radiis collustratus in suis Con-
fess. ad h. m. exposuit. Obtemperabam monen-
cap. 9.

August.
l. I. Conf.

tibus ut in hoc seculo florerem, & excellerem
linguosis artibus ad honorem hominum & fal-
sas diuitias simulantibus. Inde ad Scholas
datus sum, ut discerem literas, in quibus quid
utilitatis esset, ignorabam miser, & tamen
si segnis in discendo essem, vapulabam. Ean-
demque miseriam ulterius vehementiusque
deploraturus, Horum ergò inquit puer mo-
rum in limine jacebam miser & hujus arena
palestra erat illa, ubi magis timebam barba-
rismum facere, quam cavebam, si facerem,
non facientibus hac invidere -- In quo etiam
ludo

Ibid. s. 19.

*ludo fraudulentas victorias, ipse vana EX-
CELLENTIAE cupiditate victus saepe aucu-
pabar.* En ingenuâ felicissimi hujus literati con-
fessionem, en verè pœnitentis Doctoris exem-
plar fulgentissimum! Languescet facilè in illius
pectore gloriæ cupido, qui non sibi, non
aliis, sed DEO unicè placere desiderat. *Magna
sanè vanitatis est* [ait nonnemo] *aliorum magis
testimoniis, quam interno (addimus divino)
acquiescere judicio, cœcitatibus verò hoc non
inspicere, vecordioris autem superbia, meri-
tam quoq; gloriam non ad DEUM referre.*
*Cujus pravitatis verò est ut aliis placeas,
conscientia, id est Tibi & virtuti displicere
malle? Deniq; insania cujus, summam boni
in gloria ponere, id est extra se animumque
suum projicere & ut sic dicam spargere in au-
ras? Quid spissis gentilis philosophiæ tenebris
obnuptus Seneca? Nihil opinionis, [ajebat] omnia
conscientia causâ faciam; populo spectante
fieri credam, quidquid me conscio faciam.*
Ast de vulgo eruditorum verè & notanter Pli-
nius; *Multi (inquit) famam, pauci conscien-
tiam verentur.* Quod ipsum accuratius paulò
perpendens Magnus ille Episcopus Hipponen-
sis, non minus turpiter virtutem servire glo-
riæ, quam voluptati, egregiè eleganterque de-
monstravit, quia scil. desinat virtus esse, aut
certè

Seneca
de Vita
Beata.

August.
Lib. V. de
Civ. DE
6, 20.

certè à nobilitate suâ degeneret, si non illi militet, à quo inspiratur, ad nobilissimum finem, DEUM nimirum ipsum respiciens atque aspirans, cui volens lubensque gloriam omnem ut auctori refundat. Nec minus notanter *Idem l. 64*
 Augustinus observavit cupidinem gloriæ hoc *Lib. V.*
 ipso inumbrare vitium suum, quod foediora *cap. 13.*
 vitia refrenet sollicitudine promerendi tuendique judicia bonorum; atq; sine hujus societate affectus cupiditatem imperii in omnem flagitiorum licentiam prorumpere, quâ in potiundo illo, quâ in exercendo. Addit, quia ipsos *Cap. 14.*
 proficientium animos etiam affectus ille laceffit, ab illis hoc saltem sine cohiberi, ut superetur amore officii, nunquam sc. deferendi vel pervertendi ob quorundam adeoque omnium vel perversa judicia vel neglectum; vult deinde ut docti non pro laudantium affectu vel adulationis impostura se metiantur: sed excitentur aura illa ad industriam, non inflentur ad superbiam, aut eleventur in fastum. Insignem sanè magnus ille Aurelius egerat inanis gloriæ contemptorem, nihil suæ industriæ, nihil ingenio, labori, arbitrio tribuendo, certus omnedonum perfectum desursum à Patre luminum esse, & gratiâ DEI sibi obtigisse quicquid undiquaq; boni haberet. Humilimæ hujusmodi confessionis plena sunt scripta illius plurima, maxime libri Confessionum, eaq; opera quibus Pelagianorum superbiam virtute sapientiæ à DEO sibi con-

concreditæ debellavit. Scripserat ad eum aliquando Macedonius Vir in seculo quondam clarissimus; *Miro modo afficior tua sapientia, & in illis quæ edidisti, & in his quæ interveniens pro sollicitis mittere non gravaris: nam & illa tantum habent acuminis, scientia, sanctitatis ut nihil supra sit.*

Conf. E.
pist. Aug.
gust. LI.
& LII.

Quid verò adhæc Magnus eruditione, major humilitate Augustinus? Veram (respondit) sapientiam in vero veri DE I cultu sitam esse. Ex ista (pergit) sapientia, quæ una & vera est, si quid habeo, à DEO sumsi, non à me præsumsi, atque ab illo in me perfici fideliter spero, à quo inchoatum esse humiliter gaudeo -- Non enim meo vel ingenio, vel merito, sed ej⁹ dono sum, si quid laudabiliter sum. *Nam quedam acutissima & excellentissima ingenia tanto in majores errores ierunt, quanto præfidentius tanquam suis viribus cucurrerunt.*

NB.

Hinc etiam ad omne bonum, in omni bono, post omne bonum Augustinus ad DEUM bonorum omnium auctorem, directorem & conservatorem solidissima humilitate confugit;

Aug. Ut potui [dixit aliquando] *difficillimam questionem, si tamen aliquatenus potui Domino miserante atq; adiuvante tractavi, quicquid tamen in ejus difficultate apprehendere non valui, non imputetur ipsi veritati, quæ salubriter*

Serm. XI.
de Verb.
Domini.

briter pios, etiam cum occultatur exercet, sed infirmitati meae, qui vel intelligenda conspiciere, vel intellecta explicare non potui.

En Viri eruditi ex gloriæ inanis contemptu verè felicitis fulgentissimum exemplar! En DEO O. M. sacrati hominis præclaram imaginem! Hanc si probè intueatur ac imitetur literatus, haud facilè inanis gloriæ fuco decipietur, sed laudis potius gloriæque perennis coronâ ornabitur.

XI. Ad tantæ verò felicitatis apicē tendenti Literato non solum probè considerandum, sed *Agi. de regim. Princip.* supponendū etiam est, quod à nōemine optimè notatū fuit atq; inculcatum; *Argumentum imperfecti in aliquo boni esse, si illud agnoscere ab aliis* *p l. c. 18.* & commendari cupiat. Quicumque enim decus aliquod & ornamentum imperfectè obtinent, ardentius & studiosius inde captant laudem, quam qui perfectè eo potiuntur, sicuti mulieres imperfectioribus bonis præditæ, multò magis appetunt commendari; & imperiti, qui vix extimis labris bonas literas degustarunt, nihil non didicisse sibi videntur, propterea; volunt ab omnibus scientiæ nomine suspici & in honore esse. Solidè verò docti ac reverà scientes cum inveniant in se ipsis cumulati gaudii materiam, de alienâ commendatione non sunt solliciti. Hoc inquam supposito, nemo non videt quam futile sit captare alienâ commendationem, eamque ab aliis ultrò delatam magnificare,

re, quandoquidem hoc manifestissimum argumentum indebitæ est commendationis, nec satis exploratæ nobis exilitatis nostræ ac tenuitatis, quam si perspectam ritè haberemus, nequaquam efferemur, & ab aliis suspici induceremus in animum. Huc recidit alibi à nobis laudata Dionis Chrysostomi oratio, quâ animi à depravato vulgi judicio pendentis inanitatem & fatuitatem egregiè exagitavit, pariter ac alter Chrysostomus laudes humanas graculorum voces, muscarum & culicum stridores nominavit, & cum pulchrè immensum aperuisset dispendium, quod is subeat, qui gloriam humanam aucupetur, non alio fructu quam quod hominibus placeat, & à populo laudetur; notanter insuper quæsiuisset quid tandem sit populus cujus causa homo tantâ sustinere & aggredi deligat? optimè statuit *populum esse quiddam tumultus perturbationisq; plenum, ex stultitia majori ex parte constans atq; compositum, temerè super maris fluctus varia & pugnante sententia sæpenumero jactatum*; magis probrosè modo laudatus Dio, multitudinem populi *tanquam finem profundum esse dixit, ex variis sordibus in unum coacervatum*, ejus verò voces corvorum graculorumque garritui comparare non dubitavit: *Si & avium [ait] voces intelligeremus, nempe corvorum, graculorum atq; aliarum animalium, nempe ranarum aut cicadarum, hand dubiè & horum vocibus animum adverteremus, quid nam*

Dio
Chrys.
Orat. 32.

Idem O-
rat. 66.

nam de nobis diceret graculus volans aut pica, & quam de nobis haberent opinionem? Felicitas ergo quaedam est, quod non intelligimus. Quot verò homines vanis sunt insipientiores & graculis? Nec minus egregiè de eadem humanæ vulgarisque laudis despicientia quondam philosophatus est Antoninus, plurima & scitu & observatu dignissima tradens; *Uter tibi* [inquit] *elegantior videtur, is qui plaudentium fugit laudem, an illi qui neq; ubi, neq; qui sint cognoscunt? Laudari cupis ab homine, qui seipsum spatio unius horæ ter execratur? placere vis homini, qui neq; sibi quidem ipse probatur. Nisi is probeatur sibi ipsi, qui ferè omnium eorum qua egerit pœnitentia corripitur. Et paulo post: Disce presens tempus tibi ipsi gratificari. Qui commendationem posteritatis magis curant, non reputant eos horum similes futuros, quos nunc agrè ferunt, atque ipsi etiam mortales. Porro quid omninò tua interest, si talibus ii vocibus te cantent, aut ita de Te sentiant? Præclarè rursus idem Antoninus; Hominum opiniones de gloria intueri quales sint, quid propositum habeant, quid fugiant. Utq; in litore maris, arena cumuli alii super alios appalsi, priores occultant, ita in vita quoq; priora à subsequentibus celeriter absconduntur. Denique quanti faciendum sit bonum tam fluxum tamque breve, laus nimirum gloriaque inanis, variis locis idem scriptor indicavit: Sicl. 4. Usitata quon-*

Antoninus l. 8. de vita sua num. 45.

Ibid. n. 30.

Ib. lib. 7. num. 30.

Lib. IV. n. 28.

co sunt : ita & eorum qui fuerint olim celeberrimi nunc quodammodo sunt glossæ, ut Camillus, Cæso, Volesus, Leonatus, tum paulò post Scipio, Cato, inde Augustus, Adrianus, Antoninus. Omnia autem hac evanida sunt, & mox in fabulam abeunt, mox oblivione omnia obruuntur. Atq; hoc dico de iis qui ad miraculum usq; clari erant. Reliqui enim simul atq; animam efflarunt obscuri & ignoti facti sunt. Quanquam quis est omnino, cuius sit memoria sempiterna? omnia sunt inania. - Quam multi quondam fuere celebres, quorum nunc fama est oblivioni tradita? quam multi etiam horum qui istos celebrarunt è medio sunt sublati. Melius alibi : Brevis vita est & laudantis, & ejus qui laudatur, ejus qui mentionem facit, & ejus cuius mentio fit, præterea fit hoc in angulo portionis mundi, ac neq; ibi quidem omnes consentiunt, imò ne sibi quidem ipsi quisquam. Tota verò terra punctum est. Tandem, considera (ait Antoninus) etiam vitam eorum, qui ante Te & post Te vivent : horum etiam, qui hodie apud barbaros vivunt, quam multi eorum ne nomen quidem tuum sciant, multi statim obli-

Lib. 7.
n. 5.

Lib. 8.
n. 19.

Lib. 9.
n. 24.

oblivifcentur, multi cum Te nunc laudent, statim sunt culpaturi, deniq; quam res nullius momenti fit memoria aut gloria, aut aliquid tale &c. Hæc aliaq; plura de fluxa mundanæ gloriæ vanitate Antoninus, magnam partem ex ante laudato Dione Chryfostomo (quo magistro gloriatur,) haufte atque derivata, qui oratione peculiari ostendit, quantoperè & illi [literati] defipiant, qui gloriæ tam instabilis firmitatem & perennitatem ex titulis statuisque mox diruendis quærere non dubitant, quamque inconfultè nominis perpetuationi per hujusmodi media prospiciatur. Hinc sapientissimè Epictetus serioque admonuit, eos de statione sua jam jam dejectos esse, qui laudem aliorum bonamque captent existimationem, id unicuique satis esse debere, ut sibi ipsi Vir bonus appareat, neglectis aliorum de se iudiciis, omniq; inani vanaque posthabitâ commendatione.

*Dis
Chryfost.
Orat. 37.*

*Epictetus
Enchir.
c. 30.*

XII. Ut verò tantò facilius eruditi egregiam hanc verè feliciū sortem consequantur certâ famæ immortalitatem capeffentes, necesse est ut clariorib⁹ virtutis solidæ radiis collustrati, cimmerias inanis gloriæ tenebras refugiant, nec non optima quæque adversus execrabilem illam pestem applicent remedia, Doctorum denique de hoste illo nequissimo bellè triumphantium exempla frequenter sibi revocent ad

A a a

ani-

*August.
lib. X.
Confess.
c. 37.*

animum, quæ inter clarissimum modo laudati est Augustini, qui de se ipso verba alicubi fecit sequentia : *Contristor aliquando laudibus meis, cum vel ea laudantur in me, in quibus ipse mihi displiceo, vel etiam bona minora, & levia pluris æstimantur, quam æstimanda sunt. Et rursus : Tu nosti o Domine de hac re gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum ; neq̃ enim facile colligo, quam sim ab ista peste mundatior, & multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. Est enim qualiscunq; in aliis generibus temptationũ mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla est. Unde satis apparet optimũ adversus cenodoxiæ pestem remedium seu pharmacũ esse*

*August.
l. 5. de C.
D. c. 20.*

christianum sui contemptum, orationi ferventiori serioque cordis examini sociatum. Sane si prudens literator planissimè sibi persuadeat, dicta sua scripta & cogitata non talia plerumque esse qualia videantur hominibus, facile sibi ab inanis gloriæ blandimentis cavebit. Humana etenim [ut insignis ille Ecclesiæ Doctor August. præclare ait] gloria inflata est, & multum inanitatis habet, unde non ei digne servit soliditas quadam firmitasq̃ virtutum, ut nihil provideat prudentia, nihil distribuat justitia, nihil toleret fortitudo, nihil temperantia moderetur, nisi unde placeatur hominibus

minibus & ventosa gloria serviatur. Nec illi se ab ista defenderint fœditate, qui cum aliena spernant iudicia, velut gloria contemptores sibi sapientes videntur & sibi placent. Name eorum virtus (si tamen ulla est) alio modo quodam humana subditur laudi, neque enim ipse qui sibi placet homo non est. Qui autem vera pietate in DEUM quem diligit, credit, & sperat, plus intendit in ea in quibus sibi displicet, quam in ea si qua in illo sunt, quæ non tam ipsi, quam veritati placent. Sic optimè Augustinus longam anteriorum capitum adversus studium humanæ laudis disputationem conclusit. Nec minus præclare magnus ille Cenodoxiæ hostis Cassianus statuit nos huncce nequissimi spiritus laqueum tunc facile evasuros, si in singulis quibus nos profecisse senserimus, illud Apostolicum dixerimus: Non ego sed Gratia DEI mecum, & gratia DEI sum id quod sum &c. Tres insuper alios eosque singulares modos evadendi diabolicos istos laqueos, eruditis, præsertim DE O sacratissimis hominibus Cassianus commendavit, primò videlicet ut submittant se, & quasi subrepant humilitatis sinceræ exercitio, dein ut conculcent ista retia satanica per abstinentiam ab officiis atque muneribus magis speciosis, exemplo Apostoli, qui cum possideret donum lingvarum,

*Cassianus
lib. XII.
Instit. 6.*

9.

co tamen non sit usus. *Cur?* [quæsitivum olim

Jo. Chry. Chrysostomus,] *non quod non haberet, sed quod*
sof. Ho. *quæreret quæ sunt utiliora, erat enim liber ab o-*
mil. 35. *mnino inani gloria, & unum spectabat ut meliores*
ad pop. *redderet auditores. Quod si verò nec submit-*
Ant. *tendo nec calcando infernales hosce laqueos*

evadere queamus, ut perrumpamus ac dissipemus eos per verbum DEI Cassianus monuit, omnesque perituræ laudis ac gloriæ fugiamus occasiones, ipsius quidem Salvatoris exemplo edocti, qui toto vitæ genere id est professus,

Job. IIX. quod etiam dixit: *Ego non quero gloriam me-*
am. Vixerat ut fabri filius mundi fabricator, ignominiosissimum mortis genus ipse gloriæ splendor elegerat, & cum ad eum reversi discipuli cum gaudio renunciarent: *Domine etiam demonia subjiciuntur nobis*, eorum jactantiam horribili dicto simul & exemplo compescuit:

Luc. X. Videbam [ait] *Satanam sicut fulgur de cælo cadentem*; & indignabundis ex spiritu ambitionis discipulis vocem hanc memorabilem regeffit. *Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Non magnum denique ne dum summum in gloria bonum defigant eruditi, neque fallaci illa præsumptione supremam defini-

Tuldenus l. c. ant beatitudinē. *Quid nos enim magnoperè* [laudatus ait Tuldenus] *memoria nostri juvabit, non*
Lib. IV. *conspirante conscientia, quid aliorum magnificus*
p. 280. *de nobis sensus, si non consentimus? an magis quam*
secum spectacula, aut surdum symphonia dele-
ctant?

*Et aut ? Felicem [hâc in parte] literatum Lip-
 sium fuisse constat, utpote qui ad Amicorum
 quendam scribere non dubitaverit : Lunam me
 non Solem profiteor, tenui luce, nec pura, imò
 nec propria lucere; & multa à veteribus, o-
 mnia à DEO habere. Et rursus : Ampla
 illa non agnosco : DEUS ille Delficus vete-
 ri monito aurem vellit, & me ad me mittit.
 Novi me pergit, & impurum illud aut im-
 becillum in me hominis : & ut Junonia avis,
 cum plumas adspexi, ad pedes oculos demitto.
 Ita Lipsius, longe prudentior atque sapientior
 Plinio, qui ei duntaxat veram ausus est vindi-
 care beatitudinem, quem blanda nec fallax o-
 pipio bonæ & perennaturæ famæ foveat, tan-
 quam hic vivus etiam mortalitatem transcen-
 derit ; ô fucum, ô fumum, ô vanitatem ! Sicut
 enim [scitè & appositè ait Augustinus] non est
 est à carne, sed supra carnem, quod car-
 nem facit vivere; sic non est ab homine,
 sed super hominem, quod hominem facit be-
 atè vivere. Hæc & nobiliorum è veteribus Phi-
 losophorum fuit sententia, quâ veræ sapien-
 tiæ originem non solum à DEO repetendam,
 verum finem etiam in DEUM unicè referen-
 dam esse statuerunt. Ex quorum etiam placi-
 tis Belgicus ille Sophus, sum homo inquit, sum
 ab humo, in eam ibo; & fama ipsa mea haud*

*J. Lipsi-
 us Cent.*

*V. Epist.
 40.*

*Cent. V.
 Epist.*

*54.
 Epist.*

49.

*Plin. l.
 IX. E-
 pist. 3.*

*Aug. l.
 XIX. de
 C. D. c.
 25.*

*Lipsi-
 Cent. E-
 pist. 56.*

A a 4

latè

latè vagata circa hanc peribit. Dum sumus tamen hic, suave est altius & melius aliquid agere, & (quod bonum Stoici propriè censebant,) prodesse. Nemo equidem dubitaverit, melioris indolis specimen esse gloriæ flagrantem cupidinem, quæ ipsa multum industriæ requirat, nec ignavos, degeneres atque effœminatos literatos esse sinat. Verum in hoc qualicumque felicitatis gradu ne utquam persistendum, sed potius ad veræ sempiternæque gloriæ apicem assurgendum esse monet sanctior puriorque Philosophia, ac divo Aurelio interprete eam duntaxat veram sapien-

*Lib. xix.
de C. D.
c. 20.*

tiam esse pronunciat, quæ in illum finem dirigatur, ubi DEUS omnia erit in omnibus æternitate certa, atque pace perfectâ; in illum finem, à quo nobis sit principium naturæ & veritas doctrina, & felicitas vita.

*Id. Lib.
II X. c. 9*

XIII. Quemadmodum verò eruditis omnibus ad veram aspirantibus felicitatem opera danda est strenua, ne à fine isto scopoque salutari unquam aberrant; ita cum primis **DEI ET ECCLESIAE MINISTERIO SACRATIS HOMINIBUS** cavendum sedulò, ne vanæ & inanis gloriæ imagine capiantur, nec laudes magnas aut plausus efflagitent inanes, quin potius eos omni declinent ingenio, bona mentis non quidem prorsus abscondant,

dant, sed nec ambitiosè venditent, minimeque propter ea sese præferant cæteris, atque solius DEI gloriam unicè respicientes, sollicitè caveant, ne ulla honoris secularis cupido vel sacra tractantes invadat, vel causam fidei & religionis agentes extimulet. Laudabili exemplo cunctis Ecclesiæ Doctoribus Magnus prævit Chrysostom⁹, miroq; studio illum (etiam sibi insidiantem) satanæ angelum profligavit. Etenim cum is uno omnium ore esset celebratus, ac sæpè inter dicendum honorificis acclamationibus plausibusque ab audiente populo exceptus, tantum abest ut iis unquam fuerit delectatus, ut potius theatricos istos plausus (tunc in Ecclesia receptos) omninò tollere laborarit, & anxie ab aliis expetitas captatasque laudum publicarum formulas ut noxias prohibere constituerit: *Credite mihi*. [ad hunc modum donorum suorum ebuccinatores aliquando compellavit] *vera dico, dum mihi applauditur dicenti, per ipsum quidem tempus humanum aliquid patior, (cur enim non verum fatear) postquam domum ingressus, plausores nihil adjutos esse cogitavero, & si quid profecisse debebant, per plausum & laudes amisisse, doleo, gemo & lugeo - - Et frequenter legem ponere cogitavi, qua plausus prohiberet, & cum silentio congruaque tranquillitate nos audire persuaderet.* Quemadmodum etiam Ma-

*Jo. Chry-
sost. ho-
mil. 30.
in Acta
Apost.*

gnus Augustinus ad suos quondam encomia-
Augst. stas ; *Laudastis, dicebat, D E O gratias, Se-*
Serm.V. *men accepistis, verba reddidistis. Laudes*
de verbis ista vestra gravant nos potius, & in pericu-
Dom.in lum mittunt, toleramus illas, & tremimus
Evangel. inter illas ; tamen fratres mei ista laudes
Matib. vestra folia sunt arborum, fructus quaritur.
 Ast longe alium quibusdam Concionato-
 ribus animum isto etiam seculo insedisse,
 eosque nil nisi inanes populi acclamationes
 plaususq; incompósitos quævisse, ipse Chry-
 sostomus disertè testatus est ad h. m. *Multi*
Chrysof. *multa faciunt, ut in medio constituti longam*
l. c. *extendant orationem, & si plausus quidem*
à multitudine consequantur, hoc eis regno
simile factum est, si verò cum silentio ser-
monem finierint, silentii tristitia fit illis
gehenna molestior. Non pauci nimirum Chry-
 sostomi ævo solennes ab auditoribus suis effla-
 gitarunt acclamationes, ad Pauli illius Samo-
Euseb. *lib. VII.* *lateni exemplum, qui teste Eusebio ab Audito-*
s. 30. *ribus non favorem solùm plausumque spera-*
bat, sed theatriali more oraria moveri sibi
expectabat, & vocem tanquam de caveis dari.
Si quis verò auditorum honestius & vere-
cundius agens, à clamore nimio temperasset,
ut velut injuriam faciens patiebatur injuriã.
 Longè

Longè rectius atque prudentius D. Bernardus cum inter concionandum tentatus esset, quasi suspiceretur ab omnibus, paululum substitit, flanteq; & infestante illo inanis gloriæ vento in hæc pro concione erupit verba: *Vanitas!* propter Te concionem non incepti, propter Te ab ea non desistam. Utinam omnes Doctores Ecclesiastici pariter saperent, & plausibus sive laudantium vocibus & tumultu neutiquam iis opus esse intelligerent, qui DEI solius gloriam & commissæ Ecclesiæ ædificationem meditantur! Nil magis operi huic saluberrimo remoram injicere solet, quam pudendus inanis gloriæ pruritus, qui impedit quo minus optatū sacram orationum scopum Doctores Ecclesiastici attingere possint. Proh! quam metuenda est inanis gloria turpisque jactantia homini DEO sacratio, atque fidei morumque capita è loco superiori tradenti aliis, quandoquidem ne ipsi quidem Patres sanctissimi tuti semper fuerint à pestilentissimi illius spiritus insidiis. Si quis exactius paulò nosse desideret quantam is labem inferat verbi divini præconibus, quam foedè succutiat & subruat virtutum ædem impotens iste halitus, Magnum audiat Gregorium, & ex ipsomet horrenda quæ detestandus ille elationis spiritus creat exitia probè percipiat: *Dum aliquis de Sacra Legis scientia gloriatur* (inquit) *pretium sibi convertit in*
 venē-

*Greg. M. veneni poculum , & inde reprobus moritur ,
lib. 15. unde ad vitam erudiri videbatur , & in do-*

*Mor. c. 6. Strina sua mortem invenit , quia in verbis
16. vite vitam minimè quaesivit.* Quis obsecro

Christi servorum probè perspecta inanis gloria pravæque intentionis deformitate non totus horreat , omniq̃ue studio formidet mala quæ ex putido isto fonte promanant ? Quanto pulchrior Deoque gravior est animi devoti puritas, tanto detestabilior mens Viri ecclesiastici pravo fine , impotentiq̃ue fluxæ gloriolæ desiderio infecta. Quemadmodum Moysis virga ad terram demissa torta est & retorta , donec versa fuit in tetrum colubrum ; rursus autem elata in propriam restituta est rectitudinem ; ita cordium divino ministerio sacratorum acies in DEUM non rectè tendens, sed ad terrestria demissa, enormiter adeò incurvatur, ut omnem rectitudinis suæ amittat pulchritudinem , & serpentis infernalis imaginem exactissimè referat. Quid quod Divini verbi præconibus inanis gloriæ glaucomate obnuptis, & cum excoecato Samsonè hominum dæmonumque risibus ludibriisque expositis, plurima alia accrescant damna , atque fulgentissimi bonorum donorumque radii in horrendam perpetuamque caliginem convertantur, ipsi tanquam ligna fiant arentia, sive [Olympiodoro dicente] nullum humorem boni spiritus habentia, inepti

epti infœcundi & debiles ad omnia reddantur *Hof. viii.*
 pietatis sinceræ munia , nec ad pascua salutis
 oves subditas deducant. Ventum juxta Pro-
 phetæ effatum ejusmodi Doctores *seminantes,*
turbinem metent , hoc est procellas mentisque
 anxietates gravissimas incurrent, inque mille
 curas scissi per mille dilacerabuntur affectus,
 in universis tandem dissipandi actionibus. O
Pastor, ô Idolum [ait per Zachariam ipse DEUS] *Zach. XI.*
 vel ut significantius Septuaginta legunt : O
Pastor vanus ! derelinquens gregem, gla-
dium super brachium dextrum ejus, & super
ejus oculum dextrum ; suas nimirum pasto-
 res elati vanitates pascentes , & dextræ inten-
 tionis oculo & manu operationis dextræ desti-
 tuentur , atque arescent tantoperè , ut nihil
 æternâ retributione dignum operentur. Imò
exscindentur æternum ejusmodi Nazarai,
sapphiro licet pulchriores ira divina gladio,
 atque sempiternam incurrent dejectionem.

XIV. Formidabilem * Alphonsus de An-
 drada recenset historiam de Hispano quodam
 concionatore eloquente quidem & docto, sed
 vano , magisque auditorum plausum captante
 quam solidum fructum ; Hunc ab alio concio-
 natore docto & pio graviter monitum : *Ue*

Chri-

* *Alphonsus de Andrada in Duce Virt. lib. 1. cap.*
35. §. 3. & ex eo Guil. de Wael in Corona, nec non
Joh. Weyer Fil. Adoptiv, Tom. I. Lib. II. c. 19.

Christum solum prædicet crucifixum, animasq; Salvatoris sanguine redemptas unice querat; amicam adeò fraternamque correptionem prorsus contempsisse, sed malo suo maximo: Nam paulò post (inquit Andrada) ille inopinato graviq; morbo correptus intra dies paucos vivere desiit, tertium verò post diem circumquaque combustus apparens, inque cœlum brachia jactans, voce lacrymabili enuntiavit, *aternam confusionem operuisse faciem suam*, scil. propter inanem gloriam, quam toties vanis suis quæsierit concionibus, verbum adulterarit divinum, semperque magni æstimari petierit. Audiant hæc & ponderent omnes ad concionandi munus assumti, videantque ut dignè sua ambulent vocatione, ne verbum vitæ ex ore ipsorum emissum, præconibus in mortis æternæ ignem convertatur. *Mulsi* [ait nonnemo] *apud inferos cruciantur, qui cum suis sermonibus aditum ad cœlestem beatitudinem multis aperuerint, ipsi, quod falsa fallaciq; sui opinione inflati germana animi submissione vacarent, ad sempiternas illas pœnas sunt devoluti.* Habeant itaque frequenter prædicatores illud Christi in ore: *Ego non quero gloriam meam, sed ejus qui misit me*, cumque aliqua inanis gloriæ tentatio eos quatiat, eadem cum intimo animi verè christiani sensu repetant verba, addantque: *Si ita Christus, quid ego?* Ad animum quoque sibi frequenter Paulina illa revocent;
Sicut

*Sicut probati sumus à DEO ut crederetur nobis I. Thess. Evangelium, ita loquimur, non quasi hominibus II. placentes, sed DEO qui probat corda nostra. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis sicut scitis, neq. in occasione avaritiæ DEUS testis est, nec querentes ab hominibus gloriā, neq. à vobis, neq. ab aliis. Quid tam absurdū, quam vitia insectari per vitia, imitarique eorum Philosophorum vanitatem, qui [ut ait Tullius] de contemnenda gloria libros scripserunt, & in his ipsis proprii nominis gloriam quæsi-
 verunt? Caveant ergò sibi tanquā à pessimo fure à gloriā inani, laudibus populi que applausu concionatores, pestiferum huncce pulverem de pedibus excutiant, omni que cura dispiciant, ne cum aliis prædicaverint, ipsi fastu elatione que obsessi reprobi fiant. Valde quidem difficile Concionatori esse Chrysostomus judicavit omnem planè laudis superare appetitum, ast longè gravioribus doloribus eos esse obnoxios, qui cum isto desiderio in docendi certamē pro-
 dire soleant, notanterque subdit; elegerim potius innumerorum barbarorum servitutem, quam semel unius gloriæ inanis, neque enim captivis illi suis talia præcipiunt, qualia subditis suis ista jubendo mandat: Omnium (inquit vana gloria) servus esto, animam contemnito, virtutem negligito, libertatem rideto, salutem tuam destruito. & si bonum quid feceris non ad hoc facito, ut DEO placeas, sed ut multis ostentes, &*

*Cicero
 orat. pro
 Arch. &
 alibi.*

*Chrysost.
 Homil.
 XVII.
 in Epist.
 ad Rom.*

6090-

*coronam qua beneficientes manet, perdas, quid
 queso poterit hisce praeceptis crudelius fieri? Ut i-
 taque miserrimam hanc servitutem cuncti prae-
 cones evangelii effugiant, ex ejusdem Docto-
 ris verè aurei praescripto illam principio gra-
 vissimam esse sibi persvadeant, (siquidem æ-
 grotus confestim de medico cogitet, quam-
 primum ægrotare se cognoverit,) posthæc
 perpendant auditorum plurimorum judicium
 sententiamque corruptissimam esse, nec cor-
 ruptam solum, sed & subito marcescentem,
 cum frequenter accidat, ut qui summis ornati
 fuere elogiis, puncto tamen temporis vix præ-
 terito omnium contemptui exponantur. ;
 Christi igitur verbum & parietibus, & januis,
 & menti potissimum inscribant, atque continuè
 sibi metipsis dicant : *Ua nobis quando nos lauda-*
verint homines, qui ipsi postremò nos veluti va-
 ni honoris præconiique stultè amantes meritò
 vituperabunt. Et quis christianorum quo-
 rundam oratorum (de populi plausu gloriaque
 tumidorum) commiseratione non tangatur,
 eò quod alienorum morum magistros agere,
 attamen longè adeò à veræ humilitatis gy-
 mnasio recedere non dubitent, ut si populi
 (multicipitis illius bestiae) plausu densaque
 concione sermones suos excipi videant, (qui-
 cunque tandem fructus operæ existat,) toto
 triumphent pectore, è contra verò mœrore
 supra modum ac debitum contrahantur, lin-
 quan-*

LUC. VI.

quanturque animo, si infrequentior adsit concio, & vix qui auditum laudet sermonem compareat.

XV. Sollicitè insuper Orator Ecclesiasticus ad noxiam laudis existimationisque propriae famem retundendâ ea sibi ad animum revocet, quæ tum apud priscos & supra laudatos Doctores, tum ipsos etiam Gentilium magistros cum primis Epictetum, Senecam & Ariannum reperiuntur. *Si invitaveris alios* (egregiè monuit is quem loco ultimo posuimus, Ariannus) *ad Te audiendum, & ut Tibi recitanti aliquid, aures præbeant hortatus fueris, vide primum ne istud facias temerè, deinde utrum illud sit, quo prodesse aliis, an quo tu laudari velis? Aliquis statim erit qui hoc insusurret: Quid mihi opus est applausu multorum? & rectè quidem manebit. Opus enim Musico quia Musicus nihil est laudatione, nec Geometra quia Geometra. Ergò prodesse vis? Sed in quâ re, dic nobis? ut & ipsi ad Te audiendum assurramus. Num potest aliquis prodesse in eo ex quo ipse nullam percipit utilitatem? Non; pluribusque ostendit Arianus nullam percipere ex suis dissertationibus utilitatem eos; qui plausu auditorum detractò tristes abiissent, eoque impetrato supra modum exultassent. Nuper (inquit) aliquando tardius dum convenirent auditores, nec acclamarent, humilis & abjectus discessisti. Proximè autem col-*

Bb

lan-

laudatus obambulabas, & rogabas singulos: Quidnam tibi sum visus? Admirandus Domine, dispeream; ac ita affectus nihilominus affirmas mihi, te in appetendo & cavendo sequi naturam ducem, abi & alii istud persuadeto. Et mox: Sic ergo depravatus & inhians laudatoribus, numeransq; auditores tuos, vis aliis prodesse? Hodie pluresne audierunt multò? Equidem per multi, videntur enim fuisse quingenti. Nihil dicis, Esto fuisse auditores mille: Tot nunquam habuit Dion. Quis fit? quia elegantè oratione capiuntur; ornata enim oratio vel lapidem movere posset. En voces Philosophi, en facultatem ejus qui prodesse possit hominibus, en hominem intelligentem rationum! Quas hujusque farinae alias jactationes haud abs re subsannans prolixè ostendit Arrianus quantoperè ea differendì ratio fuerit à Socrate aliena, qui concionem dimissurus, nunquam ut cæteri jactare consuevisset gravia reconditaque ea fuisse, quæ attulerit in medium. Multò magis ab oratore Christiano ista dementia esse debet aliena, quam in profanis gentilibusque Arrianus ex Socratis & Epicteti mente tantoperè reprehendit atq; castigavit, sola apud eos DEI gloria esse in pretio, ad scopum huncce unicum

unicum omnes & conciones suas dirigere deberent & actiones, uti prolixè non minus quam egregiè & eleganter maximus Oratorum christianorum nempe Joh. Chrysostomus edisseruit : *Quæ sunt* [ait notanter] *quæ nos offendunt ? multa & varia, maximè autem ad* Johan.
Chrysost.
Homil. V.
HUMANAM GLORIAM spectare, & in Genes. nescire eam contemnere. Hoc enim multorum nobis causa malorum fit, & si quas nem.
spirituales habemus divitias, eas evacuat, & utilitate, quæ ex eis capi potest, nos destituit.
Quid igitur fuerit damno hoc perniciosius, quandoquidem à nobis avolare facit etiam ea quæ nos habere putamus - - Dic obsecro mihi, & quare ita laude humana teneris ? Nescis quod sicut umbra, & si quid illa vilius, ita & illorum laus in aerem diffusa evanescit ? Alioquin inconstans & instabile est hominum genus ; & illi ipsi, quem nunc laudant, non multo post vituperant, quod in sententia DEI nunquam usu evenit. Ne igitur ita desipiamus, ne temerè & absque fructu fallamus nos ipsos. Nam etsi bonum quoddam facimus, non autem propter hoc solum agimus, ut mandatum Domini nostri impleamus, eo solo convincemur laborem nostrum
frustra

NB. *frustra factum, privabimusque nos fructum quem assequi licuisset. - - Et quid miraris, si hoc eveniat his qui SPIRITUALES PHILOSOPHOS (seu Verbi divini præcones) agunt, quum & hi qui hujus Mundi studia sectantur, hos maxime contemnunt & despiciunt, qui ab hominibus quarunt gloriam? inveniesque ab omnibus conviciis incessi eos, qui humana gloria inhiant. Quid igitur miserius nobis QUI SPIRITUALES VIDERI volumus, si similes illis fuerimus, celebrari ab hominibus cupientes, & si non suffecerit nobis laus à Domino, sicut & Paulus dicit, cujus gloria non ex hominibus, sed ex DEO? Non vides dilecte in equorum ludis, quomodo hi qui equos agitant, non advertunt plausum populi assidentis & celebrantis, neque ex eo plausu voluptatem capiunt: Sed & ad unum solum spectant Regem in medio sedentem, & ad nutum illius attendentes, totam multitudinem despiciunt, & tunc solum animo extolluntur, cum ille eos coronaverit? Hos igitur & Tu imiteris. Non magni momenti facito hominum famam, neque propter eam exer-*

exerceas virtutem, sed à justo Judice sententiam expecta, & ad illum nunc intentus esto. Hæc à B. Chrysoft. sapientissimè dicta in quos ævo nostro S I R I T U A L E S cadant viderint alii. Utinam reipsa tam infesta illis & exosa esset humana laus ac gloria, quàm multī infestis eam & vocibus & calamis huc usque appetiverunt. Utinam quod de dissertationibus adversus superbiam proditum est à Richardo Victorino, Spirituales etiam Viri sapè dum in prædicationis officio superbiam exagitant disputando, de ipsa dissertatione orationeq; habita non superbirent! Utinā omnes οἰκονόμοι τῶν μυστηρίων τῆς Θεῆς eodem præditi essent animo, quo insignis ille pietatis doctor, *Richardo à S. Vict. in Benjamin. minore 6, 46. Climaco grad. xxx.* cujus optimus Climacus alicubi honorificam fecit mentionem; *Quendam (ait ille) toto animi affectu audiavi dicentem: NON NOBIS Domine non nobis &c. Abs Te, pergebat, ô Domine LAUS mea in Ecclesia magna futura est, scil. TEMPORE; prius enim quam illud adveniat, laudem sine periculo ferre non possum.*

XV. Quid est denique cur Doctores Christiani sive Ecclesiastici sint, sive Academici, Theologi sive Philosophi, quid est inquam, cur optare tantum, ne dicam sollicitè captare velint humanæ inanisque gloriæ auram tam citò

evanescentem? Cur ullatenus turbari laude favoreque mundano dispallescente, floreque ejus marcescente multum cruciari? Fugiant potius omnium Ordinum atq; Facultatum viri eruditissimi summo conatu ac studio istam malorum infinitorum lernam, atque coloris cito pereuntis pigmentum, à foedissima illa semper abhorreant idololatriâ, ne plusquam cimmeriis involuti tenebris in extremam tandem aliquando cadant sui deceptionem. Si animus quandoque ex laude turgescat, mox cogitent quantum capitibus suis immineat periculum ab eo, qui omnem cervicem elatam deprimit, & colles omnes deducit in plana, propterea nullos inanes vanosque efflagitent plausus, quin potius omni eosdem declinent ingenio, neque animis ipsorum unquam obversetur quantum sciant, sed potius quantum nesciant, sique cristas erigat doctrina, ad eos referant oculos ad quos nihil didicisse videantur. *Non parum est scire. quid nescias*, scite quondam ad Vigilantium scripsit Hieronymus, longè equidem satius esset margitem esse & literarum penitus rudem ac plumbeum, quam turgidè doctum, inanisque gloriæ vento inflatum, siquidem incurabilem ferè labem animæ inferat arrogans scientia, virtutumque ædem impotens iste halitus foedè subruat atque succutiat. Cum maximis gravissimisque doxosophorum gentilium periculis atque casibus probè edo-

ctus

Etus esset Isidorus PELUSIOTA, quantam
 Doctoribus cunctis damnum inferre soleat ni-
 mius inanis vanæque gloriæ amor, omni viri-
 um nisu Theosophos christianos à pernicioso
 illo studio duxit revocandos, ne scil. honoris pro- *Isid. Pelu-*
 prii studiosissimos philosophos Græcos Romanosq, hoc lus. Lib.
 est prisca Animalia GLORIAE imitentur, sed potius 1. Epist.
 assentatorem [ut ipse notanter alicubi scribit] 374.
 factum, siccam atq, inanimam superbiam, INA-
 NEM terrenamq, GLORIA M omni virtrum
 (coelitus concessarum) nisu tollant è medio, ad
 Christi Salvatoris exemplum gloriam ab homini-
 bus minimè quærentes. Quin imò causam ali-
 cubi indagaturus, veramque ostensurus ratio-
 nem, cur veterum Theosophorum scripta, li-
 cet simpliciora atque verborum respectu impo-
 litiora, longissimè tamen præstent politissimis
 atque elaboratissimis oratorum ac philosopho-
 rum profanorum monumentis? non aliam in-
 venit quam quod hi gloriam duntaxat capta- *Isid. Pelu-*
 verint PROPRIAM, illi verò SALUTEM au- *lusior. Lib*
 dientium ante oculos habuerint, unde factum *IV. Epist.*
 sit ut profani isti scripserint plurima, quæ nec *140. ad*
 ullum legentibus commodum, neque ullum ea *Harp.*
 respuentibus damnum attulerint. *Soph.*
 Sapenum- *Idem Lib.*
 rò (ita idem Isidorus ad Theognostum *IV. Epist.*
 Diaconum præclare scribit) mihi in men- *67. ad*
 tem venit mirari eos, qui Dialogos composu- *Theognost.*
 erunt, & orationes prolixas conscripserunt, *Diacon.*
 quod f.m. 448.

Bb 4

quod *SUÆ* quidem *GLORIÆ* nōn mag-
nam habuerint curam, dum sublime &
grande *sophos spirante sermone fuerunt usi*;
utilitatem verò auditorum neglexerunt, cu-
jus profectò maiorem ducere rationem ipsos
decuerat. Quantumlibet enim magnam
gloriam consecutis scriptoribus, ad ceteros
certè parum inde utilitatis redundare que-
at: Aliis verò utilitatem percipientibus,
magna virtutis accessio sit futura. Verum
enim verò quia ad id quod sibi conducere
solum intenti fuerunt, aliorum utilitates
insuper habuerunt. Quocirca etiam divi-
nam vituperant scripturam (en nasuto-
rum quorundam nostri quoq; ævi philo-
logastrorum expressissimam imaginem!)
quod non exquisito & ornato dicendi genere,
sed humili atque pedestri usa sit. At nos
vice versa ipsorum quidem philantiam at-
que ambitionem jure accusemus, qui *GLO-
RIÆ PROPRIÆ* studio ducti, aliorum
minimam habuerunt rationem: Scripturam
autem verè divinam criminationibus ipso-
rum liberemus, dicentes, eam non sua pro-
priae gloriæ, sed potius audientium salutis
studio.

studiosam fuisse. Quod si tanto tenemur amore sublimis dictionis, discant, melius esse, ut ab idiota ac plebeo homine veritatem, quam à Sophista mendaciam discamus. Alter enim simpliciter & breviter quod res est dicit, alter verò sapè obscuritate suâ cum veritatis occultat pulchritudinem, tum sua suaviloquentia ornans mendacium, in aureo vasculo solet miscere venenum. Quod si veritas cum ornata oratione conjungatur, eruditos quidem judare potest, aliis autem omnibus nulli usui utilitatisque erit. Qua causa quoque est, quare Scriptura Sacra veritatem pedestri sermone exposuerit, nimirum ut tam idiota quàm sapientes, quàm pueri, quàm femina eam cognoscerent. Gemina hisce insignis ille Doctor Isidorus scripsit ad Harpocram Sophistam, varia ac multiplicia hominum profanè eruditorum studia dicendique genera examinans, ac inter se quasi committens, divinis tandem litteris earumque scriptoribus pariter ac cultoribus præ omnibus istis doxosophis justissimam tribuens palmam. Alios quidem eorum [Oratorum scil. poetarum ac philosophorum profanorum] epopœiâ i. e. heroico carmine fuisse delectatos; alios gravitate Tragediæ, a-

Idem Isidor. Lib. IV. Epist. 91. f. 460.

lios blánditiis ac lenociniis Comœdiæ, alios copia Rhetoricæ captos, sed nec hos inter se consensisse, cum sint qui sublimitatem Platonis sint amplexi, qui Thucydidis gravitatem, qui Isocratis tenuitatem, qui Demosthenis vehementiam adamarint. Rursum alios Lysię apertum dicendi genus laudasse, alios contra Isæi orationem utpotè Isocratis dictioni convenientiorem; alios denique Æschynis perspicuum & candidum dicendi genus cæteris omnibus prætulisse. Cum igitur tam variæ sint (*pergit Isidorus*) ac dissentientes hominum (*profanè scil. doctorum*) opiniones, equidem non habeo dicere quî fieri possit, ut scriptor aliquis omnibus placeat; itaque illi, ut QUI AD GLORIAM respiciant, scribant ut ipsis lubet. At sacra & cœlestia oracula, quoniam ad universi generis humani utilitatem pronunciata scriptaque sunt, perspicuitate sunt temperata. Ex hâc enim & illi qui aliis virtutibus orationum delectantur (sunt autem hi perquam rari) nihil quicquam detrimenti patiuntur, semel intelligentes ea quæ oraculis illis continentur. - Quid quæso sunt vel Platoniei Dialogi, vel Homeri tabulæ, vel legislatorum co-
dices,

dices, vel Demosthenis libri, vel Tragœ-
 diæ varii atq; inopinati casus, vel Comœ-
 diæ argumenta, si ad hanc virtutem &
 brevitatem perspicuitatemque conferan-
 tur? Quot Dialogos conscripsit eruditis-
 simus Plato dum conatur demonstrare
 quid sit justitia? nec tamen quicquam
 potuit proferre quod esset perspicuum
 aut persuadere quibusdam: quin etiam
 ipsa libertate cum excidisset, vita exces-
 sit. Quam multa scripsit Aristoteles,
 Platoni se opponens, ejusque dogmata
 traducens velut in Comœdia? Sed nec i-
 pse quicquam utilitatis contulit, nisi quod
 pugnam verborum vitæ humanæ gene-
 ravit. Quam multa Stoici adversus A-
 ristotelem armati conscripserunt? sed
 horum quoque extincta sunt dogmata.
 Comparent igitur cum iis qui sapientes
 perhibentur divinorum oraculorum per-
 spicuitatem, & desinant nugari divinam-
 que oraculorum dictionem amplectan-
 tur, quæ non ad **AMBITIONEM**, sed ad
UTILITATEM audientium respexit.
 Neq; alio fine hæc edisseruit laudatissimus ille
 Isidorus quam ut (sicuti antea notavim⁹) Theo-
 sophos

sophos christianos à vanæ & inanis gloriæ amore ac studio revocaret, ne in parem cum doxosophis istis incidant insaniam, gloriamque humanam nimis sollicitè captando veræ perpetuæq; laudis tristissimam subeant jacturam. Si

Idem Isidor. Lib. V. Epist. 504.

GLORIAM sectaris (*ita notanter Serenum quendam Diaconum compellavit*) eam fac contempnas: sic fiet ut illa potiaris. Contentiosum enim est hominum genus, & de præstantia libenter dimicat. Vincere enim studet eum, qui victoriæ inhiat. Cum jucunditate autem submittere se illi, qui vincere non desiderat, consuevit. En-

nobilissimum vincendi genus, viamque ad præfulgidæ gloriæ apicem rectissimam pariter ac tutissimam! *Quid ergo* [appositè quærit Augustinus] *scientiam fugere debetis? electuri estis nihil scire potius, quam inflari? Ut quid vobis loquimur si melior est ignorantia quam scientia? ut quid vobis disputam? ut quid vobis distinguimus? ut quid, quod nescitis admonemus? quod non nescitis inferimus? Scientia cavenda est ne inflat? ergò amate scientiam, sed anteponite charitatem; scientia si sola sit inflat, quia verè charitas adificat non permittit scientiam inflare: ibi ergò inflat scientia, ubi charitas non adificat,*
ubi

August. Serm. xxxv. de Verbis Dom.

ubi autem adificat solidata est. Nimirum probe intellexit Magnus ille Præsul Hipponensis, quantoperè scientia obnoxia sit, turpi ac pernicioso ELATIONIS spiritui, ut non facilius libri tineis & blattis corrumpantur, quam eruditi, nisi diligenter caverint, ex scientia insolescant, pestiferumque tumorem concipiant. A quo si tuti esse velint ipsi etiam Literatorum Principes, & ad optimæ laudis procurrare metam, sæpius cogitent gloriam non inanem, sed veram excipere cunctos doctrinæ & virtutis solidæ cultores, ac professores, nulliq; antiquitus magnum impertitum fuisse honorem, cui virtutis emeritæ specimina non præluxissent; eos præsertim supremi honoris fastigio [ipso suadente oraculo] dignos olim fuisse habitos, qui singulari doctrinæ scientiæq; fulgore rutilantes, cæteros quoque ad virtutem erudire statuissent. Ea de causa ipsum Platonem certatim à sapientissimis Principibus è longinquo advocatum fuisse accepimus, ut rectioris administrationis vitæque ad virtutis solidæ leges instituendæ rationem omnes edoceret, quo etiam fine eum Dionysius Sicilia Tyrannus aureis quadrigis venientem admodum honorificè excepit, * nec minus Heracli-

* Invasit aliquando (ita Bartolus in charact. hom. liter. p. 100.) Dionysium tyrannum philosophandi seu ardor nobilis, seu cacoëtes, quo festinè tractando ferro tyrannidem quam exercebat

bat in corpora , felicius in hominum animos exerceret. Utrumque fuerit, Athenis Platonem accersit Syracusas , nec par erat futurus quilibet alius erudendo illi saxo, ex quo tamen nunquam excudere Mercurium valuit. Nempe homines potens in philosophos mutare, feram in hominem verrere non norat. Venit Atrico melle fluens Plato , sed illam casorum sanguine imbutam spongiam mellis ejus vel una stilla subire non potuit. Mox tamen ut audiri cœpit apud Dionysium Plato , en Tibi conversione repentinâ scenam tota aula mutare , & quasi virgæ contractu magicæ ab ea quæ fuerat, videri penitus alia. Heri Regia cruentum civium macellum , & Caci spelunca ; hodie lyceum & sapientiæ augustal , in quo non soli philosophabantur homines, sed & parietes, quorum nulla pars erat vel geometricis vacua descriptionibus, vel numeris philosophicæ computationis. Ipse cognomentum carnificis publici philosophi nomenclatione veneranda sepehæret Dionysius, spectabaturque jam inter principes tanquam semiDeus , & celebrabatur ab iisdem quibus paulò ante execrationi fuerat , & honori. Tantum valent in Principem literæ !

raclitum Rex Darius literis humanissimis evocatum ad regiam deduxit domum, ac nullâ non favoris benevolentiaque suæ scatebra recreavit. Sic Tito Flaminio quondam in Græcia veluti Numini ob egregiam atque superexcellens virtutem libatum fuisse, Plutarchus testatur. Taceo honorem Aristoteli Delphis decretum in supremæ sapientiæ decus , & quem Romani Duillio , Athenienses Harmodio &
Aristo-

Aristogitoni conditis etiam statuis impertivere; Nonne Pompejus ex Asia rediens Rhodumque pertransiens Possidonio Philosopho laureatos fasces, ipsaque victricia submisit insignia, nec Viri eruditi januam, quasi Regia sua atque imperio sacrationem à lictore pulsari permisit? Nonne satis abunde constat, primarios in Orbe etiam Christiano pietatis & virtutis solidæ Doctores ac Professores, tandem verè honoris apicem ex solo VIRTUTIS merito attigisse, nec famæ solùm, sed & animæ beatam consecutos fuisse immortalitatem? In medium producere possemus universum priscorum Ecclesiæ Doctorum egregiè splendentium chorum, Ignatium cum primis illum Theophorum, *Videatur* Dionysium Areopagitam, Justinum Marty- *Verus A-* rem, Irenæum Lugdunensem, Cæcil. Cypria- *cademia* num, Athanasium Alexandrinum, Basilium *J. C. c-* Magnum, Gregorium Nazianzenum, Am- *xemplis* brosium Mediolanensem, Augustinum Hip- *prisco-* ponensem, Hieronymum Stridonensem, Jo- *rum pie-* hannem Chrysostomum, Bernardum Clara- *tatis vera* vallensem aliosque plurimos, quos non tam e- *Doctore* ruditionis, quam virtutis & pietatis summæ *a nobis il-* fama per veræ laudis præconia jam olim eve- *lustrata* ctos ad summa honoris sedilia locavit. Tales *& edit.* nimirum sanctis istis Doctoribus mores fue- 1671. runt, quales sermones, tale exemplum, quale dogma, ut vixisse eos moribus, docuisse exemplo, prævisse ad honesta omnia virtute propria

384 COMMENT. III. DE LIT. CENODOXIA
 pria satis fuerit exploratum. Hinc quoque
 tantoperè eorum crevit gloria, hinc laus atque
 existimatio illorum tanta accepit incrementa,
 ut vivarum legum, & animatarum quasi pie-
 tatis sinceræ formarum ac imaginum loco jam
 pridem habiti fuerint, adeoque ad summæ lau-
 dis metam [vanæ & inanis gloriæ præstigiis
 neutiquam obfascinati] felicissimè pervene-
 rint. Horum vestigiis si insisterent eruditorum
 singuli, ac de veræ potius quam vanæ laudis
 gloriæque veræ thesauris conquirendis essent
 solliciti, planè egregia supremæ illius sa-
 pientiæ ederent specimina, cujus Doctores pa-
 riter ac sectatores strenuos **L A U S** (non vana
 fallax & peritura, sed solida, ingens &
 fulgentissima) **MANEBIT IN**
SE C U L U M.

COM-

COMMENTATIONIS III.

A P P E N D I X

De

LIBRORUM FELI- CIBUS PARITER AC INFE- LICIBUS CONDITORI-

B U S.

XVII.

Quandoquidem ERUDITORUM hominum plurimi fatuos umbratilis gloriolæ igniculos præprimis LIBRORUM operumq; variorum EDITIONE infectentur, imò tantoperè famæ inhi-ent inanitati, ut laudari à posteritate (hoc est ab illis quos viderunt nunquam) impensissimè desiderent, hinc cunctis ad veram felicitatem aspirantibus eruditis apprimè cavendum, ne gloriosæ eiusmodi vanitatis fidere afflati, extremam cum turgidis quibusdam librorum conditoribus incurrant miseriam, & ne (si

Cc

præ-

præposterè nimis de magnâ potius quam bona famâ, aut vita bonâ solliciti fuerint) post impensas curas usque ad sudorem, post evolutos authores usque ad pallorem, post devoratos labores usque ad nauseam & tedium, post exhaustas ferè omnes animi & corporis vires æternæ infamiae tradantur. *Quas scriptorum la-*

Bart. charact. beribus (verba sunt Dan. Bartoli) *pressoria tor-*
lit. pag. cula genuerunt, in quos illud Ausonii bellè cadas:
 335. *Utilius dormire fuit, quam perdere so-*

mnium,

Atque oleum.

Confer. Quam multi vigilatas noctes libris sudarunt com-
pium li- ponendis, quos absq; somno nullus legat, nisi cui
terati ho- somnum excusserit indignatio in auctorem! Quot
minis se- olim vixere fama gloriâque singulari conspi-
cessum *cui Viri, quorum memora eodem sepulta est*
p. 141. *tumulo quo cadavera; quorum aliquando lau-*
data opera, mox æternæ oblivioni data, vel si
extent in literarum monumentis eorum nomi-

Rayn. de
bonis &
mal. lib.
p. 322.

na, non sunt scripta in coelis, libroque vitæ in-
serta; quam multi ex illis solâ infamia famosi;
quam innumera periire doctorum hominum
monumenta, qui per ea famam sibi immorta-
lem parare laboraverunt. Quam multi [ita-
notanter Raynaudus) apud Photium au-
thores ex solo Photii breviculo noti sunt, o-
peribus planè deperditis? Postea etiam quam
multorum opera omnis generis & omnis æ-
tatis,

*tatis, nullo licet interposito adverso casu vel
 confixione perierunt. Nec ipsum arbitror
 mundum capacem fore librorum, qui non di-
 co aliquot ante Christum seculis, sed non
 ita multo ante nos editi sunt. Evanuerunt
 quàm plurimi & levarunt Orbem. Eadem
 fors indies plerisq; obtingit. Ac licet quo-
 rundam operum vita tempore diuturna fuerit,
 quid profuit ea authoribus defunctis? annon
 melius illis fuisset omni fama caruisse, quam
 cum magnâ æternum periisse? Quod si quæ-
 dam literatorum hominum volumina aliquam
 nacta sint gratiam, nullam tamen gratiæ par-
 tem in suos transferre potuerunt authores, sed
 iis in re præsentis factum quod Lactantius alibi
 sculptoribus exprobravit, nimirum ut eorum
 adoretur manus & labor in statuis, cæterum
 ipsi spernantur protinus, donis statuæ colan-
 tur, premantur verò earum artifices calcibus,
 suspiciantur pro Diis saxa, pro saxis sculpto-
 res habeantur. Quid inter se (ait Lactan-
 tius) tam contrarium quam statuarium de-
 spicere, statuam adorare, & cum ne in con-
 vivium quidem admittere qui Tibi Deos fa-
 ciat? Proin parum sæpè emolumenti scripto-
 ribus accedit, etiamsi monumenta eorum ma-
 ximo apud nonnullos in pretio habeantur, va-
 rioque legantur idiomate, nimirum spretis ar-
 tifici-*

*Lactan-
 tius de o-
 rig. error.
 cap. 2. ex
 Seneca,
 confer
 Bartol.
 charact.
 pag. f.*

tificibus insensatæ adorantur statuae, honor-
 quæ authoribus debitus, soli ut plurimum ope-
 ri exhibetur. Haud abs re Jacobum Billium
 (qui immortalem ex Patrum quorundam edi-
 tione gloriam est consecutus) commendavit
 Scævola Sammarthanus in illustrium Gallo-
 rum elogiis, quod licet totus in scribendi labo-
 re semper fuerit, nullum tamen unquam atti-
 gerit argumentum, quin ad pietatem illud ac
 religionem pertineret, *cetera omnia* [notanter
 addit Sammarthanus] *sicquam fluxa & caduca*
generoso quodam animi vigore contemnebat. Nec
 minus Jacobum Fajum Speßæum Virum lon-
 gè doctissimum tam longè ab omni gloriæ fu-
 mo abfuisse idem memoravit, ut cum tradere
 posteris multa posset ingenii sui documenta,
 tamen post absolutissimas tot veterum lucu-
 brationes publicare novos libros non modo su-
 pervacaneum esse duxerit, sed etiam ineptum.
 Claudium Puteanum denique idem Sammar-
 thanus posteritati commendavit, quod licet eo
 homine ætas nihil doctius tulerit, pro singu-
 lari tamen animi sui modestia scriptis nun-
 quam inclarescere voluerit. Equidem si do-
 ctrinâ virtuteque sublimiori conspicui Viri
 gloriosæ illius vanitatis vestigia paulò diligen-
 tius observent, vix unquam nominis sui affe-
 ctabunt perpetuitatem, sed DEO solum & be-
 atæ æternitati (si quæpiam scribendi necessitas
 iis incumbat) curas atque meditationes suas
 con-

*Sammar-
 thanus
 Elegior.
 lib. III.
 pag. 76.*

*Idem l. 6.
 lib. V. p.
 105.*

*Idem
 lib. IV.
 p. 120.*

consecrabunt, haud quaquam per eas immortales fieri cupientes, sed immortalī & invisibili seculorum Regi honorem unice tribuentes, *non solum alius (ut Augustinus loquitur) scribendo proficiant, sed ipsi proficiendo optima quaque scribent, studiosè etiam observantes præclarum* Petri Venerabilis consilium Gilberto cuidam olim subministratum : *Seratur in chartula verbi divini seminarium, quod maturis segetibus, hoc est libris perfectis, multiplicatis frugibus esurientes lectores repleat, & sic panis cœlestis lethalem animæ famem repellat, sic planè, sic verbi divini poteris fieri taciturnus predicator, & lingua silente in multorum populorum auribus manus tua clamoris vocibus personabit : Clausus tenebris in spelao tuo & in codicibus tuis, terras & maria peragrabis, in publicis Ecclesiæ conventibus lectoris ore verbum DEI de sublimi loco inelamabis, inq̃ remotis claustrorum & domiciliorum angulis illud idem servis DEI silentibus insusurrabis.*

XVIII. Magnifica est Scriptoris cujusdam ævo nostro clarissimi vox, & digna quæ Literatorum omnium auribus inelametur : *Nihil moror Libros, sed combustos omnes velim, si DOCTIORES tantum, non*

Cc 3

etiam

*Petræ
Vener.
lib. I. Epist.
20.*

*Salmas.
Epist.
XXXV.
ad Jac.
Crus.*

etiam MELIORES, qui illis dant operam reddere sint idonei. Itaque maximopere *SCRIPTOREM* quemlibet ea cura atque cogitatio versare debet, quâ ratione summè utilia necessaria salutariaque ingenii monumenta parare inq; publicam dare lucem queat. Non frustraneum solum, verum infortunatum etiam, atque damnificum illum laborem esse, qui otiosis & inutilibus libris conscribendis impendatur optimorū & sapientissimorū virorum constat judicio. Sicuti (juxta sacrum effatum) filiorum insensatorum multitudo parenti in opprobrium vergit, non verò in ornamentum, ita librorum (quos haud abs re ingenii liberos veteres nuncuparunt) inutilium noxiorumque copia auctoribus suis maximum dedecus extremamque infamiam conciliat. Cum celebris quidam seculi hujus Scriptor in operis sui fronte illos Literatorum labores *Herculeos* dixisset, *qui fatigationibus immensis commoditates adferant aliis, authoribus verò suis præter aliquantulum fame, plurimumque invidia, nihil;* non nemo a-
Phil. Lat. cerbè satis rigideque illum tractaturus enun-
Tom. I. ciavit, *M. LABORES EOS ESSE,*
de Script. *qui fatigationibus immensis, nec comma-*
Eastes. *ditates aliis, nec auctori suo aliquantu-*
pag. 380. *lum fame, sed plurimum infamia adferant.*
 Quicquid verò de Scriptoris illius monumen-
 tis

tis sit statuendū, nemo facile inficias ibit effatū
 istud cum primis locum habere in omni libro-
 rum inutilium otiosorumque genere, quorum
 auctores speratz gloriæ loco extremam infami-
 am fatigationibus suis consequuntur. Licet
 sapientiam absconditam, *inutilis* (non secus
 ac thesaurum invisum) Siracides pronuncia- *Sirac.*
 rit, notanter tamen *hominem qui stultitiam* *cap. 41.*
suam abscondat, meliorem esse judicabit eo,
qui suam sapientiam evulgare recusset. O
 si insensati quidam librorum conditores eam
 quam habere se putarunt abscondissent sapien-
 tiam, nec evulgassent illos suos luce indignis-
 simos foetus, non tantam sibi accivissent apud
 doctiores & meliores infamiam, nec veritatem
 * proverbii illius Talmudici experti fuissent.,
quod homines praevalentes (temerè scil.) in
publicum sint quasi tradendi lectoribus, &c.
 Severissimorum equidem judiciorum ac censu-
 rarum aleam ut plurimum illi Scriptores sube-
 unt, qui licet abunde ingenio eruditioneque
 præditi sint, laborem tamen omnem, ætatem ac
 valetudinem in elucubrandis nullius frugis ar-
 gumentis, & libris edendis consumunt, in *qui-*
bus scribendis (ut scitè Bartolus ait) *UITA, le-* *Bartol.*
gendis verò tempus infelicitè omnino conteritur. *charact.*

Cc. 4

Quod lit. par.

* Proverb. hoc ex Talmudis tract. de Sab- II. pag.
 batho haud malè Buxtorfius adscripta quæ 346.
 dam sæculo hoc evulgata accomodavit.

Quod si jure meritissimo Seneca quibusdam ævi sui philosophastris succensuit, qui nocturnas vigilias, & diurnarum velitationum clamores assiduos in puerilia, non risu modo sed ferulis digna conferre neutiquam dubitarunt :

Mus Syllaba est : Syllaba caseum non rodit :

Mus ergò caseum non rodit. O pueriles (exclamat ille) ineptias ! in hoc supercilia subduximus ? in hoc barbam demisimus ? hoc est quod tristes docemus & pallidi ;

Si inquam Seneca nugaces ejusmodi illiberahum artium magistros meritò reprehendit ; quis obsecro piè-doctorum illos laudaret Orbis christiano-literati incolas, qui vitam omnem studiis inanibus nugisque puerilibus impendere neutiquam verentur ? *Tantane est* (inquit modo laudatus Scriptor) *nugarum futilium ubique penuria, ut juvet iis gravi studiorum & notum,*

*Idem l.c.
p. 348.*

*vitaque adeò multa sumptu, numerosas farcire paginas ? Si possum animo in selectam pradam cum aquilis & accipitribus affurgere, cur malim cum alaudis uno garriendi desiderio alas explicare ? quod illa dum faciunt, tamdiu cantillant, quoadrupta garritu cadant, suo illo cantu adeò læta, ut si canendi magistræ cæli Sirenibus fuis-
sent. Navigatio vitæ hujus quam fermè
in*

in studiis ponitis (ita post quædam alia Bartolus ævi nostri scriptores eleganter compellavit) felicitas indolis, & scribendi labor quibus potestis rem literariam, auro & unionibus augere, quo tendunt obsecro? quibus amabo vos mercibus locupletamini? fabellis nimirum, altercatione frivola, quæstiuncularum, nugis prope dixi heroicis; amatoriiis inquam nugis; restitutione textuum, aut depravatione potius, emendationibus arbitrariis, conjectancis, imaginariis, & quid plura? *Quare appenditis argentum Vestrum, & non in manibus* (inquit sacer vates Esaias) quod cum exponat B. Hieronymus de secularibus studiis, quanto verius de vestris, tum planè inanibus, tum sæpè fatuis dici potest? An vivit aliquis Tiberius qui vos matris Hecubæ nomen, qui usurpatum ab Achille inter Lycomedis virgines absconso nomen edere jubeat? - - An aliquis Domitianus ad quotidianam & diuturnam muscarum ventionem vos invitat? Amplitudinem Romanæ urbis ostentaturus Heliogabalus, arancarum telas omnes tota undique decussas

cussas & collectas urbe exaggeravit in montem demens, magnitudinem Urbis urbium Reginae stolidè arbitratus hoc documento contineri. Stultum hunc nemo sapiens non videt; est tamen illorum (scriptorum) archetypus, qui experimentum sui publicè præbituri, araneis pluribus quam foliis libros implent argumenti planè inutilis, & tractationis evanidæ ac prorsus inanis. *Utinam taceretis, & putaremini esse sapientes.* Plaudatis, si vultis, stultorum amicorum fatuitas celebris; alia propterea non erunt illorum quam quæ in Bachi spectaculis laudavit Diogenes, magna stultorum miracula.

Job.
XIII. 5.

XIX. Sicuti igitur scriptorum ejusmodi inutilium fructuque omni vacuorum ingens est fatuitas, atque pestilentium librorum divulgationem gravissima detrimenta insequuntur, ita satis deprædicari vix potest BONORUM AUCTORUM felicitas, summæ sociata utilitati. Equidem non Scriptoribus solum, verum ipsi etiam Ecclesiæ atque universæ rei literariæ egregia inde accedant emolumenta. Amplissimam piæ-eruditus scriptor lætitiæ gaudiique segetem habebit, si eas ingenii proles fuderis, quæ pietati pariter ac eruditioni sinceræ plantanda

tandæ propagandæque inserviant. Dila-
buntur opes, corruunt ædes, numerosissima
interdum deficit familia, ast præclaris operibus
nobilitata nomina nunquam intereunt. Quin-
imò talis tantaque ea est bonorum piæque do-
ctorum scriptorum felicitas, quæ cum universi
Orbis opibus atque dignitatibus haudqua-
quam comparanda, ne dum permutanda videat-
ur. Non ad vanam illi, sed sanam, non fab-
laciem sed veracem perennemque adspirant
immortalitatem, imperturbatæ junctam tran-
quillitati. Et cum neutiquam præpostera
eos invadat immortalitatis affectatio, quæ pro-
fana seculi mancipia, Magistros quosdam nu-
givendulos, vanæque gloriæ ANIMALIA
occæcare solet, qui nec ipso Cœnodoxorum li-
teratorum exitio à præpostero illo famæ acqui-
rendæ studio sese revocari patiuntur, felicio-
ra sc. sibi fata promittentes; cum inquam fe-
lices illæ Scriptorum nobiliorum animæ ab
omni inanis gloriæ æstu, omni quæ infano im-
mortalitatis desiderio maximè sint alienæ, cœ-
lesti ut plurimum nutu accidit, ut non in tem-
pore solum laudem gloriamque insignem (li-
cet minimè quæsitam) obtineant, verum per-
ennem etiam atque sempiternam beatitatem
divino beneficio consequantur. Mille vi-
vendi artes huc usque indagavit, nec invenit
tamen impotens nunquam-moriendi deside-
rium, cum primis id ipsum Sinarum philosophos
Primo-

Nie.
Trig. lib.
I. Expe-
dit. Si-
nic. c. 9.
confer.
Com-
mentar.
nostr. de
Re lite-
rar. Si-
nenf. Sect.
XIII. p.
258.

Primoresque tantoperè olim invasit, ut cura cogitationesque omnes vanissimæ illi immortalitatis affectationi duxerint impendendas. Et quod ea res scientiæ humanæ facultatem atque limites longissimè excedat, nulla prorsus ratione ut credant, induci potuere. Frustræpè qui inter illos sapientiores in detergendo isto morbo, atque deprimendo contumaci superiorum suorum affectu fuere occupati. Herbi alii argentoque vivo vitam producere sunt conati, alii nescio quale immortalitatis poculum ab impostoribus quibusdam paratum propriumque impigrè hausere, oleum simul peridentes ac operam. Scilicet herbis Medæ credebant fatui illi βίοφιλοι, & Jovis ambrosiâ, quibus vitam sibi immortalem accerferent. Nuspiam reperti sunt illi quos finxere immortales in montibus errantes, inque ipsum eum libuerit adscendentes cælum. Nec minus præposterè illi quondam immortalitatis iter culmenq; honoris perpetui adierunt, qui mortem subire voluntariam, necemque ultroneam (urgente scil. insana gloriæ cupiditate) suscipere non dubitarunt, veluti Calanus ille magni nominis philosophus Indus, qui diu multumque Magnum secutus Alexandrum tandem ipso vidente sese in ignem conjecit, ratus e ratione se apud ipsum Alexandrum & posteros fumum immortalitatis adepturum, ad stolidum nimirum Empedoclis [cujus supra meminimus]

mus] exemplum, qui in Ætnæ craterem insiluit ut pro Numine haberetur. Sic Cleombrotum cum Hegesiyæ discipulis immortalitatis statum tanto ardore concupivisse legimus, ut præ potiundi desiderio præmaturam mortem oppetierint. Et si qui oblatam à superis immortalitatem (uti fabulata est antiquitas) respuerunt, quemadmodum de Chirone perhibetur, illi quoque ex ipso immortalitatis contemptu gloriam venati sunt augustiorem, tantoque illustrius aviditatis illius (scil. famæ in perpetuum producendæ) dedere documentum. Longè felicius veræ immortalitatis metam librorum optimorum scriptores atq; conditores à tot seculorum decurso tempore attingere. Monumenta quæ publico bono ediderunt quovis ære, quibusvis marmoribus, Mausoleis, arcubusque triumphalibus [quibus nonnulli olim affectarunt quidem, non item affectati sunt nominis immortalitatem] perenniora extiterunt. Illi quos studio indefesso peperere filii parentibus suis etiam vitæ functis honori decorique sunt perpetuo. *Mor-Eccles. tuus est pater, quasi non sit mortuus, similem c. XXX. enim post se reliquit.* Adeo enim in filios hujusmodi egregios parentum virtus pietasq; sese transfundere solet, ut in iisdem post fata vivere semper spirareque videatur. Si tam procul longeq; à parentum suorum vultibus
& mo-

& moribus naturales filii exerrent, ut [quod
prisci finxere Ægyptii] ex patre fulgure boves
interdum nascantur; illi quos diximus melio-
ris notæ foetus vivas parentum suorum repræ-
sentare videntur imagines. Est proles illa ve-
rè immortalis, cujus ope literati felices cun-
ctis miseriis defuncti, gloriæ perpetuæ vive-
re incipiunt, incomparabilibus planè labo-
rum suorum præmiis æternum condecoran-
di. Audiamus de insigni hac Scriptorum.

*Bart.
char. lit.
p. 365.*

optimorum felicitate, * sæpè laudatum.
Bartolum egregiè differentem ad h. m. Qui-
bus obsecro firmitatis stabilius magno-
rum hominum gloriæ, & meritorum no-
mina fulciuntur, quam **LIBRORUM
IMMORTALITATE**? Inspiciamus re-
rum strages quas agit ubique omnium e-
dax tempus, præcipitando alias, reliquas
sensim ac lentè arrodendo. Rupes sub
annorum decrepitæ pondere subsidunt,
in sepulchrum curvantur, membratim

* *De quâ etiam legi meretur memorabile Phi-
lobiblion, quondam à Richardo de Buri
Episcopo Dunelmensi in Angliâ conscri-
ptum, & unâ cum centuriâ Epistolar. phi-
lologicarum ex Bibliotheca Goldasti an-
te hâc Francofurti, nuper verò Lipsiæ 1674.
edit. In cujus capitul. 1. 2. 3. 4. auctor egre-
giè ostendit quanta bona per libros proveni-
ant,* diffi-

dissiliunt, ossicularim disperguntur; & ipse quoque mendicare videntur è subiectis vallibus tumulum quo tegantur. Tabescunt rubigine quæ sunt ferrea, & lima temporis pulverescunt. Altissima quondam Palatia superbis, minuta capitibus, nunc ostentant ædium cadavera, è quibus si pars aliqua murorum non tam stare, quam ruinam perpetuo minari videatur, ea videtur à tempore relicta; ut esset potius ejus trophæum victoriæ, quam pristinæ magnitudinis aliquod monumentum. Ubi olim Deorum templa, Imperatorum aulæ, Senatorum sedes, Doctorum exedre fuerant, nunc cubilia sunt luporum, bubonum nidi, latronum receptus. In hac strage annorum, in iis ætatum ruinis, quam magnificè invicta seculis attollant capita **VIVACES RELIQUÆ** **INGENIORUM PRÆSTANTIUM**; quæ vivant in morte omnium secusi, & æterna vireant senectute **LIBRI ERUDITI**, & in libris ipsorum parentes dicat Stoicus Romanus, & sileo: Cætera quæ per constructionem lapidum & marmoreas moles

les aut terrenos tumulos, in magnam eductos altitudinem constant, non propagabunt longam diem, quippe & ipsa intereunt: **IMMORTALIS EST INGENIORUM MEMORIA!** Fortunatus Metellus, qui filiis quatuor succollantibus ad sepulchrum elatus, primis consularibus, tertio tunc, & quarto post paulum consulibus, Vellejum movit ut diceret: *Hot est nimirum magis feliciter de vitâ migrare quam mori.* Utcunque sit, tamen *de vitâ migrat*, & à filiis effertur. Parentes suos non filii quatuor; sed quam **MULTI** prodeunt **IN LUCEM EORUM LIBRI**, morti ereptos & cineri, ubique cum pompa circumferunt, deponunt in omnium manibus, oculis veneratione. Quot suâ patriâ obscuri, & dote ingenii paucis noti, librorum suorum præconio omnium animos, omnium sibi existimationem & laudem huc usque conciliarunt! - - Hi Soles doctriinarum, quorum radiis floret terra, vigent scientiæ, secula illustrantur, illum honorem videntur promeriti, quem lucis

con-

*Uell. l. i.
Hist.*

conditor lucis attribuit. Primam siquidem illam sua laude, suo inter omnia opera ore dignatur; non tam quod pulchra per sese, quam quod quicquid videt pulchrum efficit & formosum. *Tantum sibi predicatorem* (ait Ambrosius) *potuit invenire à quo jure prima laudetur, quoniam ipsa facit ut etiam cetera mundi membra digna sint laudibus.* *Ambr. I. hex. 6, 9.* Hi sunt quorum animos Seneca ob meritōū suspicit gloriam, quorum adorat ortum in hanc lucem, quam viventes calcarunt terram osculatur, momentum illud mœrens luget quo vivis ablati sunt, *vocatq; PRÆCEPTORES GENERIS HUMANI, ET DEORUM* *Sen. Epist. 14.* *RUM* ritu colendos. Cum enim (subderet Vitruvius) tanta munera ab *SCRIPTORUM PRUDENTIA* fuerint hominibus preparata, non solum arbitror palmas & coronas his tribui oportere, sed etiam deserni triumphos, & inter Deorum sedes eos dedicandos.

XX. Talis igitur librorum *SCRIPTOR*, verè *FELICIS LITERATI* gaudet elogio famæque dignus perenni, qui non vulgari solum doctrina ingenioque præditus,

Dd

verum

verum etiam supra spem, metumque, aut alium perturbati animi affectum est positus, denique extra ostentationem atque ambitionem constitutus uni operatur veritati, uni gloriæ divinæ intentus, viamque sibi per ingenuos labores ad veram & beatam, non vanam & umbraticam illam parat immortalitatem. Satis gloriöse quondam Flaccus, suæ sibi conscius præstantiæ exultavit:

*Exegi monumentum ære perennius,
Regaliq; situ Pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impo-
tens*

*Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars meæ
Vivabit libitinam. Usque ego postera
Crescam laudare recens; & quæ sequuntur.*

Nec minus superbè celebris ille Ovidius Naso in Octaviani Cæsaris invidiam suam consolatus est exilium:

*Jamq; opus exegi, quod nec Jovis ira, nec
ignes*

*Nec poterit ferrum nec edax abolere
vetustas,*

*Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis
hujus*

fu

*Ius habet, incerti spatium mihi finiat
evi*

*Parte tamen meliore mei super alta per-
ennis*

*Astra ferar, nomenque eris INDELE-
BILE nostrum.*

*Quaque patet domitis Romana potentia
terris,*

*Ore legar populi, perque omnia secula
fama,*

*Si quid habent veri Vatum præsagia,
vivam.*

Quodsi verò tantam profana vanæ gloriæ
mancipia de futura sua immortalitate dulcedi-
nem concepere, ut ejus intuitu cuncta despe-
xerint humana, nihiliq̃ue penderint fortunam,
neque labores neque dāna, non graves aver-
sata sint ruinas, quibus obsecro elogiis illi or-
nandi sunt Scriptores, qui Christi spiritu affla-
ti, *in operibus suis per ingenii oblationem*
(ut Chrysostomus loquitur) *DEO solò*
sacrificarunt, per sacrosanctos labores ad ve-
ram beatamq̃ue immortalitatem viam sibi ape-
rientes, atque longè celsiora pegmata iu æter-
nitatis sacrario obtinentes. Nunquam pri-
scos Ecclesiæ Doctores, aliosq̃; sinceræ fidei ac
pietatis christianæ propagatores infelices di-

xerimus, quod vel variis suppliciorum generibus, vel Imperatorum & Præfectorum gentilium tyrannide sint sublati, vel quod exules egentesque aliquandiu vixerint, quodque tot injuriarum & calamitatum turbinibus sint expositi, si doctissima pariter ac sanctissima eorum scripta evolverimus, quibus laudem famamque perennem sunt consecuti. Vivit Martyr ille Justinus, vivetque felicissimus cum Cypriano, Irenæo, Basilio M. Chrysostomo, Augustino, aliisque pluribus qui (ut Horatius exultavit) *Libitinam evitarunt*. Nec ulla unquam tabe corrumpentur veneranda illa Doctorum & Artistarum nomina, qui nostro pariter ac superiori ævo omnes cogitationes suas, studia omnia ad divinarum rerum tum intelligentiam tum propagationem contulerunt. Etsi enim laudem eximia illi quoque videantur digni, qui vel in lingvarum vel artium & disciplinarum humanarum studio ætatem transegerunt; imò plurimos stilius spectabiliores longè fecerit quam alios ensis, [non secus ac C. J. Cæsarem, qui stylo etiamnum vivit, postquam pridem ense miserrimè occubuisse;] longè majorem tamen beatæ istæ animæ Divinæ tantum litantes gloriæ merentur commendationem. Quanto enim æterna mundanis, immortalia caducis, divina humanis antecellunt, tanto illi reliquos Scriptores longissimo post se relinquunt intervallo. Quorundam profanè doctorum vastos
• scri-

scribendi conatus mors subitanea interemit, ut rapidissimo fato abrepti sint eo ipso tempore, quo (sicuti de Bartholomæo Leonico Pierius Valerianus memorat) immortalem sibi gloriam comparare laborarunt ; Alios nimia scribendi assiduitate interemptos fuisse legimus , veluti Paulum Decanalem , qui dum præstanti labore Ptolemæi Geographiam non tam temporum, quam imperitorum hominum injuria passim depravatam incolumitati pristinae reddere contendit , tam utilem & jucundam humanis ingeniis cognitionem brevi exhibiturus , ex nimia scribendi contentione,rupta intra pectus vena ita sanguinem evomere cœpit , ut mox perpetuæ datus sit quieti ; Quinimò quosdam ex mero dolore ob scripta perditâ periisse, vel immedicabili contabuisse ægritudine cognovimus, quos inter Avorum nostrorum memoria emicuit Jacob⁹ Constantius, qui (teste laud. Pierio) tristem librorum à se conscriptorum jacturam immoderatus ferens, morbosum animi contraxit æstus, quo in dies horasque crescente miserè est extinctus. Nihil tale novère majori Numinis afflatu perculsi scriptores , qui omni ævo singulari cum industria, pietate, gravitate imò bonorum omnium applausu conscripta volumina edidère in publicum, atque plus cæteris laborantes , Sacro - christianam rem non exiguo locupletarunt augmento. Hi (quicquid ipsorū monumentis olim obvenerit)

*Pier. de
liter. In-
felicis Lib.
II. p. 164.
Idem lib.
I. p. 58.*

*Idem
Pier. lib.
II. p. 160.*

de invidiâ, de scelere, de hæresi, mendacio, ipsâ morte denique feliciter adeò triumpharunt, ut non modo post busta sua & cineres sint etiamnum superstites, verum longè diutius perennante scriptionis fructu, quam ipsorum librorum vitâ, fulgeant sicut stellæ firmamenti in perpetuas æternitates. Ac licet quædam forte ipsorum scripta perierint, memoria tamen eorum, hominum doctorum & eloquentium testimonio celebrata, quinimò Solis ipsius radiis inscripta nulli dabitur oblivioni.

XXI. Itaque FELICI ex infeliciū casibus & periculis SCRIPTORI opéra præprimis navanda est ut recta gaudeat intentione, h. e. labores suos divinæ gloriæ proximique utilitati consecret prius, quam eos perficiat atque comunicet cum pluribus; dein ut ea quæ ad legentium fructum parare constituit, optimo ordine atque eleganti digestionē conscribat, cum magistrâ experientia constet, ea quæ ordine instituuntur, minore laboris ac temporis impendio perfici, nec solum citius & commodius, verum etiam rectius solere absolvi. Sed & sollicitius ea à literato sunt elaboranda quæ chartis mandantur, quam quæ dicuntur ex tempore, si modo rata atque haud poenitenda illa esse debeant. Curam inquam seriam adhibeat scriptor piè-eruditus, ne illotis quod ajunt manibus tantum suscipiat negotium, Euripides *εὐλαβῶν* quæ hæc ipsa cura est, utilissimam dixit

dixit esse Dearum, cum scientiæ lumen adhibeat operibus, abstrusa penetret, revelet operata, illuminet obscura, cuicumque scriptori hæc adest virtus sinceræ sociata pietati, hoc assequetur, ne animus unquam negotio desit, nec votis successus. Optandum quoque esset ut qui scriptis edendis operam navant, tot frustra editorum librorum causas atque rationes sibi revocarent ad animum, quas Bartolus in sæpe *Bartol.*
laud. opusculo ad h. m. exposuit: Prima est *charact.*
quod multi nihil se putant egisse, si librum edi- *lit. p. 336.*
derint, nisi Bibliothecâ libris suo Marte cufis *199.*
Orbem ditaverint.

Hinc oblita modi, millesima pagina surgit. Juven.
Omnibus, & crescit multâ damnosa papyro. sat. 7.

Volumina centum, mille chartarum singula cum ediderint, iis unius ingenii tot partibus, unius mentis, unius studii & styli tot filiis incedunt tumidi, nec animadvertunt famam & gloriam haud quaquam librorum indigestâ turbâ, sed delectu parari, nec æstimari numero, sed solo pondere. Numeret sanè opus editum centum volumina, cum Aufonii echone de se profiteri hoc poterit:

Aëris & lingua sum filia, mater inanis
Judicii, linguam qua sine mente gero.

Quam sensatè & pulchrè libros Domitius Piso
THESAUROS ajebat esse OPORTERE

non libros, verba totidem gemmas, paria numero paginarum monilia; ut quicumque legerit, decenni authoris labore horâ unâ dīteretur. Heu! illa ætas quo abiit? quò mos eximius, scientiarum mel committendi ceris tenacibus? Quo descendebat lentius styli cuspis in tenacem ceram, hoc erat morosior in cogitando mens, hoc maturius quòd cogitaverat. Nunc verba digitis calamus præripit, capiti cogitata, utraque tanto leviora, quanto minus perpenſa. - - - Si dicturus esses in confessu centumvirum sapientissimo, & omni doctrinarum genere exculto, malles eorum aures indiscriminatim verbis vulgaribus & impolitis, delectu nullo nec ordine nec soliditate profanare? annon gemmas si posses, & aurum loquereris? Et non vides Te libris quidquid ubique Orbe toto doctorum hominũ & sagacium est affari, qui legendi tui & audiendi studio tenentur? Quin tu potius Phocionis consilio uteris, qui rogatus, quid tam diu cogitabundus animo versaret; sum inquit dicturus ad Athenienses, & verba retracto singula, ne quid excidat mihi, quod fortè dici minimè deceat. Tu igitur qui scribere, qui scripta in publicum emittere cogitas, juxta prudens poetæ monitum: *Laudato ingentia rara, exiguum colito.* Moles voluminum gigantes nulli invidas, æmulare si quid in iis est rarum & ævo dignum: scribe aliquid quod solum multorum

&

& laudem & pretium æquet. Altera origo editionis librorum infaustæ infelicisq; delectus est *INIQUÆ MATERIAE*, & cui sustinendæ par desit ingenium. Ode, epigramma, simile aliquid typis est datum, & placuit, fingitque mox animus se ad Heroïca & Tragica vocari :

*Non idcò debet pelago se credere, si quæ
Audez in exiguo ludere cymba lacu.*

Metire humeros de onere quod moliris, post si videbitur par oneri cervix, tolle sis onus, & bene ambula. *Prudentia hominis est, nosse mensuram suam, nec imperitia sua Orbem testem facere.* Jungatur Briaræo Argus, nec centum præcipitent ad scribendum manus, nisi centum illis oculi præstò sint. Ne te campus ingens nobilis argumenti sic importunè sollicitet, ut non sinat te alas & vires prius attendere, quam Te aëri credas. Alas remitte, quibus altius quàm decet eniteris; & in hoc ciconiæ pullos à nido recentes imitare; alioqui certius ad casum quam ad volatum impelleris. - Tertia causa frequentiorum in edendis libris abortuum verius quam partuum, IMPATIENTIA est foetuum formandorum prius quam eduntur. Frustra illis sed cautè occinit scribendi magister & canendi: *Nonnum prematur in annum.* Quid igitur mirum si fungus unà hora natus, intra duas marcescat; & nostræ (quod aiebat

Dd 3

Plato

Plato) lucubrationes in hortos mutantur Adonidis, qui subito & uno die nati, celerrime per-
eunt. - Viri docti quò scientiores & sapientius
cordati, hoc semper fuere in censurâ sui acio-
res. Gnarus quisq; illorum se sua auribus, oeu-
lis & examini credere Virorû sapientum & eru-
ditorû, ita Bartolus. Nec malè Theophilus Ray-
naudus in eleganti suo de bonis & malis libris
opere observavit, plerosque Scriptores in libris
suis edendis justo esse celeriores, ut mirum non
sit irreperere in eos quod gravi sit dignum censu-
râ ac reprehensione, cum ipso Apuleo animad-
vertente, *nulla res possit eadem esse festinata
simul, & examinata, nec sit quicquam omni-
um, quod habeat & laudem diligentia si-
mul, & gratiam celeritatis*; quinimò ipsa
natura nos edoceat, foetum non statim post
conceptum esse exponendum luci, sed forman-
dum prius quam in apertum exeat, pariter for-
manda & fingenda sensim esse ea quæ ingenii
uterus conceperit, ne foetus abortivi [musteos
libros vocat Plinius, eumque æmulatus Sidoni-
us, subventaneos ejusmodi foetus summopere
improbantes] Orbis eruditi sistantur conspe-
tui. Et quamvis [pergit Raynaudus] in tan-
tradendis ea vitæ brevitæ non placeat Ludovico Vivi
discipl. in ea per Poëtam indicta nonum in annum operis
fine suppressio, cum partus humanus tantum sit
Plin. lib. 9. nonimestris, nimiamque limam ipse Plinius
ep. 33. impro-

Theoph.
Rayn. de
Bonis &
mal. lib.
p. 319.

Apul. lib.
de Deo
Socratis
sub. inis.

Plinius
lib. VIII.
epist. 21.
Sidonius
lib. VIII.
epist. 3.
L. Vives
lib. 5. de
tradendis
discipl. in
fine
Plin. lib. 9.
ep. 33.

improbet; tamen præstat tarditate quam præ-
 cipitatione peccare, certumque est quod Quin-
 tilianus prudenter monebat, opus jam con-
 scriptum aliquantisper seponendum esse, ut qui
 conscripsit ad illud postmodum refrigerato in-
 ventionis ardore tanquam ad alienum redeat
 ut lector non ut author, siquidem ex ea retarda-
 tione iudicium limetur & expoliatur. Similem
 curam qui prætermiserit, & libros fundere po-
 tius quam edere diu pressos longaque lima
 expolitos laborarit, ac ut est apud Hierony- *Hieron.*
 mum foetus suos evolare de nidulo siverit, & *epist. ad*
 temerario editionis honore vulgaverit, non, *Desider.*
 mirabitur, si pro bono libro fungum emittat,
 proque sperata laude & approbatione gravem
 censuram & reprehensionem reportet, quin im-
 mò ab illis ipsis qui ad scribendum & edendum
 adulando perpulerunt, vel coram opus laudi-
 bus ornarunt egregiis, irrisiones sannasque tan-
 dem consequatur. *Ne ad scribendum cito*
prosilias (ita Rusticum laudatus Hierony- *Hieron.*
 mus prudentissime admonuit) & *levi du-* *Epist. ad*
caris insania, multo tempore disce, quod do- *Rustic.*
ceas, ne credas laudatoribus tuis. Immo *de forma*
irrisoribus aurem ne libenter accomodes; *vit. mon.*
qui cum Te adulationibus foverint, & quo-
dammodo impotem mentis effecerint, si subi-
to respexeris, aut ciconiarum deprehendes
post

post te colla curvari, aut manu auriculas digitariasini, aut astantem canis protendi linguam. Cogitet (Plinio fuggerente) Scriptorum quilibet, quam magni sit dare aliquid in manus hominum, sæpeque tractet, quod placere & semper & omnibus cupiat. Quæcunque igitur scripserit literatus, diutius habeat præ manibus, retractet eadem, iterum ac tertio ad examen revocet, cum libris sæpè idem quod plantis accidere soleat, ut quæ tardè crescunt firmiores sint, eæ verò in quibus præpropere luxuries efflorescit, celerius pereant. Quæ ipsa perſuasiōne imbuti scriptorū prudentissimi (dicente rursus Bartolo) ex iis quæ elucubraverunt nihil prius iudicio publico committunt, quam intimi cuiuspiam sui censuræ crediderint, sed cordati ac fidi, qui dicat pro imperio RE PETE! at si non ante quam missis in lucem libris deprehendant se reos esse alicujus navi, manu ipsimet spongiæ admota castigant, retractantq; ut boni pictores opus nondum arte ultimâ perfectum, sed illo adhuc Polycleti & Apellis solenni suspensum lemmate, FACIEBAT, *tanquam inchoata arte & imperfecta, ut contra iudiciorum varietates superesses artifici redditus ad veniam, velut emendaturo quicquid desideraretur, si non esset interceptus.* Hujus prudentiæ clarum præbuit documentum Vir longè clarissimus Hippocrates,

Plin. lib.
VII. ep.
17.

D. Bart.
char. lib.
p. 234.

tos, quem sua quædam de fractura capitis revo-
care non puduit. Et cum nemo felicis adeò
sit limpidiq; ingenii, quin aliquas in traden-
da scientiæ luce emittat ignorantia suæ um-
bras, hinc dedecori Scriptoribus nemo facilè
adscribet, nec propterea è doctorum circulo illi
excludentur, si in emendandis corrigendisq;
erratis suis sint faciliores. *Nimis perversè se amat*
(inquit Augustinus in Epist. ad Marcellinum)
qui & alios vult errare, ut error suus lateat.
Nihil æquè cordato pioq; Scriptori curæ esse
debet, quam ut tum ipse, tum alii quos erudire
canatur errare desinant. *Non pigebit me*
(ait rursus laudatissimus ille Doctor Hip- *August.*
ponensis) *si ubi hesito querere, si ubi erro* *l. I. de*
discere, proinde quisquis hac legit, ubi pari- *Trinit.*
ter certus est, pergat mecum, ubi pariter ha- *c. 2. 3.*
sitat, querat mecum, ubi errorem suum co-
gnoscat redeat ad me, ubi meum, revocet me.
Utinam idem cunctis Scriptoribus christianis
esset animus, consimilisq; modestiæ caractere
illi essent conspicui, nec injuriosam sibi esse pu-
tarent navorum postliminio deprehensorum,
sollicitam emendationem, nec adeò facilè ira-
scerentur cordatis monitoribus, meritò ægrè fe-
rentibus si (quod in veteribus Romanis hodiè
ridetur) errores publici pro ipsa veritatis regu-
la habeantur. Utinam [ita optamus insuper]
omnes librorum conditores (ne sibi pariter

ac lectoribus suis, quin & seræ posteritati turpiter imponere velint) saluberrimi illius præcepti Delphici essent memores, atque serio *αὐτογνώστας* studio invigilarent prius, quam de edendis ingenii industriæque suæ monumentis sollicitè cogitarent, præsertim cum sæpè accadat, ut Scriptores etiam ineptiores ob qualemcunque nominis intumescant celebritatem, eamque [licet non habeant,] habere tamē sibi videantur. *Nulli siquidem (præclarè dicente Vossio) iis defunt laudatores, & ut adulatōres absint, sibi quilibet adulatur, suosque etiam deformes amat fœtus.* Ne igitur fucum Scriptor faciat & sibi ipsi, & aliis seculi sui imperitis lectoribus, ingenii doctrinæque suæ vires justa lance ponderet prius, quam argumenti nobilioris tractationem meditetur, cogitet etiam sollicita mente, utrum Scriptorum aliorum inventis quædam adjicere possit majorem spirantia genium, & num post tot tantaque volumina in lucem emissæ operis à se conscripti editio Ecclesiæ vel Orbi erudito adeò sit necessaria? Neque verò sibi soli in tanti momenti fidat negotio, verum aliorum etiam (ut paulò ante monuimus) & doctiorum & candidiorum hominum calculos adhibeat, non contentus scil. secum cuncta, probè perpendisse, ea veterum laudatissimo more communicet quoque cum prudentioribus

G. J.
Voss de
Cognit.
sui pag.
30.

bus aliis, horum iudicia exposcat, & rectiora
 haud difficulter sequatur monita, Magni cum-
 primis Ambrosii exemplo & documento illu-
 stri incitatus: Is siquidem librum à se conscri-
 ptum iudicio & censuræ Sabini sui subji-
 ciens; *Ambros.*
Nescio (scitè pronuntiavit) quomodo pra- lib. VI.
ter imprudentia caliginem, qua me circum- Epist. 40.
fundit, unum quemq; fallunt sua scripta, &
aurem pratercunt; atq; ut filii etiam defor-
mes delectant, sic etiam Scriptorem indeco-
res sui sermones palpant. Incautus ple-
rumq; aliquid promittit; aliquid accipitur
malevolentius, aliquid exit ambiguum. Tum
quia alieno examinanda iudicio, non pron-
stra debemus magis, quam aliena opinione
trutinare, & discutere omnes scrupulos male-
volentia. Tam severæ hæc in parte diligentia
 Plinium fuisse constat, ut primo secum ipse
 quæ scripserat exactè pensicularit, deinde au-
 ribus duorum aut trium commiserit, ex vultu
 ipsorum pendens, mox aliorum etiam flagita-
 rit notas, easq; si ambigeret, cum uno aut alte-
 ro denuò expenderet, postremò recitatione so-
 lenni auditorii totius iudicia voluerit experiri,
 quemadmodum etiam alii Scriptores veteres co-
 ram frequenti auditorio scripta sua relegere, &
 ex singulorum vultibus tum laudes tum culpas
 observare consueverunt. Tutissimè turpis
 phil-

philautiæ noxa vitabitur, & quæ plurimos decipit proprii ingenii fiduciâ reprimetur, si eruditi scriptores monumenta sua cum aliis lubenti animo comunicent prius, quam ea Orbis eruditi sistant conspectui:

Quippe est mos homini, quicquid sibi fecerit ipse,

*Avian.
fab. 14.*

Vile licet maneat, comprobat ipse tamen.

Nolo velis rerum quicquam laudare tuarum,

Alterius nisi sint ore probata prius.

quem obsecro latet sæpè viros eruditos (ut non-nemo loquitur) paratragediare, ac suis ipsorum scriptis nimium lenocinari, eadem confidenter æque ac audacter in oculos manusq; hominum mittentes, quæ tamè potius in scriniis occultanda aut blattis essent ad corroendum relinquenda. Cum itaq; frequens indulgentia sui nesciat habere delectum, ideò Scriptores doctiorum stare iudicio, atque (ne futilibus ineptiant inventiunculis, quin & toti turpiter imponant seculo,) acrem iudicii non tam sui quam alieni limam etiam atque etiam adhibere deberent; Cavere etiam strenuè ne ab illa laudatæ novitatis sive singularitatis, & perniciosæ temeritatis peste corripiantur, nec extra suscepti argumenti limites facilè oberrent, aut copiarum studio, vel iudicii defectu volumina in immensum cresce-

re patiantur, *non quod magnum est id semper bonum esse cogitantes, sed quod bonum, etiam magnum esse mole licet exiguum sit ex Demosthenis sententia statuentes.* Curæ ipsis juxta Sidonii notabile monitum sit, ut causam potius seu argumentum impleant quam paginam, neque id solum agant, ut volumen turgescat & infletur, verum ut aurea potius & gemmea quædam scriptis inferantur, certo certius sibi persuadentes, nunquam grata lectori acceptaque fore, quæ præter rem intrusaprehenderit. Haud imèritò multis quoque displicet genus illud Scriptorum, qui plura libris suis complectentur quam commodè stringere possint, tam vasta sæpe sæpius argumenta agredientes, ut arbitrentur promissos sibi à divino Numine Nestoreos annos, quibus perficiant, quæ æterni laboris impendio moliuntur, cum vivere plerunque desinant, dum scribere cœperunt, longè melius facturi si illius consilium caperent ductumque sequerentur, qui apud Propertium Mecænatem hunc in modum compellavit :

Propertius Eleg.

Quid me scribendi tam vastum mittis in æ- 3. ad
quor? Mecæn.

Non sunt apta mea grandia vela rati.
Turpe est quod nequeas capiti committere
pondus

Et pressum inflexo proderet erga genu,
Ec Omnia.

*Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta
Flamma nec ex aquo ducitur ulla iugo.*

Nec minus strenua Scriptoribus christianis opera navanda est, ut debitam in parandis adornandisque suis monumentis modestiam atque decentem reverentiam adhibeant, ne idem incurrant vituperium, quod operis aliàs famigeratissimi; (sub ROMÆ SUBTERRANEÆ titulo editi) authorem Anton. Bosium ex Jani Nicii Erythræi relatione exceperit. En verba ejus singulari digna observatione:

Janus

Nic. Ery-

thraei

Pinac. 1.

p. 233.

Antonius Bosius Jacobi fratris ex ancilla Afra filius, paternum genus corporis brevitate, maternum fusco oris colore referebat. - - Ejus non solum adolescentia, sed corroborata etiam ætas, fuit liberior. Amicis utebatur dissolutis, impuris; & simul optimis viris deditus erat: in nocturnis bacchationibus & vigiliis, in comestationibus ac conviviis, nemo erat qui eum jocis, hilaritate amœnitateque antecederet; deinde cum tempus, res & negocia poscerent, nemo illo gravior, nemo prudentior, nemo consilio, diligentia, ac sedulitate superior inveniebatur; libidine sic accensus, ut eam, ubi facultas daretur, expleret, unde ancipites conjectus in

in morbos, vitæ periculum subiret. - -
 Intercedebat illi vetus usus consuetudo-
 que cum fratre meo, hominē mirè ad ejus
 mores factō, à quo, cum maxime in eā
 cogitatione versaretur, perductus est in
 cryptas, seu arenarias, quarum Romæ
 magnus est numerus, contortis, ac laby-
 rinthis inter se flexibus implicatas atque
 connexas: in has, veteres Christiani, pri-
 mis Ecclesiæ recens natæ annis, minacis-
 simis Imperatorum edictis perterriti, ad
 collectas, ut agebant, celebrandas, ad
 Christi corporis & sanguinis mysteria
 percipienda, & ad sermones de divinis
 rebus audiendos conveniebant: quorum
 ille locorum situm, immensitatem, re-
 rumque in eis contentarum varietatem
 admirans, voluit illuc sæpius reverti, ac
 singula diligentius investigare atque per-
 quirere; & cum magis magisque admira-
 retur, statuit, rem fore dignam, in qua
 omnes nervos ingenii industriæque suæ
 contenderet, si videlicet cryptarum ea-
 rum superficiem, aditus, aulas, aras, ima-
 gines describeret: itaque fratre meo, qui
 erat earum regionum peritissimus, ac
 Ec 2 plu-

pluribus aliis adhibitis, multorum annorum studio, incredibili labore, magnisque sumtibus perfecit illud opus, cui titulus est ROMA SUBTERRANEA. Cujus operis elaborandi gratia, aliqua in speluncis illis sanctissimis non religiosè facta narrantur ab hominibus minimè religiosis. Ibant illuc cum eo semper capita hominum, quinque vel sex, & cum igniariis, unde cereos, si eos contigisset extingui, rursus accenderent. Et quia nunquam ferè eò se conferebat, ut paucas ibi horas consumeret, sed ut minimum, triduum vel quatrimum contereret, opiparis obsoletis, ac præstantissimi vini amphoris instructus, sese istuc inferebat; adducebatur etiam cocus, qui prandium ac coenam coqueret, cum suis omnibus instrumentis, videlicet cum ollis, mortario ac pistillo, sartagine, abeno, patinis, aliisque ejusmodi vasis; ac postquam multum temporis ei rei, propter quam venerant, datum erat, Cereri jam & Libero, ac solitis baculationibus reliquum tempus deberi omnium vocibus significabatur: nec mora

ra,

ra, exornatum ibi convivium inibant, quod non silentio, neque ea modestia, quam loci illius sanctitas poscere videbatur, sed cum clamore, jocos, facetiisque pluribus, atque effusissimo omnium cumrisu celebrabatur; bacchabatur in eo patera bilibris, hoc est, bacchantis more, hac illac volitabat, ac plena & inanis, sine ulla intermissione, fiebat; personabant specus illi convivarum vocibus, madebant pavimenta vino, redolebant fornices nidore culinae, quivis ut severior, cum ex aliquo aditu, quorum aliquot in circumjectis ibi campis vinetisque cernuntur, venientem ex cavernis illis debacchantium strepitum accepisset, non illic versari homines, sed bacchari daemones, non opus religiosum elaborari, sed Baccho sacra fieri, vel evocari ab inferis manes declamasset. Ac per hanc rationem confectus est liber ille eruditissimus atque doctissimus. Hactenus de Anton. Bosio Janus Nicius. Hujus itaque scriptoris periculo omnes librorum conditores discant quantam reverentiam ac circumspeditionem adhibere debeant si consimilis vituperii probrum incurrere nolint. Quod agunt pie agant decenterque, quantique mo-

Ec 3

men-

menti res sit posteritatis negotium suscepisse etiam atque etiam considerent.

XXII. Quandoquidem verò [ut scitè non-nemo ait] magis sit in hominis potestate scribenda facere, quam scribere legenda, hocq; rarissimi ingenii sit ac paucorum, hinc illis præcipuè suscipiendum esset scribendi negotium, qui in eo quod tractare instituunt doctrinæ & eruditionis genere veluti communes quidam [ut antea Seneca dixit] generis humani præceptores esse queant, optimis etiam ad perficienda molimina sua instructi subsidiis, eoque styli seu dictionis caractere gaudeant, qui susceptæ potius tractationis argumento & peritorum menti quam inepto legentium iudicio accomodatior videatur. Non malè etiā Seneca monuit; *Animo semper scribendum esse non auribus*; prout enim Scriptor affectus fuerit, erit ut plurimum & lector. Omnium sapientiorum Virorum oraculo vulgatum est, in severioribus, & ad communem utilitatem magis pertinentibus disciplinis non fucatum adhibendum esse sermonem, sed veritatem puram, ne perstrepentibus tot inanibus verborum lenociniis tibicines potius cecinisse, quam philosophi aut sapientes Viri dixisse aut scripsisse videantur, cumq; rerum varietas & multitudo, varium sæpè ac multiformem stylum exposcat à doctioribus haud abs.re Scriptores aut Atticum
aut

Seneca

Epist. 100.

aut Asiaticum scribendi genus semper exercentes reprehenduntur, pariter ut ii, qui (inanis gloriæ æstro perciti) speciosos adeò atque illustres operibus suis solent præfigere titulos [quos jure Seneca oculiferia appellavit] ut cum vestibulum libri quispiam inspexerit, credat esse regiam domum, gaza regia instructam, quò intrandum sibi putet etiam cum periculo vadimonii, sed cum intraverit, sperata illa mox exuatur felicitate, cogaturque dicere, quod de inventa hominis larvâ apud Æsopum Simius pronunciavit. *Quam multi libri* (ita notanter Bartolus) *preferant inscriptiones propter* Bart.
quas vadimonium deferi posset? quarum in- char. lit.
specto fastu mox occurrat illud Horatii: p. II. p.

333.

*Quid dignum tanto feret hic promissor
 biatu?*

Current impatientibus oculis & manu plerique, illis ad legendas, istâ ad versandas chartas, at cum intraveris Dii Deaq. ! quam nihil in medio invenies? nisi fortè Africam quandam, cujus ora amœna; mediterranea magnam partem arena sunt steriles, deserta, glabretum nudissimum. Prima hujusmodi librorum folia Parrhasii velum esse dixeris, tam artificiosè depictum, ut præ

Ee 4

vere

Seneca
Epist. 66.

vero haberetur velo, & pictura sub eo aliqua latere crederetur. Zeuxis certè eò delusus, fligitavit tandem remoto linteo ostendi picturam; sed aliud nihil invenit præter velum, quo mendax penicillus hominum oculis imponebat. Sic inquit Seneca speciosa & magna contravidentibus, cum ad pondus revocata sunt, fallunt. Sic poma Sodomæ primâ cute blanda & florida, manus & oculos falso colore alliciunt, intus cinis & fumus ubi ea fregeris in auras dissipantur. Si qua illic pomace ruantur inquit Tertullianus, oculis tenus, cæterum contracta cinere-sunt. Miseret me planè doctorem hominum, qui sumto avidè in manus librorum, ejusmodi aliquo, pro veris rebus fallacem opticen, & inanes colorum prastigias, pro Junone compta & divite, nudam nubem reperiunt; suâq; falsi expectatione plus doctent jacturam temporis in eo legendo, quam pecunia in emendo. Piscantur in eo tam diu donec fastidio victi dicant, nil cepimus. Pervolitant curioso instinctu, quâ se prodit exoticorum sensuum aliquod specimen, aut nova ad dicendum structura machina, mox à Zeuxidis pictis uvis illusa aves, sic illi
à li-

à librorum avidam sciendi famem specioso
 fuco pellicientium inani lectione, quam fa-
 melici venerant, tam jejuni recedunt. Mo-
 desta igitur librorum inscriptiones decent.
 Virum piè literatum, nec min⁹ simplices & per-
 spicua, ut statim ex eo quod est in limine &
 fronte operis judicare lectores possint quid la-
 teat in recessu. *Magnum vitium* (ait ille)
est in edibus atrij obscuritas, ac nemini in-
gredienti non molesta; ac proinde librum
voce vel sententia tam obscura inscribere,
ut lector hareat, nec nisi consultis inter-
pretibus eam intelligat, est offundere tene-
bras, non lucem affundere. Non nisi planos
 & perspicuos. Veteres suis libris titulos
 præfixere, si scripsere de re Medicâ. ut Col-
 sus, si de Agricultura ut Columella, si de re bel-
 lica ut Vegetius, si de animalibus, de Moribus
 de Metaphysica ut Aristoteles, si de beneficiis
 ut Seneca, si de institutione Oratoria ut Quin-
 tilianus, si de Officiis ut Cicero & postea Am-
 brosius, si de Sacerdotio ut Chrysostomus, si
 de Hæresibus ut Irenæus, & Epiphanius, si de
 cura pastoralis ut Gregorius Magnus, nullum
 alium titulum præposuere, quam qui prima fa-
 cie & obtutu libri argumentū & authoris con-
 silium lectori indicaret sine ambagibus, tituli
 obscuritatem pariter vitantes ac nimiam peri-
 odorum prolixitatem, cum ea & fastidium le-
 genti

genti afferat, atque à legendo avocet, quem admodum ingentem brevitatis creat voluptatem, & legendi auget desiderium. Verum hæc leviora pervagatioraque sunt scriptorum vitia, nec tantam ea committentes incurrunt bonorum censuram, ipsiusque Sacro sancti Numinis indignationem, quantam illi subire coguntur, qui inanis gloriæ (de qua nobis potissimum sermo fuit hætenus) fucis obnupti, non nisi *fama laudisque* inhiant inanitati, eamque cæcis etiam viis & improbis captare artibus non dubitant, quemadmodum Andreæ Thevetum inepta adeo ambitione animum ad scribendos libros applicuisse Thuanus memoravit, ut eos alieno plerunque calamo exaratos, & ex vulgaribus itinerariis sarcinatos librariis miseris pro suis venditaverit. Nam alioqui (pergit Thuanus)

Thuanus
Histor.
lib. 16.

literarum, antiquitatis, atque omnis temporum rationis supra omnem fidem fuit imperitus, ut ferè certa pro incertis, falsa pro veris summa fiducia semper scriberet. Equidem memini, cum amici quidam mei Viri docti & omnino naris ad eum animi gratiã ventitarent; me præfente tam absurda quedam, tam ridicula, quæ pueri vix crederent illi persuasisse, ut ipse risum non tenerem, ut me hodiè misereat multorum, qui cum in literis plurimum videant, agryta tamen illius fucos non solum non pervideant, sed ejus no-
men

men quotidie in libris suis honorificè appellant; mirariq; sapius subiit, qui fieri potuerit, ut homo, cui tam facile imponeretur, tanti nominis Viris tam turpiter imponat?

Ad eundem ferè modum Scriptores aliì complures & sibi imposuere & seculo, conductis nonnunquam aliquibus, à quorum industria interpunctiones stilus accipiat, quique operis rationem & formam melius exponant, licet ipse & liber nihil vel parum habeat proprium ejus, qui author inscribitur, siquidem is nœnias suas, vel ubique decantata præcepta, nec nova dote exulta, novis duntaxat magnificisque titulis exornare soleat. Non malè hujus *Mamert*
 farina Scriptores Mamertus descripsit ad hunc *lib. II. de*
 modum: *Istic ille laudatus, ne infra lau-*
statu A-
nim, c. 9.
dantium videatur stare judicium, panniculos
quosdam ex diversorum varia lectione con-
terpit, eosdemq; vilibus suis, veluti quibus-
dam stuppeis assuit, laceroq; vestitu palliatus
incedit. Quid igitur? Nefasne est illustrare suo stilo & ingenio argumentum, in quo jam desudarunt alii? estne id in alienum chorum (quod dicitur) pedem, vel in alienam messem immittere falcem? Num vile aut ineptum est ex decerptis undique floribus texere coronam? *Vossius*
 An Scriptoribus laboriosis laudis nihil vel tri- *in pref.*
buendum vel sperandum (ut cum *Vossio Theol.*
loquar,) propter ambitiosulos quosdam, ingentilis.
strenua

strenua inertia & ingenii & facundia laudem solis sibi vindicantes, aliis relinquentes, dumtaxat laboris gloriam, cum Arcadico ut loqui amant pecore communis? Multum interesse (respondebit Seneca,) utrum ad consumptam materiam, an ad subactam accedas. Is demum bono jure ad occupatum ab aliis argumentum stilum applicabit, qui non actum [ut proverbium vetat] agere constituit, sed vel controversa hactenus ad liquidum redigere, vel [Apuleo dicente] omissa inquirere, aut defecta supplere, aut denique eadem ordinatius & cohibilius conscribere conatur. Is porro alienos labores licite in suos vertere potest usus, qui [sæpè laudato Bartolo monente] solerti optimorum scriptorum studet imitationi: Furta lucis de solari curru (quem lubens interprete ingeniorum præstantium librum, & veritatis triumphalem currum) non sunt omnia rea Caucasii & Aquila voracis. Fæst est multa ex eo tollere impune, sed quo more crystallus exceptos radios reflectit in Solem cum fænore, tantum abest ut quicquam eis detrahat; non autem ut Luna, quæ tam male fide lumen à Sole accipit, ut cum fuerit Soli propinquior, & lumine plenior, tunc solem à quo illuminata est obscuret. Apes potius ingeniosæ pariter ac prudentes felici sunt imitandæ Scriptori, cuiq; sollicita navanda est opéra

Seneca

Eist.

79.

Bart.

obavatt.

lit. ag.

167.

râ, ut nulla odoris depravatione, nulla venustatis labeculâ, nullâ integritatis iminutione succus ex floribus colligatur. Tolle ab aliis (pergit Bart.) quod lubet, verum à Te de tuo sic perface, ut, esse illorum desinat, tuum fiat.

Quomodo adamas radium lucis quem fundo excipit, tot multitudine colorum variat, ut sola faciat pulchriorem. Omnino bonorum authorum industrios imitatores (ita supra laud.

Thomasius) siue ipsorum verba moderati.

onem debitam adhibentes, diversis accommo-
dent. sensibus, siue, quam imitandi ratio-
nem alteram proponit Julius Pôgianus; sen-
sum ipsorum commutatis reddant verbis, qua-
tales culpari non debent, aut cum furibus, ni-
si laudabilem in sensum comparari. Sic de
tranquillandi animi præceptis plures scripsêre
è veteribus, eademque post Democritum Se-
neca, post hunc Plutarchus exposuêre; Lon-
go post Vellejum intervallo Rerum Romana-
rum compendium Florus quoque scripsit, ille
profluentius, hic argutius, ille nitidius hic
pressius, & tamen in singulorum commentari-
is posteritas quod probaret invenit. Sic suam
adversus gentes Apolegeticum ex Justino Ter-
tullianum, ex isto Octavium suum Minutium,
ex hoc denique Cyprianum suam idolorum
confutationem expressisse, multa & omisisse,
& de suo quemlibet contulisse observant a-

Thomaf.
de plag.
liter. S.
142.

lī, neque Cypriano vitio vertentes, quod varia Tertulliani volumina solo stili jure in suum nomen ingeniumque adoptarit, cum palam illum Magistrum suum sit contestatus. Nil sanè impedit quo minus hujusmodi Scriptores pronunciemus FELICISSIMOS, qui instar apum ex variis floribus frondibusque tam subtili vi medullam colligunt, eamque suo spiritu ita in unam mellis dulcedinem immutant, ut omnia ipsorum & mente concepta & stilo nata appareant, adeoque ea quæ lectione hauserunt, non sicca & cruda expromant, sed potius vim eorum exprimant, & ex variis illis lineamentis ingenio suo aliud unumque corpus vel syntagma forment, omni caventes studio, ne quicquam alteri detraxisse, aut navis aliorum literariis tanquam flagitiis insultasse, aut vana scientiæ perſuasione ultrò publica maledicentiæ certamina appetiisse videantur. *Quantillum est* [ait scitè Vossius] *benè de aliis mereri, si de nobis malè mereamur*; uti fit, si studia in nobis primò fastum pariant non modestiam, dein ad æmulationem & horrendam animorum provocent commotionem, quâ præstantissimi nonnunquam scientiarum antistites afflati, male de aliis, pessimè de semetipsis sunt meriti, atque extremum tandem & famæ & vitæ [ut nihil de anima dicam] subière periculum. Adeò veræ eruditioni agnata est humanitas atque æquanimitas, ut quiddam habeant insociabile, quod si svavissimæ huic sororum

Voss. de
cognit.
sui pag.
32.

rum bigæ accedat christiana sinceraque demissio, omnisque vanæ & inanis gloriæ sollicita fuga, tot tantisque virtutum radiis collustratus felicissimi & Doctoris & Scriptoris animus fere-
Aloys.
 reno semper cœlo, mente semper tranquillâ, *Novar.*
 denique exoptatissima & FAMÆ & ANI- *part. II.*
 MÆ IMMORTALITATE gaudebit. *Encyclop.*
 Rogatus aliquando à Gabriele Naudæo *Epistola-*
ALOTSIUS NOVARINUS, ut operis, quæ
 rum suorum quæ aut ediderit, aut editioni pa- *ext. Tom.*
 raverit syllabum emitteret, cum ista ferè cun- *II. opu-*
 ctis sint ignota, illa omnia non omnibus nota, *scul. Ve-*
 pleraque exterorum notitiam huc usque effu- *rona*
 gerint; Novarinus memorabilem admodum 1644.
 Naudæo rescripsit epistolam, quâ illustre Scri- *editor.*
 ptoris & humanitate & humilitate verè FELI- *pag. 67.*
 CIS dedit documentum, bonosque omnes in
 sui traxit admirationem. Accedat propius,
 nobisque apertius loquatur Vir ille eruditissi-
 mus, ac simul felicem commentationi huic,
 ejusq; de felicibus Scriptoribus appendici co-
 ,, lophonem imponat: Patiar literarium Or-
 ,, bem scire, quid imbecillitas mea DE O in-
 ,, nixa valuerit, & quid voluerit, ut omnes
 ,, divinum Numen mihi propitium reddant,
 ,, ne ad pœnam mihi sit, chartaceis opibus o-
 ,, peribusque divitem esse, illis verò carere,
 ,, quæ ab animæ supera gratia gravidæ fœcun-
 ,, ditate sunt. Quid mihi proderit si plu-
 ,, ra quam ullus alius effuderim volumina, si
 ,, librorum multitudinem bonorum operum
 steri-

„ sterilitate inficiam conficiamque, & tan-
 „ quam cadavera anima vidua quodam-
 „ torporis & otii sepulchro sepeliero? Dêr mi-
 „ hi DEUS libros, in opus vertere, & ita scri-
 „ bere facienda, ut faciam quæ possint scribi.
 „ Multa huc usque volumina Vir doctissime,
 „ Orbi obtuli, plura paro quæ deinceps emit-
 „ tentur, sed quid certi spondeam, incertus an
 „ diem crastinum sim visurus? Ut vitam, ut vi-
 „ res DEUS dederit in DEI GLORIAM, LEGEN-
 „ TIUMQUE PROPECTUM emittā paulatim quæ
 „ promissi - In libris quos edidi edāq; deinceps
 „ illud cavebo, NE LAUDIS HUMANÆ letha-
 „ lis aura labores meos inficiat, Sancti Hiero-
 „ nymi verba liceat usurpare, nam nec aliam
 „ ab ejus mente mentem circumfero: Nobis
 „ propositum est non plausum legentium, sed
 „ FRUCTUM PROFICIENTIUM QUÆ-
 „ RERE. Qui hunc plausum sequitur, PLAN-
 „ CTU prosequendus est, & incipit laude in-
 „ dignus esse, qui legentium laudem ambit,
 „ non profectum. Denique multa qui scri-
 „ psi, errare in multis potui, ego hic errorem
 „ omnem ejuro! - Sed jam Vir doctissime,
 „ habe, quæ tu optabas, & ego debeo quia sum
 „ pollicitus. Tantum dum hic sumus ita lite-
 „ ras colamus, ut vitā nostra functi inter eos
 „ esse possimus, qui, quod sanctus Daniel di-
 „ xit, QUASI STELLÆ FULGEBUNT IN
 „ PERPETUAS ÆTERNITATES. O. U-
 „ TINAM!

in L. B. m. magd. Norham. 1725. COM-

